

MÜNDƏRİCAT

RƏSMİ XRONİKA

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ İLHAM ƏLİYEVİN DİPLOMATİK FƏALİYYƏTİ .

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin səfərləri

24-26/01/05 – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin İran İslam Respublikasına rəsmi səfəri

15-16/02/05 – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Rusiya Federasiyasına işgüzar səfəri

24-26/02/05 – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin İtaliya Respublikasına və Vatikan Dövlətinə rəsmi səfəri

8-10/03/05 – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Səudiyyə Ərəbistanı Krallığına rəsmi səfəri

17-18/03/05 – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Çin Xalq Respublikasına rəsmi səfəri

30-31/03/05 – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Polşa Respublikasına rəsmi səfəri

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin görüşləri

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ XARİCİ İŞLƏR NAZİRİ ELMAR MƏMMƏDYAROVUN DİPLOMATİK FƏALİYYƏTİ

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarovun səfərləri

3-6/01/05 – Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarovun Səudiyyə Ərəbistanı Krallığına səfəri

3-5/02/05 – Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarovun Çin Xalq Respublikasına rəsmi səfəri

10-11/02/05 – Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarovun Türkiyə Respublikasına rəsmi səfəri

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarovun görüşləri

20 YANVAR FACİƏSİNİN 15-ci İLDÖNÜMÜ

20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümünün keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümü Azərbaycanın Səudiyyə Ərəbistanı Krallığındakı səfirliyində qeyd edilmişdir

Avstriyada yaşayan həmvətənlərimiz beynəlxalq təşkilatları 20 Yanvar hadisələri haqqında məlumatlandırılırlar

Moskvada qanlı Yanvar hadisələrinin 15-ci ildönümünə həsr olunmuş “dəyirmi masa” keçirilmişdir

Yanvar hadisələri ilə bağlı beynəlxalq ombudsman təşkilatlarına müraciət ünvanlanmışdır

Kanıdadada 20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümünə həsr olunmuş tədbir keçirilmişdir

Azərbaycanın Türkiyədəki səfirliyində 20 Yanvar faciəsinin 15-ci ildönümü ilə əlaqədar tədbir keçirilmişdir

20 Yanvar faciəsi ilə əlaqədar Astanadakı səfirliyimizdə mətbuat konfransı olmuşdur

20 Yanvar faciəsi ilə bağlı Daşkənddəki səfirliyimizdə mətbuat konfransı keçirilmişdir

Belarusda yaşayan soydaşlarımız 20 Yanvar faciəsinin ildönümünü qeyd etmişlər

Hindistandakı səfirliyimizdə 20 Yanvar faciəsi qurbanlarının xatirəsi anılmışdır

Qanlı Yanvar faciəsinin qurbanları Rumınıyada anılmışdır

Azərbaycanın Qahirədəki səfirliyində şəhidlərin xatirəsi anılmışdır

20 Yanvar faciəsinin ildönümü Tbilisidə qeyd olunmuşdur

20 Yanvar faciəsinin ildönümü Aşqabadda qeyd olunmuşdur

Qanlı Yanvar hadisələri ABŞ-da anılmışdır

Xarici ölkələrdə yaşayan soydaşlarımız Yanvar faciəsini daim xatırlayırlar

Fransada 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsi anılmışdır

20 Yanvar faciəsinin 15-ci ildönümü ilə bağlı Strasburqda geniş mərasim keçirilmişdir

Berлиндə 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsi yad edilmişdir

Azərbaycanın Avstriyadakı səfirliyində 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsi yad edilmişdir

20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümü Belçikada qeyd edilmişdir

Pekində anma mərasimi

Budapeştdə xatirə gecəsi

20 Yanvar faciəsi ilə əlaqədar Polşada tədbir keçirilmişdir

Azərbaycanın Pakistandakı səfirliyində 20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümü qeyd edilmişdir

Qanlı Yanvarla əlaqədar Tehrandakı Azərbaycan səfirliyində tədbir keçirilmişdir

20 Yanvar faciəsi qurbanlarının xatirəsi Birləşmiş Ərəb Əmirliklərində anılmışdır

O faciəli günü unutmaq mümkün deyil

20 Yanvar şəhidlərinin nurlu xatirəsi Ukraynada yad edilmişdir

Daşkənddəki səfirliyimiz Azərbaycan diasporu ilə birgə mərasim keçirmişdir

Orta Asiya və Qazaxıstandakı Azərbaycan diasporları 20 Yanvar faciəsi ilə əlaqədar mərasimlər keçirmişlər

XOCALI SOYQIRIMININ 13-cü İLDÖNÜMÜ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Xocalı soyqırımının ildönümü münasibətilə Azərbaycan xalqına müraciəti

Letter dated 24 February 2005 from the Permanent Representative of Azerbaijan to the United Nations addressed to the Secretary-General

Письмо Постоянного представителя Азербайджана при Организации Объединенных Наций от 24 февраля 2005 года на имя Генерального секретаря	37	“Turan” informasiya agentliyinin suallarına xarici işlər naziri Elmar Məmmədovun cavabı	60
Bəşəriyyət bilməli və xatırlamalıdır! ABŞ konqresi ilk dəfə rəsmi olaraq Xocalı soyqırımını tanımağa çağırmışdır	40	“Turan” informasiya agentliyinin suallarına xarici işlər naziri Elmar Məmmədovun cavabı	60
Londondakı Azərbaycan Cəmiyyəti Xocalı soyqırımına həsr olunmuş tədbir keçirmişdir	41	ÇIXIŞLAR	
Türkiyə Böyük Millət Məclisində Xocalı soyqırımı ilə bağlı məsələ müzakirə olunmuşdur	41	Rusiyada Azərbaycan ilinin təntənəli açılış mərasimində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı	61
Fransada Xocalı faciəsi ilə bağlı sənəd yayılmışdır	41	Выступление руководителя правительственной делегации Азербайджанской Республики, заместителя министра иностранных дел Халафа Халафова на 66-ой сессии Комитета ООН по ликвидации расовой дискриминации	62
Strasburqda Xocalı soyqırımı anılmışdır	42	Intervention by Mr. Elchin Amirbayov, Permanent Representative of the Republic of Azerbaijan to the UN Office and other international organizations at Geneva, in the exercise of the Right of Reply at the High Level Segment of the 61 st session of the UN Commission on Human Rights Geneva	67
Berlinə Xocalı soyqırımına həsr olunmuş mərasim keçirilmişdir	42	Statement by Mr. Mahmud Mammad-Quliyev, Deputy Foreign Minister of the Republic of Azerbaijan, at the High Segment of the 61 st session of the UN Commission on Human Rights	68
Xocalı soyqırımı ilə bağlı Səudiyyə Ərəbistanında bəyanat və xüsusi bülleten hazırlanıb yayılmışdır	43	Statement by Mr. Parviz Shahbazov, Charge d'Affaires a.i. of the Republic of Azerbaijan in Austria, at the 548 th meeting of the OSCE Permanent Council	70
Xocalı faciəsinin 13-cü ildönümü Astanada qeyd edilmişdir	43	ERMƏNİSTAN – AZƏRBAYCAN MÜNAQİŞƏSİ	
Amerika–Türk Assosiasiyaları Assambleyasının Prezidenti ABŞ konqresmeninə məktub göndərmişdir	43	BƏYANATLAR	72
Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümü ilə əlaqədar müxtəlif ölkələrdə keçirilmiş tədbirlər	43	Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin bəyanatı	72
Ankarada Xocalı faciəsi qurbanlarının xatirəsi yad olunmuşdur	44	Statement of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Azerbaijan	73
Xocalı faciəsi qurbanlarının xatirəsi Rumıniyada anılmışdır	45	SƏNƏDLƏR	75
Tbilisidəki Mədəniyyət Mərkəzində Xocalı soyqırımı yad edilmişdir	45	Letter of the Minsk Group co-chairs to the OSCE Permanent Council on the Minsk Group Fact-Finding Mission (FFM) to the occupied territories of Azerbaijan surrounding Nagorno-Karabakh (NK)	75
Ukrayna Azərbaycanın Xocalı dərdinə şərikdir	45	Report of the OSCE Fact-Finding Mission (FFM) to the Occupied Territories of Azerbaijan Surrounding Nagorno-Karabakh (NK)	77
Türkiyədə Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümü ilə əlaqədar silsilə tədbirlər keçirilmişdir	46	Letter dated 2 February 2005 from the Permanent Representative of Azerbaijan to the United Nations addressed to the Secretary General	98
Fransadakı Azərbaycanlı tələbələr Xocalı soyqırımı şəhidlərinin xatirəsini yad etmişlər	46	Письмо Постоянного представителя Азербайджана при Организации Объединенных Наций от 2 февраля 2005 года на имя Генерального секретаря	101
Xocalı soyqırımının ildönümü Moskvada qeyd olunmuşdur	46	Letter dated 28 February 2005 from the Permanent Representative of Azerbaijan to the United Nations addressed to the Secretary-General	104
Aşqabadda Xocalı soyqırımı anılmışdır	47	Письмо Постоянного представителя Азербайджана при Организации Объединенных Наций от 28 февраля 2005 года на имя Генерального секретаря	109
Xocalı faciəsi Daşkənddə yad olunmuşdur	47	Resolution 1416 (2005) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe	115
İranda Xocalı soyqırımının ildönümü ilə bağlı tədbirlər keçirilmişdir	48	Recommendation 1690 (2005) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe	117
Xocalı soyqırımının ildönümü Misir mətbuatında geniş işıqlandırılmışdır	48	ÇIXIŞLAR	118
Kanadada Xocalı faciəsinin ildönümü ilə bağlı mərasim keçirilmişdir	48	Speech of Hon Solomon P.Ortiz of Texas in the House of Representatives. Highlighting recent developments in the Armenian-Azerbaijan Conflict	118
Keçirən bələdiyyəsi Xocalı soyqırımını rəsmən tanımışdır	49	ERMƏNİSTAN – AZƏRBAYCAN MÜNAQİŞƏSİ MƏTBUATDA	119
31 MART AZƏRBAYCANLILARIN SOYQIRIMI GÜNÜ			
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 31 mart azərbaycanlıların soyqırımı günü münasibətilə Azərbaycan xalqına müraciəti	50		
MÜSAHİBƏLƏR			
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin “Независимая газета” qəzetinin müxbiri Viktoriya Panfilovaya müsahibəsi	52		
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin jurnalistlərə müsahibəsi	55		
“Turan” informasiya agentliyinin sualına xarici işlər naziri Elmar Məmmədovun cavabı	58		
Answers by Foreign Minister Elmar Mammadyarov to questions taken from World of Azerbaijan magazine	58		
“Turan” informasiya agentliyinin sualına xarici işlər naziri Elmar Məmmədovun cavabı	60		

Xarici İşlər Nazirliyində brifinq keçirilmişdir	119	edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı	131
“Ərazi kompromisləri qəbuledilməz və yolverilməzdir” Azərbaycan xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov bunu NATO-nun Bakıda keçirilən seminarında bəyan etmişdir	119	Azərbaycan Respublikasının Avstriya Respublikasında fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri F.N.İsmayilovun eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Vyana şəhərindəki bölməsində, Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı, Birləşmiş Millətlərin Sənaye İnkişafı Təşkilatı, Nüvə Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentliyi və Nüvə Sınaqlarının Tamamilə Qadağan olunması üzrə Müqavilə Təşkilatı yanında daimi nümayəndəsi təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı	131
Kanadada Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində ermənilərin qeyri-qanuni məskunlaşması ilə əlaqədar brifinq keçirilmişdir	120	Fuad İsmayilov: Tərcümeyi-hal	132
ABŞ Dövlət Departamenti illik hesabatında Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərində ermənilərin məskunlaşdığını təsdiqləmişdir	120	A.F. Süleymanovun birinci dərəcəli fəvqəladə və səlahiyyətli elçi diplomatik rütbəsi verilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı	133
Azərbaycan və Ermənistan xarici işlər nazirlərinin Paris görüşü təxirə salınmışdır	121	A.F. Süleymanovun İran İslam Respublikasının Təbriz şəhərində Azərbaycan Respublikasının Baş konsulu təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı	133
ATƏT-in missiyasının məruzəsində Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərində ermənilərin məskunlaşdırılması faktları təsdiq olunmuşdur	121	Ayxan Süleymanov: Tərcümeyi-hal	134
XARİCİ İŞLƏR NAZİRLİYİNDƏ			
ABŞ-in Dövlət katibi Azərbaycanın xarici işlər nazirinə cavab məktubu göndərmişdir	123	Türkiyə Respublikasının İstanbul şəhərində Azərbaycan Respublikasının Baş konsulu İ.N.Yaqubovun eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı yanında daimi nümayəndəsi təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı	135
Xarici işlər nazirinin müavini Pakistan İslam Respublikasının xarici işlər üzrə katibini qəbul etmişdir	123	İbrahim Yaqubov: Tərcümeyi-hal	135
Cənub-Şərqi və Cənubi Asiyada baş vermiş təbii fəlakətin insan tələfatına səbəb olan ağır nəticələri Azərbaycan xalqını kədərləndirmişdir	124	ETİMADNAMƏLƏRİN TƏQDİM EDİLMƏSİ. . .	136
İraqda Keçid Milli Assambleyasına keçiriləcək seçkilərə dair	124	Azərbaycan Respublikasının NATO yanında Daimi nümayəndəliyinin başçısı etimadnaməsini Kimyəvi Silahların Qadağan Olunması üzrə Təşkilatın Baş direktoruna təqdim etmişdir	136
Cenevrə şəhərində BMT-nin İrqi ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi üzrə Komitəsinin 66-cı sessiyası zamanı hökumətimizin üçüncü və dördüncü dövrü məruzələrinə baxılmışdır	124	Azərbaycanın Özbəkistandakı səfiri etimadnaməsini təqdim etmişdir	136
Xarici İşlər Nazirliyinin kollegiyası vahid perspektiv iş planı təsdiq etmişdir	125	Azərbaycanın Benilüks ölkəsindəki səfiri etimadnaməsini Lüksemburqun Böyük Hersoquna təqdim etmişdir	136
ABŞ-in Dövlət katibi Azərbaycanın xarici işlər nazirinə cavab məktubu göndərmişdir	125	MƏQALƏLƏR	
Azərbaycan ilə Gürcüstan arasında dövlət sərhədinin delimitasiyası və demarkasiyası üzrə iki ölkənin dövlət komissiyalarının növbəti birgə iclasına dair	126	T. Мусаев, Комментарий доклада министра обороны Армении на парламентских слушаниях по проблеме Нагорно Карабаха	137
BRİFİŒQLƏR	126	H. Алиев, Азербайджан – Европейский Союз: состояние и анализ экономического сотрудничества	143
TƏDBİRLƏR	127	A. Yusifova, Does international law allow societies in transition from conflict or authoritarian government to choose peace at the expense of justice? Should it?	151
NORMATİV SƏNƏDLƏR	127	L. Abdullayeva, R. Polley, Partnership and outreach: Focus on the South Caucasus, Central Asia, the Mediterranean Dialogue and the broader region of the Middle East	155
Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizlik siyasəti sahəsində İşçi Qrupu haqqında Əsasnamə	127	Г. Гусейнов, Проблемы формирования системы региональной безопасности Южного Кавказа	158
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ XARİCDƏKİ DİPLOMATİK NÜMAYƏNDƏLİKLƏRİNDƏ			
YENİ DİPLOMATİK NÜMAYƏNDƏLİKLƏRİN TƏSİS EDİLMƏSİ, TƏYİNATLAR VƏ GERİ ÇAĞIRILMA	129	S. R. Sobhani, A “warehouse of evil”. Azeri-Armenian conflict threatens US	167
E.H.Zeynalova Azərbaycan Respublikasının fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri diplomatik rütbəsi verilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı	129	YENİ NƏŞRLƏR	
E.H.Zeynalovun Azərbaycan Respublikasının Bolqarıstan Respublikasında fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı	129	T. Kocharli, Armenian Deception.	169
Elman Zeynalov: Tərcümeyi-hal	130	К. Имранлы, Черная судьба черного сада	190
F.N. İsmayilova Azərbaycan Respublikasının fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri diplomatik rütbəsi verilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı	131	AZƏRBAYCAN DİPLOMATİYASININ TARİXİ	
F.N. İsmayilovun Azərbaycan Respublikasının Avstriya Respublikasında fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri təyin		Hüseynağa Hüseyn oğlu Sadıqov	212
		Tofiq Məsim oğlu Qasimov	213
		Həsən Əziz oğlu Həsənov	214

REDAKSİYA ŞURASI

Elmar Məmmədov

Nazir (Baş redaktor)

Novruz Məmmədov, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatının

Xarici əlaqələr şöbəsinin müdiri

Araz Əzimov, Nazir müavini,

Xələf Xələfov, Nazir müavini,

Mahmud Məmməd-Quliyev, Nazir müavini,

Vaqif Sadıqov, Nazir müavini

REDAKSİYA HEYƏTİ

Samir Məlikov, Mətbuat və informasiya siyasəti idarəsinin ikinci katibi

Samir Məlikli, Mətbuat və informasiya siyasəti idarəsinin üçüncü katibi

Elçin Hüseynli, Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar idarəsinin (Mərkəz) atasəsi

Cavid Nəsirov, Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar idarəsinin (Mərkəz) referenti

Nurlan Əliyev, Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar idarəsinin (Mərkəz) referenti (məsul katib)

Kamilə Məmmədova, Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar idarəsinin (Mərkəz) referenti

© Müəllif hüquqları qorunur.

Müəlliflərin mövqeyi redaksiyanın mövqeyi ilə uyğun gəlməyə bilər.

Qeyri-dəqiq faktlara görə yazıların müəllifləri məsuliyyət daşıyırlar.

“Diplomatiya Aləmi” jurnalı 2002-ci ildən çıxır.

Qeydiyyat № 1161, 14 yanvar 2005-ci il

Ünvan: Xarici İşlər Nazirliyi, Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar idarəsi (Mərkəz),

Ş. Qurbanov küç. 4, Bakı AZ 1009;

Tel.: 492 73 28; 492 80 35; **e-poçt:** t_musayev@mfa.gov.az

Jurnalın satışı, nəşri, abunə yazılması və ya digər texniki məsələlər:

Tel. 492 96 92 (21-28), **Səlim Əlizadə**

Korrektor: **Nazir Məmmədov**

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ İLHAM ƏLİYEVİN DİPLOMATİK FƏALİYYƏTİ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin səfərləri

*24-26/01/05 – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin
İran İslam Respublikasına rəsmi səfəri*

Səfər zamanı keçirilmiş görüşlər:

İran İR-in Prezidenti Seyid Məhəmməd Xatəmi ilə təkbətək görüş
İran İR-in Prezidenti Seyid Məhəmməd Xatəmi ilə geniş tərkibdə görüş
İran İR-in xarici işlər naziri Kamal Xarrazi ilə görüş
İran İR-in parlamentinin sədri Qulaməli Həddad Adil ilə görüş
İran İR-in Dövlət Məsləhət Şurasının sədri Əli Əkbər Haşimi Rəfsəncani ilə görüş
İran İR-in Ali Rəhbəri Ayətullah Seyid Əli Xamenei ilə görüş
İran İR-in İmam Xomeyni adına «İmdad» komitəsinin sədri Seyid Rza Nairi ilə görüş
İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının baş katibi Asxat Orazbayı ilə görüş
İran İR-in Şərqi Azərbaycan Əyalətinin valisi Məhəmmədəli Sübhanullahi ilə görüş

Səfər zamanı imzalanmış sənədlər:

Azərbaycan Respublikası hökuməti ilə İran İslam Respublikası hökuməti arasında sərhədyanı rayonlarda yaşayan Azərbaycan Respublikası və İran İslam Respublikası vətəndaşlarının sadələşdirilmiş qaydada sərhədi keçmələri haqqında memorandum
İran İslam Respublikasının Azərbaycan Respublikasına 1 milyon ABŞ dolları həcmində grant ayırması haqqında memorandum
İran İslam Respublikasına məxsus olan sənət əsərlərinin Azərbaycan Respublikası hökuməti tərəfindən İran İslam Respublikasına təhvil verilməsi haqqında protokol
Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi ilə İran İslam Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi arasında səhiyyə sahəsində əməkdaşlıq haqqında memorandum
Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə İran İslam Respublikasının Maarif Nazirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında memorandum
Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi ilə İran İslam Respublikasının İqtisadiyyat və Maliyyə Nazirliyi arasında anlaşma memorandumu
Azərbaycan Respublikası hökuməti ilə İran İslam Respublikası hökuməti arasında Araz çayının hidroenergetika potensialının istifadəsi haqqında anlaşma memorandumu
Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolu ilə İran Dəmir Yolu Təşkilatı arasında qarşılıqlı anlaşma memorandumu
Azərbaycan Respublikası ilə İran İslam Respublikası arasında mülki aviasiya sahəsində əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi haqqında anlaşma memorandumu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin İran İslam Respublikasına rəsmi səfərinin yekunlarına dair mətbuat üçün birgə bəyanat

İran İslam Respublikasının Prezidenti cənab Seyid Məhəmməd Xatəminin dəvəti ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 2005-ci il yanvarın 24-26-da yüksək səviyyəli nümayəndə heyəti ilə İran İslam Respublikasında rəsmi səfərdə olmuşdur. Səfər zamanı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev İran İslam Respublikasının Prezidenti cənab Xatəmi ilə səmimi dostluq şəraitində müzakirələr və danışıqlar aparmış, Ali dini rəhbər cənab Seyid Əli Xamenei, Məsləhət Şurasının sədri cənab Haşimi Rəfsəncani, İslam Şurası Məclisinin sədri cənab Həddad Adil, xarici işlər naziri cənab Kamal Xərrazi ilə görüşlər keçirmiş, Təbriz şəhərinə səfər etmişdir.

Tərəflər danışıqlar və müzakirələrin nəticəsi olaraq aşağıdakıları bəyan etdilər:

Azərbaycan Respublikası ilə İran İslam Respublikası arasında dostluq və əməkdaşlıq münasibətlərinin prinsipləri haqqında 2002-ci il 20 may, hicri-şəmsi tarixi ilə 1381-ci il 30 ordibeheşt tarixli Müqaviləyə əsaslanaraq, Tərəflər, Azərbaycan – İran dostluğu və tərəfdaşlığının möhkəmləndirilməsinin regionda sülhün və sabitliyin gücləndirilməsinə xidmət edəcəyinə əmin olaraq, bərabərlik, qarşılıqlı etimad, tərəfdaşlıq və hərtərəfli əməkdaşlıq əsasında dostluq münasibətlərinə əlavə təkan verməyə hazır olduqlarını ifadə edərək, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Nizamnaməsinin məqsəd və prinsiplərinə, suverenlik, müstəqillik, ərəzi bütövlüyü və dövlətlərin bərabərliyi, beynəlxalq hüququn hamılıqla tanınmış normalarına, o cümlədən zor işlətmənin və ya zor işlətməklə hədələmənin yolverilməzliyinə tərəfdar olduqlarını təsdiqləyərək, siyasi, iqtisadi, elmi-texniki, ekoloji, humanitar, mədəni və digər sahələrdə ikitərəfli əməkdaşlığı keyfiyyətə yeni səviyyəyə qaldırmaq məqsədi ilə, iqtisadi əməkdaşlığın dərinləşdirilməsini, daha da inkişafı üçün əlverişli şəraitin yaradılmasını və Tərəflərin təsərrüfat subyektləri arasında birbaşa əlaqələrin qurulmasını zəruri hesab edərək, tərəfdaşlıq münasibətlərini möhkəmləndirmək məqsədi ilə siyasi əlaqələri və qarşılıqlı fəaliyyəti daha da inkişaf etdirəcəklər.

Tərəflər, ikitərəfli əlaqələrin bütün səviyyə

yələrdə dərinləşdirilməsinə, qarşılıqlı səfərlərin həyata keçirilməsinə, hər iki ölkənin qanunverici, icra və məhkəmə orqanları arasında əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinə mühüm əhəmiyyət verirlər.

Tərəflər, mövcud müqavilə-hüquq bazasının iki ölkə arasında münasibətlərin hərtərəfli inkişafının təmin edilməsi üçün etibarlı əsas olduğunu məmnunluqla qeyd edirlər.

Tərəflər, beynəlxalq terrorizm, narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qanunsuz dövriyyəsi, transmilli mütəşəkkil cinayətkarlıq, insan alveri və qeyri-qanuni silah alveri kimi yeni global çağırışlara və təhlükələrə qarşı fəaliyyət göstərmək məqsədi ilə ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlığın səmərəliliyini artıracaqlar.

Tərəflər, BMT Nizamnaməsinə uyğun olaraq, dövlətlərin suverenliyinə və ərəzi bütövlüyünə, beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlərinin toxunulmazlığına hörmət və riayət edilməsi əsasında münaqişələrin sülh yolu ilə həll olunması məqsədi ilə fəaliyyət göstərəcəklər.

Tərəflər, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə BMT-nin və İKT-nin müvafiq qətnamələrinin yerinə yetirilməsinə və bu münaqişənin Azərbaycan Respublikasının suverenliyi, ərəzi bütövlüyü və sərhədlərinin toxunulmazlığı əsasında həll olunmasına tərəfdar olduqlarını bir daha bəyan edirlər.

Azərbaycan Respublikası İran İslam Respublikasının ötən illərdə qaçqınlara və məcburi köçkünlərə etdiyi humanitar yardımlara görə minnətdarlığını bildirir.

Tərəflər, milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi məsələlərində əməkdaşlıq edəcək və ayrı-ayrı sazişlər əsasında hər iki dövlətin müvafiq qurumları arasında əlaqələrə yardım göstərəcəklər.

Tərəflər, hər iki ölkədə mövcud potensial imkanları nəzərə alaraq, iki ölkə arasındakı ticarət-iqtisadi və elmi-texniki əməkdaşlığın səviyyəsinin yüksəldilməsi məqsədi ilə lazımi işlər görəcəklər.

Dövlətlərarası Müştərək Komissiyanın əməli işinə hər iki dövlətin biznes və elm sahələrinin institut və təşkilatlarını cəlb edəcək, Azərbaycan və İran şirkətləri arasında əməkdaşlığın inkişafına kömək göstərəcəklər.

2005-ci il yanvarın 9-da Tehran şəhərində imzalanmış "Azərbaycan Respublikası və İran İslam Respublikası arasında iqtisadi, ticarət və

humanitar sahələrdə əməkdaşlıq üzrə Dövlətlərarası Müştərək Komissiyanın 6-cı iclasının nəticələri barədə Memorandum”un həyata keçirilməsi üçün tədbirlər görəcək və Dövlətlərarası Müştərək Komissiyanın fəaliyyətini intensivləşdirəcəklər.

Tərəflər, iqtisadi, ticarət, xüsusilə neft və neft sənayesi, neft kimyası və neft kimyası məhsulları, yüngül sənaye, maşınqayırma, kənd təsərrüfatı, nəqliyyat və nəqliyyat infrastrukturuları və rabitə sahələrində əməkdaşlığın genişləndirilməsinə səy göstərəcəklər.

Tərəflər, maliyyə və bank strukturlarının qarşılıqlı əməkdaşlığının inkişafına, birgə investisiya layihələrinin gerçəkləşməsinə, birgə müəssisələrin yaradılmasına səy göstərəcəklər.

Tərəflər, ətraf mühitin mühafizəsi problemləri üzrə ikitərəfli, regional və qlobal səviyələrdə qarşılıqlı fəaliyyəti sürətləndirəcəklər.

Azərbaycan Respublikası İran İslam Respublikasının Avropa-Qafqaz-Asiya beynəlxalq nəqliyyat dəhlizinə (TRASEKA) qoşulmaq niyyətini bir daha dəstəkləyir.

İran İslam Respublikası da Azərbaycan Respublikasının Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizinə qoşulmasını bir daha dəstəkləyir.

Azərbaycan Respublikası İran İslam Respublikasının ötən illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikasının əhalisinə maddi və humanitar yardım göstərməsini yüksək qiymətləndirərək, belə yardımların davam etdirilməsinin zəruriliyini vurğuladı və İran İslam Respublikası bu yardımların davam etdirilməsi niyyətində olduğunu bildirdi.

Tərəflər, Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə əlaqədar imzalanmış yol tikintisi, elektrik enerjisi, təbii qaz, sənaye və kənd təsərrüfatı sahələri və səhiyyə sahəsində əməkdaşlığa dair razılaşmaların icrasını bəyan etdilər.

Tərəflər, Azərbaycan Respublikası və İran İslam Respublikası arasında humanitar sahələrdə əlaqələrin və əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinin hər iki ölkə xalqlarının tarixi, mədəni və dini ortaqlıqdan qaynaqlanan möhkəm və obyektiv əsasla malik olduğunu bəyan edirlər.

Tərəflər, iki ölkənin dostluğuna əsaslanan münasibətləri çərçivəsində mədəniyyət, incəsənət, elm, kütləvi informasiya vasitələri, təhsil, səhiyyə və sosial sahələrdə, o cümlədən mütəxəssislərin hazırlanması və ixtisasının artırılma-

sı sahəsində fəaliyyəti genişləndirmək istiqamətində səylərin artırılmasını vurğuladılar.

Azərbaycan Respublikası və İran İslam Respublikası Xəzər regionunun sülh, sabitlik, mehriban qonşuluq və əməkdaşlıq zonası olmasına səy göstərəcəklər.

Tərəflər, Xəzər dənizinin hüquqi statusu barədə Konvensiyanın sahilyanı dövlətlərin konsensusu əsasında razılaşdırılması üzrə konstruktiv dialoqun davam etdirilməsi zəruriliyini qeyd etdilər və bununla bağlı Xəzəryanı ölkələrin xarici işlər nazirlərinin müavinləri səviyyəsində xüsusi işçi qrupunun fəaliyyətinin artırılması arzusunu bildirdilər.

Tərəflər, 2003-cü ildə Tehranda bütün Xəzəryanı dövlətlər tərəfindən imzalanmış Xəzər dənizinin dəniz mühitinin mühafizəsi haqqında Çərçivə Konvensiyasının tezliklə ratifikasiya edilməsini və qüvvəyə minməsinə vurğuladılar.

Tərəflər, bütün dövlətlərin suveren bərabərliyinə, ərazi bütövlüyünə, onların daxili işlərinə qarışmamağa, beynəlxalq hüququn hamılıqla tanınmış digər normalarına əsaslanan beynəlxalq siyasi, iqtisadi və hüquqi qaydanın möhkəmləndirilməsi məqsədi ilə ikitərəfli və çoxtərəfli əsasda sıx qarşılıqlı fəaliyyəti davam etdirəcəklər.

Tərəflər, qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər üzrə əməkdaşlıq çərçivəsində BMT və onun təsisatları, İKT, İƏT və digər universal və regional xarakterli beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlığı inkişaf etdirməyə hazır olduqlarını təsdiq edirlər.

Tərəflər, bu Bəyanatın konkret müddəaları və məqsədlərinin həyata keçirilməsi üçün həm hökumətlərarası, həm də idarələrarası səviyələrdə yeni birgə fəaliyyət sahələrinin müəyyən edilməsi, o cümlədən əlaqələrin genişləndirilməsi və dərinləşdirilməsi istiqamətində səy göstərəcəklər.

Tərəflər, qəti şəkildə əmin olduqlarını bildirirlər ki, bu Bəyanat hər iki ölkənin xalqlarının maraqları naminə Azərbaycan Respublikası və İran İslam Respublikası arasındakı hərtərəfli tərəfdaşlıq münasibətlərinə əlavə təkan verəcəkdir.

“AzərTAC” 26.01.05

**15-16/02/05 – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin
Rusiya Federasiyasına işgüzar səfəri**

Səfər zamanı keçirilmiş görüşlər:

Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin ilə təkbətək görüş
Rusiyada Azərbaycan ilinin təntənəli açılış mərasimində iştirak

**24-26/02/05 – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin
İtaliya Respublikasına və Vatikan Dövlətinə rəsmi səfəri**

Səfər zamanı keçirilmiş görüşlər:

İtaliya Respublikasının Prezidenti Adzelyo Çampi ilə təkbətək görüş
İtaliyanın «ENİ» şirkətinin prezidenti Roberto Poli ilə görüş
İtaliya Respublikası Nazirlər Şurasının sədri Silvio Berlusconi ilə görüş
Azərbaycan – İtaliya Biznes Forumunda iştirak
BMT-nin Dünya Ərzaq Proqramı Təşkilatının rəhbəri vəzifəsini icra edən Con Pauell ilə görüş
İtaliya Respublikası Parlamentinin Deputatlar palatasının sədri Pyer Ferdinando Kazini ilə görüş
İtaliya Respublikası Milli Olimpiya Komitəsinin prezidenti Covanni Petruçi ilə görüş
BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının baş direktoru Cak Dyuk ilə görüş
Vatikanın dövlət katibi kardinal Ancelo Sodano ilə təkbətək görüş

Səfər zamanı imzalanmış sənədlər:

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi və İtaliya Respublikası Mədəni İrs və Mədəni Fəaliyyət Nazirliyi arasında mədəni dəyərlərin mühafizəsi və onların oğurlandığı halda geri qaytarılması ilə əlaqədar əməkdaşlığa dair bəyannamə
Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi və İtaliya Respublikası Mədəni İrs və Mədəni Fəaliyyət Nazirliyi arasında mədəniyyət abidələrinin bərpası sahəsində əməkdaşlığa dair bəyannamə
Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi və İtaliya Respublikası Ədliyyə Nazirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında anlaşma memorandumu
Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti və Roma Şəhər Meriyası arasında dostluq və əməkdaşlıq haqqında protokol
Azərbaycan Respublikası Milli Olimpiya Komitəsi və İtaliya Milli Olimpiya Komitəsi arasında texniki və idman sahələrində əməkdaşlıq haqqında saziş

**8-10/03/05 – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin
Səudiyyə Ərəbistanı Krallığına rəsmi səfəri**

Səfər zamanı keçirilmiş görüşlər:

Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının Vəliəhdi, Baş nazirin müavini, Milli Qvardiyanın rəisi Əmir Abdulla bin Əbdüləziz Al Səud ilə təkbətək görüş
Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının Vəliəhdi, Baş nazirin müavini, Milli Qvardiyanın rəisi Əmir Abdulla bin Əbdüləziz Al Səud ilə geniş tərkibdə görüş
Səudiyyə Ərəbistanının Kralı Fəhd Bin Əbdüləziz Al Səudilə ilə təkbətək görüş
Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının Ticarət və Sənaye Palatasında görüş
İslam İnkişaf Bankının (İİB) prezidenti Əhməd Məhəmməd Əli ilə görüş

Səfər zamanı imzalanmış sənədlər.

Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının İnkişaf Fondu ilə Vəlvələçay-Taxtakörpü kanalının tikinti layihəsinin maliyyələşdirilməsinə dair saziş
Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı hökuməti ilə Azərbaycan Respublikası hökuməti arasında investisiyaların təşviqi və qarşılıqlı qorunması haqqında saziş
Azərbaycan hökuməti ilə İslam İnkişaf Bankı arasında Yevlax-Gəncə magistral yolunun və Samur-Abşeron kanalının Vəlvələçay-Taxtakörpü hissəsinin yenidən qurulması barədə kredit sazişləri

17-18/03/05 – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Çin Xalq Respublikasına rəsmi səfəri

Səfər zamanı keçirilmiş görüşlər:

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və ÇXR-in Sədri Xu Szintaonun rəhbərliyi ilə geniş tərkibdə Azərbaycan-Çin danışıqları
Çin Xalq Respublikası Dövlət Şurasının başçısı Ven Szyabao ilə görüş

Səfər zamanı imzalanmış sənədlər:

Azərbaycan Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası arasında birgə bəyannamə
Azərbaycan Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası arasında ekstradisiya haqqında müqavilə
Çin Xalq Respublikası Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinə texniki yardım göstərilməsi haqqında memorandum
Azərbaycan Respublikası hökuməti ilə Çin Xalq Respublikası hökuməti arasında ticarət-iqtisadi əməkdaşlıq haqqında saziş
Azərbaycan Respublikası hökuməti ilə Çin Xalq Respublikası hökuməti arasında texniki-iqtisadi əməkdaşlıq haqqında saziş
Azərbaycan Respublikası hökuməti ilə Çin Xalq Respublikası hökuməti arasında gəlirlərdən ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılması və vergilərin ödənilməsindən yayınmanın qarşısının alınması haqqında saziş
Azərbaycan Respublikası hökuməti ilə Çin Xalq Respublikası hökuməti arasında gömrük işində qarşılıqlı kömək haqqında saziş
Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi ilə Çin Xalq Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi arasında 2005-2009-cu illər dövründə mədəniyyət və incəsənət sahəsində əməkdaşlıq haqqında protokol
Azərbaycan Respublikası Gənclər, İdman və Turizm Nazirliyi ilə Ümumçin Gənclər Federasiyası arasında gənclərlə iş üzrə əməkdaşlıq haqqında saziş
Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Şirkəti ilə Çin Xalq Respublikası Mərkəzi Televiziyası arasında əməkdaşlıq haqqında saziş
Azərbaycan Respublikası Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi ilə Çin Xalq Respublikası İnformasiya Sənayesi Nazirliyi arasında qarşılıqlı əlaqələr haqqında memorandum
Azərbaycan Milli Olimpiya Komitəsi ilə Çin Xalq Respublikası Milli Olimpiya Komitəsi arasında texniki-idman əməkdaşlığı haqqında saziş
Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi ilə Çin Xalq Respublikası Ədliyyə Nazirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında saziş

Azərbaycan Respublikası və Çin Xalq Respublikası arasında birgə bəyannamə

Çin Xalq Respublikasının Sədri Zati-Aliləri cənab Xu Szintaonun dəvəti ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Zati-Aliləri cənab İlham Əliyev 2005-ci il 17 mart tarixindən 19 mart tarixinə qədər Çin Xalq Respublikasında dövlət səfərində olmuşdur.

1. Tərəflər sülh və inkişafın dövrün əsas amal olaraq qaldığını və bütün dünya xalqlarının ümumi arzusu olduğunu qeyd edirlər. Beynəlxalq ictimaiyyət məsləhətləşmələri fəallaşdırmalı, dünya müxtəlifliyini qorumalı və istər müxtəlif sivilizasiyalar, istərsə də inkişaf modelləri arasında qarşılıqlı faydalanmaya kömək etməlidirlər. Tərəflər, BMT Nizamnaməsi və beynəlxalq hüququn hamılıqla tanınmış normaları əsasında dinc, sabit, ədalətli və

səmərəli yeni beynəlxalq siyasi və iqtisadi qaydanın yaradılmasına tərəfdardır, bütün dünyada sülh və təhlükəsizliyin müdafiə edilməsində, habelə ümumi inkişafa yardım edilməsində BMT-nin nüfuzunun möhkəmlənməsini və onun aparıcı rolunu dəstəkləyir və dünyanın müxtəlif inkişaf modellərinin həyata keçirilməsinə kömək edirlər.

2. Tərəflər birgə sözlər sayəsində Azərbaycan – Çin münasibətlərinin siyasi, iqtisadi və mədəni əsaslarının daha da möhkəmləndiyini məmnunluqla vurğulayırlar. Azərbaycan və Çin ənənəvi dostluq münasibətlərini möhkəmləndirməyə, daha müxtəlif sahələrdə mübadilələri genişləndirməyə, beynəlxalq məsələlər üzrə əməkdaşlığı fəallaşdırmağa və bütün dünyada sülh və sabitliyin təmin olunmasına səy göstərməyə hazırdırlar.

3. Tərəflər hər iki ölkənin dövlət rəhbərləri arasında səfər mübadiləsinin və yüksək səviyyədə görüşlərin keçirilməsinin mühüm əhəmiyyətini qeyd edərək, bu ənənənin dəstəklənməsi, hər iki ölkə arasında siyasi və iqtisadi əlaqələri və qarşılıqlı fəaliyyəti inkişaf etdirmək məqsədilə istər dövlət, hökumət və parlament rəhbərləri, istərsə də nazirlik və idarə rəhbərləri səviyyəsində ikitərəfli dialoq və məsləhətləşmələrin davam etdirilməsi zərurətini bəyan edirlər. Tərəflər, 7 mart 1994-cü il tarixli «Azərbaycan Respublikası və Çin Xalq Respublikası arasında Dostluq Münasibətlərinin Əsasları haqqında Birgə Bəyanat»ın müddəalarını rəhbər tutaraq, ikitərəfli əməkdaşlığın bütün sahələrində müqavilə-hüquq bazasının genişləndirilməsi və təkmilləşdirilməsinə səy göstərəcəklər.

4. Tərəflər hər iki ölkənin təsərrüfat subyektləri arasında birbaşa əlaqələrin qurulması və inkişaf etdirilməsi üçün əlverişli şərait yaratmaq məqsədilə ticari-iqtisadi əməkdaşlıq potensialını üzə çıxarmaq üçün hər iki ölkənin hökumətlərinin fəal tədbirlər görməli olmaqları fikrində həmrəydir.

Tərəflər neft, neft-kimya sənayesi, yüngül sənaye, maşınqayırma, kənd təsərrüfatı, nəqliyyat, telekommunikasiya və infrastrukturun digər sahələrində hər iki ölkənin müəssisələri arasında bərabərlik və qarşılıqlı fayda əsasında əməkdaşlığın genişləndirilməsini təşviq edir və dəstəkləyirlər. Ticari-iqtisadi əməkdaşlıq üzrə Azərbaycan-Çin Hökumətlərarası Komissiyası bu prosesdə fəal rol oynayacaqdır. Çin tərəfi Azərbaycan tərəfinin Çinin qərb regionlarının irimiqyaslı inkişafında iştirak etməsini alqışlayır.

5. Çin tərəfi Azərbaycanın müstəqilliyinin bərpa edildiyi gündən cəmiyyətdə sabitliyin təmin edilməsində və iqtisadiyyatın dinamik inkişafında əldə etdiyi nailiyyətləri yüksək qiymətləndirir. Çin tərəfi son illər ərzində ikitərəfli ticari-iqtisadi əməkdaşlığın nəticələrindən məmnunluğunu ifadə edir. Çin Azərbaycanın yaxın gələcəkdə Ümumdünya Ticarət Təşkilatına qəbul olunmasını dəstəkləyir və bunun ÜTT-nin universallıq və təmsilçilik səviyyəsinin artmasına, çoxtərəfli ticarət mexanizminin təsirinin genişlənməsinə və ümumi qaydalar əsasında Azərbaycan və Çin arasında əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinə yardım edəcəyinə əmindir. Azərbaycan islahat və açıqlıq siyasətinin aparıldığı illər ərzində Çinin əldə etdiyi nailiyyətləri yüksək qiymətləndirir və onun tam bazar iqtisadiyyatlı dövlət statusunu tanıyır. Çin tərəfi ölkənin sosial-iqtisadi inkişafının təşviqi işində Azərbaycan tərəfinin səylərini gələcəkdə də dəstəkləməyə hazır olduğunu ifadə edir.

6. Tərəflər Avropa – Qafqaz – Asiya (TRASECA) nəqliyyat dəhlizi layihəsinin inkişafı naminə iki ölkə arasında nəqliyyat və bütün növ yük daşımaları istiqamətində həm regional çərçivədə, həm də ikitərəfli formatda əməkdaşlığın gücləndirilməsini zəruri hesab edirlər.

Tərəflər Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Asiya və Sakit Okean üzrə Sosial-İqtisadi Təşkilatı çərçivəsində, “Asiya avtomobil yolları şəbəkəsi haqqında Hökumətlərarası Saziş”ə uyğun olaraq, habelə Trans-Asiya nəqliyyat layihəsi çərçivəsində nəqliyyat sahəsində yeni layihələrin işlənilməsi və həyata keçirilməsi üçün ölkələrinin aidiyyəti qurumları arasında sıx əməkdaşlığı təşviq edəcəklər.

7. Tərəflər humanitar sahədə əməkdaşlığın genişləndirilməsi və təkmilləşdirilməsinə kömək edəcək, mədəniyyət, elm, təhsil, turizm, idman və informasiya sahəsində mübadilələri fəallaşdıracaqlar. Tərəflər bütün imzalanmış razılaşmaları, müxtəlif növ gənclər və tələbə mübadiləsinə, dillərin tanıtılmasını, mütəxəssislərin hazırlanmasını lazımı qaydada həyata keçirmək, ali elmi müəssisələr və elmi-tədqiqat institutları arasında birbaşa təmasları təşviq etmək, regionlararası əlaqələrə və ictimai əsarlarda əlaqələrə kömək etmək niyyətindədirlər.

Tərəflər bank-maliyyə sahəsində əməkdaşlığın inkişafı və birgə investisiya layihələrinin gerçəkləşməsi üçün birgə səylər göstərəcəklər.

Tərəflər ikitərəfli, regional və qlobal səviyyələrdə ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində əməkdaşlığa başlayacaq və onu inkişaf etdirəcəklər.

Tərəflər hərbi sahədə hər iki ölkənin təhlükəsizliyinin təmini maraqlarına cavab verən və üzərilərinə götürdükleri beynəlxalq öhdəliklərinə zidd olmayan əməkdaşlığı və əlaqələri həyata keçirəcək və inkişaf etdirəcəklər.

8. Tərəflər qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər üzrə əməkdaşlıq çərçivəsində BMT və onun müxtəlif strukturları, habelə digər beynəlxalq və regional təşkilatların fəaliyyətində öz aralarındakı qarşılıqlı fəaliyyəti müsbət qiymətləndirirlər. Tərəflər qarşılıqlı maraq doğuran ikitərəfli, beynəlxalq və regional məsələlər üzrə məsləhətləşmələri gələcəkdə də fəallaşdırmağa hazır olduqlarını təsdiq edirlər.

9. Azərbaycan tərəfi təsdiq edir ki, dünyada yalnız bir Çin var, Çin Xalq Respublikasının Hökuməti Çini təmsil edən yeganə qanuni dövlətdir, Tayvan isə Çin ərazisinin ayrılmaz hissəsidir. Azərbaycan tərəfi Tayvanla hər hansı bir formada rəsmi münasibətlər qurmamağa, onunla hər hansı rəsmi xarakterli təmaslarda olmamağa sadıq olduğunu təsdiq edir, hər hansı bir formada olmasından asılı olmayaraq, “iki Çin” və ya “bir Çin, bir Tayvan”ın yaradılması söylərinə, “müstəqil Tayvan”a qarşı çıxış edir. Azərbaycan tərəfi “Tayvanın müstəqilliyi” separatçı qüvvələrinin qarşısının alınması və onlara qarşı cavab tədbirlərinin görülməsində, “Ümumçin Xalq Nümayəndələri Yığıncağı”nın qəbul etdiyi “Separatçılıq əleyhinə Qanun”un da daxil olmaqla, Tayvan boğazı rayonunda və ümumilikdə Asiya-Sakit Okean regionunda sülh və sabitliyin təmin edilməsində və möhkəmlənməsində Çinin söylərini dərk edir və dəstəkləyir. Çin tərəfi Azərbaycan tərəfinin bu mövqeyini yüksək qiymətləndirir.

10. Tərəflər mövcud və daim artmaqda olan terrorizmin, separatizmin və ekstremizmin yalnız suveren dövlətlərin təhlükəsizliyinə deyil, eyni zamanda bütün dünyada sülh və sabitliyə ciddi təhlükə törətdiyini vurğulayırlar. Belə təhlükələrin səmərəli şəkildə qarşısının alınması yalnız birgə söylər əsasında birgə fəaliyyətlə mümkündür.

Tərəflər beynəlxalq terrorizm, narkotiklərin və prekursorların qanunsuz dövriyyəsi, qaçaqmalçılıq, pulların leqallaşdırılması, transmilli mütəşəkkil cinayətkarlıq, insan alveri və qeyri-qanuni silah alveri ilə mübarizənin aparılması da daxil olmaqla, yeni qlobal çağırış və təhlükələrə qarşı fəaliyyət göstərmək məqsədilə ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlığı dəstəkləyirlər.

Tərəflər terrorizmin, separatizmin, ekstremizmin hər cür təzahürünü pisləyir, onlara qarşı qətiyyətlə çıxış edir və BMT Nizamnaməsi və digər müvafiq beynəlxalq antiterrorçuluq razılaşmaları çərçivəsində onlara qarşı mübarizədə əməkdaşlığı möhkəmləndirməyə, bununla yanaşı hər iki ölkənin müvafiq orqanları arasında qarşılıqlı fəaliyyəti dəstəkləməyə hazır olduqlarını bildirirlər.

11. Çin tərəfi Azərbaycan Respublikasının suverenliyi və ərazi bütövlüyünə dəstək verdiyini təsdiqləyir və BMT Təhlükəsizlik Şurasının Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair müvafiq qətnamələrinə əməl edilməsinə çağırır, bu münaqişənin sülh yolu ilə həll edilməsinə

tərəfdar olduğunu bildirir, habelə beynəlxalq ictimaiyyətin bu istiqamətdə göstərdiyi söyləri dəstəkləyir.

12. Hər iki tərəf insan hüquqları sahəsində beynəlxalq dialoqun və əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinə çağırır, beynəlxalq siyasətdə ikili standartlara qarşı çıxış edir. Tərəflər həmçinin, insan hüquqları məsələlərində məsləhətləşmələr və fikir mübadiləsi vasitəsilə qarşılıqlı anlaşmanın dərinləşməsinə, ikitərəfli münasibətlərin birlikdə inkişaf etdirilməsi və insan hüquqlarının müdafiəsi üzrə beynəlxalq işin sağlam şəkildə inkişaf etdirilməsinə kömək məqsədilə həmin məsələ üzrə çoxtərəfli formatda qarşılıqlı dəstəyin və əməkdaşlığın möhkəmlənməsinə səy göstərəcəklər.

13. Səfər çərçivəsində Tərəflər arasında aşağıdakı sənədlər imzalanmışdır:

Azərbaycan Respublikası və Çin Xalq Respublikası arasında təslimətmə haqqında Müqavilə; Çin Xalq Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinə texniki dəstəyi haqqında Memorandum; Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Çin Xalq Respublikası Hökuməti arasında ticarət-iqtisadi əməkdaşlıq haqqında Saziş; Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Çin Xalq Respublikası Hökuməti arasında texniki-iqtisadi əməkdaşlıq haqqında Saziş; Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Çin Xalq Respublikası Hökuməti arasında gəlirlərə görə vergilərə münasibətdə iqiqat vergitutmanın aradan qaldırılması və vergitutmadan yayınmanın qarşısının alınması haqqında Saziş; Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Çin Xalq Respublikası Hökuməti arasında gömrük işi sahəsində qarşılıqlı yardım haqqında Saziş; Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi ilə Çin Xalq Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi arasında 2005-2009-cu illər üçün mədəniyyət və incəsənət sahəsində əməkdaşlıq haqqında Protokol; Azərbaycan Respublikası Gənclər, İdman və Turizm Nazirliyi ilə Ümumçin Gənclər Federasiyası arasında gənclərlə iş sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş; Azərbaycan Respublikası Dövlət Teleradio Verilişləri Şirkəti və Çin Mərkəzi Televiziyası arasında Əməkdaşlıq Sazişi; Azərbaycan Respublikasının Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi ilə Çin Xalq Respublikasının İnformasiya Sənayesi Nazirliyi arasında əməkdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu; Azərbaycan Respublikası Milli Olimpiya Komitəsi ilə Çin Olimpiya Komitəsi arasında Texniki və İdman Əməkdaşlığı haq-

qında Saziş və Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi və Çin Xalq Respublikası Ədliyyə Nazirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında Saziş.

14. Tərəflər Azərbaycan Respublikası və Çin Xalq Respublikası arasındakı dostyana

əməkdaşlığın dəstəklənməsi və inkişaf etdirilməsinin üçüncü ölkələrə qarşı yönəlmədiyini və onların maraqlarına xələl gətirməyəcəyini bəyan edirlər.

Pekin, 17 mart 2005-ci il

30-31/03/05 – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Polşa Respublikasına rəsmi səfəri

Səfər zamanı keçirilmiş görüşlər:

Polşa Respublikasının Prezidenti Aleksandr Kvasnevski ilə təkbətək görüş
Polşa Respublikasının Prezidenti Aleksandr Kvasnevski ilə geniş tərkibdə görüş
Polşa Respublikasının Nazirlər Şurasının sədri Marek Belka ilə görüş
Polşa Respublikasının ali qanunvericilik orqanının aşağı palatası– Seymdə görüş
Polşa Seyminin vitse-marşalı Tomas Nalenç ilə görüş
Polşa Seyminin vitse-marşalı xanım İolanta Danelyak ilə görüş

Səfər zamanı imzalanmış sənədlər:

Azərbaycan Respublikası hökuməti və Polşa Respublikası hökuməti arasında müdafiə sahəsində əməkdaşlıq haqqında saziş
Azərbaycan Respublikası hökuməti ilə Polşa Respublikası hökuməti arasında gömrük işi sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında saziş
Polşa Respublikası hökuməti ilə Azərbaycan Respublikası hökuməti arasında iqtisadi əməkdaşlıq haqqında saziş

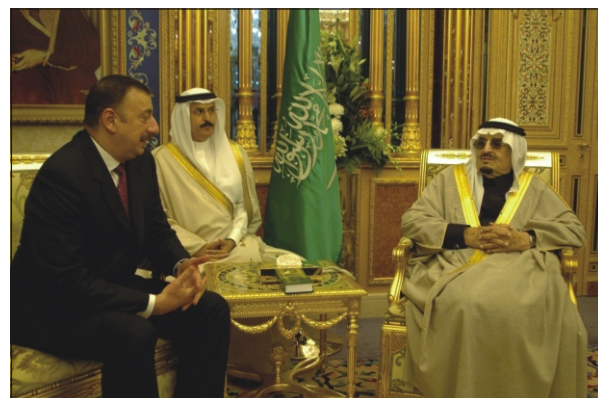
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin görüşləri

- 19 yanvar -** İran İslam Respublikası Prezidentinin Xəzər məsələləri üzrə xüsusi nümayəndəsi Mehdi Səfəri ilə görüş
- 22 yanvar -** İTAR-TASS agentliyinin baş direktoru Vitali İqnatenkonun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş
- 2 fevral -** Rusiya Federasiyasının xarici işlər naziri Sergey Lavrovun rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş
- 4 fevral -** ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosunun direktoru Kristian Ştrohalın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş
- 4 fevral -** BMT-nin Sənayə İnkişafı Təşkilatının baş direktoru Karlos Maqarinyos ilə görüş
- 7 fevral -** Türkiyə Respublikası Böyük Millət Məclisinin sədri Bülənt Arınçın başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş
- 7 fevral -** Fransa Senatının üzvü Emeri de Montesku ilə görüş
- 8 fevral -** NATO baş katibinin Cənubi Qafqaz və Mərkəzi Asiya üzrə xüsusi nümayəndəsi Robert Simmons ilə görüş
- 9 fevral -** Avropa Birliyin Cənubi Qafqaz üzrə xüsusi nümayəndəsi Heyki Talvitiyenin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş
- 12 fevral -** Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmmürüzəçiləri Andreas Qross və Andres Herkel ilə görüş
- 22 fevral -** Meksika Birləşmiş Ştatlarının, Estoniya Respublikasının, Mərakeş, Belçika və İspaniya krallıqlarının ölkəmizdə yeni təyin olunmuş fəvqəladə və səlahiyyətli səfirləri Amanda Mireya Teran Munkian, Mart Volmer, Abdellah Zaqur, Mark Van Risselberq və Luis Felipe Fernandez De La Penanın etimadnamələrinin qəbul edilməsi
- 22 fevral -** Almaniya Federativ Respublikasının Azərbaycan Respublikasında yeni təyin olunmuş fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Detlef Lingemanın etimadnaməsinin qəbul edilməsi

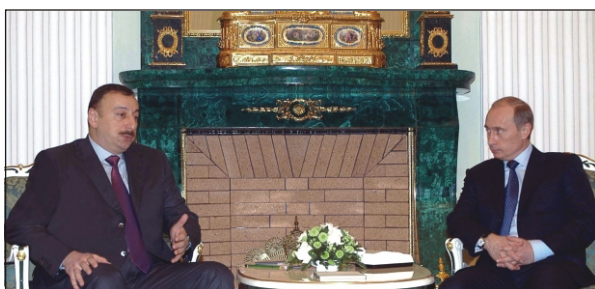
- 22 fevral -** Yunanıstan Respublikasının Azərbaycan Respublikasında yeni təyin olunmuş fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Temistokles Dimidisin etimadnaməsinin qəbul edilməsi
- 22 fevral -** Özbəkistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasında yeni təyin olunmuş fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri İsmatilla Erqəşevin etimadnaməsinin qəbul edilməsi
- 28 fevral -** Qazaxıstan Respublikasının Baş prokuroru Rəşid Tusupbekov ilə görüş
- 1 mart -** İran İslam Respublikası Prezidentinin Xəzər məsələləri üzrə xüsusi nümayəndəsi Mehdi Səfəri ilə görüş
- 4 mart -** Gürcüstan Respublikasının Baş naziri Zurab Noğaidelinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş
- 11 mart-** BMT-nin Asiya və Sakit Okean üzrə İqtisadi və Sosial Komissiyasının və BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının nümayəndə heyətləri ilə görüş
- 11 mart-** Rusiya Federasiyası Pensiya Fondu İdarə heyətinin sədri Gennadi Batanovun rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş
- 14 mart-** Türkiyə Respublikası xarici işlər nazirinin müstəşar müavini, səfir Əhməd Üzümçünün başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş
- 14 mart-** Qazaxıstan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik Komitəsi Sərhəd Xidmətinin direktoru general-leytenant Bolat Zakiyev ilə görüş
- 15 mart-** Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Hüquqi məsələlər və insan hüquqları komitəsinin məruzəçisi Malkolm Bryus ilə görüş
- 21 mart-** Amerika Birləşmiş Ştatlarının “Halliburton” şirkətinin prezidenti David Lesar ilə görüş
- 21 mart-** Gürcüstan Prezidentinin xanımı Sandra Elizabet Rulofs ilə görüş
- 22 mart-** ABŞ-ın Con Hopkins Universitetinin Mərkəzi Asiya və Qafqaz İnstitutunun direktoru professor Frederik Starr ilə görüş
- 23 mart-** Lüksemburqun mülki Aviasiyasının direktoru Henri Klyaynanın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş
- 25 mart-** Vatikan Dövlətinin Azərbaycan Respublikasında apostol nunsisi Klaudio Qucerotti ilə görüş
- 25 mart-** Rusiya Federasiyası Federal Məclisinin Federasiya Şurası sədrinin müavini Svetlana Orlovanın başçılıq etdiyi Federasiya Şurasının və MDB Parlamentlərarası Assambleyasının nümayəndə heyəti ilə görüş
- 28 mart -** Amerika Yəhudi Birgə Paylaşdırma Komitəsinin sədri Ellen Hellenin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş
- 28 mart -** Rusiya Federasiyası Hesablama Palatasının sədri Sergey Stepaşinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş
- 28 mart -** Türkiyə Respublikası Hərbi Dəniz Qüvvələrinin komandanı, donanma admiralı Özdən Örnəkin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin İran İR-in Prezidenti Seyid Məhəmməd Xatəmi ilə təkbətək görüşü

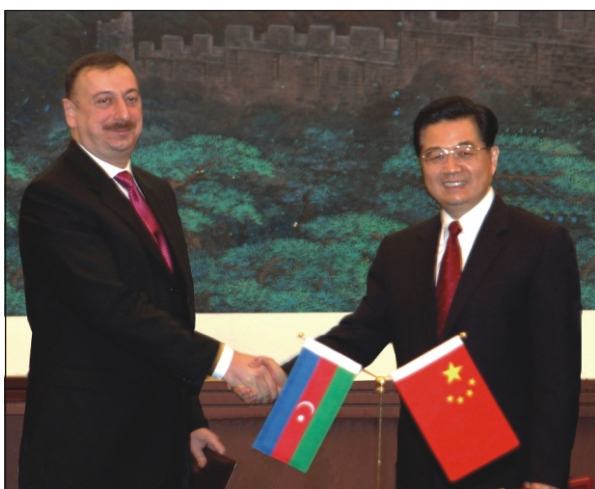
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Səudiyyə Ərəbistanının Kralı Fəhd Bin Əbdüləziz Al Səudla ilə təkbətək görüşü

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin ilə təkbətək görüşü

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Rusiyada Azərbaycan ilinin təntənəli açılış mərasimində iştirakı

Azərbaycan – Çin sənədlərinin imzalanması

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Polşa Respublikasının Prezidenti Aleksandr Kvasnevski ilə təkbətək görüşü

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Vatikanın dövlət katibi kardinal Ancelo Sodano ilə təkbətək görüşü

Vatikanın dövlət katibi Prezident İlham Əliyevə, habelə Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvlərinə hədiyyələr və üzərində II İohann Pavelin şəkli olan xatirə medalları təqdim etdi.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ XARİCİ İŞLƏR NAZİRİ ELMAR MƏMMƏDYAROVUN DİPLOMATİK FƏALİYYƏTİ

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyyarovun səfərləri

3-6/01/05 – Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri

Elmar Məmmədyyarovun Səudiyyə Ərəbistanı Krallığına səfəri

2005-ci ilin yanvar ayının 3-də Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyyarov Səudiyyə Ərəbistanı Krallığına səfərə yola düşmüşdür.

Yanvar ayının 4-də xarici işlər naziri Elmar Məmmədyyarov iki müqəddəs ocağın xadimi, Səudiyyə Ərəbistanının Kralı Fəhd Bin Əbdüləziz Al Səudla görüşmüşdür. Nazir Elmar Məmmədyyarov Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin Səudiyyə Ərəbistanı Kralına və Səudiyyə xalqına səmimi salamlarını çatdırmışdır. Öz növbəsində Səudiyyə Ərəbistanı Kralı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Səudiyyə Ərəbistanına səfərini məmnuniyyətlə gözlədiyini bildirmişdir. Daha sonra nazir Elmar Məmmədyyarov inkişaf etməkdə olan ikitərəfli münasibətlərə toxunaraq, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Səudiyyə Ərəbistanına qarşıda nəzərdə tutulan səfərdən sonra bu əlaqələrin daha yüksək səviyyəyə qaldırılacağına əminliklə ifadə etmişdir.

Elə həmin gün nazir Elmar Məmmədyyarov Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının xarici işlər naziri Səid Əl Feysal ilə görüşmüşdür. Görüş zamanı xarici siyasət idarəsinin başçısı öz Səudiyyəli həmkarını Azərbaycana dəvət etmiş, ikitərəfli siyasi-iqtisadi, mədəni və humanitar əlaqələrin inkişafı, terrorizmə qarşı mübarizədə, həmçinin beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlığın perspektivləri müzakirə edilmişdir. Görüş zamanı həmçinin Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli istiqamətində görülən işlər, Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi

təcavüzünün aradan qaldırılması, Yaxın Şərqdəki sülh prosesi və İraqdakı vəziyyətə dair fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Rəsmi danışıqlardan sonra Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi və Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının Xarici İşlər Nazirliyi arasında İkitərəfli Siyasi Məsləhətləşmələr haqqında Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır. Memorandumda tərəflərin qarşılıqlı maraq kəsb edən beynəlxalq və regional məsələlərə dair fikir mübadiləsi aparmaq üçün mütəmadi əsaslarla ikitərəfli danışıqlar və məsləhətləşmələrin lazım gəldikdə növbə ilə Bakıda və Ər-Riyadda aparılması əks edilmişdir. İmzalanma mərasimindən sonra birgə mətbuat konfransı keçirilmişdir.

2005-ci ilin yanvar ayının 5-də xarici siyasət idarəsinin başçısı Elmar Məmmədyyarov Səudiyyə Ərəbistanı Kralının Vəliəhdi, Baş nazirin müavini, Milli Qvardiyanın rəisi Əmir Abdulla bin Əbdüləziz Al Səud, Ər-Riyad bölgəsinin qubernatoru Əmir Salman bin Əbdüləziz Al Səud, Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının Ticarət və Sənaye naziri, Azərbaycan-Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı müştərək komissiyasının sədri Haşim Yaşani, Səudiyyə Ərəbistanı Şurasının məclis sədri Saleh bin Abdulla bin Umeydlə görüşmüşdür.

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyyarov Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin salamlarını çatdırmış və ölkə başçısının yaxın zamanlarda Səudiyyə Ərəbistanı Krallığına səfər edəcəyini bildirmişdir. İkitərəfli əlaqələrə toxunan nazir Elmar Məmmədyyarov

iqtisadi, ticarət, turizm və səhiyyə sahəsində əlaqələrin inkişaf etdirilməsinin vacibliyini bildirmiş, hər iki ölkə arasında dini, mədəni və tarixi bağlılıqların olduğunu məmnunluqla diqqətə çatdırmışdır. Regionda sülhün və əmin-amanlığın vacib olduğunu qeyd edən nazir, Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli istiqamətində görülən işlər barədə ətraflı məlumat vermişdir. Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzünün yolverilməz olduğunu qeyd edən nazir, beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində təcavüzün pislənməsini, işğal olunmuş ərazilərin boşaldılmasını tələb edən qətnamələrin qəbul edilməsində göstərdikləri köməyə görə qarşı tərəfə təşəkkürünü ifadə etmişdir. Görüşdə həmçinin ölkəmizdə aparılan islahatlar, Azərbaycanın Avro-Atlantik strukturlara in-

teqrasiyası, Yaxın Şərqdəki sülh prosesi və digər qarşılıqlı maraq kəsb edən məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Öz növbəsində Səudiyyə Ərəbistanı Kralının Vəliəhdi Abdulla bin Əbdüləziz Al Səud Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Səudiyyə Ərəbistanı Krallığına edəcəyi səfəri məmnunluqla gözlədiklərini qeyd edərək, səfərin ikitərəfli münasibətlərin daha da yüksək səviyyədə inkişafına təkan verəcəyini bildirmişdir. O həmçinin nazir Elmar Məmmədyarovun səfərinin uğurlu keçməsinə arzu edərək, bu kimi səfərlərin ikitərəfli münasibətlərə öz töhfəsini verəcəyini inamla ifadə etmişdir.

**XİN-in Mətbuat Mərkəzinin
07.01.05 tarixli məlumatı**

3-5/02/05 – Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri

Elmar Məmmədyarovun Çin Xalq Respublikasına rəsmi səfəri

2005-ci ilin fevral ayının 3-də Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov Çin Xalq Respublikasına rəsmi səfərə yola düşmüşdür. Fevralın 4-də nazir Elmar Məmmədyarov çinli həmkarı Li Çaosin ilə görüşmüşdür.

Li Çaosin azərbaycanlı həmkarını səmimi salamlayaraq onunla Çində görüşməsindən məmnun olduğunu bildirmişdir. Çinli nazir Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin bu ölkəyə nəzərdə tutulan rəsmi səfəri ilə bağlı Çin tərəfinin yüksək səviyyədə hazırlıq işləri apardığını qeyd etmişdir. Bir müddət əvvəl özünün Bakıya səfər etdiyini xatırlayan Li Çaosin bu səfərin onda xoş təəssürat yaratdığını xüsusi vurğulamışdır.

Səmimi qəbula görə minnətdarlığını bildirən Elmar Məmmədyarov çinli həmkarının Azərbaycana səfərinin ikitərəfli əlaqələrin gələcək inkişafında yüksək rol oynadığını diqqətə çatdırmışdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Çin Xalq Respublikasının Sədri cənab Xu Szintaonun dəvətini böyük məmnunluqla qəbul etdiyini diqqətə çatdıran nazir Elmar Məmmədyarov bu səfərin hər iki ölkə arasında əlaqələrin yüksələn xətlə inkişafına təkan verəcəyinə əmin olduğunu bildirmişdir. Ölkələrimiz arasında siyasi əlaqələrin qarşılıqlı anlaşma şəraitində davam edəcəyinə bir daha əminliyini vurğulayan nazir Elmar Məmmədyarov münasibətlərin iqtisadi sahədə də inkişaf etdirilməsinin

zəruriliyini söyləmişdir.

Daha sonra ÇXR-in xarici işlər naziri Li Çaosin azərbaycanlı həmkarından Çin Xalq Respublikasının Sədri Xu Szintaonun salamlarını Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə çatdırmağı xahiş etmişdir. Xarici siyasət idarəsinin başçısı ölkəmizin Çin ilə bağlı hazırkı siyasətində ikitərəfli münasibətlərin prioritet istiqamət tutduğunu məmnunluqla bildirmişdir.

Vahid Çin məsələsində birmənalı mövqe tutduğuna görə ölkəmizə təşəkkürünü bildirən çinli nazir Azərbaycanın da ağırlı problemi olan Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində ölkəmizin suverenliyinin, ərazi bütövlüyünün Çin dövləti tərəfindən bir daha dəstəkləndiyini bəyan etmişdir. Azərbaycanda hazırda biznes mühiti üçün hər cür şəraitin olduğunu qeyd edən Li Çaosin Çin şirkətlərinin Bakıda fəaliyyəti üçün bütün imkanların yaradıldığını buna əyani sübut olduğunu bildirmişdir.

Nazir, ölkələrimiz arasında ikiqat vergiqoymanın aradan qaldırılması, gömrük rüsumlarının aşağı salınması, ticari-iqtisadi əlaqələrin genişləndirilməsi, sərmayələrin cəlb edilməsi, telekommunikasiya, humanitar, mədəniyyət, həmçinin, nəqliyyat sahələrində də əlaqələrin yeni müstəviyə çıxarılmasının dövlətimizin başçısının Çinə səfəri zamanı həyata keçirilməsinin respublikalarımızın diqqət mərkəzində olduğunu bildirmişdir. Çinli nazir bildirmişdir

ki, TRASEKA proqramı çərçivəsində Tbilisi-Qars dəmir yolunun inşası onun ölkəsinin diqqətini çəkir və Çin tərəfi mütəxəssislər səviyyəsində məsləhətləşmələrin aparılmasına hazırdır.

Beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində bundan sonra da əməkdaşlığın davam etdiriləcəyinə ümidvar olduğunu bildiren çinli nazir, ölkəmizi Ümumdünya Ticarət Təşkilatına üzvlüyü məsələsində dəstəklədiyini və dəstəkləyəcəyini bir daha diqqətə çatdırmışdır. Çinin ölkəmizə təmənnasız kredit verdiyini xatırladan Li Çaosin, Azərbaycanın bu krediti Çinin Bakıda kommertiya mərkəzinin tikintisi üçün istifadə etmək istəyini xüsusi dəyərləndirmişdir. Azərbaycan tərəfi ilə nəqliyyat sahəsində əməkdaşlığa maraqla yanaşan çinli nazir, ölkəsinin bu sahədə təcrübəsini diqqətə çatdıraraq, bu məsələdə Azərbaycanla məsləhətləşmələr aparılmasının vacibliyini bildirmişdir.

Nazir Elmar Məmmədyyarov Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü nəticəsində respublikamızın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvan arasında dəmir yolunun bağlandığını bildirmişdir. Münaqişənin həlli istiqamətində hər iki ölkənin xarici işlər nazirləri arasında keçirilmiş görüşlərə toxunan Elmar Məmmədyyarov, Çinin bu məsələdə mövqeyinin dəyişmədiyinə və Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəklədiyinə görə təşəkkür etmişdir. İşğal olmuş ərazilərdə Ermənistan tərəfindən süni surətdə əhali yerləşdirilməsi ilə bağlı ATƏT-in fakt-araşdırıcı missiyasının bölgəyə səfər etdiyini söyləmişdir.

Elə həmin gün nazir Elmar Məmmədyyarovun Çin Xalq Respublikasının baş nazirinin müavini Xuan Cü ilə görüşmüşdür. Elmar Məmmədyyarovun Çinə rəsmi səfərə gəlməsindən məmnunluğunu ifadə edən Xuan Cü Azərbaycanla Çin arasında 1992-ci ildən mövcud olan diplomatik əlaqələrin gündəngünə inkişaf etdiyini və ölkələrimiz arasında həyata keçirilən intensiv səfərlərin bu əlaqələrin güclənməsində xüsusi rol oynadığını demişdir. Regional məsələlərdə Azərbaycanın dəyişməz mövqə tutduğunu yüksək dəyərləndirən Xuan Cü, ölkələrimiz arasında əlaqələrin bütün sahələrdə, o cümlədən iqtisadi sahədə inkişaf etdirilməsində dövlətinin maraqlı olduğunu bildirmişdir. Baş nazirin müavini Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin apardığı məqsədyönlü siyasət nəticəsində ölkəmizdə sosial sabitliyin, iqtisadi inkişafın daha yüksək səviyyəyə çatacağına inandığını söyləmişdir. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin Çin ilə

münasibətlərə xüsusi diqqət yetirdiyini və 1994-cü ilin martında ölkəsinə rəsmi səfər etdiyini böyük məmnunluqla xatırladan Baş nazirin müavini, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Çinə rəsmi səfərinin hər iki ölkənin siyasi rəhbərləri arasında münasibətlərə müsbət töhfəsini verəcəyinə ümidvar olduğunu qeyd etmişdir.

Nazir Elmar Məmmədyyarov ölkələrimiz arasında yüksək siyasi səviyyədə qarşılıqlı anlaşma olduğunu vurğulayaraq, bu əlaqələrin beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində də üstün surətdə davam etdirilməsinin vacibliyini bildirmişdir. Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə toxunan və münaqişə nəticəsində bir milyon Azərbaycan vətəndaşının ərazilərimizin işğalı nəticəsində öz doğma torpaqlarından qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətinə düşdüyünü xüsusilə diqqətə çatdıran nazir, Çinin bu məsələdə respublikamızın ədalətli mövqeyinə göstərdiyi dəstəyə görə bir daha təşəkkürünü çatdırmışdır.

İqtisadi sahədə münasibətlərin inkişafına gəlincə, Elmar Məmmədyyarov aqro-biznes, neft kimyası, turizm və digər vacib sahələr üzrə əlaqələrin gücləndirilməsinin zəruriliyini qeyd etmişdir. 2008-ci ildə Çində keçirilməsi nəzərdə tutulan Olimpiya Oyunlarını yada salan nazir, bu müddət ərzində idman sahəsində də əlaqələrin inkişafının önəmli olduğunu diqqətə çatdırmışdır.

Daha sonra, Çinin Baş nazirinin müavini enerji daşıyıcıları sahəsində Azərbaycanla gələcəkdə də əməkdaşlığın davam etdirilməsi üçün əlverişli zəmin yarandığını xüsusi vurğulamışdır. TRASEKA Proqramı çərçivəsində görüləcək işlərə Azərbaycanın xüsusi maraq göstərdiyini qeyd edən Xuan Cü, bu işdə öz söylərini əsirgəməyəcəklərini diqqətə çatdırmışdır.

Elə həmin gün xarici işlər naziri Elmar Məmmədyyarov Çinin xarici işlər nazirinin müavini Day Binqo ilə görüşmüşdür. Naziri Çində görməyindən məmnunluq duyduğunu bildiren Day Binqo ölkələrimizin Xarici İşlər Nazirlikləri arasında əməkdaşlığın yüksək nəticələrə gətirib çıxaracağını bildirmişdir. O, son iyirmi ildə Çində mövcud dəyişikliklərə toxunaraq, bunun şəffaflyq islahatından sonra meydana gəldiyini diqqətə çatdırmışdır.

Çinli həmkarı ilə iqtisadi əlaqələrin genişləndirilməsindən və bu əlaqələrin yüksək inkişafı üçün ikitərəfli səviyyədə daha sıx münasibətlərin vacibliyindən danışdığını

diqqətə çatdıran nazir Elmar Məmmədyarov, səfərindən öncə Sintszyan-Uyğur Muxtar Rayonu rəsmiləri ilə görüşdə Azərbaycanla nəqliyyat infrastrukturunun bərpası barədə geniş söhbət etdiyini qarşı tərəfin diqqətinə çatdırmışdır. Məsələnin reallaşacağı təqdirdə Azərbaycanın Çinin qərb regionu ilə əlaqələrinə müsbət təsir edəcəyini xüsusilə vurğulayan nazir, Heydər Əliyev adına Bakı Hava Limanında tikiləcək terminalın istifadəyə verilməsində hər iki tərəfin maraqlı olduğunu bildirmişdir.

Ölkələrimiz arasında fikir ayrılıqlarının olmamasını yüksək dəyərləndirən Çinin xarici işlər nazirinin müavini ölkəmizin Çinin dostu olaraq qalacağına əminliyini demişdir.

Xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov müstəqillik əldə etdikdən sonra ölkəmizin azad bazar iqtisadiyyatına keçdiyini, geniş özəlləşdirmə proqramlarını reallaşdırdığını və Prezident İlham Əliyevin yeritdiyi siyasət nəticəsində yeni iş yerlərinin açıldığını diqqətə

çatdırmışdır. Qeyri-neft sektorunun inkişafının vacibliyini vurğulayan nazir, Çinlə bu sahədə də əməkdaşlığın müsbət səmərə verəcəyini bildirmişdir. Ölkəmizin Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə tənzimlənməsinə tərəfdar olduğunu qeyd edən nazir, problemin beynəlxalq birliyin birgə söyləri nəticəsində həll edilməsinin vacib olduğunu demişdir.

Münaqişənin ədalətli prinsiplər əsasında həll edilməsində ümidvar olduğunu bildiren Çinin xarici işlər nazirinin müavini ölkəsinin Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini dəstəklədiyini qeyd etmişdir.

Elə həmin gün nazir Elmar Məmmədyarov Çinin “Sinxua” və “İnterfaks” informasiya agentliklərinə səfərinin yekunları ilə bağlı müsahibə vermişdir.

**XİN-in Mətbuat Mərkəzinin
06.02.05 tarixli məlumatı**

10-11/02/05 – Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarovun Türkiyə Respublikasına rəsmi səfəri

Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov Türkiyə Baş nazirinin müavini, xarici işlər naziri Abdullah Gülün dəvəti ilə fevralın 10-da Ankaraya rəsmi səfərə gəlmişdir.

Türkiyə Respublikasının Prezidenti Əhməd Necdət Sezər həmin gün Çankaya köşkündə Elmar Məmmədyarovu qəbul etmişdir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin salamlarını Prezident Əhməd Necdət Sezərə çatdıran nazir onu dövlətimizin başçısının adından Bakıya rəsmi səfərə dəvət etmiş, özünün Ankaraya səfəri barədə məlumat vermişdir.

Azərbaycandakı ictimai-siyasi proseslərlə daim maraqlandığını söyləyən Prezident Əhməd Necdət Sezər Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə dərin hörmət və ehtiramını

çatdırmağı nazirdən xahiş etmişdir.

Görüşdə hər iki ölkəni maraqlandıran bir sıra siyasi, iqtisadi və mədəni məsələlər, o cümlədən Ermənistan – Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə bağlı aparılan danışıqlar prosesi, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft və Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərlərinin, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xəttinin inşası barədə söhbət getmiş, regional və beynəlxalq məsələlərə toxunulmuşdur.

Səfər zamanı xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov həmçinin türkiyəli həmkarı Abdullah Gül, Türkiyə Respublikası Böyük Millət Məclisinin sədri Bülənt Arınç və Türkiyə Respublikasının dövlət naziri Məhməd Aydın ilə görüşlər keçirmişdir.

“AzərTAc” 10.02.05

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyanın görüşləri

- 14 yanvar -** Yaponiya xarici işlər nazirinin birinci müavini İçiro Aisavanın başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş
- 14 yanvar -** Yunanistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasında fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Merkurios Karafotias ilə ölkəmizdə səlahiyyət müddətinin başa çatması münasibəti ilə görüş
- 14 yanvar -** Özbəkistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasında yeni təyin olunmuş səfiri İsmatill Erqəşev ilə görüş
- 28 yanvar-** Almaniya Federativ Respublikasının və Yunanistanın Azərbaycan Respublikasında yeni təyin olunmuş səfirləri Detlet Lingeman və Temistokles Dimidisindən etimadnamələrinin surətlərinin qəbul edilməsi
- 2 fevral -** Rusiya Federasiyasının xarici işlər naziri Sergey Lavrov ilə görüş
- 8 fevral -** ABŞ Dövlət Departamentinin Avropa və Avrasiya ölkələrinə yardım üzrə əlaqələndiricisi səfir Tom Adams ilə görüş
- 8 fevral -** NATO baş katibinin Cənubi Qafqaz və Mərkəzi Asiya üzrə xüsusi nümayəndəsi Robert Simmons ilə görüş
- 21 fevral -** Meksika Birləşmiş Ştatlarının, Estoniya Respublikasının, Mərakeş, Belçika və İspaniya krallıqlarının ölkəmizə yeni təyin olunmuş səfirləri xanım Amanda Mireya Teran Munkian, Mart Volmer, Abdellah Zaqur, Mark Van Risselberq və Luis Felipe Fernandez De La Penandan etimadnamələrinin surətlərinin qəbul edilməsi
- 14 mart -** Türkiyə Respublikası xarici işlər nazirinin müstəşar müavini, səfir Əhməd Üzümcünün başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümünün keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

Azərbaycan xalqının tarixinə Qanlı Yanvar faciəsi kimi daxil olmuş 1990-cı il 20 yanvar hadisələrindən on beş il keçir.

Artıq on beşinci ildir ki, Azərbaycan xalqı bu faciənin ağrısı ilə yaşayır. Süquta məhkum olmuş sovet rejimi öz son günlərində bütün tarixi boyu törətmiş olduğu cinayətlər sırasına misli görünməmiş bir vəhşilik aktı da əlavə etdi. Həmin gün Sovet Ordusu hissələri heç bir xəbərdarlıq edilmədən Bakı şəhərinə, eləcə də Azərbaycanın bir sıra digər şəhər və rayonlarına yeridilərək, Ermənistanın respublikamıza qarşı ərazi iddialarının SSRİ rəhbərliyi tərəfindən açıq-aşkar dəstəklənməsinə və o zamankı Azərbaycan rəhbərlərinin xəyanətəkar siyasət yeritməsinə etiraz əlaməti olaraq ayağa qalxmış Azərbaycan xalqına vəhşicəsinə divan tutdu. Öz konstitusiya hüquqlarının bərqərar edilməsi tələbi ilə çıxış edən dinc, silahsız əhali gülləbaran edildi. Yüzlərlə günahsız insan yaralandı və qətlə yetirildi. Sovet rejiminin bu qanlı terror aktı bütün dünyada qətiyyətlə pisləndi.

20 Yanvarda sovet rejiminin hərbi, siyasi və mənəvi təcavüzünə məruz qalmış Azərbaycan xalqı öz tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadıq olduğunu bütün dünyaya nümayiş etdirdi. Azərbaycanda haqq-ədalətin müdafiəsi yolunda canlarından keçmiş Vətən övladları Qanlı Yanvarda xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə parlaq səhifə yazdılar.

Sovet hakimiyyətinin süqutundan və Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpa edilməsindən sonra bir müddət başları hakimiyyət uğrunda mübarizəyə qarışmış Azərbaycan rəhbərləri xalqımıza qarşı törədilmiş bu ağır cinayətin səbəblərinin araşdırılması, ona siyasi-hüquqi qiymət verilməsi və cinayətkarların müəyyən edilməsi istiqamətində məqsədyönlü iş aparmadılar. Onlar bu məsələdə heç maraqlı da deyildilər, çünki həmin cinayətin törədilməsinin məsuliyyəti bu və ya digər dərəcədə onların da üzərinə düşürdü. Yalnız Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin ölkə rəhbərliyinə qayıdışından sonra, 1994-cü ildə 20 Yanvar hadisələrinin mahiyyəti məhz onun təşəbbüsü və bilavasitə iştirakı ilə açıqlandı, onlara siyasi-hüquqi qiymət verildi və cinayəti törədənlərin adları ictimaiyyətə çatdırıldı.

Azərbaycan xalqı öz qəhrəman övladlarının fədakarlığını yüksək qiymətləndirərək, hər il 20 Yanvarda onların xatirəsini dərin ehtiramla yad edir. 20 Yanvar gününün Azərbaycanın tarixində ölkəmizin azadlığı, müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədə qəhrəmanlıq rəmzi kimi böyük əhəmiyyətini nəzərə alaraq qərara alıram:

1. Yerli icra hakimiyyəti orqanları əlaqədar təşkilatlarla birlikdə Azərbaycan Respublikasının bütün şəhər, rayon və kəndlərində 20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümünə həsr olunmuş tədbirlər keçirsin.

2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatına tapşırılsın ki, 20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümü ilə bağlı tədbirlər planının hazırlanıb həyata keçirilməsini təmin etsin.

3. Bu Sərəncam imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 3 yanvar 2005-ci il.

“AzərTAC” 03.01.05

20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümü Azərbaycanın Səudiyyə Ərəbistanı Krallığındakı səfirliyində qeyd edilmişdir

“20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümünün keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamına uyğun olaraq, ölkəmizin Səudiyyə Ərəbistanı Krallığındakı səfirliyində bir sıra tədbirlər keçirilmişdir.

Səfir Elman Araslı Səudiyyə Ərəbistanının rəsmi dairələrinin, ictimaiyyətin və bu ölkədəki diplomatik korpusun nümayəndələri ilə görüşərək qanlı 20 Yanvar hadisələrinin səbəbləri və ağır nəticələri barədə ətraflı məlumat vermişdir. Görüşlərin iştirakçıları dinc əhaliyə qarşı bu qanlı cinayəti törədənlərin əməllərini pisləmişlər.

20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümü ilə əlaqədar yerli kütləvi informasiya vasitələrinə müsahibə verən səfir E.Araslı Azərbaycan xalqının milli azadlıq hərəkatının tarixinə nəzər salmış, müstəqil respublikamızın sosial-iqtisadi və siyasi sahələrdə qazandığı uğurlardan söhbət açmışdır.

Səfirlik Qara Yanvar hadisələrinə həsr edilmiş 34 səhifəlik bülleten hazırlayaraq Səudiyyə Ərəbistanının dövlət və hökumət qurumlarında, Ər-Riyaddakı diplomatik nümayəndəliklərdə, beynəlxalq təşkilatlarda yaymışdır.

Səudiyyə Ərəbistanında azərbaycanlı mütəxəssislərin işlədikləri kollektivlərdə keçirilmiş tədbirlərdə, həmçinin həcc ziyarətinə gəlmiş soydaşlarımızın məclislərində 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsi ehtiramla yad edilmiş, ehşanlar verilmişdir.

“AzərTAC” 17.01.05

Avstriyada yaşayan həmvətənlərimiz beynəlxalq təşkilatları 20 Yanvar hadisələri haqqında məlumatlandırılırlar

Avstriyada fəaliyyət göstərən Azərbaycan Akademik Birliyinin fəalları Avstriya parlamentinə, siyasi partiyalara, ATƏT-in Vyana-dakı qərargahı və Varşavadakı İnsan Haqları və Demokratik Təsisatlar Bürosuna, BMT-nin Vyana-dakı bölməsinə 20 Yanvar faciəsi haqqında geniş məlumatlar göndərmişlər.

Birliyin üzvləri Avstriya Sosial-Demokrat Partiyasının gənclər təşkilatı ilə görüşdə mövzuya dair fikir mübadiləsi apararaq, Bakıda törədilən vəhşiliklər barədə danışmışlar.

Birliyin fəxri prezidenti, avstriyalı tarixçi

alim, yazıçı, türkşünas Erix Fayql öz ölkəsində çap olunan bütün qəzetlərə faciə ilə bağlı məlumatlar vermişdir.

“AzərTAC” 17.01.05

Moskvada qanlı Yanvar hadisələrinin 15-ci ildönümünə həsr olunmuş “dəyirmi masa” keçirilmişdir

Moskvadakı “Ocaq” Azərbaycan Mədəniyyəti Cəmiyyəti “1990-cı ilin Yanvar hadisələri Azərbaycanın çağdaş tarixi baxımından” mövzusunda “dəyirmi masa” keçirmişdir.

Cəmiyyətin sədri Tofiq Məlikov çıxışında bildirmişdir ki, “Qara Yanvar” və Azərbaycan tarixində ondan əvvəlki faciəli hadisələr düşmənlərimizin XX əsr boyu xalqımıza qarşı yeritdiyi düşünülmüş siyasətin məntiqi davamı idi. Azərbaycan xalqının soyqırımını, Sovet hakimiyyəti illərində Azərbaycan ərazilərinin tədricən ilhaq olunmasını, nəticədə ölkənin sahəsinin 125 min kvadratkilometrdən 87 min kvadratkilometrədək azalmasını, habelə azərbaycanlıların Ermənistandan qovulmasını və Dağlıq Qarabağ hadisələrini vahid kontekstdə nəzərdən keçirmək lazımdır və 1990-cı ilin qanlı Yanvar hadisələri bütün bu antiazərbaycan prosesinin məntiqi yekunudur. 20 Yanvar hadisələri, eyni zamanda, Azərbaycan xalqının tarixində dönüş anı olmuşdur. O zaman xalq “daha yetər” demiş və onu uçuruma aparan hakimiyyətin əleyhinə, öz müstəqilliyi və suverenliyi uğrunda mübarizəyə qalxmışdı. 20 Yanvar hadisələri şüurumuzda, milli özünüdərkimizdə də dönüş nöqtəsi kimi müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Xalq anlamışdı ki, Azərbaycanın gələcəyi onun müstəqilliyi, ərəzi bütövlüyü, milli mənafələrinin müdafiəsi ilə sıx bağlı olmalıdır.

“Dəyirmi masa”da çıxış edən Azərbaycan diasporunun tanınmış nümayəndələri müxtəlif səviyyələrdə təbliğat işinin gücləndirilməsinin zəruriliyindən danışmışlar. Ümumrusiya Azərbaycan Konqresi (ÜAK) İcraçı direktoru Ramiz Abutalıbov Qərbin və Qərb KİV-lərinin “Qanlı Yanvar” hadisələrinə münasibətindən danışmışdır. Şair və yazıçı İlham Bədəlbəyli bu hadisələrin Azərbaycan yazıçılarının yaradıcılığında əksini tapması məsələlərinə toxunaraq bildirmişdir ki, həmin mövzuda əsərlərin yaradılması və öyrənilməsi gənclərimizdə milli vətənpərvərlik hisslərinin inkişafına xidmət edərdi. Təbliğat işinin gücləndirilməsi və

Azərbaycan həqiqətlərinin xaricdə, o cümlədən Rusiyada daha geniş yayılması ilə bağlı təkliflər irəli sürülmüşdür.

“Dəyirmi masa”da Azərbaycanın Moskva-dakı səfirliyinin və Ümumrusiya Azərbaycan Konqresinin nümayəndələri iştirak etmişlər.

“AzərTAC” 17.01.05

Yanvar hadisələri ilə bağlı beynəlxalq ombudsman təşkilatlarına müraciət ünvanlanmışdır

Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin Aparatında 20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümü ilə əlaqədar brifinq keçirilmişdir.

Ombudsman Elmira Süleymanova Yanvar hadisələrinin acı nəticələrindən danışmış və demişdir ki, sovet hakimiyyəti bu cinayətlə Ermənistan separatçılara dəstək vermiş, nəticədə Azərbaycana qarşı həyata keçirilən uzunmüddətli erməni təcavüzü baş vermişdir. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin tövsiyəsi ilə ilk dəfə olaraq Milli Məclisdə bu hadisəyə siyasi və hüquqi qiymət verilmiş, həmin qırğının Azərbaycan xalqının azadlıq və müstəqillik mübarizəsinin qarşısını almaq üçün törədildiyi bəyan edilmişdir. Sovet hərbi birləşmələrinin misli görünməmiş qəddarlığı xalqımızın azadlıq arzusunu boğa və bu yolda şəhidlər verən xalqımızı öz iradəsindən döndərə bilməmişdir. O bildirmişdir ki, Yanvar qırğınları ilə bağlı qəbul olunmuş bəyanat BMT-nin Baş katibinə, bu qurumun insan hüquqları üzrə Ali Komissarlığına, Avropa Şurasına, ATƏT-ə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına və bu qurumlara üzv olan ölkələrin ombudsmanlarına göndərilmişdir.

“AzərTAC” 18.01.05

Kanadada 20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümünə həsr olunmuş tədbir keçirilmişdir

Kanadada fəaliyyət göstərən Kvebek Azərbaycanlıları Assosiasiyası Monreal şəhərində 20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümü ilə əlaqədar tədbir keçirmişdir.

Şəhidlərin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad olunmuşdur.

Assosiasiyanın rəhbəri Məsud Əliyev, Monrealdakı Azərbaycan icmasının fəallarından Saleh İldırım və hadisələrin canlı şahidi Altay Yusifov çıxışlarında bu hadisələrin ermənilərin əvvəlcədən hazırlanmış tarixi planlarından biri olduğunu bildirmişlər. Onlar sovet imperiyası tərəfindən törədilən faciənin Azərbaycan xalqının milli-azadlıq hərəkatını boğa bilmədiyini xüsusi vurğulamışlar.

Ölkəmizin Kanadadakı səfiri Fəxrəddin Qurbanov faciəyə yalnız xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin ölkə rəhbərliyinə qayıdışından sonra siyasi-hüquqi qiymət verilməsindən danışmış və ümumxalq hüzn gününün milli tariximizə ölkəmizin azadlığı, müstəqilliyi və ərəzi bütövlüyü uğrunda mübarizə, qəhrəmanlıq səhifəsi kimi yazıldığını diqqətə çatdırmışdır.

“AzərTAC” 18.01.05

Azərbaycanın Türkiyədəki səfirliyində 20 Yanvar faciəsinin 15-ci ildönümü ilə əlaqədar tədbir keçirilmişdir

Tədbirdə Türkiyənin tanınmış siyasət, elm, mədəniyyət xadimləri, Türkiyə-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin üzvləri, dost və qardaş ölkədə işləyən və təhsil alan soydaşlarımız iştirak etmişlər. Şəhidlərimizin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edildikdən sonra salonda Azərbaycanın və Türkiyənin dövlət himnləri səsləndirilmiş, 20 Yanvar faciəsi ilə əlaqədar sənədli film göstərilmişdir. Sonra çıxışlar olmuşdur. Nətiqələr 20 Yanvar hadisələrini Azərbaycan tarixinin qəhrəmanlıq səhifəsi kimi qiymətləndirmiş, 1990-cı ilin Qanlı Yanvarını Türkiyədə məşhur olan “Şəhidlər ölməz-vətən bölünməz!” deyimi ilə dəyərləndirmiş, Vətənimizin azadlığı, müstəqilliyi uğrunda həyatlarını qurban verən şəhidlərimizin xatirəsinin yalnız Azərbaycan xalqının yaddaşında deyil, ümumtürk tarixinə də qızıl hərflərlə həkk olunduğunu vurğulamışlar.

Zəmanəmizin görkəmli siyasi xadimi Heydər Əliyevin sovet ordusu tərəfindən törədilən qanlı cinayətdən dərhal sonra Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gələrək bəyanat verməsini ən çətin günlərimizdə xalqımıza təsəlli və mübarizlik ruhu aşılacağı döən-döənə vurğulanmışdır.

Sonra tədbirin iştirakçıları səfirlikdə 20 Yanvar hadisələrinə həsr olunmuş fotoekspozisiyaya baxmışlar.

“AzərTAC” 21.01.05

20 Yanvar faciəsi ilə əlaqədar Astanadakı səfirliyimizdə mətbuat konfransı olmuşdur

Azərbaycanın Qazaxıstandakı səfirliyində kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələri üçün 20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümünə həsr olunmuş mətbuat konfransı keçirilmişdir.

Azərbaycanın Qazaxıstandakı səfiri Lətif Qəndilov 20 Yanvar faciəsinin səbəbləri, sovet ordusunun Bakıda törətdiyi vəhşiliklər haqqında jurnalistlərə geniş məlumat vermişdir.

Səfir demişdir: “Həlak olanların arasında kiçik yaşlı məktəblilər, yaşlı qadın və kişilər var. Sürəyya Babayeva mətbəxdə xörək hazırlayarkən, Vera Bessantina evdə televizora baxarkən, Azad Mirzəyev pəncərənin önündə gülləyə tuş gəlmişlər”.

Sonra Lətif Qəndilov Azərbaycan-Ermənistan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli istiqamətində Azərbaycan rəhbərliyinin gördüyü işlər, münaqişənin ölkəmizin ərəzi bütövlüyü və suverenliyi, sərhədlərimizin toxunulmazlığı prinsipi əsasında həll olunması ilə bağlı jurnalistlərin suallarına cavab vermişdir.

Konfransda 20 Yanvar faciəsi ilə əlaqədar jurnalistlərə geniş məlumat toplusu paylanmışdır.

“AzərTAC” 21.01.05

20 Yanvar faciəsi ilə bağlı Daşkənddəki səfirliyimizdə mətbuat konfransı keçirilmişdir

20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycanın Özbəkistandakı səfirliyində yerli və xarici jurnalistlər üçün mətbuat konfransı keçirilmişdir.

Azərbaycanın Özbəkistandakı müvəqqəti işlər vəkili Surxay Əliyev öz çıxışında bildirmişdir ki, o qanlı gecə sovet ordusunun, daxili qoşunların, xüsusi təyinatlı dəstənin çoxsaylı üzvləri Bakıya yeridilmiş, 130-dan çox adam həlak olmuş, 700 adam yaralanmışdır. Həmin gecə 5,45 kalibrli zəhərli güllələrdən istifadə edilmişdir ki, bu, bütün beynəlxalq konvensiyalara ziddir. Fövqəladə vəziyyət elan olunması ilə bağlı SSRİ-nin o vaxtkı rəhbəri Mixail Qorbaçovun fərmanı isə yalnız növbəti gün, yanvarın 20-si səhər oxunmuşdur.

S.Əliyev demişdir: “SSRİ-nin rəhbərlərindən biri olmuş Heydər Əliyev yanvarın 21-də Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayən-

dəliyində mətbuat konfransı keçirmiş, sovet ordusunun Bakıya yeridilməsini kəskin şəkildə pisləmiş, bunun məsuliyyətini M.Qorbaçovun üzərinə qoymuş, etiraz əlaməti olaraq kommunist partiyası sıralarından çıxmışdır”.

Sonra S.Əliyev jurnalistlərin suallarına cavab vermişdir.

Səfirliyimiz Daşkənddəki səfirliklərə və beynəlxalq təşkilatlara 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı geniş məlumat toplusu göndərmişdir.

“AzərTAC” 21.01.05

Belarusda yaşayan soydaşlarımız 20 Yanvar faciəsinin ildönümünü qeyd etmişlər

Yanvarın 20-də Azərbaycanın Ukraynadakı səfirliyinin Belaruskı ofisində Azərbaycan icmaları Konqresi şəhidlərin xatirəsini anma mərasimi keçirmişdir.

Mərasimdə Azərbaycan Prezidentinin “20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümünün keçirilməsi haqqında” Sərəncamının mətni ilə diasporun üzvləri tanış edilmiş, keçmiş sovet dövlətinin 1990-cı ildə Azərbaycan xalqına qarşı törətdiyi qanlı faciədən, onun təşkilatçılarından danışılmışdır.

Sonra Minsk müsəlmanlarının “Əhli Beyt” cəmiyyətinin rəhbəri Məşədi Mirzəxan şəhidlərin xatirəsinə Qurani-Kərimdən ayələr oxumuşdur.

Bundan başqa, ofisdə 20 Yanvar hadisələrinə dair kitab, broşür və fotoşəkillərdən ibarət sərgi təşkil olunmuşdur. Anma mərasimini Belarusun birinci milli telekanalı lentə almış, səfirliyin əməkdaşları və “Azərbaycan icmaları Konqresi”nin rəhbəri Natiq Bağirovdan hadisələrə dair müsahibə götürmüşdür.

“AzərTAC” 21.01.05

Hindistandakı səfirliyimizdə 20 Yanvar faciəsi qurbanlarının xatirəsi anılmışdır

“20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümünün keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamına əsasən Hindistandakı səfirliyimizdə də tədbirlər keçirilmişdir.

Səfirlik 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı bülleten hazırlamış və Nyu-Dehliyə akkreditə olunmuş diplomatik nümayəndəliklərə, beynəlxalq təşkilatlara, habelə Hindistanın dövlət infor-

masiya agentliyinə göndərmişdir.

Səfirlikdən onu da bildirmişlər ki, yanvarın 20-də Nyu-Dehli şəhərində səfirliyin və Hindistan ictimaiyyəti nümayəndələrinin təşəbbüsü ilə “Hindistan-Azərbaycan İnformasiya və Mədəniyyət Mərkəzi” cəmiyyətinin təsis yığıncağı keçirilmişdir. Yığıncaq iştirakçıları 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsini ehtiramla yad etmişlər.

“AzərTAC” 21.01.05

Qanlı Yanvar faciəsinin qurbanları Rumınıyada anılmışdır

Azərbaycan Respublikasının Rumınıyadakı səfirliyi tərəfindən 20 Yanvar faciəsinin səbəblərini və nəticələrini əks etdirən geniş məlumat toplusu hazırlanaraq bu ölkədə fəaliyyət göstərən bütün səfirlik və beynəlxalq təşkilatların nümayəndəliklərinə, nazirlik və digər dövlət strukturlarına, qeyri-hökumət təşkilatlarına paylanmışdır.

Rumınıya televiziyasında “Günün hadisəsi” verilişində 20 Yanvar faciəsi haqqında geniş məlumat, radioda səfirlik əməkdaşı ilə müsahibə verilmiş, “Səhər” qəzetində azərbaycanlı doktorant Fəxri Kərimlinin “Azərbaycanda Qanlı Yanvar” məqaləsi dərc etdirilmişdir.

Bütün bu materiallarda sovet rejiminin Azərbaycan xalqına qarşı törətdiyi vəhşilik aktı, öz konstitusiyaya hüquqlarının bərqərar edilməsi tələbi ilə çıxış edən dinc əhalinin, azadlığı, müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə aparan vətən oğullarının vəhşicəsinə gülləbaran edildiyi, 130-dan artıq insanın qətlə yetirildiyi, 700-dən artıq insanın müxtəlif dərəcəli yaralar aldığı diqqətə çatdırılmışdır. Həmin hadisələrə yalnız Azərbaycan xalqının ümummillə lideri Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə siyasi-hüquqi qiymət verildiyi, cinayətkarların adlarının ictimaiyyətə açıqlandığı xüsusi vurğulanmışdır.

Yanvarın 20-də Azərbaycan Respublikasının Rumınıyadakı səfirliyinin, Rumınıya-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin və Azərbaycan-Rumınıya Mədəniyyət və Gənclər Assosiasiyasının təşkilatçılığı ilə matəm tədbiri keçirilmişdir. Rumınıya-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyəti, Azərbaycan-Rumınıya Mədəniyyət və Gənclər Assosiasiyası, Rumınıya-Azərbaycan İş Adamları Birliyi, Rumınıya-Türkiyə Sənaye və Ticarət Palatası, Türk İş Adamları Dərnəyi, Türkiyə Yatırımcılar Birliyi, türk-ta-

tar icması nümayəndələrinin, İran azərbaycanlılarının, Rumınıyada yaşayan və təhsil alan azərbaycanlıların, KİV təmsilçilərinin, səfirliyin əməkdaşlarının iştirak etdiyi tədbir şəhidlərin ruhunun bir dəqiqəlik sükutla yad edilməsi ilə başlamışdır.

Tədbir iştirakçıları Qanlı Yanvar hadisələrini əks etdirən fotosərgi ilə tanış olmuşlar.

“AzərTAC” 21.01.05

Azərbaycanın Qahirədəki səfirliyində şəhidlərin xatirəsi anılmışdır

Azərbaycanın Misir Ərəb Respublikasındakı səfirliyi Qanlı Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümü ilə əlaqədar bir sıra tədbirlər həyata keçirmişdir.

Səfir Faiq Bağirov keçirdiyi mətbuat konfransında Misirin və Ərəb dünyasının nüfuzlu kütləvi informasiya vasitələri – “Əl-Əhram”, “Əl-Cumhuriyyə”, “Əl-Diplomasi”, “Əl-Daulli”, “Afaq Əl-Arabiyyə”, “Əl-Həyat”, “Əl-Misir”, “Əl-Yaum” qəzetləri, həmçinin “Əl-Batan Əl-Arabi”, “Sittə Oktober”, “Kələm Əl-Nəs” jurnalları, Türkiyənin “Zaman” qəzetinin Yaxın Şərqdəki, Misir radiosunun Cənubi Asiya və Yaxın Şərq İdarəsinin nümayəndələrinə XX əsrdə imperiyanın həyata keçirdiyi ən qanlı terror aktlarından biri olan 20 Yanvar hadisələrinin səbəbləri və ağır nəticələri, Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş cinayətlər, həmçinin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi barədə ətraflı məlumat vermiş, jurnalistlərin çoxsaylı suallarını cavablandırmışdır.

Xalqımızın başına gətirilən müsibətləri, qırğınları faktlarla göstərən xüsusi press-reviz hazırlanmış və Misirin rəsmi dairələrinə, ictimaiyyətin nümayəndələrinə və Qahirədə akkreditə olunmuş səfirlik və beynəlxalq təşkilatlara göndərilmişdir. Bundan başqa, səfirlikdə ölkəmizin azadlığı uğrunda mübarizə tarixini əks etdirən fotosərgi təşkil olunmuş, Misirdə çalışan, təhsil alan, müvəqqəti və daimi yaşayan həmvətənlərimizin iştirakı ilə anma mərasimi keçirilmiş, Azərbaycanın müstəqilliyi, ərazi bütövlüyü uğrunda şəhid olmuş qəhrəmanlarımızın əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilmişdir.

“AzərTAC” 21.01.05

20 Yanvar faciəsinin ildönümü Tbilisidə qeyd olunmuşdur

Gürcüstan azərbaycanlılarının Tbilisidəki mədəniyyət mərkəzində 1990-cı il yanvarın 20-də imperiya ordusunun Bakıda törətdiyi qırğının on beşinci ildönümü qeyd edilmişdir. Azərbaycanın Gürcüstandakı səfirliyinin 20 Yanvar faciəsi barədə hazırladığı fotosərgi və videofilm nümayiş etdirilmiş, şəhidlərin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad olunmuşdur. Tbilisi Cümə məscidinin imamı şəhidlərin ruhuna dua oxumuşdur. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin “20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümünün keçirilməsi haqqında” Sərəncamı diqqətə çatdırılmışdır.

Qeyd edilmişdir ki, o ağır günlərdə – Azərbaycanın haqq səsinin dünyaya yayılmasına imkan verilmədiyi bir şəraitdə ümummilli liderimiz Heydər Əliyev həyatını təhlükədə qoyaraq respublikamızın Moskvadakı nümayəndəliyinə gedib, geniş mətbuat konfransı keçirərək Sovet imperiyası rəhbərlərinin azadlıq mübarizələrini gülləbaran etməsini, yüzlərlə günahsız adamı qətlə yetirdiklərini beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinə çatdırmışdır. Vurğulanmışdır ki, Azərbaycan xalqının tarixinə qanlı və şanlı səhifə kimi yazılan 20 Yanvar faciəsi xalqımızın müstəqillik uğrunda mübarizəsinə yeni ruh vermişdir.

Bakıda 20 Yanvar faciəsinin Gürcüstan azərbaycanlılarını da sarsıtdığı, bu günün hər bir azərbaycanlı üçün qeyrət və vətənpərvərlik nümunəsinə çevrildiyi, millətin qan yaddaşının oyanmasında mühüm rol oynadığı, şəhidlərin xatirəsinin daim əziz tutulduğu xüsusi vurğulanmışdır.

“AzərTAC” 21.01.05

20 Yanvar faciəsinin ildönümü Aşqabadda qeyd olunmuşdur

Azərbaycanın Türkmənistandakı səfirliyində 20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümü ilə əlaqədar anma mərasimi keçirilmiş, ehsan verilmişdir.

Mərasimdə Azərbaycanın azadlığı və müstəqilliyi uğrunda şəhid olanların xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilmişdir.

Mərasimdə çıxış edənlər həmin gecə keçmiş sovet ordusu tərəfindən törədilmiş faciənin insanlığa qarşı cinayət olduğunu, Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda canından keçən şəhidlərin

xatirəsinin daim uca tutulacağını qeyd etmişlər.

Səfirlikdə 20 Yanvar faciəsinə əks etdirən fotomateriallardan ibarət sərgi yaradılmış, qanlı cinayətlə əlaqədar videosüjetlər göstərilmişdir.

Səfirlik faciə ilə bağlı Türkmənistanın Xarici İşlər Nazirliyinə və beynəlxalq nümayəndəliklərə məlumatlar toplusu göndərmişdir.

“AzərTAC” 21.01.05

Qanlı Yanvar hadisələri ABŞ-da anılmışdır

1990-cı ilin Qanlı Yanvar hadisələrinin on beşinci ildönümünü ABŞ-da yaşayan soydaşlarımız da qeyd etmişdir. Amerikanın Azərbaycan Cəmiyyəti (AAC) yaydığı bəyanatla icmanı Qara Yanvarın ildönümünü anmağa çağırılmışdır. Bəyanatda deyilir: “Bəşəriyyət Azərbaycanın bugünkü müstəqilliyini insanların həyatını qurban verərək qan bahasına aldığını xatırlamalıdır. Azərbaycan xalqı müasir tarixinin ən dəhşətli hadisələrindən birinin – Qanlı Yanvarın 15-ci ildönümünü qeyd edir. 1990-cı ilin 20 yanvarında Sovet qoşunları Bakıya hücum edərək 140 nəfər günahsız insanı qətlə yetirmişdir. Bu əməliyyat, Azərbaycanda baş qaldıran müstəqillik hərəkatının basılması üçün həyata keçirilmişdir. Sovet hakimiyyətinin Azərbaycandakı yerli əlaltılarına diktə etdiyi qərarlara etiraz edənlərin sülhməramlı nümayişlərini dayandırmaq üçün Bakıya imperiya qoşunları yeridilmiş, dinc əhaliyə qanlı divan tutulmuşdur”.

O gecənin qurbanları arasında azərbaycanlı, rus, tatar, ləzgi və yəhudilərin olduğunu açıqlayan AAC-nin bəyanatında deyilir: “Küçələrdə insanlar, pəncərələrdən baxan adamlar, öz yolu ilə hərəkət edən avtomobillər gecə şəhərə daxil olan qoşunların hədəfinə çevrilmişdir... Güllələrin nə qadın, nə uşaq, nə də yaşlılara rəhmi gəlməmişdir”.

AAC-nin bəyanatında vurğulanmışdır ki, bu fəlakət Azərbaycan xalqının azadlıq istəyini daha da möhkəmlətməmişdir. Hadisələrdən il yarı sonra Azərbaycan keçmiş Sovet respublikaları arasında ilk olaraq müstəqillik haqqında Konstitusiyaya Aktı qəbul etmişdir. 1993-cü ildə isə zülm və qəddarlıq rəmzi olan sovet qoşunları Azərbaycandan tamamilə çıxarılmışdır.

“AzərTAC” 21.01.05

Xarici ölkələrdə yaşayan soydaşlarımız Yanvar faciəsini daim xatırlayırlar

Azərbaycan diaspor təşkilatları müstəqilliyimiz uğrunda canlarından keçən yüzlərlə qəhrəman oğullarımızın Qanlı Yanvarda sovet imperiyasının rəhbərlərinin əmri ilə qətlə yetirilməsini hər il dərin hüznə yad edirlər. Ümumxalq hüzn günündə həmvətənlərimiz yığcam yaşadıkları regionlarda müxtəlif səpkili tədbirlər keçirərək, həmin ölkələrin ictimaiyyətinə imperiya azgınlıqları və vəhşilikləri barədə məlumatlar verirlər. Mərasimlərdə törədilən faciələrlə bağlı Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən göndərilmiş və özlərinin əldə etdikləri foto, audio materiallar nümayiş etdirilir, məlumatlar yerli mətbuat səhifələrində dərc olunur.

Sankt-Peterburq şəhərində fəaliyyət göstərən Rusiya Azərbaycanlılarının Milli Mədəni Muxtariyyəti də 15 il bundan əvvəl xalqımızın başına gətirilən müsibətləri yaxşı xatırlayır, günahsız insanları ağır tankların tırtılları altında əzib məhv edən qansız, qəddar ordunun törətdiyi müsibətləri heç zaman unutmur, ümumxalq hüzn gününü hər il anmaqla gənc nəsə 15 il əvvəl sovet imperiyasının törətdiyi cinayətlər haqqında danışirlar.

Həmvətənlərimiz bilirlər ki, hər bir azərbaycanlının qan yaddaşında dərin iz qoymuş həmin faciəni törədən sadə rus xalqı deyil, sovet imperiyası olmuşdur. Ona görə də heç bir azərbaycanlının qəlbində böyük rus xalqına qarşı kin yoxdur. Bu cür qanlı faciə 1905-ci il yanvarın 9-da sadə rus xalqının da başına gətirilmişdi. Odur ki, Rusiyada yaşayan bütün soydaşlarımız rus xalqı ilə tarixi və qədim dostluğu daim qoruyub saxlamaq yönündə çalışır və inanırlar ki, bu dostluq daimi və əbədi olacaqdır.

“AzərTAC” 21.01.05

Fransada 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsi anılmışdır

Bir çox ölkələrdə olduğu kimi, Fransada da 20 Yanvar faciəsinin 15-ci ildönümü qeyd edilmişdir. Ölkəmizin Parisdəki səfirliyinin əməkdaşları, diasporun nümayəndələri və ali məktəblərdə təhsil alan tələbələrimiz həyatlarını xalqımızın azadlığına həsr etmiş, Versal sülh konfransının iştirakçısı olmuş, lakin vətəndən uzaqda, Parisin Sən-Klu, Monparnas və Bobini qəbiristanlarında dəfn edilmiş Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin tanınmış lider-

lərindən ilk parlament sədri Əlimərdan bəy Topçubaşovun, “Azərbaycan” qəzetinin o dövrdəki baş redaktoru vəzifəsində çalışmış Ceyhun Hacıbəylinin, habelə Əkbər ağa Şeyxülislamovun qəbirlərini ziyarət etmiş, məzarlarının önünə çiçək dəstələri qoymuşlar.

Azərbaycan diasporunun qocaman nümayəndəsi Qədir Suleyman doğma Vətəndən uzaqda uyuyan soydaşlarımızla bağlı xatirələrini danışmışdır.

20 Yanvar faciəsi ilə bağlı səfirlik tərəfindən hazırlanmış mətbuat açıqlaması Fransanın dövlət orqanlarına və müxtəlif təsisatlarına, xarici ölkələrin Parisdəki səfirliklərinə göndərilmişdir.

20 Yanvar faciəsinin 15-ci ildönümü ilə bağlı Strasburqda geniş mərasim keçirilmişdir

Mərasimi açmış Azərbaycanın Avropa Şurası yanındakı nümayəndəliyinin rəhbəri səfir Aqşin Mehdiyev 15 il öncə ölkəmizə qarşı törədilmiş qanlı aksiya qurbanlarının xalqımızın yaddaşında əbədi yaşadığını, 20 Yanvarın tariximizdə təkə faciə kimi deyil, həm də müstəqillik uğrunda qəhrəmanlıq və şücaət günü kimi qaldığını vurğulamışdır.

Mərasim iştirakçıları şəhidlərimizin əziz xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad etmiş və onların ruhuna dua oxumuşlar.

Daimi nümayəndəliyimizin yerləşdiyi binanın qarşısında dalğalanan üçrəngli bayrağımız Qanlı Yanvar faciəsinin 15-ci ildönümü ilə əlaqədar endirilmişdir. Nümayəndəlik, həmçinin, xalqımıza qarşı törədilmiş bu qanlı cinayətin mahiyyətinin açıqlandığı mətbuat sənədi hazırlayaraq, Strasburqda fəaliyyət göstərən bütün diplomatik nümayəndəliklərə, Avropa Şurasının katibliyinə paylamışdır.

Mərasimdə, daimi nümayəndəliyin əməkdaşları ilə yanaşı, Konstitusiya Məhkəməsinin sədri F.Abdullayevin rəhbərliyi ilə Strasburqda səfərdə olan nümayəndə heyətinin üzvləri də iştirak etmişlər.

Həmin gün Strasburqda təhsil alan azərbaycanlı tələbələr də 20 Yanvar faciəsinin 15-ci ildönümü ilə bağlı tədbir keçirmişlər.

Tədbirin sonunda Qanlı Yanvar faciəsinə əks etdirən sənədli film göstərilmişdir.

Azərbaycan diasporunun nümayəndələri ilə yanaşı, xarici qonaqlar da tədbirdə iştirak etmişlər.

“AzərTAC” 22.01.05

Berлиндə 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsi yad edilmişdir

Yanvarın 20-də Berлиндə 20 Yanvar faciəsinin 15-ci ildönümü münasibətilə anma mərasimi keçirilmişdir.

Berлиндə fəaliyyət göstərən Nizami Gəncəvi adına Mədəniyyət İnstitutunda keçirilən xatirə gecəsinə toplaşan Azərbaycan diasporunun, diplomatik missiyamızın, Almaniya ictimaiyyətinin nümayəndələri, Bundestaqın üzvləri, Berlin universitetlərində təhsil alan azərbaycanlı, türk və alman tələbələr öncə Berлиндəki İmam Rza məscidində şəhidlərimizin ruhuna Yasin oxutdurduqdan sonra institutda xatirə mərasiminə toplaşdılar. İnstitutun dəhlizində şəhidlərin şəkilləri üzərinə səpilmiş qırmızı qərənfillər və yandırılmış şamlar o qanlı gecənin bütün dəhşətlərini xatırladırdı.

Mərasimdə çıxış edən natiqlər xalqımızın 15 il öncə sovet imperiyası tərəfindən terrora məruz qalmasını qətiyyətlə pisləyərək, baş vermiş hadisəni xalqımızın azadlıq, müstəqillik və milli dövlətçilik əməllərinə qarşı terror aktı kimi səciyyələndirdilər.

Faciənin canlı şahidi olan Nizami İnstitutunun direktoru, şairə Nuridə Atəşi bütün həqiqətləri bir daha can yanğısı ilə xatırladı, “Qarabağımız, Qarabağımız” kitabından Qanlı Yanvar və Xocalı faciəsi ilə bağlı bölmələri almanca şərhli ilə xatirə mərasiminə toplaşanlara təqdim etdi.

Avropa Azərbaycanlıları Konqresinin sədri Bahəddin Kəyanın dünya azərbaycanlılarına müraciəti oxunduqdan sonra “20 Yanvar - qanlı Bakı” filmi Berlin ictimaiyyətinə nümayiş etdirildi.

Sonda ehsan verildi.

“AzərTAC” 22.01.05

Azərbaycanın Avstriyadakı səfirliyində 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsi yad edilmişdir

Azərbaycanın Avstriyadakı səfirliyində 20 Yanvar şəhidlərinin anma mərasimi keçirilmişdir. Tədbirdə Avstriyadakı diasporumuzun nümayəndələri, bu ölkədə təhsil alan tələbələr, Vyanada yerləşən beynəlxalq təşkilatlarda çalışan azərbaycanlılar, eləcə də, Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə müvəkkili (Ombudsman) Elmira Süleymanova iştirak etmişlər.

Əvvəlcə 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilmişdir. Sonra qanlı faciənin baş vermə səbəbləri, Azərbaycanın suverenliyi, ərazi bütövlüyü uğrunda həlak olan şəhidlərimizin qəhrəmanlığından danışılmışdır.

Ombudsman E.Süleymanova “Azərbaycan bu gün” adlı məruzə ilə çıxış etmiş, 20 Yanvar və Xocalı faciələri ilə bağlı fikirlərini bölüşmüşdür.

Mərasim iştirakçıları 20 Yanvar faciəsinə həsr olunmuş kinofilmə və fotosərgiyə baxmışlar.

Sonda faciə qurbanlarının xatirəsinə ehsan verilmişdir.

“AzərTAC” 22.01.05

20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümü Belçikada qeyd edilmişdir

1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 15-ci ildönümü ilə bağlı həmin qanlı hadisələr barəsində həqiqətlərin Benilüks ölkələri ictimaiyyətinin, habelə Avropa Birliyinin diqqətinə çatdırılması istiqamətində bir sıra tədbirlər həyata keçirmişdir. Belə ki, bilavasitə Azərbaycanın Belçikadakı səfirliyinin təşəbbüsü ilə yaradılmış Benilüks-Azərbaycan təşkilatlarının əlaqələndirmə şurasına daxil olan Azərbaycan-Belçika inteqrasiya qrupu, Azərbaycan-Niderland Cəmiyyəti, Avropa-Qafqaz Elm və Mədəniyyət Mərkəzi, Azərbaycan-Türk-Hollandiya Mədəniyyət Cəmiyyəti, Avrasiya fondu və digər diaspor təşkilatlarımız adından Avropa Parlamentinin aparıcı deputatlarına, o cümlədən Avropa Birliyi-Cənubi Qafqaz parlamentlərarası əməkdaşlıq komitəsi üzvlərinə müvafiq bəyanatların göndərilməsi təşkil edilmişdir. Belçika və Hollandiyanın mətbuat orqanlarına ölkəmizin tarixində dərin iz qoymuş qanlı 20 Yanvar hadisələrini xalqımızın milli azadlıq mübarizəsinin şanlı səhifəsi kimi əks etdirən məqalələr təqdim edilmişdir.

Diaspor cəmiyyətlərimiz vasitəsilə müvafiq bəyanat vərəqələri Brüssel şəhərində, Avropa Komissiyasının, digər Avropa təsisatlarının yerləşdiyi bölgələrdə, əhalinin yığcam yaşadığı rayonlarda yayılması təşkil edilmişdir. Bundan əlavə, səfirlik tərəfindən 20 Yanvar faciəsinə həsr edilmiş xüsusi mətbuat sənədi hazırlanaraq, Benilüks dövlətlərinin aparıcı ictimai-siyasi dairələrinə, tanınmış ictimai xadimlərə, media orqanlarına göndərilmişdir.

Səfirlikdə ölkəmizin Brüsseldəki diplomatik korpusu nümayəndələrinin və qonaqların iştirakı ilə anma mərasimi keçirilmiş, tariximizin bu qanlı səhifəsinə həsr olunmuş fotosərgi nümayiş etdirilmişdir.

“AzərTAC” 22.01.05

Pekində anma mərasimi

Yanvarın 20-də Azərbaycan Respublikasının Çin Xalq Respublikasındakı səfirliyində 20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümü münasibətilə tədbir keçirilmişdir. Tədbirdə Azərbaycan Respublikasının ÇXR-dəki səfirliyinin əməkdaşları, Pekində təhsil alan azərbaycanlı tələbələr və Çində müvəqqəti fəaliyyət göstərən bir sıra azərbaycanlı iş adamları iştirak etmişlər.

Tədbirdə 20 Yanvar faciəsinin başvermə səbəblərindən danışılmış və həmin günün ölkəmizin tarixində Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda mübarizədə qəhrəmanlıq səhifəsi kimi mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulanmışdır.

Mərasimdə Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda canlarını qurban vermiş şəhidlərimizin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla anılmış və 20 Yanvar faciəsinə həsr olunmuş film nümayiş etdirilmişdir.

Həmin gün tədbir iştirakçıları Pekin məscidini ziyarət etmiş və orada axundlar tərəfindən şəhidlərimizin ruhuna dualar oxunmuşdur.

“AzərTAC” 22.01.05

Budapeştdə xatirə gecəsi

Azərbaycanın Budapeştdəki səfirliyində qanlı 20 Yanvar qurbanlarının xatirə gecəsi keçirilmişdir.

Müxtəlif vaxtlarda sovet totalitar rejiminin qurbanları olmuş ölkələrin diplomatlarının, Elmlər Akademiyası, elmi tədqiqat institutları, universitetlərin, nəşriyyatların, kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələrinin, habelə Azərbaycan diasporu üzvlərinin toplaşdıqları gecənin iştirakçıları Qanlı Yanvar qurbanlarının, həmçinin sovet totalitar rejiminin bütün qurbanlarının xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad etmişlər. Sonra gecəyə toplaşanlar 20 Yanvar hadisələrini əks etdirən materiallarla tanış olmuşlar. Məlumat verilmişdir ki, bu hadisələrdən əvvəl Dağlıq Qarabağ ətrafında münaqişələr, erməni təcavüzü baş vermişdi.

Qeyd olunmuşdur ki, respublikamızın əzəli torpaqlarına yiyələnmək iddiasında olan erməni separatçıların Qorbaçov rejimi tərəfindən açıq surətdə dəstəklənməsindən, Kremlin bütün siyasətindən hiddətlənmiş Azərbaycan xalqı SSRİ-nin tərkibindən çıxmaq tələbi ilə küçə və meydanlara axışmışdı. Məhz o zaman Azərbaycanda xalq azadlıq hərəkatını boğmaq məqsədi ilə keçmiş Sovet İttifaqı rəhbərliyinin qərarı ilə yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Bakıya və respublikanın digər rayonlarına silahlı qoşunlar və tanklar yeridilmişdi. Azərbaycanın o vaxtkı ali rəhbərliyi isə qan axıdılmasının qarşısını almaq üçün heç bir tədbir görməmişdi. Nəticədə dinc əhali arasında 1000-dən çox ölənlər və yaralananlar vardı, yüzlərlə bina dağıdılmış və yandırılmışdı.

O zamankı sovet rəhbərliyinin riyakarlığını və qəddarlığını bütün dünyaya açıqlamış müasir dövrün görkəmli siyasi və dövlət xadimi Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyəti kimi, bu adamların da hünəri Azərbaycan xalqı və gələcək nəsillər üçün Vətənə xidmət nümunəsi olacaqdır.

Azərbaycanın Budapeştdəki səfirliyi 20 Yanvar hadisələrinə həsr olunmuş mətbuat sənədi hazırlamış və yaymışdır. Xatirə gecəsinə toplaşanlara 20 Yanvar hadisələri ilə bağlı sənədli kadrlar da göstərilmişdir.

“AzərTAC” 22.01.05

20 Yanvar faciəsi ilə əlaqədar Polşada tədbir keçirilmişdir

Azərbaycanın Polşadakı səfirliyində 1990-cı il yanvarın 20-də Bakıda və digər bölgələrdə törədilmiş qanlı hadisələrlə əlaqədar anım mərasimi keçirilmişdir. Tədbirdə bu ölkədə yaşayan və fəaliyyət göstərən Azərbaycan icmasının, Polşa ictimaiyyətinin nümayəndələri, paytaxtda təhsil alan soydaşlarımız iştirak etmişlər.

Mərasimdə qeyd edilmişdir ki, 20 Yanvar ölkəmizin müstəqillik uğrunda mübarizəsinin şanlı səhifəsini açmaqla bərabər, Sovet İttifaqının süqutu və digər xalqların azadlıq uğrunda mübarizəsində həlledici rol oynamışdır. Polşa xalqının tarixində bu faciəyə yaxın hadisələr baş verdiyi üçün o bizi yaxşı başa düşür və bu səbəbdən diasporumuz polyaklar arasında təbliğat işini gücləndirməlidir. Vurğulanmışdır ki, 20 Yanvar hadisələri faciə və hüzn günü olmaqla yanaşı, xalqımızın tarixinə qəhrəmanlıq, yenilməzlik və şücaət nümunəsi kimi

həkk olunmuşdur.

Çıxış edən Azərbaycan icmasının nümayəndələri, o cümlədən tələbələrımız faciənin mahiyyətinin ictimaiyyətə izah edilməsi istiqamətində iş gördüklərini bildirmiş və bu işi gələcəkdə də davam etdirəcəklərinə söz vermişlər. Bu məqsədlə, hadisələri özündə əks etdirən müxtəlif təbliğat xarakterli materialların Bakıdan götürülərək yayılması qərara alınmışdır.

“AzərTAC” 22.01.05

Azərbaycanın Pakistandakı səfirliyində 20 Yanvar faciəsinin ildönümü qeyd edilmişdir

Azərbaycan Respublikasının Pakistan İslam Respublikasındakı səfirliyində 20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümünə həsr olunmuş mərasim keçirilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin “20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümünün keçirilməsi haqqında” Sərəncamına uyğun olaraq keçirilən tədbirdə Pakistanın rəsmi dairələrinin, buradakı diplomatik korpusun nümayəndələri, Pakistan-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin üzvləri, ölkədə yaşayan Azərbaycan vətəndaşları, tələbələr və səfirliyin əməkdaşları iştirak etmişlər.

Mərasimdə qanlı 20 Yanvar hadisələrinin səbəbləri, sovet imperiyasına rəhbərlik edən ermənipərəst şəxslərin Azərbaycan xalqına qarşı yeritdiyi məkrli siyasət, xalqımızın düşər olduğu faciənin ağır nəticələri barədə məlumat verilmiş, o ağır günlərdə xalqımızın qəhrəmanlıq və şücaətindən, nümayiş etdirdiyi birlikdən danışılmışdır.

Tədbir iştirakçıları 20 Yanvar faciəsinə əks etdirən sərgi ilə tanış olmuş, Azərbaycan televiziyası ilə Şəhidlər xiyabanından yayımlanan matəm mərasimini izləmiş, şəhidlərin xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad etmiş, dinc əhaliyə qarşı qanlı faciəni törədənlərin əməllərini pisləmişlər.

“AzərTAC” 22.01.05

Qanlı Yanvarla əlaqədar Tehrandakı Azərbaycan səfirliyində tədbir keçirilmişdir

Sovet qoşunlarının 1990-cı il yanvarın 20-də Bakıda və digər bölgələrdə törətdiyi qanlı qırğının 15-ci ildönümü ilə əlaqədar

Azərbaycanın Tehrandakı səfirliyində tədbir keçirilmişdir.

Mərasimdə faciənin törədilməsinin səbəblərindən danışılmışdır. Qeyd edilmişdir ki, həmin qanlı terror Azərbaycan xalqının iradəsini və milli qürurunu sarsıda bilməmişdir. O Qanlı Yanvar gecəsi yaddaşımıza əbədi həkk olunmuşdur. Faciə qurbanlarının xatirəsi isə qəlblərdə Vətəni sevmək nümunəsi kimi yaşayacaqdır.

Tədbirin iştirakçılarına səfirlik tərəfindən Azərbaycan, fars və ingilis dillərində hazırlanmış “Qanlı Yanvar faciəsi” məlumat bülleteni paylanmışdır.

Tehrandakı akkreditə olunmuş digər ölkələrin nümayəndəliklərinin, azərbaycanlı tələbələrin və digər şəxslərin iştirak etdiyi xatirə mərasimində şəhidlərin ruhuna dualar oxunmuşdur.

“AzərTAC” 22.01.05

20 Yanvar faciəsi qurbanlarının xatirəsi Birləşmiş Ərəb Əmirliklərində anılmışdır

Faciənin on beşinci ildönümü ilə əlaqədar yanvarın 20-də saat 12.00-da Azərbaycanın Birləşmiş Ərəb Əmirliklərindəki (BƏƏ) səfirliyinin binası qarşısında dalğalanan dövlət bayrağımız endirilmiş, soyqırım qurbanlarının xatirəsi birdəqiqəlik sükutla yad edilmişdir.

İldönümü ərəfəsində səfirliyin ərəb və ingilis dillərində hazırladığı mətbuat məlumatı BƏƏ Xarici İşlər Nazirliyinə, bu ölkədə akkreditə olunmuş diplomatik nümayəndəliklərə, kütləvi informasiya vasitələrinə göndərilmişdir. Sənəddə Azərbaycan xalqının başına gətirilən bu faciə barədə ətraflı məlumat vardır. Bundan əlavə, səfirlikdə Pakistan, Çin, Avstraliya, Hindistan, Malaziya, İndoneziya və digər ölkələrin səfirləri ilə görüş keçirilmiş, onlara qanlı hadisə və onun mahiyyəti haqqında dolğun məlumat verilmişdir.

Dubay şəhərində yaşayan həmvətənlərimizin təşəbbüsü ilə “Marriott” mehmanxanasında 20 Yanvar faciəsinin ildönümü ilə əlaqədar toplantı keçirilmişdir. Tədbirdə Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda həyatlarını qurban vermiş soydaşlarımızın xatirəsi yad edilmiş və Qurani-Kərimdən ayələr oxunmuşdur.

“AzərTAC” 22.01.05

O faciəli günü unutmaq mümkün deyil

Ümumrusiya Azərbaycan Konqresi (ÜAK) 20 Yanvar faciəsinin 15-ci ildönümü ilə əlaqədar yanvarın 19-da ölkəmizin Rusiyadakı səfirliyində xatirə gecəsi keçirmişdir.

Əvvəlcə Azərbaycanın dövlət himni səsləndi. İştirakçılar Qanlı Yanvar faciəsi qurbanlarının nurlu xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla andılar.

Azərbaycanın Rusiyadakı səfiri Ramiz Rizayev gecəni açaraq bildirdi ki, Azərbaycanın ən yeni tarixindəki bu faciəli hadisə bütün respublikamızda olduğu kimi, Moskvada da hər il qeyd edilir. Harada yaşadığından asılı olmayaraq, bütün azərbaycanlılar Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinə qovuşması ərəfəsində baş verən “Qara Yanvarı” xatırlamalıdır. Səfir 1990-cı il yanvarın 20-də törədilmiş qanlı hadisələrdən danışdı, bu barədə xatirələrini bölüşdü. R.Rizayev ümummillə liderimiz Heydər Əliyevin rolunu xüsusi vurğulayaraq dedi ki, o, Moskvada olarkən yanvar qırğınına etirazını birincilər sırasında bildirdi, Azərbaycanda törədilmiş bu hadisələrə siyasi qiymət verdi, Rusiya və dünya ictimaiyyətinin diqqətini ölkəmizə qoşun yeridilməsinə cəlb etdi, dünya birliyindən Yanvar faciəsinə öz münasibətini bildirməyi tələb etdi.

Ümumrusiya Azərbaycan Konqresinin (ÜAK) icraçı direktoru Ramiz Abutalıbov çıxışında Azərbaycan haqqında obyektiv məlumatı bütün dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq işinin davam etdirilməsinin zəruriliyini vurğuladı. O, qanlı-qadala yanvar günlərində azərbaycanlıların Moskvada keçirdikləri aksiyalardan bəhs edən kitab buraxmağı, ona Moskvadakı azərbaycanlıların həmin dövrdə müxtəlif üsullarla çap etdikləri yazılarının da daxil olunmasını təklif etdi.

Xatirə gecəsində müxtəlif Azərbaycan icmalarının nümayəndələri, şairlər, tələbələr də çıxış etdilər. Hamının yekdil fikri belədir ki, Azərbaycan tarixindəki bu ələmlə gün və qəhərmanlıq günü unudula bilməz, tarixdən ibrət dərsi almaq lazımdır.

Səfirliyin foyesində faciəli 20 Yanvar hadisələrini əks etdirən fotosəkillərdən ibarət stend qoyulmuşdu.

Xatirə gecəsinin sonunda Yanvar faciəsi şəhidlərinin ruhuna dua oxundu.

“AzərTAC” 22.01.05

20 Yanvar şəhidlərinin nurlu xatirəsi Ukraynada yad edilmişdir

Yanvarın 20-də Azərbaycanın Ukraynadakı səfirliyi Ukrayna Azərbaycanlıları Konqresi (UAK) ilə birlikdə 1990-cı ilin “Qara Yanvar” hadisələrinin on beşinci ildönümü ilə əlaqədar tədbir keçirmişdir.

Səfirlikdə qara lent bağlanmış Azərbaycanın dövlət bayrağı matəm əlaməti olaraq endirilmişdi. Diplomatlarmız Bakı vaxtı ilə saat 12.00-da Azərbaycanın müstəqilliyi və ərəzi bütövlüyü uğrunda şəhid olmuş qəhrəmanların xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad etmişlər.

Sonra səfirlik UAK ilə birlikdə Kiyev Zabitlər evində xatirə gecəsi keçirmişdir. Tədbirdə Azərbaycan diplomatları, Ukrayna Prezidenti administrasiyasının yüksək vəzifəli nümayəndəsi, Ukrayna müsəlman və xristian konfessiyalarının başçıları iştirak etmişlər.

Xatirə gecəsində çıxış edənlər vətənimizin azadlığı və ərəzi bütövlüyü uğrunda canlarından keçmiş müxtəlif millətlərdən olan Azərbaycan övladlarının qəhrəmanlığını yüksək qiymətləndirmişlər. Şeyx İmad Qurandan surələr oxumuş, arxiyepiskop Dmitri, Kiyev patriarxlığı Ukrayna pravoslav kilsəsinin Kiyev Ruhani Akademiyasının rektoru şəhidlərin ruhuna dua etmişlər. Gecədə səfirliyin hazırladığı mətbuat üçün məlumat yayılmış, 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsinə ehsan verilmişdir.

“AzərTAC” 22.01.05

Daşkənddəki səfirliyimiz Azərbaycan diasporu ilə birgə mərasim keçirmişdir

Daşkənddəki Azərbaycan məscidində ölkəmizin Özbəkistandakı səfirliyi yerli diasporumuzun üzvləri ilə birgə 20 Yanvar faciəsinin 15-ci ildönümü ilə əlaqədar mərasim keçirmiş, ehsan vermişdir.

Mərasimin əvvəlində şəhidlərin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilmiş, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin “20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümünün keçirilməsi haqqında” Sərəncamı oxunmuşdur. Bildirilmişdir ki, 15 il əvvəl Bakıda törədilmiş bu qanlı faciə Almatıda, Tbilisidə, Vilnüsədə baş vermiş qanlı hadisələrin daha ağır və qəddarcasına təkrarı idi.

Sonra mərasim iştirakçılarında 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı videofilm göstərilmiş, onlara bu haqda məlumatlar toplusu paylanmışdır.

“AzərTAC” 22.01.05

Orta Asiya və Qazaxıstandakı Azərbaycan diasporları 20 Yanvar faciəsi ilə əlaqədar mərasimlər keçirmişlər

20 Yanvar faciəsinin on beşinci ildönümü ilə əlaqədar Almatıda “Turan” konqresinin keçirdiyi mərasimə buradakı Azərbaycan diasporunun üzvləri, qazax xalqının nümayəndələri toplaşmışdılar.

Mərasimdə şəhidlərin ruhuna dualar oxunmuş, ehsan verilmişdir.

Cənubi Qazaxıstan, Qaraqanda, Pavlodar, Cambul, Matıstay, Ust-Kamenoqorsk və başqa vilayətlərin Azərbaycan mədəniyyət mərkəzləri də faciə ilə bağlı mərasimlər keçirmişlər.

Bişkekdə “Azəri” cəmiyyətinin təşkil etdiyi mərasimdə Qırğızıstandakı diasporumuzun,

respublikada yaşayan xalqların nümayəndələri iştirak etmişlər. Mədəniyyət mərkəzi sədrinin müavini Rafael Quliyev faciənin səbəbləri haqqında iştirakçılara geniş məlumat vermişdir. Sonra 20 Yanvar faciəsinə həsr olunmuş film göstərilmiş, şəhidlərin xatirəsinə ehsan verilmişdir.

Daşkənddə Heydər Əliyev adına Azərbaycan mədəniyyət mərkəzində, Səmərqənd, Buxara, Nəvai, Fərqanə vilayətindəki Azərbaycan mədəniyyət mərkəzlərində və Düşənbədəki Azərbaycan cəmiyyətində 20 Yanvar hadisələri ilə əlaqədar mərasimlər keçirilmiş, şəhidlərin ruhuna dualar oxunmuşdur.

“AzərTAC” 22.01.05

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Xocalı soyqırımının ildönümü münasibətilə Azərbaycan xalqına müraciəti

Əziz həmvətənlər!
Hörmətli soydaşlar!

Bu gün Sizə xalqımızın tarixində kədərli və ağrılı bir səhifə, insanlığa qarşı ən qəddar və amansız kütləvi terror hadisələrindən olan Xocalı soyqırımı ilə əlaqədar müraciət edirəm. 1992-ci il fevralın 26-da xalqımız öz taleyinin ən ağır və acılı anlarından birini yaşadı. Həmin gün qədim Azərbaycan şəhəri Xocalı erməni hərbi birləşmələri tərəfindən yer üzündən silindi. Heç bir hərbi zərurət olmadan yüzlərlə dinc sakin tarixdə analoqu olmayan işgəncələrlə öldürüldü, meyitləri təhqir olundu. Uşaqlar, qadınlar, qocalar, bütöv ailələr məhv edildi. XX əsrin sonunda tək-cə Azərbaycan xalqına qarşı deyil, bütün insanlığa qarşı ən ağır cinayətlərdən biri baş verdi. Xocalı faciəsi öz ağırlığına, vəhşiliyinə və amansızlığına görə bəşəriyyətə qarşı törədilmiş cinayətlər sırasında xüsusi yer tutur.

Xocalı faciəsi təsadüfi hadisə deyildi. Bu, iki yüz ildən artıq müddətdə davakar erməni millətçilərinin Azərbaycan xalqına qarşı yürütdüyü soyqırımı və etnik təmizləmə siyasətinin tərkib hissəsi idi. Bu siyasət erməni diasporunun və lobbisinin imkanlarından istifadə edilməklə bütün dövrlərdə hərbi, iqtisadi, ideoloji və mədəni vasitələrlə aparılmışdır. Keçən əsrin 80-ci illərinin sonlarında isə Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları tammiqyaslı hərbi münaqişəyə gətirib çıxardı. Zaman-zaman davam etdirilən bu məkrli siyasət nəticəsində azərbaycanlılar əzəli torpaqlarından qovuldular, didərgin salındılar, yüz minlərlə insan qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətinə düşdü.

Dəhşətli Xocalı faciəsini törətməklə ermənilər uzağa gedən taktiki məqsədlər güdüdülər. Bununla xalqımızı qorxutmaq, mübarizə əzmini qırmaq, onu tarixi torpaqlarımızın bir qisminin itirilməsi ilə barışmağa məcbur etmək istəyirdilər. Lakin hiyləgər düşmən məqsədlərinə çata bilmədi. Xalqımız öz dövlətinin suverenliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədə daha da mətinləşdi, qəhrəmanlıq və dəyanət nümayiş etdirdi.

Faciənin miqyasına və ağırlığına baxmayaraq, hakimiyyətdə olan qüvvələr o zaman bu qanlı cinayət barədə beynəlxalq təşkilatlara,

dünya ictimaiyyətinə vaxtında lazımı məlumat verməmiş, həyəcan təbili çalmamış, əksinə, xalqın qəzəbindən və hakimiyyəti itirəcəklərindən qorxaraq əsil həqiqəti xalqdan gizlətməmişlər. Müxalifətdə olan qüvvələr isə həmin dövrdə ümumxalq müsibətindən hakimiyyətə gəlmək üçün əlverişli vasitə kimi istifadə etmişdilər. Yalnız ümummillə liderimiz Heydər Əliyevin ali hakimiyyətə qayıdışından sonra bu qanlı cinayət siyasi-hüquqi qiymətini almış, onun dünya dövlətləri və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən soyqırımı kimi tanınması üçün tədbirlər görülmüşdür.

Hazırda Azərbaycan rəhbərliyi Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin beynəlxalq hüquq normalarına uyğun həlli, ölkəmizin ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin bərpası, qaçqın və məcburi köçkünlərin doğma torpaqlarına qaytarılması uğrunda ardıcıl səylər göstərir. Beynəlxalq təşkilatlar, aparıcı dövlətlər münaqişənin kökləri, səbəbləri və nəticələri barədə getdikcə daha artıq məlumatlandırılır, Azərbaycanın ədalətli mövqeyini etiraf edirlər. Bu gün Xocalı faciəsi dünyanın böyük dövlətlərinin parlamentlərində müzakirəyə çıxarılır, onun tərffüatları ictimaiyyətə açıqlanır. Bir sıra beynəlxalq təşkilatlar, nüfuzlu dövlətlərin rəhbərləri, parlamentləri tərəfindən Ermənistanın işğalçı, təcavüzkar dövlət olduğu təsdiq edilir, ondan işğal etdiyi Azərbaycan ərazilərini geri qaytarmaq tələb olunur.

Xocalı faciəsindən keçən illərin təcrübəsi göstərdi ki, xalqımız, ölkə ictimaiyyəti ayıq-sayıq olmalı, dezinformasiya və təxribat sahəsində böyük təcrübəsi olan ermənilərin planlarını daim ifşa etməlidir. Ermənistan dövlətinin və erməni millətçilərinin Qafqaz bölgəsində həyata keçirdikləri etnik separatizmin, başqa xalqlara qarşı nifrət və terror ideologiyasının bəşəriyyət üçün təhlükəsi açıqlıb göstərilməlidir. Bu sahədə bizim görcəyimiz işlər çoxdur. Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması daha səmərəli və ardıcıl aparılmalıdır. Xarici ölkələrdə getdikcə öz mövqelərini gücləndirən soydaşlarımız da bu işdə yaxından iştirak etməli, ermənilərin Azərbaycan torpaqlarında törətdikləri Xocalı soyqırımı kimi hadisələrə yaşadıkları dövlətlərdə lazımı

qiymət verilməsinə çalışmalıdırlar. Düşünürəm ki, müstəqil, güclü və demokratik Azərbaycan dövlətinin mövcudluğu və getdikcə inkişaf etməsi Xocalı şəhidlərinin ruhuna təsəlli ola bilər.

Bir daha Xocalı qəhrəmanlarının və şəhidlərinin əziz xatirəsini dərin hüznə yad

edir, onlara Allahdan rəhmət diləyərək, xalqımıza başsağlığı verirəm.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 23 fevral 2005-ci il.

“AzərTAC” 23.02.05

General Assembly

Fifty-ninth session

Agenda item 163

The situation in the occupied territories of Azerbaijan

Distr.: General
25 February 2005

Original: English

Letter dated 24 February 2005 from the Permanent Representative of Azerbaijan to the United Nations addressed to the Secretary-General

The date of 26 February 2005 will mark the thirteenth anniversary of the Khojaly genocide – a bloody crime against humanity committed by Armenian nationalists, the monstrous slaughter of the peaceful inhabitants of the town of Khojaly.

On the night of 25 to 26 February 1992, armed forces of the Republic of Armenia committed an unthinkable, brutal crime. They mercilessly massacred hundreds of helpless, innocent people. They did not spare even children, women or the elderly. As a result of the atrocities, 613 civilians, including old people, women and children, were murdered, 1,000 were disabled, and 1,275 persons were taken prisoner and subjected to unprecedented torture and humiliation. To this day, the fate of 150 persons is not known.

Various witnesses reported horrifying details of the massacre. The late Azerbaijani journalist Chingiz Mustafayev, who was the first to film the aftermath of the massacre, wrote an account of what he saw: “Some children were found with severed ears; the skin had been cut from the left side of an elderly woman’s face; and men had been scalped.”

The Russian human rights group Memorial reported that “scores of the corpses bore traces of profanation. Doctors on a hospital train in Aghdam noted no less than four corpses that had been scalped and one that had been beheaded ... and one case of live scalping”.

Human Rights Watch called the tragedy at the time “the largest massacre to date in the conflict”.

The New York Times wrote about truckloads of bodies and described acts of scalping.

The Khojaly massacre was the culmination

of hostilities against the civilian population. “Hundreds, possibly thousands, were slaughtered in a turkey shoot of civilians and their handful of defenders. There were 477 that (one) day, a number that did not include those missing and presumed dead” – according to accounts of those events by a freelance journalist, Thomas Goltz.

As despicable as it may sound, the reason behind this unseen savagery is revealed by Defence minister of Armenia Serge Sarkissian in his interview to British journalist Tomas de Waal: “Before Khojaly the Azerbaijanis thought that ... the Armenians were people who could not raise their hands against the civilian population. We were able to break that [stereotype].” No comments.

Regrettably, the international community’s response was not adequate. Recently, the matter has been raised in the United States House of Representatives. It was exactly this insufficient reaction to which Congressman Dan Burton of Indiana drew the attention of his colleagues in his statement on 17 February 2005: “Ironically and tragically, none of these Members has ever once mentioned the ethnic cleansing carried out by the Armenians during the Armenia-Azerbaijan war which ended a mere decade ago.” He concluded with the following appeal: “This is not the ringing condemnation that the survivors of Khojaly deserve, but it is an important first step by an international community that has too long been silent on this issue. Congress should take the next step and I hope my colleagues will join me in standing with Azerbaijanis as they commemorate the tragedy of Khojaly. The world should know and remember.”

This year, as they have every year since the massacre, the residents of Khojaly, who managed to survive the massacre, issued an appeal to the United Nations, the Organization for Security and Cooperation in Europe and the Council of Europe, the text of which I have the honour to submit to you, and patiently expect them to take appropriate steps to hold the perpetrators of this crime responsible.

The date of 26 February was proclaimed as Day of Khojaly Genocide and National Mourning by a decision of the Milli Majlis (Parliament) of the Republic of Azerbaijan. A minute of silence is kept every year on 26 February at 5 p.m. to honour the memory of the victims of the Khojaly genocide.

The moral consciousness of the world demands that this massacre be adequately accounted for as an act of genocide and that its victims be remembered just as those of Baby Yar, Khatyn and Srebrenica.

I should be grateful if you would have the present letter and its annex distributed as a document of the General Assembly, under item 163 of the agenda, and of the Security Council.

(Signed) Yashar Aliyev
Ambassador
Permanent Representative

**Annex to the letter dated 24 February 2005
from the Permanent Representative of
Azerbaijan to the United Nations addressed
to the Secretary-General**

**Appeal of refugees from Khodzaly to the
United Nations, the Council of Europe and
the Organization for Security and Coopera-
tion in Europe**

The aim of our appeal to such influential organizations as the United Nations, the Council of Europe and the Organization for Security and Cooperation in Europe, is to bring the truth on the genocide which was committed in February 1992 in Khodzaly of the Nagorno-Karabakh region of the Republic of Azerbaijan, to the attention of the world community and to call for making a legal-political assessment of this crime.

Everybody, who has an idea of the history of Azerbaijan, knows that Khodzaly, a settlement founded 3,000 years ago in the mountainous part of Karabakh, is one of the oldest settle-

ments of Azerbaijanis. Rare exhibits and unique historical monuments revealed by archaeological excavation are vivid proof.

In order to realize their plan of creating “Great Armenia”, Armenians, who erected a monument in 1978 on the occasion of the 150th anniversary of their movement to Azerbaijan from Iran, had pursued a consistent policy of aggression against Azerbaijan in the last two centuries, with the assistance of their foreign accomplices, and committed such crimes against humanity as terrorism, omnicide, deportation and genocide.

Numerous historical documents prove that the millions of Azerbaijanis suffering ethnic cleansing and genocide in 1905-1907, 1918-1920, 1948-1953 in their historical ethnic territories were murdered in massive numbers and obliged to flee from their native lands.

Finally, Armenian separatism and groundless territorial claims against Azerbaijan were raised again in 1988 and the Nagorno-Karabakh conflict started. Two hundred fifty-thousand Azerbaijanis to the last man, were deported from Armenia, and hundreds of civic persons were brutally killed. Consequently, Armenia became a mono-ethnic country, which was a long-cherished dream of the Armenians.

Unfortunately, the former Soviet leadership and civilized world remained indifferent to this conflict, the barbarity of the Armenians and the terrible plight of the Azerbaijanis. Encouraged by this indifference, Armenians successfully committed historical crime and genocide against Azerbaijanis. Twenty per cent of the territory of Azerbaijan, including seven regions around Nagorno-Karabakh, was occupied by Armenian armed forces, more than 1 million Azerbaijanis expelled from native lands, tens of thousands of people killed, disabled and taken hostage. Hundreds of settlements, thousands of houses, education and health institutions, historical-cultural monuments, mosques, temples, and cemeteries were destroyed, once more proving Armenian vandalism.

In the first years of the conflict, the tragedy and terrorism committed by Armenians against the Azerbaijani population of Karabakh in the villages of Kerkijahan, Mesheli, Koushular, Karadaghly and Aghdaban, and finally the Khodzaly genocide, are the historical stigma of the “suffering and miserable” Armenians.

We bring with regret to the attention of the world community that the Khodzaly genocide

was another link in the chain of great human calamities of the twentieth century such as Khatyn, Hiroshima, Nagasaki and Songmi.

On 26 February 1992, Armenian armed forces, with the direct participation of the Motorized Infantry Regiment 366 of the former Soviet Union in Khankendi (Stepanakert), attacked Khodjaly from five directions. At that very time, 3,000 people remained in the town. Armenians had been keeping Khodjaly under complete siege during the previous four months. The population was in need of food and medicines. There were a number of sick, wounded, aged men, women and children in the town.

Armenians, with the assistance of their foreign accomplices, destroyed and burned the town with the heavy military equipment of Regiment 366. Innocent people were murdered, with children, women, the elderly and the sick being subject to awful tortures and mutilation. Armenians committed a very grave historical crime – the Khodjaly genocide against the Azerbaijanis at the end of the twentieth century, before the eyes of civilized humankind. The aim of this action was the omnicide of Khodjaly residents. The majority of the residents remained alive only accidentally to witness the tragedy.

In this genocide, 613 peaceful residents were murdered and 1,275 taken hostage. The fate of 150 people is still unknown. One thousand people were disabled, with 83 children, 106 women and 70 elderly among the killed. Seventy-eight of the mutilated were minor boys and girls.

As a result of this military-political crime, members of six families were murdered to the last man, 25 children lost both parents, and 130 children lost one of them. Fifty-six people were burned with special cruelty, tortured, beheaded, and blinded, ears, noses cut, pregnant women bayoneted.

It is difficult to imagine that this brutality and savageness, not having any match in history, was committed by human beings at the end of the twentieth century, before the eyes of humankind. But humanity should be aware that the perpetrators of this crime, committed against not only Azerbaijanis but all of mankind, are the “suffering and miserable” Armenians.

For 13 years we, the residents of Khodjaly, living the life of refugees, have appealed to all peaceful peoples and international organizations of the world, with heartache mixed with high hope. We beg you not to remain indifferent

and neglect our sufferings and all the tragedy resulting from the Armenian military aggression. We do not believe that such authoritative organizations as the United Nations, the Council of Europe and the Organization for Security and Cooperation in Europe, as well as powerful nations, are incapable of bringing Armenia, a State that defies the civilized international community, to justice.

We are convinced that the world community, condemning the military aggression of Azerbaijan by Armenia, will assist in restoration of the territorial integrity of Azerbaijan, the return of more than a million refugees and internally displaced persons to their homes, and the solution to the Armenia-Azerbaijan conflict over Nagorno-Karabakh in a peaceful manner and in consonance with historical and political justice.

We, the residents of Khodjaly, met with profound grief the awful act of terrorism committed on 11 September 2001, which resulted in thousands of casualties. That terrible human tragedy took us back to the gory events of 26 February 1992. We, along with many thousands of Azerbaijani refugees, have suffered similar tragedy ourselves, and still live in miserable and severe conditions in tents, coaches, underground caves and vaults.

We, having suffered one of the most terrible tragedies of the twentieth century, call the peoples of the world to struggle together for peace and order. We, sounding the alarm to all international organizations, peaceful and authoritative nations, call upon humankind to mobilize to settle all conflicts on the Earth and to struggle for a free and prosperous community of people living in peace and order!

We, the witnesses of Khodjaly genocide, who miraculously outlived the tragedy, condemning all kinds of genocide and terrorism against humanity, once more appeal with high hope to the United Nations, the Council of Europe, the Organization for Security and Cooperation in Europe and the civilized world community, and call for rendering a legal and political assessment of the Khodjaly genocide.

The appeal was adopted at the general gathering of refugees from Khodjaly region on 19 February 2005.

Генеральная Ассамблея

Пятьдесят девятая сессия

Пункт 163 повестки дня

Положение на оккупированных
территориях Азербайджана

Distr.: General
25 February 2005
Russian
Original: English

Письмо Постоянного представителя Азербайджана при Организации Объединенных Наций от 24 февраля 2005 года на имя Генерального секретаря

26 февраля 2005 года исполняется 13 лет со времени геноцида в Ходжалы – кровавого преступления против человечности, совершенного армянскими националистами, злодейской расправы с мирными жителями города Ходжалы.

В ночь с 25 на 26 февраля 1992 года вооруженные силы Республики Армения совершили ужасающее, жестокое преступление. Они безжалостно расправились с сотнями беззащитных, ни в чем не повинных людей. Они не пощадили даже детей, женщин и престарелых. В результате этих зверств 613 человек из числа гражданского населения, включая стариков, женщин и детей, были убиты, 1000 человек получили увечья, а 1275 человек были взяты в плен и подвергнуты невиданным пыткам и унижениям. До настоящего времени не известна судьба 150 человек.

Различные свидетели сообщили ужасающие подробности этого злодеяния. Покойный азербайджанский журналист Чингиз Мустафаев, который первым запечатлел последствия этой расправы, написал об увиденном следующее: «У некоторых детей были отрезаны уши; у одной пожилой женщины была отсечена левая половина лица; мужчины были скальпированы».

Российская правозащитная группа «Мемориал» сообщила следующее: «несколько десятков тел имели следы глумления. Врачами санитарного поезда города Агдама зафиксированы не менее четырех скальпированных тел, одно тело с отрезанной головой... и один случай скальпирования живого человека».

Организация «Хьюман райтс уотч» в то время охарактеризовала эту трагедию как «крупнейшую расправу, учиненную к настоящему моменту в ходе конфликта».

В газете «Нью-Йорк Таймс» сообщалось о

«грузовиках, перевозивших горы трупов» и об актах «скальпирования».

Массовое убийство в Ходжалы стало кульминацией военных действий против гражданского населения. «В ходе расправы с безоружным гражданским населением и горсткой его защитников были убиты сотни, возможно тысячи людей. В этот день погибли 477 человек, не считая пропавших без вести и числящихся погибшими», – так описывает эти события независимый журналист Томас Гольц¹.

В интервью, данном британскому журналисту Томасу де Ваалу, министр обороны Армении Серж Саркисян крайне цинично раскрыл причину совершения такого неслыханного злодеяния: «До событий в Ходжалы азербайджанцы думали, что... армяне – это люди, которые не способны поднять руку на гражданское население. Мы сумели развеять этот [стереотип]»². Это заявление в комментариях не нуждается.

К сожалению, реакция международного сообщества на эти события была неадекватной. Недавно вопрос об этом был поднят в палате представителей конгресса Соединенных Штатов Америки. Именно на эту неадекватную реакцию обратил внимание своих коллег член палаты от штата Индиана Дэн Бертон в своем заявлении, сделанном 17 февраля 2005 года: «Как это ни иронично и ни трагично, никто из нынешних членов палаты представителей ни разу не упомянул об этнической чистке, которая осуществлялась армянами во время войны между Арменией и Азербайджаном, закончившейся всего лишь десять лет тому назад». В заключение он обратился со следующим призывом: «Для тех, кто остался в живых в Ходжалы, необходимо не громкое осуждение; однако это стало бы важным

1 Thomas Goltz. Azerbaijan diary, p. 150.

2 Thomas de Waal. Black Garden, (NYU Press. 2003), p. 85.

шагом со стороны международного сообщества, которое слишком долго хранило молчание по этому вопросу. Конгрессу следует сделать следующий шаг, и я надеюсь, что мои коллеги присоединятся ко мне в знак солидарности с азербайджанцами по случаю годовщины ходжалинской трагедии. Мир должен знать и помнить о ней».

В нынешнем году, как и во все годы после этой расправы, пережившие ее жители Ходжалы обратились к Организации Объединенных Наций, Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе и Совету Европы с призывом, текст которого я имею честь представить Вам, и терпеливо ожидают от них принятия надлежащих мер для привлечения к суду тех, кто несет ответственность за это преступление.

Решением Милли меджлиса (парламента) Азербайджанской Республики 26 февраля было объявлено «Днем геноцида Ходжалы и национальной скорби». Ежегодно 26 февраля в 17 ч. 00 м. соблюдается минута молчания в память о жертвах ходжалинского геноцида.

Общечеловеческий моральный долг обязывает нас дать надлежащую оценку этой расправе как акту геноцида и чтить память ее жертв точно так же, как и память жертв подобных актов в Бабьем Яре, Хатыни и Сребренице.

Буду признателен Вам за распространение настоящего письма и приложения к нему в качестве документа Генеральной Ассамблеи по пункту 163 повестки дня, а также документа Совета Безопасности.

(Подпись) Яшар Алиев
Посол
Постоянный представитель

Приложение к письму Постоянного представителя Азербайджана при Организации Объединенных Наций от 24 февраля 2005 года на имя Генерального секретаря

Обращение ходжалинских беженцев к Организации Объединенных Наций, Совету Европы и Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе

Обращаясь к Организации Объединенных Наций, Совету Европы и Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе, являющимся влиятельными международными организациями мира, мы преследуем цель

довести до внимания мирового сообщества правду о ходжалинском геноциде, учиненном армянами в феврале 1992 года в Нагорно-Карабахском районе Азербайджанской Республики, и призвать его дать политико-правовую оценку этому преступлению.

Любому человеку, сколь-либо знакомому с историей Азербайджана, известно, что город Ходжалы, основанный три тысячи лет тому назад в нагорной части Карабаха, является одним из древнейших поселений азербайджанцев. Наглядным свидетельством тому служат редкие экспонаты и уникальные исторические памятники, обнаруженные во время проведенных там археологических раскопок.

Армяне, воздвигнувшие в 1978 году памятник по случаю 150-летия их исхода из Ирана в Азербайджан, в течение последних двух столетий последовательно осуществляли с помощью зарубежных покровителей захватническую политику против Азербайджана, желая реализовать идею создания «Великой Армении», и совершали такие преступления против человечности, как террор, массовые расправы, депортация и геноцид.

Многочисленные исторические документы свидетельствуют о том, что миллионы азербайджанцев, подвергшихся в 1905–1907, 1918–1920 и 1948–1953 годах этнической чистке и геноциду на своих исторических этнических территориях, были убиты или изгнаны с земель своих предков.

Начиная с 1988 года возобновились необоснованные территориальные притязания против Азербайджана, и вновь поднял голову армянский сепаратизм, что привело к разжиганию нагорно-карабахского конфликта. Из Армении были депортированы 250 000 азербайджанцев, а сотни мирных жителей были зверски убиты. В результате Армения превратилась в моноэтническую страну, о которой давно мечтали армяне.

Достойно сожаления, что руководство бывшего СССР и цивилизованный мир остались безучастными к этому конфликту, зверствам, учиненным армянами, и ужасающим страданиям азербайджанцев. Воодушевленные этим безразличием, армяне смогли учинить геноцид и совершить историческое преступление против азербайджанцев. Вооруженными силами Армении было оккупировано 20 процентов территории Азербайджана, в том числе семь районов, прилетающих к Нагорному Карабаху, более одного миллиона азербайджанцев были изгнаны с земель своих предков,

а десятки тысяч людей были убиты, получили увечья и были взяты в заложники. Были разрушены сотни поселений, тысячи зданий, имеющих историческое и культурное значение, образовательные и медицинские учреждения, культурные и исторические памятники, мечети, святыни и кладбища, что является еще одним свидетельством армянского вандализма.

Трагические и террористические акты, совершенные армянами в первые годы конфликта против азербайджанского населения Карабаха в таких селах, как Кяркиджахан, Мешали, Гушчулар, Гарадаглы и Агдабан, и, наконец, ходжалинский геноцид являются преступлениями, которые навеки останутся на совести «страдающих и несчастных» армян.

С сожалением мы доводим до сведения мирового сообщества, что ходжалинский геноцид стал еще одним звеном в цепи великих человеческих трагедий двадцатого столетия, таких, как Хатынь, Хиросима, Нагасаки и Сонгми.

26 февраля 1992 года армянские вооруженные формирования при непосредственном участии принадлежавшего бывшему СССР и дислоцированного в то время в городе Ханкенди (Степанакерт) 366-го мотопехотного полка с пяти направлений атаковали город Ходжалы. Во время нападения в городе находилось примерно 3000 человек. К тому времени город Ходжалы уже более четырех месяцев был полностью осажден, и его жители нуждались в медицинской помощи и продовольствии. В городе имелось много больных, раненых, стариков, женщин и детей.

Армяне с помощью своих зарубежных покровителей и при поддержке принадлежавшей 366-му полку тяжелой боевой техники разрушили и сожгли город. Были убиты ни в чем не повинные люди, причем дети, женщины, старики и больные подверглись чудовищным пыткам и получили ужасные увечья. В конце XX века армяне совершили перед лицом цивилизованного человечества весьма серьезное историческое преступление – ходжалинский геноцид в отношении азербайджанцев. Цель этой акции состояла в уничтожении всего населения города. Однако благодаря чистой случайности большинство жителей Ходжалы остались в живых, чтобы стать свидетелями трагедии.

В результате этого геноцида были убиты 613 человек, а 1275 человек были взяты в заложники. По сей день судьба 150 человек остается неизвестной. Тысяча человек получили увечья, а среди убитых было 83 ребенка,

106 женщин и 70 стариков. В числе получивших увечья было 78 малолетних детей.

В результате этого военно-политического преступления были полностью уничтожены шесть семей, 25 детей потеряли обоих родителей, а 130 – одного из них. Пятьдесят шесть человек с особой жестокостью были сожжены заживо, они подвергались пыткам, у них были отрезаны головы, выколоты глаза, отрезаны носы и уши, животы беременных женщин были исколоты штыками.

Трудно представить себе, что подобные совершенные человеком невиданные злодеяния и зверства произошли в конце XX века на глазах у всего человечества. Однако человечество должно знать, что исполнителями этого преступления, направленного не только против азербайджанцев, но и против всего человечества, являются «страдающие и несчастные» армяне.

Вот уже 13 лет, мы, ходжалинцы, пребывающие в положении беженцев, с болью в сердце и в то же время с большой надеждой обращаемся ко всем миролюбивым народам планеты и международным организациям. Мы просим вас не оставаться безучастными и равнодушными к причиненным нам страданиям и всему горю, постигшему нас в результате армянской военной агрессии. Мы не верим в то, что такие авторитетные организации, как Организация Объединенных Наций, Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе и Совет Европы, а также могущественные страны не могут привлечь к ответственности Армению – государство, которое бросает вызов цивилизованному международному сообществу.

Мы выражаем уверенность в том, что мировое сообщество осудит военную агрессию Армении против Азербайджана, будет содействовать восстановлению территориальной целостности Азербайджана, возвращению более миллиона беженцев и вынужденных переселенцев на родную землю и мирному урегулированию армяно-азербайджанского конфликта в отношении Нагорного Карабаха в соответствии с историко-политической справедливостью.

Мы, ходжалинцы, с чувством глубокой скорби восприняли ужасный террористический акт, совершенный в Соединенных Штатах 11 сентября 2001 года, в результате которого погибли тысячи людей. Эта страшная человеческая трагедия вернула нас к кровавым событиям 26 февраля 1992 года. Мы наряду со мно-

гими тысячами азербайджанских беженцев сами испытали аналогичную трагедию и по-прежнему живем в плохих и тяжелых условиях в вагонах, палатках, землянках и подвалах.

Мы, ходжалинцы, пережившие одну из самых страшных трагедий XX века, призываем народы мира к борьбе за мир и порядок. Мы, подавая сигнал тревоги всем международным организациям и миролюбивым и влиятельным государствам, призываем человечество к мобилизации сил для урегулирования всех конфликтов на земном шаре и к борьбе за свободное и процветающее сообщество людей, живущих в условиях мира и порядка.

Мы, чудом оставшиеся в живых свидетели ходжалинского геноцида, осуждая все формы геноцида и террора против человечества, вновь с большой надеждой обращаемся к Организации Объединенных Наций, Совету Европы, Организации за безопасность и сотрудничество в Европе и цивилизованному мировому сообществу и призываем их дать политико-правовую оценку ходжалинскому геноциду.

Обращение принято на общем собрании ходжалинских беженцев 19 февраля 2005 года

Bəşəriyyət bilməli və xatırlamalıdır! ABŞ konqresi ilk dəfə rəsmi olaraq Xocalı soyqırımını tanımağa çağırmışdır

ABŞ Konqresində İndiana Ştatının təmsilçisi, Beynəlxalq Münasibətlər Komitəsinin üzvü konqresmen Dən Barton fevralın 18-də Nümayəndələr Palatasında çıxış edərək, Konqresi Xocalı soyqırımını tanımağa çağırmışdır. Konqresmenin fikrincə, ABŞ Konqresi Xocalı soyqırımını tanımaqla beynəlxalq ictimaiyyətin uzun illərdən bəri bu məsələ ilə bağlı sükut buzunu qıracaqdır.

Nitqinə “Bəşəriyyət bilməli və xatırlamalıdır” sözləri ilə başlayan Dən Barton demişdir ki, illərlə Nümayəndələr Palatasının bəzi üzvləri detalları mübahisəli olan “erməni soyqırımı”nı tanımağa çağırırsalar da, Ermənistan-Azərbaycan müharibəsi zamanı ermənilərin həyata keçirdikləri etnik təmizləmə haqqında heç bircə dəfə də olsun söz salmamışlar.

Konqresmen demişdir: “1992-ci ilin fevralınadək Xocalı Azərbaycanda kiçik şəhər idi. Bu gün o, mövcud deyildir. Bütün azərbaycanlılar və bölgə əhalisi üçün Xocalı sözü ağrı, hüzn və qəddarlıq rəmzinə çevrilib. 1992-ci ilin 26 fevralında erməni silahlı qüvvələri Rusiya hərbi

alayının dəstəyi ilə nəinki şəhəri tutmuş, onu yerlə-yeksan etmişlər. Ermənilər 613 nəfəri qəddarcasına qətlə yetirmiş, bütöv ailələri məhv etmiş, 1275 nəfəri əsir almış, 1000 nəfər mülki əhalini şikəst qoymuşdur. 150 nəfər itkin düşmüş sayılır”.

Bu faktları açıqlayan konqresmen Dən Barton “Human Rights Vote”, “Memorial”, “New-York times” və digər nüfuzlu mənbələrə istinad edərək, Xocalıda vəhşicəsinə etnik təmizləmənin həyata keçirildiyini, günahsız qadın, uşaq və yaşlılara qarşı ağılaşmaz qəddarlıqla davranıldığını, ermənilər tərəfindən soyqırımı qurbanlarının cəsədlərinin belə təhqir olunduğunu bəyan etmişdir.

ABŞ qanunvericisi Xocalı qırğımından sonra gördüklərini lentə alan mərhum Azərbaycan jurnalisti Çingiz Mustafayevin reportajına istinadən, erməni vəhşiliklərini belə təsvir etmişdir: – Uşaqların qulaqları kəsilmiş, yaşlı qadının üzünün sol tərəfindən dərisi soyulmuş, kişilərin gözləri və beyni oyulmuşdur.

Dən Barton vurğulamışdır ki, erməni silahlı qüvvələri Xocalıda törətdiklərini müharibənin sonunadək özləri üçün taktiki addım kimi müəyyənləşdirmişlər. Konqresmen bu fikrini bəyanatında belə əsaslandırmışdır: “Nyusvik” 1993-cü ilin 29 noyabr nömrəsində ABŞ hökumətinin yüksək rəsmisinin sözlərinə istinadən yazmışdır: “Şahidi olduq ki, ermənilər Azərbaycan ərazisində ələ keçirdikləri hər bir kəndi dağıtmağı qarşılarına məqsəd qoymuşlar. Bu, barbarlıqdır”.

Konqresmen həmkarlarının diqqətinə çatdırmışdır ki, Azərbaycanda xristian, yəhudi və müsəlman icmalarının başçıları beynəlxalq ictimaiyyəti hər il Xocalı soyqırımını ərəfəsində 1992-ci ilin 26 fevralında törədilmiş qəddarlığı pisləməyə, zəbt olunmuş torpaqları azad etməyə, məcburi köçkünlərin doğma evlərinə qayıtmalarına səy göstərməyə çağırırlar. Həmçinin, Xocalı soyqırımından sağ çıxan və hazırda Azərbaycandakı qaçqın düşərgələrində bir milyon soydaşı ilə birlikdə yaşayan insanlar da belə bir çağırışla beynəlxalq ictimaiyyətə dərin qəlb ağrısı və ümidlə müraciət edərək, Ermənistanın törətdiyi cinayətə görə məsuliyyətə cəlb olunmasını istəyirlər.

ABŞ konqresmeni məmnuniyyətlə qeyd etmişdir ki, Avropa Şurası Parlament Assambleyası son qətnaməsi ilə “Azərbaycanın böyük bir ərazisinin erməni silahlı qüvvələri tərəfindən işğal altında, Dağlıq Qarabağ bölgəsinin isə hələ də separatçı qüvvələrin nəzarətində

olduğunu” tanımışdır. Qətnamədə, həmçinin Ermənistanın 1988-ci ildən 1994-cü ilədək həyata keçirdiyi hərbi əməliyyatların və etnik təmizləmə siyasətinin genişmiqyaslı sürgünlərə və monoetnik ərazilərin yaradılmasına gətirib çıxardığı dərin narahatlıq hissi ilə ifadə edilmişdir.

“AzərTAC” 21.02.05

Londondakı Azərbaycan Cəmiyyəti Xocalı soyqırımına həsr olunmuş tədbir keçirmişdir

Fevralın 21-də Xocalı faciəsinin on üçüncü ildönümü ilə bağlı “Həll olunmamış münaqişə” adlı tədbir keçirilmişdir.

Böyük Britaniyanın ölkəmizdəki keçmiş səfiri Rocer Tomasın sədrliyi ilə keçən tədbirdə Azərbaycanın Böyük Britaniyadakı səfiri Rafael İbrahimov, məşhur Amerika jurnalisti və yazıçısı Tomas Qoltz və Edinburq Universitetinin professoru, Dünya Azərbaycanlıları Konqresinin vitse-prezidenti Qulam Reza Səbri Təbrizi çıxış etmişlər.

Professor Səbri Təbrizi Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tarixi bərdə, yazıçı T.Qoltz isə Xocalı faciəsi haqqında danışıqlar.

Səfir R.İbrahimov Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində ermənilər tərəfindən qeyri-qanuni məskunlaşdırılma məsələsinə daha ətraflı toxunmuş və bu faktı təsdiqləyən fotosəkilləri tədbirin iştirakçılara təqdim etmişdir.

Görüşdə London İqtisadiyyat və Siyasi Elmlər Məktəbinin tələbələri ilə yanaşı, Böyük Britaniyanın Xarici İşlər Nazirliyinin, ölkədə akkreditə olunmuş səfirliklərin, biznes dairələrin nümayəndələri, Anqlo-Azərbaycan cəmiyyətinin və Azərbaycan diasporunun üzvləri, jurnalistlər iştirak etmişlər.

“AzərTAC” 23.02.05

Türkiyə Böyük Millət Məclisində Xocalı soyqırımı ilə bağlı məsələ müzakirə olunmuşdur

Fevralın 24-də Türkiyə Böyük Millət Məclisinin xüsusi iclasında Xocalı soyqırımı ilə bağlı məsələ müzakirə olunmuşdur.

İclasda Türkiyə parlamentində təmsil edilən ədalət və inkişaf, doğru yol və cümhuriyyət xalq partiyalarından olan millət vəkilləri çıxış

etmişlər. Haluk İpək (Ədalət və İnkişaf Partiyası), Dursun Akdəmir (Doğru Yol Partiyası), Yücel Artandaş (Cümhuriyyət Xalq Partiyası) erməni silahlı dəstələrinin Xocalıda mülki əhaliyə qarşı törətdikləri cinayətləri görməmiş vəhşilik kimi qiymətləndirmiş, erməni cəlladların qaniçən əməllərinin məqsədyönlü xarakter daşdığını, bunun Azərbaycan xalqına qarşı soyqırımını olduğunu vurğulamışlar.

TBMM-də Türkiyə-Azərbaycan dostluq qrupunun sədri Haluk İpək ermənilərin Xocalıda törətdikləri cinayətləri qətlə yetirilmiş qadınların, körpə uşaqların, qocaların fotosəkilləri vasitəsilə əyani nümayiş etdirmişdir. O demişdir ki, Xocalı faciəsi erməni faşizminin qaniçən xislətinin bariz nümunəsidir. Ermənistan BMT-nin, ATƏT-in, AŞPA-nın Dağlıq Qarabağ məsələsi ilə bağlı qərar və qətnamələrini qulaqardına vuraraq işğalçılıq siyasətini davam etdirir, bütün beynəlxalq hüquq normalarını pozur. Ermənistanın təcavüzkar siyasəti nəticəsində bir milyondan çox azərbaycanlı doğma torpaqlarından qovulmuşdur, on ildən çoxdur ki, qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətində yaşayır.

Çıxış edən digər natiqlər bildirmişlər ki, Türkiyə hər zaman Azərbaycanın haqlı mövqeyini dəstəkləmişdir və bundan sonra da fəal surətdə dəstəkləyəcəkdir.

Sonra Türkiyə Böyük Millət Məclisinin nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlara müraciəti oxunmuşdur. Müraciətdə Ermənistanın işğalçılıq siyasəti qətiyyətlə pislənilir, Azərbaycanın zəbt edilmiş torpaqlarının qeyd-şərtsiz azad olunması tələb edilir.

Türkiyə Böyük Millət Məclisinin xüsusi iclasında dost və qardaş ölkənin Nazirlər Kabinetinin üzvləri, Azərbaycan Milli Məclisinin deputatları Nizami Cəfərov və Elman Məmmədov, ölkəmizin Ankaradakı səfiri Məmməd Əliyev iştirak etmişlər.

Xüsusi iclas TRT televiziya kanalı ilə canlı yayımlanmışdır.

“AzərTAC” 24.02.05

Fransada Xocalı faciəsi ilə bağlı sənəd yayılmışdır

Azərbaycanın Fransadakı səfirliyi XX əsrin tarixinə qara səhifə kimi yazılmış Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümü ilə əlaqədar “Xocalı faciəsi” adlı sənəd yaymışdır.

Sənəddə dünya ictimaiyyətinə özünü yazıq millət kimi sırayan ermənilərin 1992-ci il fevral

ayının 25-dən 26-na keçən gecə 7 minlik əhalisi olan Xocalı şəhərinə hücum edərək günahsız dinc əhaliyə qarşı törətdikləri vəhşiliklərdən bəhs edilmişdir.

Sənəddə ermənilərin son iki əsrdə azərbaycanlılara qarşı soyqırımını törətmələri, Xocalı faciəsi zamanı hətta qadın, uşaq və qocalara belə aman verməyərək bir gecənin içərisində 613 nəfəri qətlə yetirmələri, 1275 nəfəri girov götürmələri barədə Fransa ictimaiyyətinə ətraflı məlumat verilmişdir.

Ermənistan-Azərbaycan münacişəsi tarixinin ən qanlı səhifəsi olan Xocalı faciəsinə indiyə qədər beynəlxalq aləmdə siyasi və hüquqi qiymət verilməməsi, erməni vəhşiliklərinə dünya ictimaiyyətinin göz yumması sənəddə xüsusi vurğulanmışdır.

Ərazilərimizin 20 faizinin Ermənistan tərəfindən işğal edilməsi, bir milyondan artıq azərbaycanlının silah gücünə öz ata-baba ocaqlarından zorla çıxarılması və onların uzun illərdən bəri qaçqın və məcburi köçkün kimi ağır şəraitdə yaşamaları, erməni qəsbkarların ölkəmizə vurduğu maddi və mənəvi zərərlər, işğal olunmuş ərazilərdə xalqımıza məxsus tarixi abidələrin və digər obyektlərin dağıdılması barədə faktların öz əksini tapdığı sənəd Fransa rəsmilərinə, Parisdə akkreditə olunmuş diplomatik nümayəndəliklərə, beynəlxalq təşkilatlara və yerli kütləvi informasiya vasitələrinə də göndərilmişdir.

“AzərTAC” 25.02.05

Strasburqda Xocalı soyqırımını anılmışdır

Fevralın 25-də Strasburqda Xocalı soyqırımını qurbanlarının xatirəsini anma mərasimi keçirilmişdir.

Mərasimin əvvəlində Azərbaycanın Avropa Şurası yanında nümayəndəliyinin başçısı səfir A.Mehdiyev çıxış edərək, xalqımıza qarşı törədilmiş, bəşər tarixində ən dəhşətli cinayətlərdən birinin əsil mahiyyətini açıqlamış, günahkarların layiq olduqları cəzanı əvvəl-axır alacaqlarını bildirmiş, Azərbaycan dövlətinin bu istiqamətdə ardıcıl şəkildə həyata keçirdiyi tədbirlər barədə məlumat vermişdir.

Sonra Prezident İlham Əliyevin Xocalı faciəsinin 13-cü ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan xalqına müraciəti oxunmuşdur.

Xocalı faciəsi qurbanlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilmişdir.

Daimi nümayəndəlik tərəfindən hazırlan-

mış və Xocalı soyqırımını haqqında tutarlı məlumatları əks etdirən mətbuat üçün məlumat Avropa Şurası katibliyində, quruma üzv ölkələrin daimi nümayəndəliklərində və Strasburqda fəaliyyət göstərən konsulluqlarda paylanmışdır.

“AzərTAC” 25.02.05

Berлиндə Xocalı soyqırımına həsr olunmuş mərasim keçirilmişdir

Fevralın 24-də Berлиндəki Türkiyə-Almaniya İş Adamları Birliyinin konfrans salonunda Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümünə həsr olunmuş mərasim keçirilmişdir.

Avropa Azərbaycanlıları Konqresinin və ölkəmizin Almaniyaadakı səfirliyinin birgə təşkil etdikləri mərasimdə Avropa Azərbaycanlıları Konqresinin, Azərbaycan Cəmiyyətləri Federasiyasının nümayəndələri, Berлиндəki Türkiyə səfirliyinin əməkdaşları, Berlin Türk Camaatı Birliyinin rəhbərləri, Türkiyə – Almaniya İş Adamları Birliyinin rəyasət heyəti, Almaniya yaşayan soydaşlarımız, azərbaycanlı tələbələr, “Yeni körpü” jurnalının redaksiya heyəti, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti yanında Dövlət Feldyeger Xidmətinin Almaniya eza-miyyətdə olan əməkdaşları, Almaniya ictimaiyyətinin nümayəndələri və kütləvi informasiya vasitələrinin təmsilçiləri iştirak etmişlər.

Mərasimin keçirildiyi salonda Azərbaycanın dövlət bayrağı asılmışdı, Xocalı soyqırımının dəhşətlərindən bəhs edən fotosərgi təşkil edilmişdi.

Mərasimə toplaşanlar Xocalı qəhrəmanları və şəhidlərinin əziz xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad etmişlər.

Sonra Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin “Xocalı soyqırımının ildönümü münasibətilə Azərbaycan xalqına müraciət”i oxunmuş, çıxışlar olmuşdur.

Natiqlər qeyd etmişlər ki, işğalçı erməni hərbi birləşmələri 13 il öncə fevralın 26-da Azərbaycanın Xocalı şəhərini yer üzündən silmiş, dinc, silahsız, müdafiəsiz insanları vəhşicəsinə qətlə yetirmişlər. Azgınlaşmış qəddar, amansız erməni millətçiləri və onların havadarları həmin gecə hətta qadınlara, uşaq və qocalara rəhm etməmiş, məhv etdikləri insanların meyitləri üzərində təhqiramiz həqarətlər törətmişlər.

Sonra göstərilən “Azərbaycan qaçqınları” sənədli filmində mərasim iştirakçılarının Xocalı

faciəsinin dəhşətləri nümayiş etdirilmişdir.

Qardaş Türkiyənin TRT, TD1 və KANAL-7 televiziya studiyaları mərasimdən çəkilişlər aparmışlar.

Sonda ehsan verilmişdir.

“AzərTAC” 25.02.05

Xocalı soyqırımı ilə bağlı Səudiyyə Ərəbistanında bəyanat və xüsusi bülleten hazırlanıb yayılmışdır

Xocalı faciəsi haqqında həqiqətləri Səudiyyə Ərəbistanının və digər islam ölkələrinin ictimaiyyətinə çatdırmaq məqsədi ilə Ər-Riyaddakı səfirliyimiz xüsusi bəyanat hazırlamışdır. Səudiyyə Ərəbistanının mətbuatına, islam ölkələrinin informasiya agentliklərinə, İslam Konfransı Təşkilatının baş katibliyinə və xarici ölkələrin Ər-Riyaddakı diplomatik missiyalarına göndərilən bəyanatda 13 il əvvəl Ermənistan silahlı birləşmələrinin Azərbaycanın Xocalı şəhərində törətdikləri soyqırımının acı nəticələrindən söhbət açılmış, beynəlxalq ictimaiyyət bu qanlı qırğına siyasi qiymət verməyə çağırılmışdır.

Bundan başqa, ermənilərin Azərbaycan xalqına qarşı apardığı işğalçı, irqi təmizləmə, zəbt edilmiş ərazilərin məskunlaşdırılması və dinc əhaliyə qarşı terror siyasətini ifşa edən 58 səhifədən ibarət xüsusi bülleten hazırlanmışdır. Bülletəndə Ermənistanın təcavüzkar siyasətinin acı nəticələri ilə bağlı çoxsaylı sənədlər və fotosəkillər toplanmışdır. Bu xüsusi nəşr Səudiyyə Ərəbistanının ictimaiyyətində geniş maraq doğurmuşdur.

“AzərTAC” 25.02.05

Xocalı faciəsinin 13-cü ildönümü Astanada qeyd edilmişdir

Ölkəmizin Qazaxıstandakı səfirliyi Astanadakı Azərbaycan mədəniyyət mərkəzi ilə birgə Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümü ilə əlaqədar mərasim keçirmişdir.

Mərasimə toplaşanlar ermənilərin Xocalıda, ümumən Dağlıq Qarabağda törətdikləri qanlı əməlləri lənətləmişlər.

Xocalı faciəsinin ildönümü ilə əlaqədar Qazaxıstanın dövlət orqanlarına, səfirliklərə, beynəlxalq təşkilatlara, ölkədə fəaliyyət göstərən siyasi partiyalara soyqırımı haqqında ətraflı məlumatlar toplusu, fotosəkillər, Azər-

baycanın işğal olunmuş torpaqlarında ermənilərin qanunsuz şəkildə məskunlaşması ilə bağlı materiallar və videodisk göndərilmişdir.

Həmin gün Astanada fəaliyyət göstərən qəzetlərin və televiziya şirkətlərinin nümayəndələri səfirliyə dəvət olunmuş, onlara faciə haqqında geniş materiallar təqdim edilmişdir.

“AzərTAC” 25.02.05

Amerika-Türk Assosiasiyaları Assambleyasının Prezidenti ABŞ konqresmeninə məktub göndərmişdir

Amerika-Türk Assosiasiyaları Assambleyasının (ATAA) prezidenti Cengiz Vural Xocalı soyqırımını tanımağa çağıraraq ABŞ konqresmenini Dən Bartona təşəkkür məktubu göndərmişdir.

Vural Cengiz məktubunda amerikalı türklər adından Dən Bartona 1992-ci ilin fevralında erməni silahlı qüvvələri tərəfindən törədilən Xocalı soyqırımı ilə bağlı bəyanatına görə dərin minnətdarlığını bildirmişdir.

Məktubda deyilir: “Qeyd etdiyiniz kimi, Xocalı faciəsi dünyada misli görünməmiş qəddarlıqla törədilmiş vəhşilik aktı olmaqla bərabər, bütöv bir şəhərin məhv edilməsinə səbəb olmuşdur. Təəssüflər olsun ki, beynəlxalq ictimaiyyət uzun müddət buna biganəliklə yanaşmışdır”.

Ümid edirik ki, Xocalı soyqırımının tanınması Azərbaycan xalqının haqq səsinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında mühüm addımlardan biri olacaqdır.

ATAA-nın prezidenti Amerikanın türk icması adından Avropa Şurası Parlament Assambleyasının ermənilərin təcavüzü nəticəsində bir milyondan çox azərbaycanlının qaçqın və məcburi köçkünə çevrilməsini təkzibolunmaz fakt kimi qəbul edən qərarını da alqışlamışdır.

“AzərTAC” 25.02.05

Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümü ilə əlaqədar müxtəlif ölkələrdə keçirilmiş tədbirlər

Kanada. Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsi Kanadada da anılmışdır. Hamilton şəhərində fəaliyyət göstərən Azərbaycan Mədəniyyət və Təhsil Mərkəzi bu ölkənin parlamentinə məktub göndərmişdir. Məktubda Xo-

calı soyqırımına aid faktlar öz əksini tapmışdır. Bundan başqa cəmiyyətin təşəbbüsü ilə Torontoda nəşr edilən “Canada turk” qəzetinin bütöv bir səhifəsi Xocalı soyqırımına həsr olunmuşdur.

BƏƏ. Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Dubay şəhərində Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümü ilə əlaqədar anma mərasimi keçirilib. Bu ölkədə yaşayan soydaşlarımızın iştirak etdiyi mərasimdə soyqırımı qurbanlarının xatirəsi ehtiramla yad edilib, tədbirin iştirakçılara Xocalı soyqırımı ilə bağlı ətraflı məlumat verilib və Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli istiqamətində dövlətimizin başçısının gördüyü işlər xüsusi vurğulanıb. Mərasimin sonunda iştirakçılar adından beynəlxalq ictimaiyyətə müraciət qəbul olunub.

Belçika. Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsi Belçika Krallığında fəaliyyət göstərən diaspor təşkilatlarımızın təşəbbüsü ilə Azərbaycanın bu ölkədəki səfirliyində keçirilən xüsusi toplantıda yad edilmişdir. Tədbirin iştirakçıları Xocalı qırğınından söhbət açan sərgi ilə tanış olmuşlar.

Niderland. “Niderland-Azərbaycan” cəmiyyətinin təşəbbüsü ilə bu ölkədə Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümü ilə əlaqədar tədbirlər keçirilmişdir. Haaqa Məhkəməsinin qarşısındakı aksiyada Ermənistanın təcavüzkarlıq siyasətinə etiraz bildirən şüarlar səsləndirilmiş, xüsusi vərəqələr paylanmışdır. Cəmiyyət beynəlxalq təşkilatlara Xocalı soyqırımı ilə bağlı müraciət göndərmişdir.

İsveçrə. Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümü ilə bağlı Cenevrə şəhərində aksiya keçirilmişdir. İsveçrə-Azərbaycan Mədəniyyət Dərnəyinin təşkil etdiyi tədbirdə bu ölkədəki azərbaycanlılarla yanaşı, yerli vətəndaşlar, burada fəaliyyət göstərən beynəlxalq qurumların, qeyri-hökumət təşkilatlarının, səfirliklərin nümayəndələri iştirak etmişlər. Tədbirin iştirakçıları adından Avropa Şurası Parlament Assambleyasına Xocalı soyqırımının tanınmasına dair müraciət göndərilmişdir.

Avstriya. Vyana şəhərində fəaliyyət göstərən Azərbaycan Akademik Birliyi Xocalı faciəsinin 13-cü ildönümü ilə bağlı Avstriya parlamentində təmsil olunan bütün siyasi partiyaların nümayəndələrinə ünvanlanmış müraciət yaymışdır. Müraciətdə Xocalı soyqırımına aid faktlar, Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarının 20 faizini işğal altında saxlaması, ölkəmizə qarşı həyata keçirdiyi təcavüzkar siyasət və s.

məsələlər barədə ətraflı məlumat verilmişdir.

Yaponiya. Azərbaycan-Yaponiya Dostluq Cəmiyyətinin təşəbbüsü ilə Osaka şəhərindəki universitetin tələbələrinin iştirakı ilə Xocalı soyqırımına həsr olunmuş açıq seminar keçirilmişdir. Seminarda bu soyqırımına aid tarixi faktlar diqqətə çatdırılmışdır. İştirakçılar ermənilərin Azərbaycan xalqına qarşı apardığı təcavüzkarlıq siyasəti barəsində fikir və mülahizələrini bildirmişlər. Sonra Xocalı soyqırımından söhbət açan video-süjet göstərilmişdir.

“AzərTAC” 25.02.05

Ankarada Xocalı faciəsi qurbanlarının xatirəsi yad olunmuşdur

Ankaranın Mustafa Kamal Atatürk adına Mədəniyyət, Dil və Tarix Qurumunda Xocalı faciəsinin 13-cü ildönümünə həsr olunmuş tədbir keçirilmişdir. Ankaradakı səfirliyimiz tərəfindən təşkil olunan tədbirdə Türkiyənin tanınmış siyasi, elm və mədəniyyət xadimləri, Türkiyə-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin üzvləri, burada yaşayan, işləyən, təhsil alan vətəndaşlarımız iştirak edirdilər.

1992-ci ildə Xocalıda qətlə yetirilən soydaşlarımızın əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad olundu. Azərbaycanın və Türkiyənin dövlət himnləri səsləndirildi, Prezident İlham Əliyevin Xocalı soyqırımının ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan xalqına müraciəti oxundu. Sonra Xocalı qırğını haqqında videokadrlar nümayiş etdirildi.

Azərbaycanın Ankaradakı səfiri Məmməd Əliyev, Milli Məclisin deputatları Nizami Cəfərov və Elman Məmmədov, Türkiyənin millət vəkilləri Haluq İpək, Dursun Akdəmir, keçmiş dövlət naziri Rəşad Doğru, Əhməd Yəsəvi Vəqfi və Universitetinin idarə heyətinin sədri Namiq Kamal Zeybək, Türkiyə Abidələr Cəmiyyətinin sədri Məmməd Kəngərli, Qars-Ərdahan-İğdır platformasının sədri Səbahəddin Şəngül, Atatürk Araşdırma Mərkəzinin müdiri Məhməd Saray, professor Yəhya Daşdələn, siyasi partiyaların üzvləri tədbirdə çıxış etdilər. Natiqlər 13 il əvvəl keçmiş SSRİ-nin 366-cı alayının iştirakı ilə erməni yaraqlılarının Xocalıda dinc sakinlərə qarşı törətdikləri vəhşiliklərdən ətraflı söhbət açdılar, tarix boyu ermənilərin başqa dövlətlərin əlində oyunağa çevrilərək, türklərə yönəldilmiş cinayətləri xatırladılar. Xocalı faciəsi və ermənilərin digər cinayətləri barədə həqiqətlərin bütün dünyaya çatdırıl-

masının əhəmiyyəti, bunun üçün birgə fəaliyyət göstərməyin vacibliyi vurğulandı. Hazırda bu qanlı cinayətin TBMM tərəfindən soyqırım kimi tanınması yolunda müəyyən işin görüldüyü bildirildi. Çıxış edənlər son zamanlar AŞPA-da qəbul olunan qətnaməni, ümumiyyətlə beynəlxalq səhnədə Ermənistanın mövqeyinin getdikcə iflasa uğradığını xüsusi vurğuladılar. Müxtəlif siyasi partiyaların təmsilçiləri bir daha bildirdilər ki, Türkiyə Azərbaycanın razılığı olmadan heç vaxt Ermənistanla sərəhədi açmayacaq, Azərbaycanın haqlı mövqeyini daim dəstəkləyəcəkdir.

“AzərTAC” 26.02.05

Xocalı faciəsi qurbanlarının xatirəsi Rumıniyada anılmışdır

Azərbaycanın Rumıniyadakı diplomatik missiyası Xocalı faciəsinin 13-cü ildönümü ilə bağlı geniş mətbuat məlumatı hazırlayaraq bu ölkədəki səfirliklərə və beynəlxalq təşkilatların nümayəndəliklərinə, nazirliklərə, qeyri-hökumət təşkilatlarına göndərmişdir. Həmçinin, ABŞ-ın İndiana ştatından olan konqresmen, Konqresin beynəlxalq əlaqələr komitəsinin üzvü Dən Bartonun fevralın 18-də Xocalı faciəsi ilə bağlı söylədiyi fikirlərə dair “Bəşəriyyət bunu bilməlidir və unutmamalıdır” sərəlhəli mətbuat məlumatı da yayılmışdır.

Rumıniyanın “Dimineata” (“Səhər”) qəzetində “Xocalı soyqırımı: Erməni qəsbkarlarının dinc şəhər əhəlisinə divan tutmasından və bununla da XX əsrin ən qanlı səhifələrindən birini açmasından 13 il keçir” sərəlhəli geniş məqalə dərc etdirilmişdir.

Səfirlikdə Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümü ilə bağlı tədbir keçirilmişdir. Tədbirdə Rumıniya-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin baş katibi, sədri və idarə heyətinin üzvləri, Azərbaycan-Rumıniya Mədəniyyət və Gənclər Assosiasiyasının və Rumıniya-Azərbaycan İş Adamları Birliyinin rəhbərləri və üzvləri, Rumıniyada yaşayan və təhsil alan azərbaycanlılar, Rumıniya-Türkiyə Sənaye və Ticarət Palatasının, Türk İş Adamları Dərnəyinin, Türkiyə Yatırımcılar Birliyinin əməkdaşları, ictimaiyyətin nümayəndələri və mətbuat işçiləri iştirak etmişlər. Onlar Xocalı faciəsinin dəhşətlərini əks etdirən fotosərgi ilə tanış olmuşlar.

“AzərTAC” 26.02.05

Tbilisidəki Mədəniyyət Mərkəzində Xocalı soyqırımı yad edilmişdir

Fevralın 26-da Gürcüstan azərbaycanlılarının Tbilisidəki Mədəniyyət Mərkəzində Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümünə həsr olunmuş toplantı keçirilmişdir. Ermənilərin törətdikləri soyqırımı qurbanlarının xatirəsi birdəqiqəlik sükutla yad edildikdən sonra çıxışlar olmuş, dəhşətli faciənin ağır nəticələri, ermənilərin vəhşiliyi, Azərbaycan ərazisini zəbt etmək, dünya ictimaiyyətini çaşdırmaq üçün min bir fırıldaq əl atması barədə ətraflı məlumat verilmişdir. Natiqlər Azərbaycanın o vaxtkı səriştəsiz rəhbərlərinin yol verdikləri səhvlər ucbatından məruz qaldığımız müsibətləri açıqlamış, ümummillə liderimiz Heydər Əliyevin xilaskarlıq missiyasını xatırlatmış, onun sayəsində millətin daha böyük bələlərdən, hərc-mərclikdən, özbaşınalıqdan, vahid dövlətçiliyin parçalanmaq təhlükəsindən xilas olduğunu, Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması istiqamətində Azərbaycan diplomatiyasının addım-addım irəlilədiyini vurğulamış, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin xarici və daxili siyasət sahəsində qazandığı uğurlardan söz açmışlar.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Xocalı soyqırımının ildönümü münasibətilə Azərbaycan xalqına müraciətinin mətni oxunmuşdur.

Toplantı iştirakçıları Azərbaycan Respublikasının Gürcüstandakı səfirliyinin Xocalı soyqırımı ilə bağlı təşkil etdiyi fotosərgiyə, faciənin dəhşətləri əks olunan “Məhv edilmiş şəhər” filminə baxmışlar.

Həmin gün Tbilisidəki Cümə məscidində ehsan verilmiş, şəhidlərin xatirəsinə dualar oxunmuşdur.

“AzərTAC” 26.02.05

Ukrayna Azərbaycanın Xocalı dərdinə şərikdir

Azərbaycanın Ukraynadakı səfirliyi Xocalı faciəsinin 13-cü ildönümü ilə əlaqədar bir sıra tədbirlər keçirmişdir.

Kiyev Müəllim Evinə Xocalı faciəsinə həsr olunmuş “dəyirmi masa”da diplomatlar, alimlər, politoloqlar, ölkənin aparıcı ali məktəblərinin tələbələri, Ukrayna Azərbaycanlıları Konqresinin (UAK) nümayəndələri iştirak etmişlər.

Faciə qurbanlarının xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad etmişlər. Sonra ölkəmizin Ukraynadakı səfiri Tələt Əliyev Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi barədə məlumat vermişdir.

Professor V.Şamray, Kiyev Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunun (KBMİ) tələbələri M.Nəcəfova, T.Sadiqova, C.Həsənzadə və başqaları erməni cəlladlarının və terrorçularının vəhşiliklərindən danışmışlar. Xocalı haqqında kadrlar göstərilmiş, səfirliyin mətbuat üçün məlumatları və KBMİ qəzetinin xüsusi buraxılışı yayılmışdır.

Azərbaycan səfirliyi Regionlararası Heyəti İdarəetmə Akademiyasının (RHİA) Heydər Əliyev adına Ukrayna-Azərbaycan Sosial Elmlər və Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutu ilə birlikdə Xocalı soyqırımını qurbanlarının xatirəsinə həsr olunmuş gecə keçirmişdir. Tədbiri institutun direktoru Vitali Qayçenko açaraq, erməni terrorçuları və separatçılarını lənətləmişdir. Əcnəbi tələbələrlə iş fakültəsinin dekanı dosent Eldar Mahmudov, azərbaycanlı tələbələr ermənilərin qanlı əməllərindən söhbət açmışlar. Görüşdə videomateriallar nümayiş etdirilmiş, səfirliyimizin mətbuat üçün məlumatı yayılmışdır.

“AzərTAC” 26.02.05

Türkiyədə Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümü ilə əlaqədar silsilə tədbirlər keçirilmişdir

Fevralın 26-da İstanbulda Azərbaycan mədəniyyət və həmrəylik dərnəyinin təşəbbüsü ilə Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümünə həsr olunmuş konfrans keçirilmişdir.

Türkiyədə yaşayan və çalışan soydaşlarımız, eləcə də qardaş ölkənin ziyalıları əvvəlcə faciə qurbanlarının xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad etmişlər. Sonra ermənilərin tarixən Azərbaycan xalqına qarşı apardıqları düşmənçilik və soyqırımı siyasəti və bunun acı nəticələri haqqında məruzələr dinlənilmişdir.

Həmin gün Türkiyənin Balıqəsr şəhərindəki Azərbaycan Evi Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümü ilə bağlı mətbuat konfransı keçirilmişdir. Mətbuat konfransında soyqırımına aid faktlar jurnalistlərin diqqətinə çatdırılmış, audio-video və foto materiallar nümayiş etdirilmişdir.

İzmirdəki Azərbaycan mədəniyyət və həmrəylik dərnəyinin təşkil etdiyi anma mərasimi

mində fotosərgi nümayiş etdirilmiş, Xocalı soyqırımına həsr olunmuş tamaşa və videokadrlar göstərilmişdir. Manisa şəhərindəki soydaşlarımız da Xocalı şəhidlərinin xatirəsini anma mərasimi keçirmişlər.

Ankara şəhərində də Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümünə həsr edilmiş tədbirlər keçirilmişdir.

ABAD Azərbaycan Cəmiyyətinin təşəbbüsü ilə BMT nümayəndəliyinin önündə etiraz aksiyası keçirilmişdir. Tədbirin iştirakçıları Ermənistanın işğalçılıq siyasətinə son qoyulmasını və Xocalı soyqırımının tanınmasını tələb edən şüarlar səsləndirmişlər.

Sonra Xocalı faciəsinə aid konfrans keçirilmişdir.

“AzərTAC” 26.02.05

Fransadakı azərbaycanlı tələbələr Xocalı soyqırımını şəhidlərinin xatirəsini yad etmişlər

Strasburqda yerləşən Fransadakı Azərbaycanlı Tələbələr Assosiasiyası Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümü ilə əlaqədar fevralın 25-də bu şəhərdə anma mərasimi keçirmişdir.

Faciə qurbanlarının xatirəsi birdəqiqəlik sükutla yad edildikdən sonra erməni cinayətkarlarının dinc əhaliyə qarşı törətdikləri soyqırımı ilə bağlı tələbələrin tarixi faktlar əsasında hazırladıqları məruzə iştirakçıların diqqətinə çatdırılmışdır. Fransadakı Azərbaycanlılar Assosiasiyasının rəhbəri Rahib Vəliyev, Strasburqdakı Azərbaycan Mədəni Əlaqələr Assosiasiyasının sədri Mustafa Əlincə çıxış edərək ermənilərin tarixi Azərbaycan ərazilərinə yiyələnmək cəhdlərindən danışmışlar. Azərbaycanın Avropa Şurası yanında Daimi nümayəndəliyinin əməkdaşı Vasif Əhmədov Prezident İlham Əliyevin Xocalı soyqırımının ildönümü münasibətilə Azərbaycan xalqına müraciətinin mətnini oxumuşdur. Tədbir zamanı erməni təcavüzkarları tərəfindən törədilmiş soyqırımı ilə bağlı fotosəkillər, videolentlər və ədəbiyyat nümunələri nümayiş etdirilmişdir.

“AzərTAC” 26.02.05

Xocalı soyqırımının ildönümü Moskvada qeyd olunmuşdur

Fevralın 26-da Moskvada “Bakı” kinoteatrının böyük salonunda Xocalı faciəsinin 13-cü ildönümünə həsr olunmuş matəm gecəsi keçirilmişdir.

Faciə qurbanlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilmiş, Azərbaycanın dövlət himni səsləndirilmişdir.

Azərbaycanın Moskvadakı səfirliyinin, Ümumrusiya Azərbaycan Konqresinin (ÜAK) Moskva regional şöbəsinin dəstəyi ilə Rusiyanın azərbaycanlı gənclər təşkilatlarının Əlaqələndirmə Şurasının təşkil etdiyi gecə erməni millətçiləri Zori Balayanın “Ruhumuzun dirilməsi” və Daud Xeyriyanın “Xaç naminə” kitablarından bəzi parçaların geniş ekranda nümayişi ilə başlandı. Bu kitablarda Azərbaycan xalqını soyqırma məruz qoyan, Xocalının günahsız sakinlərini – qadınları, uşaqları, qocaları qanına qəltan edən, erməni millətçilərinin qəddarlığı və vəhşilikləri xüsusi təsvir olunur.

Sonra səfirliyimizin müşavir-elçisi Nağı Qurbanov Xocalı soyqırımının ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin xalqımıza müraciətini oxumuşdur.

Tədbirdə çıxış edən tarixçi, ədəbiyyatşünas, “Xocalı faciəsi” kitabının müəllifi İqor Peçenev demişdir ki, Xocalı Azərbaycan xalqının tarixində faciəli gün və qanlı hadisədir, bu, təkcə Azərbaycanın xalqının deyil, həm də Rusiyanın ağrısıdır. Bunu Rusiya da, bütün dünya da bilir, lakin bu barədə daim danışmaq və obyektiv həqiqətin hamıya çatdırılması üçün görülən işi davam etdirmək lazımdır. İ. Peçenev 2001-ci ildə ümummilli liderimiz Heydər Əliyevlə görüşünü, onunla Xocalı faciəsini müzakirə etdiyini də bildirmişdir. O, həmçinin xatırlamışdır ki, Heydər Əliyev o vaxt demişdi: 1920-ci ildən bəri Ermənistanla verilmiş bütün Azərbaycan torpaqlarından danışmaq və Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsini qəti surətdə həll etmək lazımdır.

ÜAK-ın Moskva regional bölməsinin sədri İlqar Hacıyev və başqaları çıxışlarında qeyd etmişlər ki, dünya ictimaiyyəti XX əsrin bu vəhşi aksiyasına siyasi qiymət verməlidir. Hazırda Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həll edilməsi üçün Azərbaycan rəhbərliyinin böyük səy göstərməsi, beynəlxalq təşkilatların, aparıcı dövlətlərin münaqişənin əsil səbəbləri, onun kökləri haqqında getdikcə daha çox məlumat alması, Xocalı faciəsinin dünyanın iri dövlətlərinin parlamentlərinə çıxarılması xüsusi vurğulanmışdır.

Rəsmi hissədən sonra Xocalı faciəsi barədə Çingiz Mustafayevin çəkdiyi sənədli filmdən, eləcə də Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə

həsr olunmuş “Fəryad” filmindən parçalar nümayiş etdirilmiş, “Xocalı faciəsi” kitabının təqdimatı keçirilmişdir.

“Bakı” kinoteatrının foyesində fotosərgi təşkil edilmişdi. Gecə iştirakçıları xocalılıların beynəlxalq təşkilatlara, beynəlxalq məhkəmələrə, dünya dövlətlərinə və xalqlarına Müraciətini həmrəylik əlaməti olaraq imzalamışlar. Elə buradaca onlara “Xocalıda azərbaycanlıların soyqırımı” kitabçası və fotosəkillər təqdim olunmuşdur.

Matəm gecəsində Rusiya ictimaiyyətinin nümayəndələri, xarici tələbələr iştirak etmişlər.

“AzərTAC” 28.02.05

Aşqabadda Xocalı soyqırımı anılmışdır

Azərbaycan Respublikasının Türkmənistanı səfirliyində Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümü ilə əlaqədar anma mərasimi keçirilmişdir.

Mərasimdə Prezident İlham Əliyevin Xocalı soyqırımının ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan xalqına müraciəti oxunmuş, dinc sakinlərə qarşı törədilmiş soyqırımı haqqında məlumat verilmiş, qətlə yetirilmiş insanların cəsədlərinin təhqir edildiyini və əsir düşmüş adamlara misli görünməmiş əzab verildiyini vurğulanmışdır.

Səfirlikdə Xocalı soyqırımını əks etdirən kitab və fotosəkillərdən ibarət guşə yaradılmış, faciə haqqında film nümayiş etdirilmiş, Türkmənistan Xarici İşlər Nazirliyinə, Aşqabadda yerləşən səfirliklərə və beynəlxalq nümayəndəliklərə mətbuat sənədi göndərilmişdir.

“AzərTAC” 28.02.05

Xocalı faciəsi Daşkənddə yad olunmuşdur

Daşkənddəki Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzində Xocalı faciəsinin 13-cü ildönümü ilə bağlı mərasim keçirilmişdir.

Daşkənddə yaşayan soydaşlarımızın və səfirliyimizin əməkdaşlarının iştirak etdiyi mərasimdə Xocalı faciəsinin ildönümü ilə əlaqədar Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan xalqına müraciəti oxunmuş, 13 il əvvəl quldur erməni hərbiçilərinin Xocalını yer üzündən silmələri, bu cinayətdə keçmiş SSRİ-nin 366-cı motoatıcı alayı qüvvələrinin bilavasitə iştirak etdiyi, kütləvi qırğın törədildiyi diqqətə çatdırılmışdır.

Mərasimdə Xocalı soyqırımını ilə əlaqədar “Əsrin faciəsi” filmi göstərilmişdir. Mədəniyyət mərkəzinin foyesində Xocalı soyqırımını əks etdirən fotosəkillər nümayiş etdirilmişdir.

Xocalı soyqırımını ilə bağlı səfirliyin əməkdaşlarının hazırladığı məlumatlar toplusu Özbəkistan Xarici İşlər Nazirliyinə, səfirliklərə və beynəlxalq təşkilatlara göndərilmişdir.

“AzərTAC” 28.02.05

İranda Xocalı soyqırımının ildönümü ilə bağlı tədbirlər keçirilmişdir

Ermənilərin azərbaycanlılara qarşı apardığı soyqırımını siyasətinin nəticəsi olan Xocalı faciəsi ilə bağlı ölkəmizin İranda səfirliyində bir sıra tədbirlər keçirilmişdir.

Bu münasibətlə keçirilən mətbuat konfransında Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin yaranma səbəbləri haqqında danışılmış, “Böyük Ermənistan” yaratmaq xülyası ilə işğalçılıq siyasəti aparan Ermənistanın hərbi təcavüzü nəticəsində torpaqlarımızın 20 faizinin zəbt olunduğu, bir milyondan artıq soydaşımızın qaçqın və məcburi köçkünə çevrildiyi bildirilmişdir.

Səfirliyin əməkdaşları Qum şəhərindəki dini mədrəsələrdə təhsil alan azərbaycanlı tələbələrin Xocalı soyqırımının ildönümü ilə bağlı təşkil etdikləri tədbirdə iştirak etmişlər. Mərasimdə vaxtilə Qarabağ uğrunda döyüşlərdə iştirak etmiş tələbələrdən bir neçəsi Ermənistanın təcavüzkar siyasəti və müharibənin dəhşətləri haqqında təəssüratlarını bölüşmüşlər. Toplaşanlara Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ müharibəsi ilə bağlı geniş məlumat verilmişdi. Sonra tələbələrin Xocalı faciəsi ilə bağlı hazırladıkları fotosərgiyə baxış olmuşdur.

Səfirlikdə Xocalı soyqırımını ilə əlaqədar anma mərasimi keçirilmişdir. Mərasimdə Tehrandakı akkreditə olunan diplomatik nümayəndəliklərin rəhbərləri, İran ictimaiyyətinin nümayəndələri, bu ölkənin ali məktəblərində təhsil alan azərbaycanlı tələbələr iştirak etmişlər. Tədbirdə iranlı şair, əslən azərbaycanlı olan Haşim Tərlan Xocalı faciəsinə həsr etdiyi şeirini oxumuşdur.

“AzərTAC” 03.03.05

Xocalı soyqırımının ildönümü Misir mətbuatında geniş işıqlandırılmışdır

Azərbaycanın Misirdəki səfirliyində Xocalı soyqırımını ilə bağlı mətbuat konfransı keçirilmişdir.

Mətbuat konfransında Misirin məşhur “Əl-Əhram”, “Əl-Cumhuriyyə”, “Əl-Əxbar Əl-Yaum”, “Əl-Diplomasi Əl-Dauli”, “Əl-Misri Əl-Yaum” “Egyptian gazette”, “Oktober”, “Əl-Vatan Əl-Arabi”, “Kəlam Əl-Nəss” qəzet və jurnallarının müxbirləri, həmçinin Türkiyənin “Zaman” qəzetinin Yaxın Şərqdəki nümayəndəsi və Londonda nəşr edilən “Əl-Həyat” qəzetinin təmsilçisi iştirak etmişlər.

Tədbirdə Xocalı soyqırımından söhbət açan “Məhv edilmiş şəhər” filmi nümayiş etdirilmişdir. Sonra faciə ilə əlaqədar jurnalistləri maraqlandıran suallar cavablandırılmışdır.

Misirdəki yerli və xarici kütləvi informasiya vasitələri Xocalı soyqırımının ildönümü ilə əlaqədar geniş yazılar dərc etmişlər.

“AzərTAC” 03.03.05

Kanadada Xocalı faciəsinin ildönümü ilə bağlı mərasim keçirilmişdir

Ottava şəhərində Xocalı faciəsinin ildönümü ilə əlaqədar mərasim keçirilmişdir. Mərasimdə Azərbaycan icmasının Toronto, Monreal və Ottava şəhərlərində yaşayan nümayəndələri də iştirak etmişlər.

Xocalı soyqırımını qurbanlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edildikdən sonra səfir F.Qurbanov çıxış edərək Xocalı hadisələrinin bəşəriyyət tarixində ən qanlı faciələrdən biri olduğunu bildirmiş, onun tarixi, başvermə səbəbləri, faciəyə yalnız Azərbaycan xalqının ümummillə lideri Heydər Əliyevin ölkə rəhbərliyinə qayıdıandan sonra siyasi-hüquqi qiymət verilməsindən danışmışdır.

Tədbirdə Azərbaycan rəhbərliyinin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin beynəlxalq hüquq normalarına uyğun həlli, ölkəmizin ərazi bütövlüyünün bərpası, qaçqın və məcburi köçkünlərin doğma torpaqlarına qaytarılması üçün ardıcıl səylər göstərdiyi xüsusi vurğulanmışdır. Bildirilmişdir ki, bu səylər sayəsində Avropa Şurası Parlament Assambleyası bu il yanvarın 25-də Ermənistanı işğalçı dövlət və qondarma Dağlıq Qarabağ respublikasını separatçı rejim kimi tanıyan

Qətnamə qəbul etmiş, fevralın 24-də Türkiyə Böyük Millət Məclisində Xocalı soyqırımı müzakirə olunmuş və ABŞ Konqresinin Beynəlxalq Münasibətlər Komitəsinin üzvü Dən Barton Konqresi Xocalı soyqırımını tanımağa çağırmışdır.

Azərbaycan icmasının fəal üzvlərindən Saleh İldırım, Kvebek Azərbaycanlıları Assosiasiyasının rəhbəri Məsud Əliyev və başqaları mərasimdə çıxış edərək Xocalı faciəsinin bəşəriyyət tarixində törədilmiş soyqırımlardan biri olduğunu, bu cinayət barədə Kanada ictimaiyyətinin daha ətraflı məlumatlandırılması üçün qarşıdan gələn 31 mart soyqırımı günündə Azərbaycan icmasını təmsil edən bütün təşkilatların Ermənistan səfirliyinin qarşısında piket keçirmələrini təklif etmişlər.

Mərasimdə faciənin dəhşətlərini sübut edən fotoşəkillər nümayiş etdirilmiş və iştirakçılara Prezident İlham Əliyevin Xocalı soyqırımının 13-cü ildönümü ilə bağlı Azərbaycan xalqına müraciəti, faciəyə dair mətbuat məlumatı və “Armenian terror” adlı CD paylanmışdır. Səfirliyin hazırladığı mətbuat məlumatı Kanadanın senatorlarına, deputatlarına, Xarici İşlər Departamentinə, ölkənin digər dövlət orqanlarına, diplomatik nümayəndəliklərə və kütləvi informasiya vasitələrinə göndərilmişdir.

“AzərTAC” 03.03.05

Keçiörən bələdiyyəsi Xocalı soyqırımını rəsmən tanımışdır

Martın 9-da Ankaranın Keçiörən bələdiyyəsində Türkiyə Böyük Millət Məclisi

(TBMM) deputatlarının iştirakı ilə xüsusi iclas keçirilmişdir. Əvvəlcə, erməni silahlı quldur dəstələrinin 13 il bundan əvvəl Xocalı şəhərində mülkü əhaliyə qarşı törətdikləri cinayətlər haqqında sənədli film göstərildi.

Millət vəkili, Türkiyə-Azərbaycan parlamentlərarası dostluq qrupunun sədri Haluk İpək, Azərbaycanın Türkiyədəki səfiri Məmməd Əliyev, Keçiörən bələdiyyəsinin sədri Turqut Altınok iclasda çıxış edərək, ermənilərin Xocalıda törətdikləri cinayəti soyqırımı kimi qiymətləndirdilər. TBMM-də də Xocalı soyqırımının tanınması üçün müvafiq hazırlığın aparıldığını nəzərə çarpdıran nətiqlər ilk addımın Keçiörən bələdiyyə məclisi tərəfindən atıldığını vurğuladılar.

Daha sonra səsvermə keçirildi. Keçiörən bələdiyyə məclisinin üzvləri 1992-ci ilin fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Xocalı şəhərində ermənilər tərəfindən azərbaycanlı əhaliyə qarşı törədilmiş cinayəti yekdilliklə soyqırımı kimi tanıdılar.

İclasdan sonra AzərTAC-ın müxbirinə müsahibə verən Turqut Altınok dedi ki, rayon ərazisində yeni salınan parkda Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə abidə ucaldılacaqdır. Biz azərbaycanlı qardaşlarımızın haqlı mübarizəsini hər zaman dəstəkləyəcəyik. Ermənilər bir əsr bundan əvvəl olmayan hadisələri dünyaya həqiqət kimi təqdim edirlər. Bu yalan üzərində qurulmuş erməni təbliğat kampaniyasını ifşa etmək lazımdır. Beynəlxalq ictimaiyyətə dəlillərlə, faktlarla, sübutlarla həqiqəti göstərmək hər birimizin borcudur.

“AzərTAC” 09.03.05

31 mart Azərbaycanlıların soyqırımı günü münasibətilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Azərbaycan xalqına müraciəti

Əziz həmvətənlər!

31 mart azərbaycanlıların soyqırımı günü kimi 1998-ci ildən bəri Azərbaycan Respublikasında hər il dövlət səviyyəsində qeyd edilir. Azərbaycanlılara qarşı soyqırımı siyasəti erməni şovinist millətçiləri tərəfindən yüzillər boyu planlı surətdə həyata keçirilmişdir. Bu siyasətin mahiyyəti azərbaycanlıları öz doğma torpaqlarından sıxışdırıb çıxarmaq və fiziki cəhətdən məhv etmək yolu ilə bu ərazilərdə mifik “böyük Ermənistan dövləti” yaratmaq idi. Ayrı-ayrı dövrlərdə böyük dövlətlərin müəyyən dairələrinin təhriki ilə yeridilən bu siyasət hərbi, ideoloji, mədəni, saxta “elmi” vasitələrlə davam etdirilmiş, tarixi faktların və arxiv sənədlərinin saxtalaşdırılmasından, dezinformasiyadan, dünya ictimai fikrinə ünvanlanmış bədii və psixoloji təsir metodlarından istifadə edilmişdir. Məqsədlərinə nail olmaq üçün erməni millətçiləri ayrı-ayrı ölkələrdə ideoloji, hərbi təxribat və ekspansiya ilə məşğul olan “milli-mədəni cəmiyyətlər,” terroru və talançılığı əsas mübarizə metodu kimi seçmiş siyasi təşkilatlar qurmuş, erməni diasporunun və lobbisinin imkanlarından geniş istifadə etmişlər.

Soyqırımı siyasəti Azərbaycan xalqına olmazın dəhşət və fəlakətlər gətirmişdir. Tarixi Azərbaycan torpaqları olan Qarabağ və Zəngəzur XIX əsrin əvvəllərindən başlayaraq erməni əhalisinin yerləşdirilməsi, demoqrafik vəziyyətin zorla dəyişdirilməsi, 1905, 1918-ci illərdə azərbaycanlı əhalini qorxutmaq və qovmaq məqsədi güdən kütləvi qırğınlar, 1920-ci illərdə Zəngəzurun Ermənistanı verilməsi, 1948-1953-cü illərdə yüz minlərlə azərbaycanlının indiki Ermənistan ərazisindəki əzəli yurdlarından köçürülməsi xalqımıza qarşı erməni təcavüzünün qanlı səhifələridir. 1988-ci ildə isə erməni şovinist millətçiləri xarici havadarlarının və erməni lobbisinin dəstəyi ilə Dağlıq Qarabağı Azərbaycandan güclə qoparmaq məqsədi güdən yeni hücum dalğasına başladılar. Hərbi münaqişə nəticəsində Dağlıq Qarabağ və ona bitişik ərazidə yerləşən Azərbaycan rayonları erməni birləşmələri tərəfindən işğal edildi. 1992-ci ildə ermənilər

qədim Azərbaycan şəhəri Xocalını dağıdıb məhv etdilər, onun müdafiəçilərinə və dinc sakinlərə qarşı misli görünməmiş vəhşiliklər edildi. Elan olunmamış müharibə nəticəsində bir milyona yaxın azərbaycanlı qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətinə düşdü, on minlərlə insan həlak oldu. Xalqımıza qarşı təcavüzkar erməni millətçilərinin törətdiyi cinayətlərin tam olmayan siyahısı belədir.

Təəssüf hissi ilə qeyd etməliyəm ki, Azərbaycana qarşı erməni təcavüzünün nəticələri hələ də aradan qaldırılmayıb, Ermənistanın işğalçı siyasəti bu gün də davam edir. İdeoloji təxribat və dezinformasiya sahəsində çoxillik zəngin təcrübəsi olan erməni şovinist millətçiləri, onların ideoloqları, xaricdəki lobbisi Azərbaycana qarşı daha incə və məkrli metodlardan istifadə etməklə təbliğat və təxribat mübarizəsi aparır, yeni uydurma tezislərlə dünya ictimaiyyətini çaşdırmağa, onu yeni yalanlarla aldatmağa, işğal faktını unutturmağa çalışırlar. Bütün dünyada sivil birgəyaşayış və əməkdaşlıq prinsiplərinin daha çox tətbiq edildiyi, qloballaşma, iqtisadi, siyasi, mədəni inteqrasiya proseslərinin geniş vüsət aldığı bir zamanda ermənilərin “böyük dövlət” ideoloqları beynəlxalq hüquq normalarına meydan oxuyur, xəstə və arxaik ideyaların əsirliyindən qurtara bilmirlər.

Lakin Ermənistanın və erməni lobbisinin təcavüzkar siyasətinə qarşı bu gün Azərbaycan dövləti, onun bütün dünyada getdikcə artan nüfuzu, siyasi çəkisi, gündən-günə yüksələn iqtisadi potensialı, xarici ölkələrdə ciddi ictimai-siyasi faktora çevrilən Azərbaycan icmaları, nəhayət, qüdrətli Azərbaycan ordusu dayanır. İndi Azərbaycan iqtisadi və siyasi cəhətdən nəinki regionun faktiki lideridir, eyni zamanda transmilli, global enerji-kommunikasiya layihələrinin mərkəzidir. Əzəmətli Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft kəmərinin işə düşməsi Azərbaycanda və bölgədə çox mühüm iqtisadi və siyasi hadisə olacaq, region və dünya xalqları arasında inteqrasiyaya kömək edəcəkdir. Ölkəmiz aparıcı dünya dövlətləri ilə, beynəlxalq təşkilatlarla səmərəli əməkdaşlıq edir, etibarlı tərəfdaş kimi tanınır. Azərbaycanın dövlət rəhbərliyi, xaricdəki azərbaycanlı

icmaları erməni təbliğatının saxta tezislərini, onun əsil mahiyyətini ifşa etmək üçün davamlı və məqsədyönlü fəaliyyət göstərirlər. Dünya siyasətinə böyük təsiri olan dövlətlərin rəhbər dairələri, geniş ictimaiyyət, beynəlxalq təşkilatlar Azərbaycan həqiqətlərini getdikcə daha tez-tez etiraf edir, Ermənistanı açıq-açıqna işğalçı ölkə kimi qiymətləndirirlər. Azərbaycan və qardaş Türkiyənin rəsmi və ictimai dairələri tərəfindən saxta erməni soyqırımını ifşa edən tarixi sənədlər beynəlxalq təşkilatlara təqdim olunur. Ümidverici haldır ki, nüfuzlu beynəlxalq qurumlar Ermənistanın Azərbaycan ərazilərini işğal etdiyini təsdiq edən qətnamələr qəbul edir, onu tutduğu torpaqları azad etməyə çağırırlar. Ermənistan rəhbərliyi ilə münafişənin həlli variantları haqqında danışıqlar aparılır.

Biz problemin beynəlxalq hüquq normaları əsasında ədalətli həlli üçün çalışırıq. Ermənistanı da elementar hüquq normalarına əməl etməyə, reallıq hissini itirməməyə, məqbul həll variantları istiqamətində addımlar atmağa çağırıq. Lakin o da aydın və birmənalı qəbul edilməlidir ki, münafişənin həllinin təməl prinsipi Azərbaycanın ərazi bütövlüyü, məcburi köçkünlərin doğma yaşayış yerlərinə qaytarılması olmalıdır. Danışıqlar prosesi də sonsuz davam edə bilməz. Ermənistanda da bunu başa düşməlidirlər.

Biz azərbaycanlılara qarşı ermənilərin törətdiyi təcavüz və soyqırımının dünya dövlətlərinin parlamentləri, beynəlxalq təşkilatlar

tərəfindən tanınmasına və pislənməsinə çalışmalıyıq. Həm də bu zaman erməni şovinist millətçilərindən fərqli olaraq bundan siyasi, maddi və ya maliyyə kompensasiyaları qazanmaq üçün faydalanmaq istəmirik. Bizim maddi sərvətlərimiz kifayət qədərdir. Odur ki, biz sülh şəraitində yaşamaq, ölkəmizi inkişaf etdirmək, tarixi ədalətin və həqiqətin bərpa olunmasını, işğal və soyqırımı siyasəti həyata keçirənlərin tanınmasını və ifşa olunmasını istəyirik. Düşünürük ki, indiki zamanda digər xalqlara və dövlətlərə qarşı ərazi iddiaları ilə çıxış etmək tarixi anaxronizmdir və bu hərəkət həmin xalqın özünə ciddi fəlakət gətirən bir bələdir.

Bizim yolumuz düzgün, əməllərimiz, məqsədlərimiz saf və təmizdir. Biz xalqımızın tarixini, dünəninin və bu gününün həqiqətlərini hamının daha yaxşı bilməsinə və qəbul etməsinə çalışmalıyıq. Bunun üçün Azərbaycan hökuməti, bütün vətəndaşlarımız, xarici ölkələrdəki azərbaycanlı icmaları söylərini birləşdirməli, daha ardıcıl və səmərəli iş aparmalı, təsirli tədbirlər görməlidirlər. Bir daha soyqırım qurbanlarının əziz xatirəsini dərin hüznə yad edir, onlara Allahdan rəhmət diləyir, xalqımıza ümummillə vəzifələrimizin həlli yolunda uğurlar arzulayıram.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 29 mart 2005-ci il

“AzərTAC” 29.03.05

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin “Независимая газета” qəzetinin müxbiri Viktoriya Panfilovaya müsahibəsi

“BİZ DANIŞIQLAR XATİRİNƏ DANIŞIQLAR APARMAYACAĞIQ”

İlham Əliyev Qarabağ probleminə Vladimir Putinin diqqətini artırmaq istəyir

Sual: İlham Heydəroviç, bu ilin payızında Azərbaycanda parlament seçkiləri olacaqdır. Bir sıra ekspertlər hesab edirlər ki, MDB-nin digər ölkələrində olduğu kimi, burada da Milli Məclisə mümkün qədər daha çox rusiyapərəst əhval-ruhiyyəli siyasətçilər seçilməsi üçün Moskva seçkiqabağı mübarizənin gedişinə təsir göstərməyə çalışır. Siz belə bir “Rusiya amili”ni nəzərə alırsınız mı?

Cavab: Əgər müstəqillik əldə edildiyi vaxtdan bəri Azərbaycanda istənilən seçkilərin keçirilməsinin tarixinə nəzər salsaq aydın olar ki, bunlarda kənar amil rol oynamayıbdır. Azərbaycanın iqtisadi potensialı möhkəmləndikcə, regionda və dünyada rolu artdıqca kənardan hər hansı bir təsir minimuma enir. Biz heç bir kənar müdaxilə və təzyiq hiss etmirik: Azərbaycanın müstəqil siyasət yeritməyə, o cümlədən də iqtisadi inkişaf, energetika təhlükəsizliyi baxımından müstəqil siyasət aparmağa gücü çatır. Demək olar, heç kəsin Azərbaycana təsir vasitələri yoxdur. Bu da yaxşıdır, çünki normal, etibarlı münasibətləri, dostluq münasibətlərini yalnız güclü dövlətlə, müstəqil tərəfdaşla qurmaq olar. Biz ölkələrin asılılığa düşməsinə alqışlamırıq. Belə asılı ölkələr isə var, mən onların adlarını çəkmək istəmirəm. Asılı ölkə elə əvvəldən zəifdir və ondan nə desən gözləmək olar. Belə ölkə bu gün birindən asılıdır, sabah başqasından asılı olacaqdır. Azərbaycanın bugünkü inkişafının dəyəri ondadır ki, biz ancaq milli məna-fələrimizi əks etdirən müstəqil siyasət aparırıq.

Sual: Azərbaycanın Rusiya ilə münasibətlərinin indiki səviyyəsini necə səciyyələndirərdiniz: strateji müttəfiqlik, tərəfdaşlıq, mehriban qonşuluq?

Cavab: Biz münasibətlərimizi strateji tərəfdaşlıq kimi qiymətləndiririk, ölkələrimiz arasında yüksək səviyyədə qarşılıqlı anlaşma var, fəal siyasi dialoq aparılır. Bizim aramızda, demək olar, həll edilməmiş məsələlər qalmamışdır. İqtisadi əlaqələrimiz yaxşı inkişaf edir,

əmtəə dövriyyəsi fəal surətdə yüksəlir və biz onu iki dəfə artırmağı planlaşdırırıq. Bir sözlə, indiki münasibətlərimiz bizi qane edir və düşünürük ki, bu, hər iki tərəfin xeyrinədir. Üstəlik, cari il Rusiyada Azərbaycan ili elan edilmişdir. 2006-cı il isə Azərbaycanda Rusiya ili olacaqdır.

Bundan əlavə, ümumən regionda təhlükəsizlik və sabitlik də bizim əməkdaşlığımızdan asılıdır. Bildiyiniz kimi, Rusiya Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin nizama salınmasında vasitəçilik mandatına malik olan ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədridir.

Sual: Məlumdur ki, Moskva münasibətlərinin qəbul etdikləri istənilən qərarı dəstəkləyəcəkdir. Rusiyanın rolu ATƏT-in Minsk qrupu çərçivəsi ilə bitirməyi, yoxsa o, əlavə təsir vasitələrinə malikdir?

Cavab: Biz Minsk qrupunu vahid orqanizm hesab edirik və həmsədrələr arasında heç bir müqayisə aparmaq istəməzdik. Lakin Rusiya Azərbaycanla sərhədə malik olan və bu regionda yerləşən yeganə həmsədr ölkədir. Əlbəttə, bu, münasibətlərin həlli üçün onun məsuliyyətini artırır. Biz hesab edirik, Minsk qrupunun fəaliyyəti belə olmamalıdır ki, “siz özünüz razılığa gəlin, biz də bu razılışmanı təsdiqləyək”. Əgər özümüz razılığa gələ bilsəydik, indiyədək gələrdik. Minsk qrupu məhz ona görə yaradılmışdır ki, tərəflər razılığa gələ bilməmişlər. Ona görə də biz hesab edirik ki, Minsk qrupunun fəaliyyəti, ilk növbədə, beynəlxalq hüququn prinsipləri və normalarının qorunmasına yönəldilməlidir. Bu da ondan ibarətdir ki, hər bir dövlətin ərazi bütövlüyü toxunulmazdır. Azərbaycan heç kimin ərazi bütövlüyünü pozmayıb, bizim ərazi bütövlüyümüz isə pozulubdur. Ermənistan tərəfindən olan təcavüz, etnik təmizləmələr və davakar separatizm hərəkətləri nəticəsində bir milyondan çox azərbaycanlı qaçqına, məcburi köçkünə çevrilmişdir. Bütün bunlar aparıcı beynəlxalq təşkilatların sənədlərində, o cümlədən Avropa Şurasının qətnaməsində öz əksini tapmışdır. Biz münasibətlərin həllini belə görürük: Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa edilməli, Ermənistanın işğalçı qoşunları Azərbaycan ərazilərindən çıxarılmalı, qaçqın-köç-

künlər öz yerlərinə qayıtmalıdır. Bu halda sülh bərqərar olar. Hesab edirəm ki, dünya birliyi bu cür yaşamağa get-gedə daha çox yaxınlaşır. Zənnimcə, Minsk qrupunun son vaxtlar fəallaşması nəticələr verə bilər.

Sual: Ekspertlərin fikrincə, AŞPA-nın bu yaxınlarda qəbul etdiyi qətnamə Ermənistanı yox, daha çox Azərbaycana sərfəlidir. Bu, o deməkdir ki, Bakı özünün diplomatik uğurunu inkişaf etdirərək, münaqişənin həlli prosesini ATƏT-in Minsk qrupu çərçivəsindən çıxarmağa, əsas diqqəti AŞ və BMT strukturlarına yönəltməyə çalışır?

Cavab: Biz bu fikirdəyik ki, ATƏT-in Minsk qrupu öz funksiyalarını yerinə yetirməlidir. Əlbəttə, biz indi vasitəçilərin dəyişməsinə istəmirik. Ancaq biz açıq deyirik ki, Minsk qrupunun fəaliyyətindən narazıyıq, çünki nəticələr yoxdur. Yeri gəlmişkən, Ermənistan tərəfi isə vaxtaşırı bəyan edir ki, o, Minsk qrupunun fəaliyyətindən razıdır. Yəqin ona görə ki, nəticələr yoxdur. Ümumən biz formatın dəyişməsinə istəmirik, ancaq hesab edirik ki, beynəlxalq təşkilatların iştirakı və fəallığı sülhyaratma prosesinin irəliləməsinə kömək göstərəcəkdir. Odur ki, biz məsələni BMT və Avropa Şurası çərçivələrində qaldırmışıq, baxmayaraq ki, Ermənistan tərəfi buna həmişə mane olmağa çalışmışdır.

Biz indi Avropa Birliyinin bir növ regional əməkdaşlıq prizmasından Qarabağ məsələsi ilə daha fəal məşğul olması faktını da alqışlarıq. Məsələlərin müxtəlif beynəlxalq qurumlarda geniş müzakirəsinin, zənnimcə, faydası olacaqdır.

Sual: Siz Moskvaya səfərinizin gedişində Prezident Putinlə Qarabağ problemini müzakirə edəcəksinizmi? Hər şeydən göründüyü kimi, o, Slovakiyada Buşla görüşdə də Qarabağ haqqında danışacaqdır.

Cavab: Düşünürəm ki, belə də olacaqdır. Hər halda, bizim bütün əvvəlki görüşlərimizdə də belə müzakirə olmuşdur və qarşıdakı görüş də istisna təşkil etməyəcəkdir. Bundan əlavə, MDB-nin sammiti zamanı Ermənistan və Azərbaycan prezidentlərinin görüşü çərçivəsində aparılan danışıqlara Rusiya Prezidenti də qoşulmuşdu ki, bu da Rusiyanın problemin həllinə marağını göstərir.

Sual: Rusiyanın xarici işlər naziri Sergey Lavrov bu yaxınlarda Bakıda oldu. Verilən xəbərlərə görə, MDB-də islahatlar aparılması məsələləri və Dağlıq Qarabağ problemi müzakirələrin əsas mövzuları olmuşdur. Lakin

belə bir informasiya da var ki, Lavrov Sizi Azərbaycanın Kollektiv Təhlükəsizlik Haqqında Müqavilə Təşkilatına daxil olmasına razı salmağa çalışmışdır. Bu məlumat nə dərəcədə doğrudur?

Cavab: Xeyr, bu mövzu müzakirə edilməmişdir. Biz Kollektiv Təhlükəsizlik haqqında Müqavilə Təşkilatına daxil olmağın mümkünlüyü məsələsini nəzərdən keçirmirik.

Sual: Rusiyada bir sıra iri azərbaycanlı sahibkarlar işləyirlər. Belə deyirlər ki, onlarla Azərbaycanın rəsmi hakimiyyəti arasında münasibətlər yaxşı deyildir. Sizcə, RF-də işləyən azərbaycanlı biznesmenlərin respublika ilə əlaqələri inkişaf etdirmələrinə nə mane olur? Axı, onlar Azərbaycanın iqtisadi inkişafında əhəmiyyətli rol oynaya bilərlər.

Cavab: Hesab edirəm ki, əksinə, münasibətlər çox yaxşıdır. Yeri gəlmişkən, 2003-cü ildə keçirilən prezident seçkilərində Rusiyada yaşayan azərbaycanlılar da iştirak etdilər və onların böyük əksəriyyəti məni dəstəklədi. Azərbaycan rəhbərliyi ölkənin hüdudlarından kənarında, o cümlədən Rusiyada yaşayan bütün azərbaycanlılara çox diqqətlə yanaşır. Ona görə də münasibətlər çox konstruktivdir. Mən xaricdə yaşayan azərbaycanlıların ölkəmizin iqtisadiyyatına vəsait yatırmalarını alqışlayıram. Əlbəttə, ölkə miqyasında götürdükdə, bu, o qədər də böyük faiz deyildir. Lakin özlüyündə bu, ölkəmizə olan inamı, daxili siyasi vəziyyətin sabitliyini göstərir. Odur ki, bu baxımdan bizim heç bir problemimiz yoxdur və öz tərəfimizdən xaricdəki Azərbaycan diasporuna mənəvi dəstək göstəririk.

Sual: Azərbaycan müstəqillik əldə edəndən sonra belə təsəvvür yaranmışdı ki, Bakı Türkiyənin asılılığına düşəcəkdir. Lakin etnik yaxınlığa baxmayaraq, Ankara Bakı üçün “siyasi lokomotivə” çevrilmədi. Nə üçün?

Cavab: Biz bütün qonşularımızla yaxşı münasibətlərin inkişaf etdirilməsinə tərəfdarıq. Bizim xarici siyasət doktrinamız da məhz buna əsaslanır. Ənənəvi olaraq, Türkiyə ilə çox yaxın münasibətlərimiz var. O, dünyada Azərbaycanı müstəqil dövlət kimi tanıyan ilk ölkədir və bizim aramızda siyasi, iqtisadi, mədəni, insani əlaqələrin və ünsiyyətlərin səviyyəsi çox yüksəkdir. Biz buna çox şadıq. Ancaq biz öz münasibətlərimizi yalnız hüquq bərabərliyi, qarşılıqlı hörmət, qarşılıqlı dəstək və rəğbət səviyyəsində qururuq. Mən bir daha vurğulamaq istəyirəm ki, biz Azərbaycana qarşı təsir hiss etmirik.

Azərbaycan müstəqilliyinin ilk dövründə - 1991-1992-ci illərdə və müəyyən dərəcədə də 1993-cü ildə müxtəlif mənafelərin kəsişdiyi məkan idi. Lakin yəqin ki, bunun özü də obyektiv idi. Əlbəttə, o vaxtkı iqtidarın zəifliyi, səriştəsizliyi və qeyri-peşəkarlığı da öz rolunu oynamışdı. Ancaq xalq öz liderini tələb etdikdə və Heydər Əliyev 1993-cü ildə hakimiyyətə gəldikdən sonra biz müstəqil xarici siyasət xəttini fəal surətdə möhkəmlətməyə başladığımız. Bizə bütün qonşularla yaxşı, mehriban münasibətlərin olması lazımdır. Ancaq Azərbaycanın rəqabət meydanına çevrilməsinə də yol verməyəcəyik.

Sual: Gürcüstanın yeni rəhbərliyi ilə münasibətləriniz necədir? Vaxt-vaxt gömrük, sərhəd problemləri meydana çıxır, həmin ölkədəki azərbaycanlılarla bağlı məsələ kəskinləşir. Buna səbəb nədir?

Cavab: Bizim ölkələrimiz arasında problem yoxdur. Mən bunu çox mühüm hesab edirəm ki, Gürcüstanda da, Azərbaycanda da yeni rəhbərlik ikitərəfli münasibətləri məhz çoxdankı, gözəl ənənələrimiz əsasında qurur. Mənim Gürcüstan rəhbərliyi ilə çox yaxşı şəxsi münasibətlərim var. Biz regional səviyyədə, xüsusilə energetika və kommunikasiya sahələrində fəal əməkdaşlıq edirik.

Sərhəddə yaranan məsələlərə gəldikdə, onlar obyektiv xarakter daşıyır. Gürcüstanın hakimiyyət orqanları qaçaqmalçılıqla mübarizə apardıqda biz bunu alqışlayırıq. Eləcə də biz Asiyadan gələn və Azərbaycan ərazisindən keçərək, guya Avropaya aparılan qaçaqmalçılıq yükləri sonra Ermənistanla göndərildə tədbirlər gördük və deyirlər ki, indi Ermənistan bazarında benzinin qiyməti az qala iki dəfə bahalaşmış. Ona görə ki, biz bu qaçaqmalçılığın qarşısına sədd çəkdik. Doğrudur, sərhəddə müxtəlif yüklər olan çoxlu vaqon yığılıb qalmışdır, lakin bu, labüddür. Əgər biz bu sahədə qayda-qanun yaratmaq, dələduzluğa və qaçaqmalçılığa son qoymaq istəyiriksə, onda belə tədbirlər əsasdır. İndi bizim ölkələrimiz birgə xidmətlər və postlar yaratmışlar, onlar xoşagəlməz hallara yol verilməməsi üçün yüklərin Azərbaycan ərazisindən və Gürcüstan ərazisindən keçməsinə çox dəqiq izləyirlər. Bütün bunlar texniki xarakter daşıyır və bizi ayırmır, əksinə, birləşdirir.

Sual: Siz bu yaxınlarda Tehrandə səfərdə oldunuz. Mətbuat yazırdı ki, İranın iqtisadi imtiyazlar vəd etməsinin müqabilində Azərbaycan Pentaqonun İrana qarşı hazırladığı

əməliyyatlara qoşulmayacağına təminat vermişdir. Tehrandə Sizə konkret olaraq nə vəd etmişlər?

Cavab: Bizim xarici siyasətimiz o dərəcədə şəffaf, prezidentin və hökumətin fəaliyyətinin açıqlıq səviyyəsi o dərəcədə yüksəkdir ki, bu, hansısa dumanlı gümanlara yer qoymamalıdır. Sizin dedikləriniz uydurmadır. Tehrandə bu barədə ümumiyyətlə söhbət getməmişdir. İran Prezidentinin Azərbaycana ötən il etdiyi səfər kimi, bu səfər də ikitərəfli münasibətlərin inkişafı üçün çox mühüm idi. Bizim çoxlu iqtisadi layihələrimiz var, uzun illərdən bəri qalmış sənədlər, o cümlədən elektrik enerjisi mübadiləsinə, qaz mübadiləsinə, bildiyiniz kimi, blokadada olan Naxçıvana İran qazının verilməsinə dair sənədlər imzalanmışdır. Azərbaycanlılar yaşayan Təbrizdə Azərbaycanın konsulluğunun açılması haqqında qərar qəbul edilmişdir. Bizim ikitərəfli münasibətlərimiz çox dinamik inkişaf edir.

O ki qaldı Azərbaycan ərazisində hansısa xarici qüvvələrin yerləşdirilməsinə, bizim mövqeyimiz kifayət qədər dəqiqdir və dəfələrlə, o cümlədən də mənim tərəfimdən bəyan edilmişdir ki, Azərbaycan heç kimin silahlı qüvvələrinin öz ərazisində yerləşdirilməsinə məqsəduyğun saymır. Gürcüstan və Ermənistandan fərqli olaraq, Azərbaycanda heç bir xarici hərbi baza yoxdur. Ancaq Gürcüstan hökuməti bu bazalardan xilas olmağa çalışırsa, Ermənistan əksinə, öz ərazisində xarici hərbi qüvvələri artırmağa hazırdır. Lakin bu, onların öz işidir. Bizim mövqeyimiz isə belədir ki, ölkəmizdə xarici hərbi kontingentin yerləşdirilməsinə məqsəduyğun hesab etmirik və bunda heç bir məna görmürük. Azərbaycan müstəqil dövlətdir, biz qonşularımızla sülh şəraitində yaşamaq, regionda sülh olmasını istəyirik.

Sual: Amma həm Azərbaycan tərəfi, həm də Ermənistan tərəfi Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli üçün güc işlədilməsinin mümkünlüyündən danışmışlar. Məsələn, Ermənistanın müdafiə naziri Serj Sarkisyan və Azərbaycanın keçmiş xarici işlər naziri Vilayət Quliyev bu barədə bəyanatlar vermişlər...

Cavab: Azərbaycanın 10 ildən çoxdur danışıqlar aparması (erməni tərəfinin təqsiri üzündən bunun heç bir nəticə verməməsinə baxmayaraq) göstərir ki, biz münaqişənin dincliklə aradan qaldırılması xəttinə sadıq və problemi sülh yolu ilə həll etməyə çalışırıq. Düşünürəm ki, sülhyaratma prosesinin

potensialı hələ tamamilə tükənməyibdir. Danışıqların uğurlu olacağına hələ ümidimiz var. Ancaq biz danışıqlar xatirinə danışıqlar aparmayacağıq və danışıqlar imitasiyasında iştirak etməyəcəyik. Görsək ki, danışıqlar faydasızdır və yeni vəziyyət yaranacaq, onda danışıqlar dayandırılacaq və biz də bu yeni vəziyyəti nəzərdən keçirəcəyik. Azərbaycan xalqının səbri sonsuz deyildir. Biz daha 10 il danışıqlar prosesində qala bilmərik. Biz silahlı qüvvələrimizi gücləndiririk. 2004-cü ildə hərbi xərclərimizin artımı təxminən 40 faiz olmuşdur. Mütləq rəqəmlə götürdükdə isə, Azərbaycanın müdafiə xərcləri Ermənistanın müdafiə xərclərindən iki dəfə çoxdur. Biz bu potensialı artıracağıq. Hazırda Azərbaycanın və Ermənistanın iqtisadi potensialı müqayisəedilməzdir. Görün, bizim bütün mühüm iqtisadi layihələrimiz həyata keçirildikdən sonra vəziyyət necə olacaqdır. Bizdə gələn il üçün ümumi daxili məhsulun artımı 15 faiz səviyyəsində planlaşdırılır. Köhnə terminlərlə desək, Ermənistan bizimlə bərabər sürətlə silahlanmaya tab gətirməyəcəkdir.

Sual: Müxtəlif səviyyələrdə və bütün MDB ölkələrində müzakirə edilən son mövzulardan biri Gürcüstandakı və yaxud Ukraynadakı kimi “məxməri” inqilabların təkrarlanmasının mümkünlüyüdür. Sizcə, Azərbaycanda hakimiyyətin inqilabi yolla dəyişməsi mümkündürmü?

Cavab: Düşünürəm ki, yox, Azərbaycanda heç bir inqilab gözlənilmir. Mən sizə belə deyəcəyəm: 2003-cü ilin prezident seçkiləri aydın şəkildə göstərdi ki, seçkilərin nəticələri cəmiyyətdə hökm sürən əhval-ruhiyyəyə uyğun idi. Seçkilərdən əvvəl keçirilmiş ictimai rəy sorğuları və bilavasitə səsvermədən çıxanlarla aparılmış sorğular da bunu sübut edirdi. Əlbəttə, uduzan tərəf məğlubiyəti ilə razılaşmaq istəmir, çünki bu, onlar üçün siyasi səhnədən getmək demək olardı. Özü də bu adamlar 1993-cü ildən başlayaraq bütün seçkilərdə - həm prezident, həm də parlament seçkilərində uduzmuşlar. Seçkilər günü, rəsmi yekunlar hələ elan edilməzdən əvvəl və ertəsi gün hansısa bir tragikomik “inqilab” cəhdi göstərildi. Lakin bu, çox miskin bir mənərə idi! Hərçənd kifayət qədər davakar formada idi. Amma xalq onları dəstəkləmədi. O yerdə ki, xalq hökuməti dəstəkləyir, orada inqilab mümkün deyildir. Çünki insanların dəstəyi olmadan heç bir resurs – nə inzibati, nə də maliyyə resursu iqtidarın hakimiyyətdə qalmasına kömək edə bilməz. Nə qədər ki,

Azərbaycanda xalq iqtidara etimad göstərir, burada heç bir inqilab ola bilməz. Mən isə özümdən asılı olan hər şeyi edəcəyəm ki, bu etimad azalmasın. Ona görə də bir il ərzində biz bölgələrdə 170 mindən çox iş yeri yaratmışıq. Minimum əmək haqqını, sosial müavinətləri iki dəfə artırmışıq. Siyasətimizin sosial yönümü çox vacibdir və ona görə də burada müxalifətin manevr etməsinə meydan yoxdur.

Sual: “Nezavisimaya qazeta”da belə yazılar getmişdir ki, respublika hökumətində parçalanma dərinləşir, iki tayfa – “Naxçıvan” və “Ermənistan” tayfaları arasında mübarizə kəskinləşir. Belə iddiaların əsası varmı və Siz bu cür çəkişmələrə son qoymaq üçün nə kimi tədbirlər görmək niyyətindəsiniz?

Cavab: Bəzən mən də belə yazılar görürəm, ancaq onlar reallıqdan uzaqdır. Bizdə belə şey yoxdur, üstəlik, heç bir tayfa və ziddiyyətlər yoxdur. Azərbaycanda iqtidar vahiddir. Yəqin ki, prezident seçkilərində mən həm də buna görə belə asanlıqla qələbə qazandım. Bizdə ixtilaf yox idi. Bütün hakimiyyət strukturları mənim ətrafımda birləşmişdi və belə vəziyyət indi də davam edir. Mən hələ Baş nazir təyin edildiyim vaxt bildirmişdim ki, bu komanda ilə işləyəcəyəm. Bizdə monolit və tamamilə nəzarət edilən vəziyyət mövcuddur. Mən yerliçilik zəminində hər hansı fərq qoyulmasının əleyhinəyəm. Mən bunu qəbul etmirəm.

“Независимая газета” 2005-ci il 14 fevral

“AzərTAC” 14.02.05

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin jurnalistlərə müsahibəsi

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev ölkəmizin Çindəki səfirliyi ilə tanışlıqdan sonra səfərdə onu müşayiət edən jurnalistlərə müsahibə vermişdir.

Sual: Cənab Prezident, Bəyannamədə qeyd olunub və danışıqlarda da Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə əlaqədar Çinin mövqeyi açıq-aydın bildirildi, yəni Çin Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləyir. Bununla bağlı nə deyə bilərsiniz?

Cavab: Bəli, ümumiyyətlə, Çin bizim birgə bəyannamələrdə, müxtəlif tədbirlərdə, beynəlxalq təşkilatlarda Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləyir. Bu, çox mühüm məsələdir. Bilirsiniz ki, Çin Birləşmiş Millətlər

Təşkilatı Təhlükəsizlik Şurasının daimi üzvüdür və əlbəttə, onun belə mövqeyi çox müsbət haldır.

Sual: Cənab Prezident, Dağlıq Qarabağla bağlı Ermənistan Prezidenti ilə gələcəkdə görüşünüz planlaşdırılırmı? Çünki atəşkəs demək olar, hər gün pozulur. Bu, danışıqlara müəyyən təsir edə bilərmi?

Cavab: Bu yaxınlarda bu barədə sual veriləndir. Mən cavab verdim ki, əgər xarici işlər nazirlərinin görüşləri səviyyəsində hansısa yeni vəziyyət yaranarsa, onda görüş mümkün ola bilər. Bildiyiniz kimi, bütün mövzular ətrafında söhbətlər aparılıbdır, mövqelər də bəllidir. Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən danışıqlar indi Praqa prosesi çərçivəsində aparılır və əgər burada irəliləyiş varsa, onda görüşə ehtiyac ola bilər.

Sual: Cənab Prezident, dünən faktaraşdırıcı missiya məlumatlarını açıqlayıbdır. Bu barədə Sizə məlumat veriblərmi? Missiyanın gəldiyi nəticələr Azərbaycanı qane edirmi?

Cavab: Xeyr, hələ ki, mənə rəsmi deyilməyibdir. Amma ümumiyyətlə, onların fikirləri mənə bəlli idi, bunu bilirdim. Biz gərək bu sənədi araşdıraraq, öyrənək. Hər halda, missiyanın bölgəyə getməsi müsbət haldır. Bilirsiniz ki, orada ermənilərin məskunlaşması haqqında onların kifayət qədər məlumatları vardır. Eyni zamanda, bu vaxta qədər qeyri-rəsmi məlumatlara görə belə bir fikir mövcud idi ki, orada, işğal olunmuş torpaqlarda hər şey tamamilə dağıdılmışdır. Orada erməni silahlı qüvvələri tərəfindən aparılmış etnik təmizləmə siyasəti nəticəsində həm insanlarımız oradan qovulub, həm də bütün infrastruktur dağıdılıbdır. Çox vəhşi hərəkətlər ediləndir. Belə olan halda, əlbəttə, tamamilə dağıdılmış ərazilərdə hər hansı məskunlaşmadan söhbət gedə bilməz. O yerlərdə ki, infrastruktur qalıbdır, orada ermənilər yaşayırlar. Hesab edirəm ki, bu, çox ciddi məsələdir və mən bunu soruşacağam.

Sual: Cənab Prezident, həmin missiyanın bəyanatında qeyd olunur ki, süni məskunlaşma ilə bağlı Azərbaycanın iddiaları təsdiqini tapır. O cümlədən bildirilir ki, prosesin bu cür davam etməsi siyasi danışıqlara təsir göstərə bilər. Ona görə bu dayandırılmalıdır, siyasi danışıqlar daha da intensivləşdirilməlidir. Ümumiyyətlə, bu bəyanatlardan rəsmi Bakının faydalanması necə olacaq və danışıqların intensivləşməsi hansı formada ola bilər?

Cavab: Mən hesab edirəm ki, hardasa son

bir il, bəlkə də ondan da çox müddət ərzində yaranmış bütün imkanlar münafiqənin həllinə yönəldilibdir. Əgər nəzər salsaq görürük ki, müxtəlif istiqamətlərdə atılmış addımların məqsədi də məhz bundadır. Həm Avropa Şurasında aparılmış müzakirələr, həm Birləşmiş Millətlər Təşkilatında, həm Minsk qrupunun həmsədrələri tərəfindən müşahidə olunan fəallaşma və nəhayət, faktaraşdırıcı missiyanın bölgəyə səfəri - bütün bu faktlar danışıqlar prosesinə müsbət təsir etməlidir. Amma o da həqiqətdir ki, danışıqlar iki tərəf arasında aparılır. Əgər bir tərəf qeyri-konstruktiv mövqe tutursa, o biri tərəfin sadəcə olaraq imkanı yoxdur ki, digər tərəfi, yəni Ermənistan tərəfini bu qeyri-konstruktiv mövqedən döndərsin. Bu elə məsələdir ki, təkcə bizim fəaliyyətimizdən asılı deyildir. Yalnız məsələnin siyasi tərəfidir. Danışıqlar iki tərəf arasında aparılır və görəndə ki, Ermənistan tərəfi qeyri-konstruktiv mövqe tutur, biz daha çox müxtəlif beynəlxalq addımlara ümid bəsləyirik. Hesab edirik ki, bu fürsətdən də istifadə etmək lazımdır. Hər bir fürsətdən istifadə etmək lazımdır. Mən bunu bir neçə dəfə demişəm. Biz çalışacağıq ki, bütün imkanlardan istifadə edək.

Danışıqlar prosesi on ildən artıqdır gedir. Heç bir nəticə yoxdur. Ermənistan qeyri-konstruktiv hərəkətləri və dünya ictimaiyyətinin bu məsələyə biganəliyi onları çox arxayın edibdir. Onlara qarşı heç bir sanksiya tətbiq olunmur. Ermənistan Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinə məhəl qoymur, ona qarşı heç bir sanksiya tətbiq olunmur. Avropa Şurası artıq onları təcavüzkar kimi tanıyıb və etnik təmizləmə siyasətini öz sənədində əks etdiribdir. Yenə də heç bir sanksiya tətbiq olunmur. Belə olan halda Ermənistanın mövqeyində heç bir dəyişiklik gözləmək mümkün deyildir. Biz istəyirik ki, bütün mümkün olan sülh vasitələrindən istifadə edək. Əgər bunlar heç biri nəticə verməsə, onda aydın olacaq ki, Ermənistan sadəcə özünü qeyri-səmimi aparır, bu məsələni də həll etmək fikrində deyildir. Onda ümumiyyətlə, aramızda yeni vəziyyət yaranacaqdır.

Sual: Cənab Prezident, Çin Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanısa da, işğal olunmuş Azərbaycan ərazilərindəki vəziyyətlə bağlı BMT Baş Məclisində qərar çıxarılanda bitərəf mövqe tutmuşdu. Bunu ATƏT-in işinə qarışmaq kimi izah etmişdi. Çinin bu mövqeyi bundan sonra da davam edəcəkmə, yoxsa Çinin

açıq mövqeyini görə biləcəyik?

Cavab: Bu mövqələrə təbii yanaşmaq lazımdır. Bilirsiniz ki, biz o məsələni Birləşmiş Millətlər Təşkilatında qaldıranda ATƏT-in Minsk qrupu bundan çox narahat idi və öz mövqeyini də bildirmişdi ki, bu məsələ yalnız Minsk qrupu çərçivəsində həll olunsun. Biz buna etiraz etmirik. Yenə də hesab edirik ki, indi bundan başqa mandat yoxdur və biz də axtarmırıq. Yəqin ki, ATƏT-in Minsk qrupunun və onların həmsədrələrinin belə mövqeyi başqa ölkələrin mövqələrinə təsir edibdir və onlar bu məsələdə heç bir tərəfi dəstəkləməyiblər. Bu səbəb ola bilər. Mən başqa bir səbəb görmürəm.

Gələcəkdə görürük, nə olacaq. Hər halda, mən hesab edirəm ki, artıq bundan sonra bizim imkanlarımız da məhdudlaşacaqdır. Çünki bütün mümkün olan addımlar atılıb. Məsələ Avropa Şurasında, həmçinin BMT-də müzakirə edilib, faktaraşdırıcı missiya bölgədə olubdur. Bundan artıq nə edilməlidir?! Yəni danışıqlar yolu ilə nə edilməlidir ki, Ermənistan onlara məxsus olmayan torpaqlardan çıxsın?

Sual: Cənab Prezident, Siz səfərdən qabaq Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin əməkdaşlarını təltif etdiniz, hərbi rütbələr verdiniz. Oradakı çıxışınızda deyildi ki, son hadisələrlə bağlı Respublika prokurorluğu tərəfindən MTN-in keçmiş rəhbərliyinə müraciət edilib, amma heç bir tədbir görülməyibdir. Qeyd etdiniz ki, hardasa, 4 il vaxt itirildi. Kimlərsə cəzalandırılması mümkündürmü və Sizin tərəfinizdən onlara qarşı hansı tədbirlər görülməkdədir?

Cavab: Siz bilirsiniz ki, araşdırmalar aparılır. Biz bu məsələ ilə ciddi məşğuluq. Bu hadisələr üzə çıxanda göstəriş verdim ki, bu vaxta qədər görülmüş bütün işlər haqqında mənə məruzə edilsin. Görək ki, bu barədə və buna oxşar cinayətlərdə adı çəkilən insanlar haqqında keçmişdə müəyyən məlumat var, ya yox. Şübhələr var idi, yox idi. İndi görürük ki, şübhələr vardı. Mən öz çıxışında bunu dedim. Çox təəssüflə dedim ki, biz dörd ili itirdik. Əgər o vaxt ciddi tədbirlər görülsəydi, bəlkə də bu cinayətlər törədilməzdi.

O ki qaldı hansısa cəzalandırmaya, hər şey istintaqın gedişindən asılı olacaqdır.

Sual: Cənab Prezident, yəqin məlumatınız var, dünən Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi əməkdaşlarının daha bir uğurlu əməliyyatı keçirilibdir. Nəticədə Azərbaycanda fəaliyyət göstərən terrorçu qrup yaxalanıb. MTN belə məlumat verib ki, həmin dəstənin rəhbəri bir

vaxtlar Əl-Qaidənin tərkibində döyüşübdür. Ümumiyyətlə, Sizdə bu barədə məlumat varmı ki, onlar hansısa bir ölkənin maraqlarına xidmət edirləmiş və ölkədə terror aksiyası hazırlanmış fikrinə gəlmək olarmı?

Cavab: Əlbəttə, Azərbaycanda baş verən bütün hadisələr barədə mənim məlumatım var. Uzun müddətdir ki, bu barədə mənə məruzələr edilibdir. Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi tərəfindən son müddət ərzində çox uğurlu, çox yüksək peşəkarlıqla bir neçə əməliyyat keçirilmişdir. Bu əməliyyatlar nəticəsində təhlükələr aradan götürüldü.

Mən bir neçə dəfə qeyd etmişdim ki, Azərbaycanın coğrafi-siyasi vəziyyəti, bölgədəki rolu və ümumiyyətlə, gələcək inkişaf perspektivləri Azərbaycanı müxtəlif cinayətkar dəstələr üçün cəlbedici ölkəyə çevirir. Eyni zamanda, Azərbaycanın həm iqtisadi potensialına, həm də təbii ehtiyatlarına görə, ümumiyyətlə, siyasi mövqeyinə görə. Bu cür təhlükələr mövcuddur, biz bunu bilməliyik.

Allaha şükürlər olsun ki, Azərbaycan xalqı uzun illərdir əmin-amanlıq şəraitində yaşayır, sabitlik şəraitində yaşayır. Bizim də vəzifəmiz ondan ibarətdir ki, bu sabitliyi, əmin-amanlığı qoruyaq, saxlayaq ki, vətəndaşlarımız rahat yaşasınlar. Amma indiki zamanədə, indiki dünyada, dünyanın müxtəlif ölkələrində böyük təhlükələr var. Hətta özünü hər cəhətdən qorunmuş hesab edən ölkələr də terror aktlarına məruz qalırlar. Biz hər şeyə hazır olmalıyıq. Ona görə hüquq mühafizə orqanlarının üzərinə böyük vəzifələr düşür. Mənim tərəfimdən bu vəzifələr onların qarşısında qoyulubdur. Mən Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin bu istiqamətdəki fəaliyyətindən razıyam və görürəm ki, günü-gündən bu fəaliyyət daha da güclənir.

Sual: Cənab Prezident, bəzi dairələr Sizin bir-birinin ardınca Rusiyaya, İrana və Çinə səfərlərinizi belə qiymətləndirməyə başlayıblar ki, Azərbaycan öz xarici siyasətində müəyyən düzəlişlər edir. Bunu Qərbdən və Birləşmiş Ştatlardan uzaqlaşmaq cəhdləri kimi də dəyərləndirmək olar. Doğrudanmı, bu düzəlişlər var, yoxsa bu məlumatlar əsassızdır?

Bir də indi ən çox diqqət mərkəzində olan məsələ bütün dünyada gedən proseslərdən sonra NATO-nun Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin təhlükəsizliyinə cəlb olunmasıdır. Bunu nə qədər real sayırırsınız?

Cavab: Bizim xarici siyasətimizdə heç bir düzəliş, yaxud da dəyişiklik yoxdur. Azərbay-

canın xarici siyasəti bizim milli maraqlarımızın qorunmasına xidmət edir. Bu istiqamətdə böyük işlər görüldükdür və bu strateji xətdə heç bir dəyişiklik yoxdur.

O ki qaldı mənim səfərlərimə, bu səfərləri ümumi kontekstdən çıxarmaq düzgün olmaz. Əgər mənim səfərlərimə nəzər salsanız, – siz də bunların iştirakçısısınız, - görürsünüz ki, bir çox ölkəyə səfərlər olubdur. İrana, Çinə, Rusiyaya olubdur. Amma eyni zamanda, Avropanın bütün aparıcı ölkələrinə –Fransa, Almaniya, Böyük Britaniya, İtaliya, Belçika və s. olubdur. Yəni bunları kontekstdən çıxarmaq lazım deyildir.

Mən hesab edirəm ki, Azərbaycan bütün ölkələrlə qarşılıqlı surətdə faydalı əlaqələr qurmaldır. Bu, bizim maraqlarımıza xidmət edir. Bizim əlaqələrimiz nə qədər geniş olsa, o qədər çox beynəlxalq dəstək də olacaqdır. Eyni zamanda, bilirsiniz, hər səfər şəxsi tanışlıq baxımından çox böyük rol oynayır. Mənim səfər etdiyim ölkələrə rəhbərlik edən şəxslərlə çox gözəl şəxsi əlaqələrim yaranıbdır. Eyni zamanda Bakıya gəlmiş dövlət başçıları ilə bizim əlaqələrimiz çox səmimidir və mehribandır. Bu, bizim ölkəmiz üçün lazımdır. Ona görə siyasətimizdə heç bir dəyişiklik yoxdur. Azərbaycanın strateji xətti dəyişməz olaraq qalır. Bunu dəfələrlə – həm andiçmə mərasimindəki çıxışında, həm də ondan sonrakı çıxışlarda bəyan etmişəm.

O ki qaldı Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin qorunmasına, Azərbaycan bir dövlət kimi öz ərazisindən keçən kəmərin qorunması tədbirlərinin görülməsi üçün üzərinə öhdəlik götürübdür. Biz bu öhdəliyi yerinə yetiririk və bu vaxta qədər Azərbaycan ərazisində kəmərdə heç bir təhlükə olmayıbdır. Güman edirəm ki, olmayacaq da.

Amma, əlbəttə, gələcəkdə bu kəməri bizə düşmənçilik mövqeyində dayanan bəzi qüvvələrin də diqqətini çəkmə bilər. Bilirsiniz ki, Ermənistan Bakı-Tbilisi-Ceyhan kəmərinin uğurlu inşasından nə qədər narahatdır və bu narahatlıq bütün səviyyələrdə özünü büruzə verir. Ona görə biz gərək öz tədbirlərimizi görək. Əgər kəmərin qorunmasında hansısa beynəlxalq tərəf lazım olacaqsa, biz buna baxa bilərik. Hələlik buna ehtiyac yoxdur. Hesab edirəm ki, biz özümüz xüsusi təhlükəsizlik məsələlərini lazımi səviyyədə həll edə biləcəyik. Çox sağ olun.

“AzərTAC” 18.03.05

“Turan” informasiya agentliyinin sualına xarici işlər naziri Elmar Məmmədyanovun cavabı:

– Biz İraq xalqının demokratik, stabil, bölünməz, vahid dövlət qurmaq arzusunu bir daha təsdiqləyən İraqdakı 2005-ci il 30 yanvar seçkilərini alqışlayırıq.

– Azərbaycan ümumi tarixi, mədəni ənənələrə, dini etiqadlara malik olduğu İraq xalqının suveren iradəsinin nəticəsi olaraq yaradılacaq Keçid Milli Assambleyası ilə əməkdaşlıq etməyə hazırdır.

31 yanvar 2005-ci il

Answers by Foreign Minister Elmar Mammadyarov to questions taken from World of Azerbaijan magazine

Question: What are the foreign political priorities of Azerbaijan? Are there any changes there in comparison with the past periods, do you think?

Answer: The foreign political priorities of Azerbaijan remain the same and consist in further reinforcement of the sovereignty, independence and security of our state as well as of its international standing, then, securing a special position in the international community, and creating a climate of security and co-operation in the Caspian region and in the South Caucasus. While the aggression of Armenia is continued, the set of priorities will doubtless continue including resolution of the Armenia-Azerbaijan conflict with a view to performing the two pressing tasks of restoring the national territorial integrity and taking refugees and internally displaced people back to their places of permanent abode. Speaking of changes, the forms and methods of foreign political relations and activities are changed largely - those which are employed to achieve the priority goals. For example, it is hard to consider regional security separately from international security in the era of globalization. In this connection, the active role of Azerbaijan in the international counter be viewed as a kind of activity aimed at improving national and regional security as well. In fact, the foreign politics of the Republic of Azerbaijan last year were colored by these priorities, which the president of the country İlham Aliyev highlighted during his meeting with the staff of the Foreign Office and the

Azerbaijan ambassadors abroad.

Question: How far do you think the conversations about resolution of the Armenia-Azerbaijan conflict over Nagorno-Karabakh have progressed so far?

Answer: Resolving the Armenia-Azerbaijan conflict with diplomatic means and so as to maintain the sovereignty and the territorial integrity of the Republic of Azerbaijan is one of the key tasks for the Azerbaijan diplomacy. The last year showed the desire of our state to make the best possible use of the peaceful resolution opportunities - with the help of the international community, and to normalize the state relations with Armenia. The interaction between the presidents and the ministers of foreign affairs of Azerbaijan and Armenia was activated last year. Regrettably, the progress of the negotiations as well as of the whole resolution process was aggravated by the exceedingly serious problem of the settlement into our country's occupied territories in violation of the existing international humanitarian law standards. A mission team of the OSCE was sent to the territory under the control of the Armenian armed forces in February to establish the facts. The concerns of Azerbaijan were appreciated and shared internationally. The new clause 163 concerning with the situation in the occupied territories of Azerbaijan was added to the agenda of the UN General Assembly. Last year, the issues associated with the conflict and the resolution process attracted the attention of not only the UN and the OSCE but also of other international organizations. It should be noted in this context that the Parliamentary Assembly of the Council of Europe passed a resolution and a set of recommendations on the Armenia-Azerbaijan conflict after long deliberations.

Question: How would you comment on the integration of Azerbaijan in the European and the Euro-Atlantic communities? What international organizations does Azerbaijan plan to join in the observable future?

Answer: Firm on the course for European and Euro-Atlantic integration, Azerbaijan has greatly expanded co-operation with NATO and the European Union. President Ilham Aliyev confirmed in his program speeches in Bratislava, Strasbourg and Brussels that Azerbaijan remained committed to the European values, as well as that the political course of our country for joining the common security, free market and democracy community of Europe. The sub-

mission of the individual partnership action plan by the leader of our state at the NATO head-quarters in Brussels in May last year was a further step taken on this path. The NATO summit in Istanbul confirmed the positive verdict on the decision of Azerbaijan to compose that plan.

In the context of developing partnership with the European Union and continuing the integration, the inclusion of Azerbaijan in the EU New Neighborhood Program is of a great importance. The program envisages closer and deeper relations with the members of the Union, creation of joint economic, trade, energy and transport systems. The activities of Azerbaijan progress in the formats of the Council of Europe, the Islamic Conference Organization, the Black Sea Economic Co-operation Organization, GUUAM and other international and regional organizations and groups progress as well. As regards your question about the plans of Azerbaijan of joining international organizations in the nearest term, well, if you're alluding to the World Trade Organization, I can say that the membership talks have been much more energetic lately. The regional organizations in which our country has a special status, such as the OAS, play notable roles in our foreign politics as well.

Question: Last year, the embassies of Azerbaijan were opened in various countries one after another. So, Azerbaijan has about forty diplomatic missions abroad all in all now. Will this activity set the same standard this year? If yes, could you please tell exactly in which countries new Azerbaijan embassies will be opened?

Answer: It is planned to open embassies in Indonesia, Japan, Belarus, Syria, Latvia and Bulgaria, and to install a general consulate in Yekaterinburg this year in the fullest accordance with the course of the government of Azerbaijan for expansion and intensification of the foreign political relations of the Republic.

Question: President Ilham Aliyev made more than 20 foreign visits last year. Will this intensiveness be kept up this year?

Answer: As you might know, President Aliyev has been pursuing active foreign politics using all forms of diplomacy including such a crucial element as top-level visits, ever since his election as a president. The president paid a successful visit to Iran in the very first days of the New Year. The international community praised that visit. Iran is an important country

in the region, besides, it has been in the centre of the global attention recently. As regards the rest of the year, it is planned to exchange summit visits with a number of countries.

February 20, 2005

“Turan” informasiya agentliyinin sualına xarici işlər naziri Elmar Məmmədyanın cavabı:

- Mən bu həftə konqresmen Ortizin Ermənistan Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi və konqresmen Börtunun faciəvi Xocalı soyqırımının qarşısından gələn 13-cü ildönümü ilə bağlı verdikləri bəyanatları alqışlayıram.

- Bu qeydlər sadəcə ABŞ konqresinin rəsmi sənədlər toplusunun bir hissəsi deyil, Atkinsonun məruzəsi və problemin həlli prosesinə AŞPA-nın daha aktiv qoşulmasından sonra mühüm müsbət dəyişikliklərinin göstəricisidir.

21 fevral 2005-ci il

“Turan” informasiya agentliyinin suallarına xarici işlər naziri Elmar Məmmədyanın cavabı:

Sual: Çində separatizm əleyhinə qanunun qəbul edilməsi ilə bağlı Xarici İşlər Nazirliyinin mövqeyi nədən ibarətdir?

Cavab: Biz hər şeydən öncə separatizmin özü ilə nələr gətirdiyini bilirik. Bu problem və onun birbaşa nəticələri olan iyirmi faiz ərazilərin işğalı və 1 milyon qaçqın və məcburi köçkünün meydana gəlməsi ilə üzləşən Azərbaycan, özünün beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazi suverenliyinin bərpası istiqamətində ağır və uzunmüddətli iş aparmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi hesab edir ki, vahid və bölünməz Çin xalqının mənafeyinə, həmçinin regional və beynəlxalq stabilliyin və təhlükəsizliyin möh-

kəmlənməsinə xidmət edir.

Sual: Ermənistan və Azərbaycan arasındakı təmas xəttində son günlərdə baş verən atəşkəsin pozulması ilə əlaqədar münasibətinizi bildirə bilərdinizmi?

Cavab: Azərbaycan tərəfi son günlər ərzində Ermənistan və Azərbaycan Silahlı Qüvvələri arasındakı təmas xəttində mütəmadi qaydada baş verən atəşkəsin pozulması ilə əlaqədar öz narahatlığını bildirir.

Yalnız son on gün ərzində Ermənistan Silahlı Qüvvələri tərəfindən atəşkəsin on dəfə pozulması halı qeydə alınmışdır.

Azərbaycan tərəfi, Azərbaycan və Ermənistan xarici işlər nazirlərinin Praqa danışıqlarında əmələ gələn müsbət irəliləyişlər fonunda vəziyyətin qəsdən gərginləşməsinə yönələn Ermənistanın bu kimi təhrikədar addımlarını pisləyir və qarşı tərəfi atəşkəsə riayət etməyə çağırır.

14 mart 2005-ci il

“Turan” informasiya agentliyinin suallarına xarici işlər naziri Elmar Məmmədyanın cavabı:

Sual: Cənab Nazir, Ermənistan Respublikası xarici işlər naziri Vardan Oskanyanın Dağlıq Qarabağa dair Ermənistan Parlamentində aparılan dinləmələr çərçivəsində verdiyi sonuncu bəyanatını necə səciyyələndirə bilərsiniz?

Cavab: Düşünürəm ki, nazirin Ermənistan Parlamentində verdiyi bəyanat yalnız daxili siyasi məqsədlərə xidmət edir. “Praqa prosesi”nin ən əsas məqsədi radikal elementlərin gündəliyində duran bölgədə yeni bölüşdürücü xəttlərin yaradılmasından ibarət deyil, əksinə orada yaşayan xalqlar və icmalar arasında maneələri aradan götürməkdir.

30 mart 2005-ci il

Rusiyada Azərbaycan ilinin təntənəli açılış mərasimində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

16 fevral 2005-ci il

Hörmətli Vladimir Vladimiroviç!
Hörmətli xanımlar və cənablar!
Əziz dostlar!

Bu gün Moskvada olmaq və Rusiyada Azərbaycan ilinin açılışında iştirak etmək mənə çox xoşdur. Əminəm ki, bu il çox uğurla keçəcəkdir. Moskvada da, Rusiya Federasiyasının digər şəhərlərində də çoxlu müxtəlif tədbirlər planlaşdırılmışdır. Şübhəm yoxdur ki, bu il ərzində rusiyalılar bugünkü Azərbaycanın nə ilə yaşadığından, necə inkişaf etdiyindən və nə kimi nailiyyətlərinin olduğundan daha yaxşı xəbər tutacaqlar.

Biz Rusiyada Azərbaycan ilinin keçirilməsinə böyük əhəmiyyət veririk. Əminəm ki, bu bir il ərzində ölkələrimiz və xalqlarımız daha da yaxın olacaq, ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlər daha da möhkəmlənəcəkdir. Bu münasibətlər indi də kifayət qədər yüksək səviyyədədir. Ölkələrimiz arasında çox fəal siyasi dialoq var. Biz regional məsələlərdə, regional inkişafda, regional təhlükəsizlikdə iştirak edirik, iqtisadi əlaqələr çox fəal inkişaf edir. Bu gün biz Vladimir Vladimiroviçlə ikitərəfli iqtisadi münasibətlərin vəziyyəti barədə fikir mübadiləsi apararkən böyük məmnunluqla qeyd etdik ki, cəmi bir ildə ölkələrimiz arasında əmtəə dövriyyəsi 50 faiz artmışdır. Əlbəttə, ötən ilin fevralında mənim Rusiyaya rəsmi səfərim zamanı biz əmtəə dövriyyəsini iki dəfə artırmağı qarşıya bir vəzifə kimi qoyduq. Lakin, görünür, güman etmirdik ki, bu, belə tez baş verəcəkdir. Bu sübut edir ki, çox böyük qarşılıqlı maraq, qarşılıqlı surətdə çox faydalı iqtisadi fəaliyyət və ticarət var.

Humanitar sahədə münasibətlərimiz həmi-

şə yüksək səviyyədə olması ilə fərqlənmişdir və bu gün də belədir. Azərbaycanda rus mədəniyyətinə, rus dilinə həmişə çox qayğı ilə yanaşmışlar və yanaşırlar. Bu, həmişə belə olmuşdur və həmişə də ölkəmizi fərqləndirmişdir. Lakin çox xoşdur ki, ictimai formasiyadan asılı olmayaraq, istənilən şəraitdə mövcud olmuş bu gözəl ənənələr indi də yaşayır, inkişaf edir və möhkəmlənir. Mən hesab edirəm ki, ikitərəfli münasibətlərin bütün müsbət təcrübəsi bu əlaqələrin inkişafına gələcəkdə də xidmət edəcəkdir. Biz bunu çox istəyirik. Təsadüfi deyil ki, biz Rusiya ilə münasibətlərimizi strateji tərəfdaşlıq kimi qiymətləndiririk. Biz tək sözdə deyil, bəyanatlarda deyil, praktikada da, real işlərdə də tərəfdaşlıq.

Arzu edirəm ki, Rusiyada Azərbaycan ili uğurla keçsin. Hesab edirəm ki, belə də olacaq və dediyim kimi, biz bir-birimizi daha yaxşı tanıyacaq, başa düşəcək və bir çox məsələləri birlikdə həll edəcəyik. Lakin eyni zamanda düşünürəm ki, 2005-ci il ərzində biz Azərbaycanda 2006-cı ildə olacaq Rusiya ilinin keçirilməsinə də fəal hazırlaşacağıq. Əlbəttə ki, ikitərəfli münasibətlərimiz yalnız Azərbaycan və Rusiya illəri çərçivəsindəki tədbirlərlə məhdudlaşmayacaqdır. Bu münasibətlər gələcəkdə də inkişaf edəcək, dərinləşəcək və yeni-yeni sahələri əhatə edəcəkdir.

Əziz dostlar, mən sizin hamınızı Azərbaycan xalqı və hökuməti adından ürəkdən salamlayıram. Rusiyaya, Rusiya xalqına sülh, firavanlıq və tərəqqi arzulayıram.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

“AzərTAC” 17.02.05

Выступление руководителя правительственной делегации Азербайджанской Республики, заместителя министра иностранных дел Халафа Халафова на 66-ой сессии Комитета ООН по ликвидации расовой дискриминации 4 Марта 2005 г.

Уважаемый господин Председатель,
Уважаемые члены Комитета,

Уважаемый господин Председатель,
Уважаемые члены Комитета,

Прежде всего, позвольте выразить признательность за предоставленную возможность проинформировать Комитет о мерах по выполнению положений Международной Конвенции «О ликвидации всех форм расовой дискриминации», принятых правительством Азербайджана в течение периода после представления первого периодического доклада.

Уважаемый господин Председатель,
Уважаемые члены Комитета,

Приоритетными направлениями государственной политики Азербайджана являются ставшими для нас незыблемыми универсальность и императивность обеспечение прав человека и основных свобод и утверждение демократических принципов.

Азербайджанская Республика активно вовлечена в общеевропейские интеграционные процессы. Членство Азербайджанской Республики на протяжении четырех лет в Совете Европы привело к заметному прогрессу в сфере совершенствования национального законодательства, укрепления общественно-политических институтов.

В Азербайджане произошли кардинальные изменения в политической, экономической и гуманитарной сферах. Приняты необходимые меры для дальнейшей демократизации общества, обеспечения защиты прав и основных свобод человека.

Наша страна признала компетенцию соответствующих договорных органов ООН принимать и рассматривать сообщения от отдельных лиц в случаях утверждения ими, что они являются жертвами нарушения прав человека. С этой целью Азербайджан присоединился к Факультативному Протоколу к Международному пакту о гражданских и политических правах и Факультативному Протоколу к Конвенции о ликвидации дискриминации в отношении женщин, а также признала компе-

тенцию Комитета против попыток принимать и рассматривать индивидуальные обращения от отдельных лиц по Конвенции против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания.

Особо хотелось бы отметить, что Азербайджанская Республика 22 сентября 2001 года признала компетенцию Комитета в соответствии со статьей 14 Международной Конвенции о ликвидации всех форм расовой дискриминации.

Азербайджанская Республика 16 июня 2000 года присоединилась к Рамочной Конвенции Совета Европы «О защите национальных меньшинств». А в июне 2002 года Правительство Азербайджана представило Генеральному Секретарю Совета Европы для рассмотрения Консультативным Комитетом первый доклад по Рамочной Конвенции. 18 июня 2004 года Комитет Министров Совета Европы принял Резолюцию по имплементации Правительством Азербайджанской Республикой Рамочной Конвенции.

В Резолюции Комитета Министров отмечено, что предпринятые Правительством Азербайджана усилия в расширении сфер применения Рамочной Конвенции относительно широкого круга меньшинств заслуживают особого одобрения. Также было подчеркнуто, что в Азербайджане признается важность защиты и обеспечения культур национальных меньшинств и высоко ценится многовековая история культурного многообразия страны.

6 января 2004 года Азербайджанская Республика ратифицировала пересмотренную Европейскую Социальную Хартию, и в частности статью 26 «Право работника на защиту своего достоинства по месту работы». На основе этой статьи внесены соответствующие дополнения в Трудовой Кодекс Азербайджанской Республики.

В декабре 2001 года Азербайджан подписал Европейскую Хартию региональных языков или языков меньшинств. В ноябре 2003 года Правительством был подписан Протокол №12 к Европейской Конвенции по правам человека о недискриминации.

Делегация Азербайджанской Республики принимала участие на Всемирной Конферен-

ции против расизма, расовой дискриминации, ксенофобии и связанной с ними нетерпимости г. Дурбане. Азербайджан был избран членом бюро Конференции, а глава азербайджанской делегации утвержден на должность заместителя председателя Конференции.

Азербайджанская Республика принимает активное участие в работе Рабочей Группы по эффективной имплементации Декларации и Программы действий Всемирной Конференции.

Представители Азербайджанской Республики регулярно принимают участие в работе ежегодных сессий Рабочей группы по меньшинствам Подкомиссии ООН по поощрению и защите прав человека.

Уважаемый господин Председатель,
Уважаемые члены Комитета,

Принятие в 2001 году Конституционного Закона «Об Уполномоченном по правам человека (Омбудсмане) Азербайджанской Республики» явилось важным этапом в поощрении и защите прав человека. Одним из направлений деятельности Омбудсмана, наряду с обеспечением иных прав и свобод, предусмотренных Конституцией, является также обеспечение права на равенство. В соответствии с вышеупомянутым Законом Омбудсман рассматривает жалобы юридических и физических лиц, в том числе, иностранцев и лиц без гражданства, связанные с нарушением прав человека.

Хотелось бы отметить, что в прошлом году по инициативе Омбудсмана был проведен круглый стол с тремя наиболее крупными религиозными общинами Азербайджанской Республики (мусульманской, горских евреев и русской православной). Были обсуждены вопросы, связанные с обеспечением прав и свобод различных религиозных конфессий.

Помимо соответствующих органов государственной власти и управления, ответственных за обеспечение прав и основных свобод человека и гражданина в целом, в структуре органов государственной власти отводится особая роль Государственному Советнику по вопросам национальной политики, а также Государственному Комитету по работе с религиозными организациями.

Серьезное внимание уделяется государственной гендерной политике. Создан Государственный Комитет по проблемам женщин, принята программа «Об осуществлении государственной женской политики», которая

предусматривает повышение роли женщин в государственном и общественном управлении. Правительство приняло Национальный план действий по проблемам женщин.

Уважаемый господин Председатель,
Уважаемые члены Комитета,

За последнее 5 лет проведена правовая реформа, значительно обновлено национальное законодательство. Активно продолжалась работа по имплементации Конвенции, созданы новые демократические институты, независимая судебная система, укреплен правовая база соблюдения и гарантий прав человека.

В соответствии с Законом Азербайджанской Республики «О Конституционном Суде» от 23 декабря 2003 года, Конституционный Суд Азербайджанской Республики является высшим органом конституционного правосудия по вопросам, отнесенным Конституцией Азербайджанской Республики к его полномочиям. Основные цели Конституционного Суда заключаются в обеспечении верховенства Конституции, защите основных прав и свобод каждого.

Согласно данному Закону, каждый вправе обжаловать в Конституционном Суде нормативно-правовые акты органов законодательной и исполнительной власти, муниципальные и судебные акты, нарушающие его права и свободы.

С 1 сентября 2000 года вступили в силу разработанные с участием авторитетных международных экспертов новые Уголовный, Уголовно-процессуальный, Гражданский, Гражданско-процессуальный кодексы, Кодекс административных проступков, Кодекс исполнения наказаний и др.

Важно отметить, что новые кодексы заложили фундаментальную основу демократизации правовой политики и судопроизводства, повышения роли суда как независимого органа государственной власти, обеспечили высокую степень защищенности гарантируемых Конституцией страны прав и свобод человека.

В настоящее время принимаются активные меры по укреплению судебной власти и повышению эффективности осуществления правосудия.

Новый Уголовный Кодекс, предусматривает ответственность за совершение действий, направленных на разжигание национальной, расовой или религиозной вражды, унижение национального достоинства, а равно ограничение или установление превосходства по

признаку национальной, расовой и религиозной принадлежности, если эти действия совершены публично или с использованием средств массовой информации.

Уголовный кодекс Азербайджанской Республики содержит нормы, предусматривающие уголовную ответственность за совершение таких преступлений как геноцид, умышленное убийство по мотивам национальной, расовой, религиозной ненависти и вражды, подстрекательство к совершению геноцида, депортация или принудительное переселение населения, расовая дискриминация (апартеид).

11 июня 2004 года Уголовно-процессуальный и Гражданско-процессуальный кодексы были дополнены статьями, определяющими основания и правила для пересмотра судебных актов по новым обстоятельствам, связанным с нарушением прав и свобод.

Уважаемый господин Председатель,
Уважаемые члены Комитета,

В целях усиления борьбы с экономической преступностью и коррупцией, усовершенствования законодательства и механизма государственного управления и контроля был принят Закон «О борьбе с коррупцией», вступивший в силу с января 2005 года. При Генеральном прокуроре создано Управление по борьбе с коррупцией.

Необходимо отметить, что в 2004 году была принята Государственная программа по борьбе с коррупцией на 2004-2006 гг., которая включает конкретные меры по борьбе с коррупцией в социально-экономической сфере.

За период после представления первого доклада Президентом Азербайджанской Республики были утверждены различные государственные программы, направленные на улучшение социального благосостояния населения, в частности, материального положения нуждающихся в государственной заботе различных социальных слоев населения, в том числе беженцев и перемещенных лиц, сокращение безработицы, открытие 600 тыс. новых рабочих мест, развитие экономической и социальной инфраструктуры.

Важным шагом в улучшении благосостояния населения страны стала разработка стратегии ликвидации бедности, отраженная в принятой Государственной Программе по Сокращению Бедности и Экономическому Развитию.

Для поощрения такого важного сегмента

экономики, как малый и средний бизнес в августе 2002 года была принята Государственная программа по развитию малого и среднего предпринимательства на 2002-2005 гг. В рамках которой совершенствуется государственное регулирование предпринимательства, усиливается защита прав предпринимателей, финансовое и инвестиционное обеспечение малого и среднего предпринимательства.

В целях развития регионов страны, обеспечения занятости в сельских местностях, в 2004 году была принята Программа по Социально-Экономическому Развитию Регионов Азербайджана на 2004-2008 гг.

Уважаемый господин Председатель,
Уважаемые члены Комитета,

Как многонациональное, многоязычное и поликонфессиональное государство Азербайджан выступает за утверждение принципа «единства в многообразии». В Азербайджане веками вместе с азербайджанцами живут в мире и согласии различные меньшинства. В истории Азербайджана не было фактов нетерпимости или дискриминации по отношению к меньшинствам.

Государство обеспечивает политико-правовые условия укрепления взаимопонимания, терпимости и уважения между всеми лицами, проживающими на его территории, независимо от этнической, расовой, культурной, языковой или религиозной принадлежности этих лиц.

Законодательство Азербайджанской Республики предоставляет государственные гарантии культурной самобытности личности и гарантирует право каждого на сохранение своей национальной и культурной неповторимости, на свободный выбор духовных, эстетических и других ценностей.

Одним из важных направлений национальной политики Азербайджанского государства является поддержка национальных языков и культур национальных меньшинств, населяющих Азербайджан. В Азербайджане действуют культурные центры и другие общественные организации национальных меньшинств.

Этим организациям со стороны государства из бюджета страны и Президентского фонда оказывается материальная и финансовая помощь.

Правительство Азербайджанской Республики проводит политику активного сотрудничества с различными международными организациями по защите прав и основных

свобод человека, в том числе лиц, принадлежащих к национальным меньшинствам.

В июне 2002 года Министерством культуры Азербайджана совместно с Офисом ОБСЕ в Баку при участии обществ и культурных центров национальных меньшинств была проведена научно-практическая конференция на тему: «Культурное многообразие Азербайджана».

Кроме этого, 21 июня 2004 года, по инициативе Правительства Азербайджанской Республики в Баку прошла Международная Конференция на тему «Религия и демократия: теория и историческая практика» с участием ученых и религиозных деятелей из более чем 10 стран мира.

Сегодня в нашей стране функционирует около 1300 мечетей, более 50 церквей, синагог и молитвенных домов, а также свыше 500 мест поклонений, связанных с религиозным прошлым народов, населяющих территорию Азербайджана. В марте 2003 года в Баку состоялась торжественная церемония открытия крупнейшей на Кавказе синагоги и главного Кафедрального Собора православных христиан Азербайджана.

В октябре 2004 года был зарегистрирован, созданный 40 религиозными общинами Союз «Во имя мира и примирения». Хотелось бы отметить, что в целом за 2004 год были зарегистрированы 310 религиозных общин. Среди них - 12 протестантских, 3 православных, 1 католическая, 6 еврейских, 3 бахаистских, 3 малаканских и 1 кришнаитская религиозная община. Также были зарегистрированы нетрадиционные конфессии.

В мае 2002 года в Баку был с визитом Папа Римский Иоанн Павел II, что явилось значительным событием в общественной и религиозной жизни страны, признанием существующей религиозной толерантности в Азербайджанской Республике. По просьбе Иоанна Павла II Правительство Азербайджанской Республики выделило участок для постройки католической церкви в г.Баку.

С целью сохранения и развития языков национальных меньшинств, особое внимание уделяется преподаванию этих языков в средних школах. В регионах, где компактно проживают представители национальных меньшинств, созданы условия для изучения их родного языка в школах.

В частности, в 126-ти школах Губинского, Гусарского, Исмаиллинского, Хачмазского, Огузского, Габаллинского районов 24670

учащихся изучают лезгинский язык. В 246 школах Лерикского, Ленкоранского, Астаринского, Масаллинского районов 26070 учащихся изучают талышский язык, в 32 школах Белаганского, Габалинского, Хачмазского, Закавказского, Губинского, Самухского районов 4748 учащихся изучают аварский, удинский, татский, тсахурский, иврит, хыналыгский, курдский языки.

В местах компактного проживания этнических грузин функционируют 12 школ, в 6-ти из них обучение ведется на грузинском языке, в 5-ти на грузинском и азербайджанском, и в одной на грузинском, азербайджанском и русском языках.

Для изучения языков национальных меньшинств были изданы учебники «К изучению талышского языка», «талышско-азербайджанский школьный словарь», «грузино-азербайджано-русский словарь», большое количество методической литературы. Изданы новые буквари на лезгинском, талышском, татском, курдском и тсахурском языках.

В Азербайджане ведутся радио и телевизионные передачи, издаются книги, журналы и газеты на языках национальных меньшинств, проживающих в стране.

В том числе, на местном радио в Белаганском районе транслируются передачи на аварском, в Хачмазском районе - на лезгинском и татском языках. В Гусарском и Хачмазском районах функционирует местное телевидение на лезгинском языке. На русском языке издаются десятки газет и журналов, ежедневно ведутся радио и телевизионные передачи. В полном объеме транслируются российские программы РТР и Первый канал. Издаются газеты также на курдском, лезгинском, талышском, грузинском языках. Этим изданиям оказывается финансовая помощь со стороны государства. В Азербайджане издаются газеты «Самур» на лезгинском языке и «Данги Курд» на курдском языке, а в Гусарском районе на лезгинском языке печатается газета «Гусар». Еврейским обществом «Сохнут» издается газета «Азиз».

Уважаемый господин Председатель,
Уважаемые члены Комитета,

Продолжение нагорно-карабахского конфликта между Арменией и Азербайджаном негативно влияет на реализацию взятых Азербайджанской Республикой обязательств по данной Конвенции. На оккупированных, в

результате агрессии Армении, территориях Азербайджана невозможно реализовать обязательства, взятые согласно Конвенции. В результате агрессии и этнической чистки со стороны Республики Армения, осуществленной как на территории самой Армении, так и на оккупированных азербайджанских землях, сегодня в Азербайджане насчитывается более миллиона беженцев и вынужденно перемещенных лиц. В результате агрессии оккупирована 1/5 часть территории страны, десятки тысяч человек погибли или были ранены, разрушены сотни населенных пунктов, жилых строений, экономических объектов, учебных заведений.

Агрессия Армении негативно влияет также на обеспечение права на труд и занятость. Уровень официально зарегистрированной безработицы среди населения оккупированных районов, т.е. среди вынужденных переселенцев, в 2-3 раза выше, чем в среднем по стране.

В этой связи хотелось бы отметить, что Комитет по ликвидации расовой дискриминации в своей рекомендации общего порядка XXI (48), отмечая, в частности, что международное право не признает права на одностороннее отделение от государства, напоминает выраженное в Повестке дня для мира мнение о том, что распад государств на мелкие части может нанести ущерб защите прав человека, а также сохранению мира и безопасности.

Хотелось бы отметить, что Азербайджанская Республика исходит из того, что наибольшие проблемы возникают в тех случаях, когда национальное или этническое меньшинство, подталкиваемое внешними силами, главным образом «материнской страной», требует самоопределения путем отделения или изменения границ.

В связи с этим Азербайджанская Республика убеждена, что государство должно быть общим домом для всех своих граждан, при этом ни этническое большинство населения, ни национальные меньшинства не должны обладать правом утверждать собственную самобытность таким образом, чтобы другие были лишены возможности добиваться того же.

Таким образом, урегулирование конфликтов, в которые вовлечены национальные

меньшинства, должно основываться прежде всего на восстановлении и неукоснительном соблюдении территориальной целостности государства, сохранении и поощрении самобытности проживающего на его территории национального меньшинства.

Очевидно, что решением проблем меньшинств не может и не должно быть создание для каждой этнической группы своего собственного «очищенного» государства. Важным условием недопущения этой угрозы должно быть не расчленение государств, а их укрепление, а также усиление влияния международных институтов в повсеместной защите и поощрении прав человека.

Уважаемый господин Председатель,
Уважаемые члены Комитета,

Представляемый правительственной делегацией доклад подготовлен специально созданной Распоряжением Президента Азербайджанской Республики Рабочей группой, в состав которой были привлечены представители различных министерств и ведомств, а также эксперты заинтересованных неправительственных организаций.

Правительственная делегация, представляющая сегодня Комитету очередной периодический доклад, также утверждена специальным распоряжением главы государства, что еще раз демонстрирует серьезное внимание на самом высоком уровне сотрудничеству Азербайджана с Комитетом по ликвидации всех форм расовой дискриминации.

Оглядываясь на пройденный путь, нельзя не видеть значительный прогресс, достигнутый за этот исторически короткий период. Вместе с тем мы осознаем, что все еще имеются проблемы, над решением которых нам предстоит большая и серьезная работа. Мы рассчитываем на плодотворное сотрудничество и откровенный диалог с Комитетом, рекомендации которого, несомненно, послужат существенным вкладом в дело дальнейшего развития процесса обеспечения прав человека в Азербайджане.

Благодарю Вас за внимание.

Intervention by Mr. Elchin Amirbayov, Permanent Representative of the Republic of Azerbaijan to the UN Office and other international organizations at Geneva, in the exercise of the Right of Reply at the High Level Segment of the 61st session of the UN Commission on Human Rights Geneva

15 March 2005

Mr. Chairman, to tell the truth, I was expecting that the statement by distinguished Armenian minister this morning would be more ingenious and constructive, should I say, especially given the ongoing difficult process of peace negotiations between our two countries. But his emotional outburst in which he went through traditional depiction of Armenia as an eternal victim, made it clear that not only they enjoy the status of hostage of their confused history, trying to make as much as possible out of it to justify the policy of gross violation of international law, including human rights, but also it made clear that Armenia is far from even thinking to engage in a sober and efficient search for peace in the region.

In one word, my expectations were a bit too high, so, now I have to be a bit more inventive, if you will, in responding to what has been alleged by minister Oskanian

Therefore, I will not come back by saying that it is Armenia that for the first time in modern history, even before the Balkans, carried out complete ethnic cleansing of 250 thousand of Azerbaijanis from Armenia in 1987-88, that it is his Government that controls one-fifth of Azerbaijan's territory and is engaged in illegal settlement policies therein trying to change the demographic situation in the occupied territories, or that because of aggression and ethnic cleansing by Armenia we've had a humanitarian catastrophe with almost one million of IDPs and refugees. And that after having ethnically cleansed the region of Nagorno-Karabakh of all Azerbaijanis, they pretend now to advocate the rights of so-called people of Nagorno-Karabakh, which as a result of cleansing is made up only of Armenians, considerable part of whom have been brought to the region recently from various corners of the world. These facts are well-known to this august audience and I will not take more of your time for that.

What I will, though, do is I will pose a couple of rhetorical questions to Armenia that otherwise, scientifically could be put as a hypocrisy test. How can one, in an attempt to gain sympa-

thy of the international community by depicting itself an eternal victim, engage oneself in revisiting of history and call for recognition of alleged genocide, when the Armenian Government itself has been engaged in disgusting and appalling exercise of ethnic cleansing that logically amounted to genocide and itself is in need of catharsis?

Just one example. Almost three weeks ago Azerbaijan commemorated the 13th anniversary of the worst massacre of the Karabakh war, Khojaly Massacre, when the population of Azerbaijani town of Khojaly in Nagorno-Karabakh was first cut off the outside world and then in one single night brutally murdered, with hundreds and hundreds of civilians, among them children, elderly and women ruthlessly slaughtered only because they were Azerbaijanis. Most appalling is the admission of one of the Armenian warlords of the time, presently defence minister Sarkisian, who in a straightforward, although cruel manner, admitted that the bloodbath in Khojaly was a deliberate act of mass killing as intimidation.

No matter how high was the blinding ethnic hatred towards Azerbaijanis it could not excuse the clear targeting of hundreds and hundreds of civilians in an open space and the shooting of defenseless people on the ground. Even more hypocritical sound the tireless attempts of Armenia to get the international recognition of the crimes that it itself had committed.

Who, now, should be removing the veil of obfuscation? Which Government should be seen as morally bankrupt, and should have no say let alone custody right in trying to prejudge the future of the whole population of Nagorno-Karabakh, both local Armenians and evicted Azerbaijanis?

Distancing myself from this destructive and futile exercise of mutual blasting and accusations, I would like to introduce herewith a purely legal analysis of the premise, that has recently been excessively used by Minister Oskanian as his most beloved pearl in the toolbox of brainwashing, that is assertion to the effect that

“Nagorno-Karabakh has never been a part of independent Azerbaijan”.

It has become already an ill-conceived tendency that various representatives of the Government of Armenia do not miss a single forum or opportunity, to as they assume indoctrinate, but in fact basically mislead and misinform the international community as to the reason and purpose of continuing to conduct aggressive and completely illegal policies and practices against my country.

I would appeal to this highly respected audience to read carefully a purely legal analysis of this argument of Armenia.

Leaving aside the period when Nagorno-Karabakh constituted an integral part of the first Azerbaijan Democratic Republic (ADR) in 1918-1920, this note concentrates on the most recent period in the history, when sponsored and led by Armenia, the self-styled separatist regime in Nagorno-Karabakh region unilaterally and

illegally announced its secession from Azerbaijan and again unilaterally proclaimed the so-called Nagorno-Karabakh republic, by the way, unrecognized by anyone ever since.

I am sure my Armenian colleagues might be the ones who will find this simple explanation most interesting and even exciting.

The paper is available for all those interested at the Secretariat.

To conclude, Mr. Chairman, let me stress that full democratization and ensuring security and stability of the region of the South Caucasus are only possible when through joint efforts we will be able in a sober and committed manner to achieve the resolution of the outstanding conflicts, and refrain from misusing this august assembly. Only in such a way we may be able to start a new page in the history of the region. Unfortunately, seems like Armenia is far from getting to this basic understanding.

Thank you.

Statement by Mr. Mahmud Mammad-Quliyev, Deputy Foreign Minister of the Republic of Azerbaijan, at the High Segment of the 61st session of the UN Commission on Human Rights
16 March 2005

Mr. Chairman,

Let me start by sincerely congratulating you on your well-deserved election as the Chairman of the Commission. I also would like to congratulate Madame Louise Arbour on her assumption of the duties of the High Commissioner on Human Rights. I wish both you every success and assure you of the full support of this Delegation.

Mr. Chairman, in a bit more than three months from now, the United Nations will mark the 60th anniversary of the signing of its Charter. As we all approach this solemn date, the United Nations faces serious tests to its credibility and effectiveness. Today hardly anyone can defy the premise that the UN needs reform and transformation, in order for it to be able to effectively address the challenges that are becoming more acute and dangerous, as well as to reconfirm its place in today's transformed international system.

The goals enshrined in the U.N. Charter - particularly those regarding international peace and security and promotion of the respect for fundamental human rights - have never been more pertinent and meaningful. We all, small and big, weak and strong, need the United Na-

tions that in its entirety is credible and successful, one that can effectively deal with concrete problems facing the whole international community, such as terrorism and proliferation, threats to sovereignty and territorial integrity of states, gross and massive violations of fundamental human rights, protracted conflicts and forgotten crises, inadequate response to natural disasters, need to foster economic development, reduce poverty and improve global health.

We hope that the Millennium Summit+5 later this year will be able to record the so much needed progress in our collective march towards achieving the benchmarks fixed by our leaders five years ago. We also look forward to the follow-up to the report of the High-Level Panel on Threats, Challenges and Change, that among other issues should deal with the long-awaited reform of the whole UN human rights machinery, including the work of this Commission, of which Azerbaijan intends to become a member.

We believe that vast experience gained by our country through its present membership in the Economic and Social Council as well as in the Council of Europe provides a solid basis for us to effectively contribute to the work of the Commission at a crucial stage in its history.

Mr. Chairman, realizing well that the anticipated changes within the UN system should be matched by action by individual member states, Azerbaijan itself has been engaged lately in the process of transformation. Setting the protection and promotion of human rights and fundamental freedoms as the primary goal, and the construction of a democratic society as the strategic, conscious and irreversible choice of the people, Azerbaijan in the course of last few years has covered considerable ground in bringing itself closer to the democratic standards of the Council of Europe of which it had become a member in 2001.

Four years of our membership in this organization were crucial in enabling the country to advance along the path of strengthening secular democracy to be governed by the rule of law. Our engagement in the field of judicial and electoral reform is growing every year. Independent judiciary and free and fair elections are the targets that have to be completely met. New legislation in many fields has been adopted. Fully participatory transparent legislative process is an important objective we are determined to achieve. The recommendations of the Council of Europe and implementation of the commitments undertaken helped us a lot in ensuring our steady advance towards becoming a member of the family of European states.

Since restoring its independence Azerbaijan joined almost all main international treaties on human rights. Implementation of commitments contained in those treaties remains a priority. Various state programs and laws on enhancing social security of people, fostering economic growth, addressing reduction of poverty and fighting corruption have been enacted

Office of the Ombudsperson created in 2001 has been actively involved in considering the complaints from individuals and facilitating solutions as well as raising the public awareness about its mandate and activities.

National plan of action to combat trafficking in human beings has been established in cooperation with the IOM and OSCE last May at the initiative of the President of Azerbaijan aimed, among other things, at setting up a system to improve related national legislation and bring it in compliance with international standards.

As a multiethnic and multi-confessional state, Azerbaijan is committed to the principles of equality among all its citizens, following the principle “unity in diversity”. Numerous ethnic

and religious minorities continue to enjoy all rights under the law and are protected by the Government.

Given one of the highest numbers of the displaced population in the world, around one million of internally displaced persons and refugees, Azerbaijan has been committed to alleviating suffering and hardships of this most vulnerable segment of the population by enacting numerous humanitarian and developmental programs to ensure the protection of their human rights and improve their living standards.

But all this is not to say that there is room for complacency. Problems do exist, and we are aware of them. We realize that in all these fields we still have quite a way to go. Good laws as well as numerous state programs will start to be felt when they are backed up by full and diligent implementation. Needless to say that the Government is committed to go ahead with even more devotion until the identified targets are reached.

But of course, Mr. Chairman, the picture would not be complete if I don't address the major factor negatively affecting our ability to go on with the process of democratic transformation and fulfillment of our obligations in the field of human rights, and that is the unresolved conflict with neighboring Armenia that continues to control one-fifth of the internationally recognized territory of Azerbaijan, and has most recently intensified its policy of consolidation of the results of aggression by settling ethnic Armenian population in the occupied territories of Azerbaijan.

To start with, this policy is being carried in gross violation of international humanitarian law, namely Geneva Conventions of 1949, accompanied by the bewildering silence of international community. Equally important is that it also undermines already fragile peace process in which both Azerbaijan and Armenia are involved with the mediation of the OSCE. Such behavior renders the search for a peaceful settlement of the conflict, even harder to achieve.

Mr. Chairman, one may pose a question: why all this takes place? First thing that comes to mind is that, obsessed by the illusions of its “military victory”, totally confused by its own flimsy myths, Armenia erroneously assumes that time is on its side to turn Nagorno-Karabakh's de-facto annexation to de-jure acceptance.

One should not also dismiss another reason, namely, the stance of appeasement and double standards on the part of international commu-

nity, that by turning a deaf ear to the pleas of Azerbaijan, emboldens Armenia further to proceed with impunity with this sort of unacceptable behavior.

Moreover, as if trying to add insult to injury, Armenia tries to diffuse various myths and legends throughout the world trying to win the latter's understanding and even sympathy by depicting itself as a perpetual victim at all times and occasions.

While no one is suggesting that the history of a nation should be sent to oblivion, yet remaining the hostage of these memories that become even more puffed up with time, can lead to very dangerous results, when revanchism is blinding the whole nation and pushing it over the brink of sanity and realism.

In the end, Azerbaijan has had the dubious honor of being exposed to such revanchism by Armenia for almost twenty years now.

As a result, hundreds of thousands of Azerbaijanis who used to historically inhabit present-day Armenia have been subjected to the first ethnic cleansing in modern history back in 1987 and 1988, even before this terrible practice

came into view in the Balkans.

Further on, heartened by impunity, Armenia cleansed of Azerbaijanis Nagorno-Karabakh and other surrounding regions of Azerbaijan.

After all this, what moral right this country has to portray herself as an ardent advocate of human rights of the "cleansed" people of Nagorno-Karabakh, when she herself has brutally done away with one of its minorities some twenty years ago?

Against this background tireless attempts of Armenia to get international recognition of the crimes that it itself had been involved into, seem even more misleading, hypocritical and phony.

Let me conclude, Mr. Chairman, by saying that protection and promotion of human rights, as well as security and stability in the South Caucasus are dependent on our ability through joint efforts of all of us to achieve peaceful settlement of the outstanding conflicts, in order to give our children and grandchildren the inherent right that every human being should enjoy - the right to live in peace, security and prosperity.

Thank you.

**Statement by Mr. Parviz Shahbazov, Charge d`Affaires a.i. of the Republic
of Azerbaijan in Austria, at the 548th meeting of the OSCE Permanent Council
17 March 2005**

Thank you, Mr. Chairman.

I too welcome the distinguished Co-Chairmen of the OSCE Minsk Conference and the Personal Representative of the OSCE Chairman-in-Office to this meeting.

The Azerbaijani side would like to thank the OSCE Bulgarian and Slovenian Chairmanships and the Minsk Group Co-Chairs for complying with our request to organize and dispatch a fact-finding Mission to study the issue of transfer of settlers into the occupied territories of the Republic of Azerbaijan.

We would especially like to commend all members of this Mission for implementing their tasks under hard circumstances, such as bad weather and road conditions, insufficient time and attempts to influence their work. We thank them for preparing the Report that we are discussing today.

Mr. Chairman,

The Mission has prepared a substantial and factually rich document. The Mission confirmed the fact that the occupied territories of Azerbaijan are being settled by individuals who never lived there before the occupation. The

findings of the Report are close to estimates of the Azerbaijani side.

We also appreciate the detailed information, provided by the Mission on the infrastructural changes in the occupied territories.

Now, please allow me to share some comments on a number of specific issues.

Having realized the impossibility of concealing the truth about transfer, the Armenian side tries to present some of the settlers as "Armenian refugees from Azerbaijan", although the issue of identification of origin of the settlers was not most immediately linked to the mandate of the Mission, which was the detection of the settlements in the occupied territories and it was done.

Here I would like to draw your attention to the fact that those interviewed by the Mission members for unclear reasons were unable to present their personal identification documents. As we all know, it is very easy to find out a person's place of origin from the old Soviet passports since all of them have information on person's residence registration - so-called "propiska" clause.

It is important to note that even if these individuals, allegedly refugees from Azerbaijan, are indeed from Azerbaijan, which has not been documentally proved, they had left Azerbaijan as latest in 1991, long before the occupation of the Azerbaijani territories. It means that they were initially resettled in Armenia or third countries. They only could arrive to settle in Azerbaijani territories after their occupation by Armenian forces. Even if they have used to live in other regions of Azerbaijan before this does not justify their current resettlement in the occupied territories of Azerbaijan.

We must stress that the issue of Armenian refugees from Azerbaijan can only be addressed and solved in close linkage with the issue of Azerbaijani refugees from Armenia. The resettlement of the allegedly Armenian refugees in the occupied territories of Azerbaijan in any form can not constitute a solution to the problem of refugees.

Mr. Chairman,

The Report states that a large group of the settlers arrived from Spitak and other regions of the Republic of Armenia affected by the devastating earthquake of 1988. Another set of claims reads that the settlers live under harsh conditions and do not receive sufficient assistance or supplies. The Report further claims that settlers moved to the occupied territories on their own. Here, a question arises that if the normal living conditions of the settlers are not ensured, why do they come to these territories? How to ground the allegation that the settlers have moved from the area devastated by the earthquake to the area devastated by the war on their own, by their own wish? It is a known fact that almost half of the population of Armenia left the country, migrating to the USA, European and other countries. In this connection, the arguments that there is not enough living space or employment in Armenia are completely ungrounded. Therefore, such claims do not and cannot excuse the policy of the transfer of population. On the contrary, it proves that despite the existing difficulties and limited resources, the transfer of the population to the occupied territories is conducted in a planned way, impeding the return of these territories to Azerbaijan.

On the whole, the Report does not specify the state support by the Government of Armenia to the process of settlement, making this conclusion on the basis of unchecked and unproved oral statements of those interviewed. However, the Armenian written resources-based documents presented by the

Azerbaijani side and enclosed to the Report state on the contrary. At the same time, the Report itself mentions that there are several power supply lines laid directly from the territory of the Republic of Armenia to the occupied regions of Azerbaijan. The Report clearly states that certain buildings, structures or installations, observed by the Mission members in the occupied territories of Azerbaijan, particularly those having to do with power or water supply systems, could not be built in a private way.

Despite some attempts to diminish the scale of the transfer campaign, one cannot but acknowledge the activities aimed at the large-scale and organized transfer to the occupied Lachin region of Azerbaijan and we appreciate that the mission has confirmed this fact.

It should be stressed that the Mission might has not been able to visit all villages and settlements, and inspect all houses, or the houses it had inspected could have been empty. Having been notified of the visit in advance, the settlers could have temporarily left their houses for duration of inspection. But it is important to note that those houses have recently been repaired. In this case a question arises, what was the reason to repair these houses?

In general, one cannot but notice the similarity of answers by settlers who might have been instructed what exactly to tell well in advance of visit by the fact-finding Mission.

Mr. Chairman,

The presence of settlers in the occupied territories of Azerbaijan hampers the ongoing negotiations and seriously undermines (can derail) the prospects of achieving solution to the conflict. That is why this problem needs to be addressed in a prompt and proper manner.

We believe that the Permanent Council should adopt a decision on this issue. This decision should firstly prevent further transfer of population into the occupied territories of Azerbaijan. Secondly, dealing with the problem of current settlers in the occupied territories, the OSCE should encourage the international donor community to provide necessary assistance in order to create appropriate conditions for the return of the settlers back to Armenia. Due to the urgency, the evaluation should start promptly. We would also envisage a dispatch of a second Mission in a few months to check the process of return of the settlers from the occupied territories of Azerbaijan.

Thank you.

BƏYANATLAR**Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin bəyanatı**

Azərbaycan Respublikasının təşəbbüsü ilə, BMT Baş Məclisinin 59-cu sessiyası gündəliyinin “Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində vəziyyət” barədə 163-cü bəndinin müzakirəsi çərçivəsində ATƏT-in Minsk qrupunun faktaraşdırıcı missiyası 2005-ci il yanvarın 30-dan fevralın 5-dək Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərində olmuşdur.

Missiyanın göndərilməsi Azərbaycanın işğal altındakı ərazilərində vəziyyət barədə məsələni gündəliyinə daxil edən BMT Baş Məclisinin prinsipial mövqeyi sayəsində mümkün olmuşdur.

Bu cür missiya Azərbaycan əraziləri işğal olunduğu və BMT Təhlükəsizlik Şurası Ermənistanla Azərbaycan arasında münaqişəyə dair müvafiq qətnamələr qəbul etdiyi andan bəri ilk dəfə həyata keçirilmişdir. Həmin qətnamələrdə digər məsələlərlə yanaşı, “BMT-nin Baş katibindən, ATƏT-in hazırkı sədrindən və Minsk konfransının sədrindən yerlərdə vəziyyətin bütün aspektləri barədə BMT TŞ-yə məlumat vermək barədə xahiş” də vardı.

Missiya işğal olunmuş ərazilərin məskunlaşdırıldığını təsdiqləmiş və bununla da Azərbaycanın keçirdiyi narahatlığı təsdiq etmişdir. Missiya həm Azərbaycan tərəfinin təqdim etdiyi, həm də yerlərdə vəziyyətin öyrənilməsi gedində əldə olunmuş geniş faktoloji material əsasında məruzə hazırlamışdır. İqlim və relyef şəraitinin çətinliyinə, vaxtın azlığına və işğal edilmiş ərazilərdə hərəkət üçün süni surətdə yaradılan və bir sıra hallarda bütün lazımı yerlərə getməyə imkan verməyən əngəllərə baxmayaraq, missiya qarşısına qoyulmuş vəzifəni ümumən yerinə yetirməyə müvəffəq olmuşdur. Nazirlik fəaliyyətlərinə görə Missiyanın başçısına və üzvlərinə minnətdarlığını bildirir.

Missiyanın əsasən vizual qiymətləndirmə metodu ilə və fəaliyyətin çətinliyi və yerdəyişmənin məhdudluğu şəraitində müəyyənləşdirdiyi məskunlaşdırmanın say göstəriciləri ona Azərbaycan tərəfinin təqdim etdiyi göstəricilərə yaxındır. Azərbaycan tərəfinin ilkin məlumatına görə, işğal edilmiş ərazilərə ümumən 20 mindən 23 minədək adam köçürülmüşdür. Mis-

siyanın ümumi müvafiq göstəricisi isə 17 min nəfərdən artıqdır. Azərbaycan Respublikasının Laçın rayonunun mütəşəkkil surətdə məskunlaşdırılması barədə Missiya tərəfindən təsdiqlənmiş məlumat xüsusi narahatlıq doğurur. Belə ki, bu rayonda əvvəllər ermənilər yaşamamışlar. Azərbaycan tərəfi Laçın rayonuna 13 000 şəxsin köçürüldüyünü göstərmişdir, Missiyanın məlumatına görə isə, bu rəqəm 8-11 min arasındadır.

Azərbaycan tərəfi ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrlərinin Missiyanın işinə töhfəsini qeyd edir. ATƏT-in MQ həmsədrləri Missiyanın məruzəsindəki nəticələrə əsaslanan öz tövsiyələrində “işğal olunmuş əraziləri daha məskunlaşdırmamağa” və “regionun demoqrafik strukturunda dəyişikliklərə yol verməməyə” çağırırlar. Həmsədrlər xüsusi vurğulayırlar ki, “bu vəziyyətin uzun müddət belə qalması olmuş-bitmiş fakta gətirib çıxara bilər ki, bu da sülh prosesini ciddi şəkildə mürəkkəbləşdirər”. Onlar müvafiq beynəlxalq təşkilatlara müraciət edərək, işğal olunmuş ərazilərdə yerləşdirilmiş əhalinin oradan köçürülməsi və məcburi köçkünlərin öz daimi yaşayış yerlərinə qayıtması məqsədi ilə regionda maddi və maliyyə tələbatının öyrənilməsinə də xahiş edirlər.

Azərbaycan tərəfi bundan sonra öyrənilmək və müzakirə etmək üçün bu məsələni gündəlikdə saxlamaq barədə Minsk qrupu həmsədrlərinin qərarını alqışlayır.

İşğal olunmuş Azərbaycan ərazilərinin planlı surətdə məskunlaşdırılmasında Ermənistan hökumətinin iştirakı ilə əlaqədar nəzərə çarpdırmaq lazımdır ki, Missiya bu suala birbaşa cavab verməsə də, onun məruzəsində, habelə Azərbaycan tərəfinin təqdim etdiyi materiallarda, o cümlədən Ermənistan Respublikasının yüksək vəzifəli rəhbərlərinin bəyanatlarında Ermənistan hökumətinin məskunlaşdırma prosesini bilavasitə dəstəklədiyini təsdiqləyən xeyli sübut var.

Missiyanın öz məruzəsindən kənarında saxladığı məsələ – Ermənistan ilə onun Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ regionunda yaratdığı separatçı rejim arasında qarşılıqlı əlaqələr və fəaliyyətin əlaqələndirilməsi heç kimdə şübhə

doğurmur və əlavə şərtlərə ehtiyacı yoxdur. Əgər Missiya məskunlaşdırmada Ermənistanın iştirakı haqqında birbaşa dəlillər tapmayıbsa, bu, yalnız o deməkdir ki, indiki halda Ermənistan Dağlıq Qarabağ separatçılarının əli ilə iş görmüşdür. Ermənistanın həmin məsələnin çərçivəsindən kənara çıxarmaq cəhdləri anlaşılmazdır və bunun heç bir əsası yoxdur. Beynəlxalq hüquqa uyğun olaraq, işğal etdiyi ərazilərdə hər cür fəaliyyətə, o cümlədən bu ərazilərdə əvvəllər yaşamamış olan erməni

əhalisinin oraya köçürülməsinə görə bütün məsuliyyəti işğalçı ölkə kimi Ermənistan daşıyır.

Məruzə və ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrlərinin bu məruzə əsasında etdikləri tövsiyələri bu problemin bundan sonra nəzərdən keçirilməsi və həlli üçün yaxşı zəmin yaradır. Nazirlik bu məsələdə beynəlxalq birliyin dəstəyinə ümid bəslədiyini bildirir.

XIN-in 22.03.05 tarixli məlumatı

Statement of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Azerbaijan

At the initiative of the Republic of Azerbaijan and within the framework of review of the item №163 - "The situation in the occupied territories" - on the agenda of the 59th session of the General Assembly of the United Nations, the Mission of the Minsk Group of the OSCE visited the occupied territories with a fact-finding purpose during the period from January 30 through February 5, 2005.

The Mission's trip was made possible due to the adamant position of the General Assembly of the UN, which put onto its agenda the issue regarding the situation in the occupied territories of Azerbaijan.

This was the first mission of this nature since the moment of the occupation of the Azerbaijani territories and adoption by the Security Council of the UN of the relevant resolutions on the Armenia-Azerbaijan conflict. These resolutions bear a clear manifestation of the "request to the Secretary General, the acting Chairman of the OSCE and the Chairman of the Minsk Conference to inform the SC of the UN about all aspects of the situation on the ground."

The Minsk Group mission revealed the process of the transfer of population in the occupied territories and confirmed Azerbaijan's concerns on this matter. Following its visit, the Mission prepared a report on the basis of broad factual information, which was provided by the Azerbaijani side and collected by the Mission on the ground. Despite the difficult weather conditions and landscape drawbacks as well as the limited time and some artificial obstacles hindering the free movement within the occupied territories, which on certain instances did not make it possible to visit all the necessary places, overall the Mission was able to accomplish the objective set. In this regard, the Ministry is grateful to the Chairman and the members of

the Mission for the work accomplished.

Taking into consideration the time limitations and movement hindrances, the numerical population data determined by the Mission through the method of visual appraisal nevertheless almost coincided with those provided earlier by the Azerbaijani side. In accordance with the preliminary information provided by the Azerbaijani side, overall, the population numbering from 20,000 to 23,000 persons was transferred into the occupied territories. The Mission found this figure to be over 17,000 persons. What is of specific concern to us is that the Mission found out that the Lachin province of the Republic of Azerbaijan is also being populated, although the Armenians never lived there before. Although the Azerbaijani side believes that 13,000 people were relocated into the Lachin province, the Mission contends that their number ranges from 8,000 to 11,000 persons.

The Azerbaijani side is appreciative of the Minsk Group Co-Chairs' contribution to the work of the Mission. In their recommendations, which they made on the basis of the Mission's conclusions, the Co-Chairs of the MG of the OSCE appeal that "any further settlement of the occupied territories should be discouraged" to "avoid changes in the demographic structure of the region." The Co-Chairs specifically indicate that the "prolonged continuation of this situation could lead to a fait accompli that would seriously complicate the peace process." In their appeal to the international organizations, the Co-Chairs are asking to conduct the appraisal of material and financial needs of the region with the purpose of the relocation of the population presently inhabiting the occupied territories and, at the same time, bringing back the internally displaced persons into the places of their

permanent dwelling.

The Azerbaijani side has welcomed the decision of the Co-Chairs of the Minsk Group to keep this issue on the agenda for further review.

As far as the participation of the Government of Armenia in the deliberate transfer of the population into the occupied territories is concerned, it is worth noting that although the Mission did not make any explicit statements on this issue, the Mission's report as well as the materials provided by the Azerbaijani side, which encompassed the statements of top Armenian officials, bear a great deal of evidence confirming Armenia's direct involvement in the transfer.

The aspects of Armenia's interaction and coordination with the separatist regime in the Nagorno-Karabakh region of Azerbaijan, which were not covered in the Mission's report, ought to be taken for granted and do not require any additional comments. The fact that the Mis-

sion did not discover any direct evidence of Armenia's involvement in the process of transfer leads us to believe that this is being done through the Nagorno-Karabakh separatists. The attempts to distance Armenia from this issue are incomprehensible and lack valid reasons. As an aggressor, Armenia, in compliance with the international practice, bears full responsibility for all actions taking place on the occupied territories, including the transfer of the Armenians into the territories where they never lived before.

The Mission's report and Co-Chairs' recommendations lay a solid foundation for further review and resolution of this problem. The Ministry is hopeful to see the support of the international community on this issue.

MFA information dated March 22, 2005

SƏNƏDLƏR

**Organization for Security and Co-operation
in Europe Secretariat**

CIO.GAL/33/05
16 March 2005
OSCE+
Original: as delivered

Conference Services

At the request of the Slovenian Chairmanship please find attached the Letter of the OSCE Minsk Co-Chairs to the Permanent Council on the OSCE Minsk Group Fact-Finding Mission (FFM) to the Occupied Territories of Azerbaijan surrounding Nagorno-Karabakh (NK) and the Report of the OSCE Fact-Finding Mission (FFM) to the Occupied Territories of Azerbaijan surrounding Nagorno-Karabakh (NK), to be delivered at the 548th Meeting of the Permanent Council on 17 March 2005.

Letter of the Minsk Group co-chairs to the OSCE Permanent Council on the Minsk Group Fact-Finding Mission (FFM) to the occupied territories of Azerbaijan surrounding Nagorno-Karabakh (NK)

Background

After raising the issue of the situation in the occupied territories of Azerbaijan in the fall of 2004, the Government of Azerbaijan through its Mission to the United Nations introduced a draft resolution in the UN General Assembly that called, inter alia, for a fact-finding mission to ascertain the situation. Given that discussion of this issue in the UN General Assembly presented a potential obstacle to further consultations on resolution of the Nagorno-Karabakh conflict taking place in Prague between the Foreign Ministers of Azerbaijan and Armenia and mediated by the Minsk Group Co-Chairs, the Co-Chairs organized a number of meetings with the Foreign Ministers in Baku, Moscow, New York, Sofia, Brussels, and Prague. These consultations resulted in agreement between the two parties on conducting an OSCE Minsk Group fact-finding mission (FFM) to the occupied territories. The compromise was based on the agreement of Armenia to contribute to such a mission on the condition that Azerbaijan would suspend its UN General Assembly initiative. The two Foreign Ministers agreed as well on the modalities of the mission, selected the Minsk

Group member countries that would provide members of the mission, and agreed that the mission would visit the occupied territories around Nagorno-Karabakh.

Findings

As described in the attached report, the mission, which took place from January 31 to February 5, 2005, found evidence of the presence of settlers in the territories examined. The mission did not determine that such settlement resulted from a deliberate policy by the Government of Armenia. There was evidence of various degrees of support by the authorities of Nagorno-Karabakh (NK) to settlers in some regions. The Co-Chairs have not assessed the degree to which there is coordination between the NK authorities and the government of Armenia. The NK authorities stated to the Co-Chairs at the outset of this mission that they did indeed encourage settlements in Lachin. The Co-Chairs note that Lachin has been treated as a separate case in previous negotiations.

Conclusions

The FFM was not a census-taking team, and its observations cannot be seen as an exhaustive and statistically accurate picture of the current situation in the occupied territories. However, the Co-Chairs believe that the FFM's findings closely reflect the situation in these areas. Based on the findings of the FFM, the Co-Chairs draw the following conclusions:

The Co-Chairs view the realization of the mission as a positive achievement made possible by the compromise agreed by the parties to the conflict.

There is little disagreement between the sides on the number of settlers in the occupied territories and the nature of the settlements. On these points, the findings of the FFM are broadly consistent with information provided

by the sides (see annexes). The areas of disagreement between the sides are the question of government sponsorship and the places from which the settlers come, which the FFM has also addressed in its findings.

Based on the findings of the report and their discussions while in the region, the Co-Chairs conclude that the NK authorities are the primary responsible party in questions regarding support of settlement activity.

The areas in question have undergone complete destruction. Therefore, all settlers arriving in these areas have had to construct basic shelter, there being virtually no undamaged structures surviving the conflict and its consequences.

It is apparent that any settlement allowing the return of internally displaced persons and refugees must be preceded and accompanied by substantial international assistance for reconstruction of shelter and infrastructures, such as water supply and sanitation, electricity, and agricultural irrigation, as well as demining in specific areas and restoration of transportation links, including the completely dismantled railway in the south formerly connecting Baku, Nakhichevan and Yerevan.

Although most settlers interviewed by the FFM expressed a desire to return to the areas from which they fled, it is clear that the longer they remain in the occupied territories, the deeper their roots and attachments to their present places of residence will become. Prolonged continuation of this situation could lead to a fait accompli that would seriously complicate the peace process.

In most areas examined except Lachin, settlers were found living in miserable and isolated conditions. In this respect, their situation is comparable to that of many persons dislocated by the conflict. Considering also the appalling conditions of the refugees and IDPs on the Azerbaijani side, the situation in the occupied territories should also be seen in humanitarian terms as an additional factor motivating efforts to achieve a negotiated settlement. Prolonged lack of resolution of the conflict hampers economic development and impedes the possibility of improving living conditions for all its victims.

The Co-Chairs thank the OSCE Secretariat, the Personal Representative of the Chairman-in-Office and his staff, and the head of the fact-finding mission and all its members for their contributions to the success of the mission. The Co-Chairs also appreciate the cooperation

extended by the governments of Azerbaijan and Armenia, as well as by the NK authorities, before and during the work of the mission.

Recommendation

Based on their conclusions from the report of the FFM as well as their experience in the region and the efforts to facilitate a negotiated settlement to the conflict, the Co-Chairs make the following recommendations:

The Co-Chairs discourage any further settlement of the occupied territories of Azerbaijan.

The Co-Chairs urge the parties to accelerate negotiations toward a political settlement in order, inter alia, to address the problem of the settlers and to avoid changes in the demographic structure of the region, which would make more difficult any future efforts to achieve a negotiated settlement.

In view of the extensive preparation that would be required before the return of refugees and internally displaced persons could be possible in the framework of a negotiated resolution of the conflict, the Co-Chairs recommend that the relevant international agencies reevaluate the needs and funding assessments in the region, inter alia, for the purpose of resettlement.

In order to ensure the preservation of the cultural heritage and sacred sites, including, inter alia, cemeteries, of the affected regions, the Co-Chairs, urge the parties to allow for direct contacts between the interested communities.

The Co-Chairs also urge the sides to develop practical measures to build trust and confidence between the parties and the communities and work with their publics to prepare the groundwork for a peaceful settlement.

Taking into account the implications of the situation for the future settlement of the Nagorno-Karabakh conflict, the Co-Chairs reserve the option of further investigation and consideration of this issue for the benefit of the Minsk peace process, including fulfillment of this letter's recommendation.

Sign of Ambassador Yury Merzlyakov
Co-Chair of the Russian Federation

Sign of Ambassador Steven Mann
Co-Chair of the United States of America

Sign of Ambassador Bernard Fassier
Co-Chair of France

Report of the OSCE Fact-Finding Mission (FFM) to the Occupied Territories of Azerbaijan Surrounding Nagorno-Karabakh (NK)

- I. The Fact-Finding Mission's Mandate and Goals
- II. Methodology
- III. Findings in Kelbajar, Fizuli, Jebail, Agdam, Zangelan and Kubatly
 - A. KELBAJAR
 - B. FIZULI
 - C. JEBRAIL
 - D. AGDAM
 - E. ZANGELAN
 - F. KUBATLY
- IV. Findings in Lachin
- V. Conclusions
- VI. Annexes

Report of the OSCE Fact-Finding Mission (FFM) to the Occupied Territories of Azerbaijan Surrounding Nagorno-Karabakh (NK)

I. The Fact-Finding Mission's Mandate and Goals

The mandate of the OSCE Fact-Finding Mission, as agreed by the parties, was to visit the occupied territories surrounding Nagorno-Karabakh (the "territories") and determine whether settlements exist in the area. Specifically, the FFM was:

- ~ to observe any rebuilt or new structures, estimating their quantity and determining how many of them were or could be inhabited;
- ~ to attempt to estimate the number of people inhabiting the settlements observed, including their age, gender and family structure;
- ~ to observe any agricultural activity, including farming and livestock industries and other means of livelihood, as well as their connection to any observed settlements;
- ~ to collect statements of settlers or other locals regarding their place of origin, the date of their entry to the area, possible procedures of their recruitment, if any, possible sponsorship or other sources of support, the existence of local administrative structures, taxation and the settlers' intention to continue residing in the areas.

Military structures and personnel were to remain strictly outside the purview of the FFM. In addition, the FFM was supposed to investigate the state of existing buildings or other structures only to the extent that it could indicate the possible existence of settlements. The goals of the FFM were to report its findings to the Co-Chairs of the Minsk Group so that they could pursue their mediation efforts with a clearer understanding of the settlement issue. The FFM was strictly technical and, therefore, political considerations concerning the conflicting claims on the settlement issue were outside its scope.

II Methodology

1. Members

The FFM was composed of ten members. The head of the FFM came from Germany and the Personal Representative (PR) of the OSCE Chairman-in-Office came from Poland. Other fact-finding experts represented Italy, France, Russia, Sweden, Finland and the United States. Furthermore, an additional Polish expert came from the OSCE Secretariat and another was a German specialist in town planning and habitat issues. Nine were experts in the countries of the former Soviet Union, with varying levels of specific experience in the South Caucasus region.

2. Orientation and Briefing

The Co-chairs met in Baku and the head of the FFM met in Baku on 28 January for detailed briefings from Azerbaijani officials and received briefing materials and video clips which are attached in annex 2 of this report. The FFM experts (or their representatives) met for briefings and orientation in Vienna, Austria, on 21 January 2005 and again in Yerevan, Armenia, on 29 January 2005 where the Co-chairs provided the FFM with the material received in Baku.

The FFM also received detailed maps of NK and the territories covered by the mandate. The FFM traveled to Stepanakert/Khankendi on 30 January 2005 where it was briefed by the Nagorno-Karabakh authorities, who provided it with position papers, newspaper articles and additional maps. The NK authorities answered all questions posed by the FFM.

3. Support and Routing

All travel to the territories originated from Stepanakert/Khankendi. The team had full use of the OSCE PR's residence there, which provided all necessary support. The FFM had at its disposal seven OSCE all-terrain vehicles with drivers, binoculars, a digital tape recorder, still and video cameras and three tri-lingual interpreters (Armenian, Russian, English).

The FFM explored a different district of the territories each day from 31 January through 5 February 2005. The FFM agreed to notify the NK authorities 24 hours in advance about which district it would next be visiting. Each day the group left Stepanakert/Khankendi at 8 a.m. and was accompanied throughout its visits by Mr. Masis Mailyan, "Deputy Foreign Minister" of Nagorno-Karabakh, local authorities or their representatives, and police and security personnel. Their co-operation was generally full and forthcoming and they left the choice of itinerary, routes and stops almost entirely in the hands of the FFM. In a few instances, they denied access to specific points that they said were close to military installations. Furthermore they provided advice on the condition and suitability of the roads given the severe winter conditions.

4. Approach

One-way travel time to the territories varied from one hour (Agdam, Lachin) to three or four hours (Jebrail, Zangelan). In order to save time, the group brought its lunch on the road and ate

it in the vehicles or at quick rest stops. The FFM divided itself variously into two, three or four teams using three interpreters; one team with strong or native Russian speakers worked without an interpreter. As a general matter, the FFM would first survey a target area either in the convoy or by map and then disperse in different directions to make observations and interview residents. In this way, a great deal of ground was covered.

The FFM conducted interviews with anyone it found in the territories, including, but not limited to, local leaders, settlers, nomads, shepherds, scavengers, farmers, motorists and passers-by. At no time, however, did the FFM speak with any representatives of the military. The FFM also made constant observation of the builtup environment to corroborate what it had been told in interviews. The group took copious notes on the road. As a rule, each evening when the FFM returned to Stepanakert/Khankendi (between 6 and 9 p.m.) it met in the OSCE PR's residence to debrief and plan the next day's research.

5. Confidentiality

It was vital to the FFM's success that those interviewed feel comfortable expressing their thoughts freely and without any fear of retaliation. Thus, during the interviews, the FFM made a point to stress that statements would not be attributed to individuals and would only be reported in general terms. The FFM also insisted that accompanying non-OSCE personnel refrain not only from taking part in the interviews, but also from listening in on them. The NK authorities claimed they needed to ensure the FFM's security. However, the accompanying personnel ultimately agreed to keep within visual distance only, without listening to the conversations.

6. Photography

Due to security constraints imposed by the NK authorities, it was not possible in many places to take still photographs or video film. These restrictions were also imposed in locations far from any military facility and in places where settlement activity put them squarely within the FFM's mandate.

7. Local Awareness of the FFM's Visit

In many locations visited by the FFM, par-

ticularly Kelbajar, Zangelan, Kubatly and Lachin, it was apparent that the local inhabitants were aware of the visit and/or activities of the FFM. It is possible that this was the result of information disseminated through mass media and by word-of-mouth. Additionally it may suggest an interest on the part of the authorities to influence or control the information that the FFM could elicit from the local populations. Secondly, it may have been done to avert concern and suspicion arising from a potential misinterpretation of the FFM's mandate by the local people, who might have seen the FFM's presence as a police enquiry or challenge concerning their future. There is probably some truth to both explanations, although the FFM is confident that it was able to elicit reliable information from residents in all areas visited.

8. Definitions

In this report, people living in the territories are referred to as 'settlers,' 'villagers,' 'residents,' 'inhabitants' and 'people,' these expressions being interchangeable. All habitations in the territories had been, at some point in the war, deserted. This implies that all people present today in the territories have moved into these locations after the cease-fire.

9. Use of Names of Settlements in the Occupied Territories

For settlements in the occupied territories, this report uses the names on the maps with which the FFM was provided, which date from the 1970's and the 1980's. In certain cases, it has not been possible to determine the pre-war or traditional names of settlements. In those cases, this report only describes the approximate location of the settlement.

III. Findings in the Territories Covered by the Mandate

A. KELBAJAR

1. Date of Visit

31 January 2005

2 Territory Covered by the FFM

The Kelbajar District spans some 1,936 square kilometers of mountains and valleys north-west of Stepanakert/Khankendi. The FFM traveled as a group north through the Mardakert/Agdere Region to Kelbajar town. At

that point it split into two teams and covered the town itself, and the villages of Chaikend (Team 1) and Kenderi and Kilitchli (Team 2), which are both in the Terter Valley towards the NK border.

3. Overview

The Settlement Authorities in Stepanakert/Khankendi estimate that approximately 2,700 people have settled in this area. This would considerably exceed the FFM's estimate of approximately 1,500 settlers in the areas visited, based on interviews and direct observation.

The overwhelming majority of houses are destroyed, and throughout the area on average no more than ten percent of the houses and lots have been reconstructed for current use.

The road from the Nagorno-Karabakh border to Kelbajar town is dotted with settlements ranging in size from five reconstructed houses huddled together to some 40 structures spread over a large area. Housing conditions vary widely, but generally those that are occupied exhibit only partial repair to their central core and a new roof. There were a few cases of active construction, and a handful of dwellings that were completely rebuilt. The FFM discovered certain cases where the local administration has offered newcomers houses on a turn-key basis. But, as a general matter residents claim that they have been left to their own devices.

Nothing in the District or in Kelbajar town would indicate a plan of full-scale reconstruction. Kelbajar town does have, however, a basic infrastructure, with its administration building, large thoroughfare, school, store, and basic medical facility. There is an infrequent bus connection with NK.

For the scattered settlements nearby, the Kelbajar authorities provide limited leadership and support. Residents in both the villages and in Kelbajar town, however, stressed the Armenian diaspora's role in financing reconstruction efforts.

People in Kelbajar town said that they only took part in local elections, although one person mentioned voting in the NK elections as well. In the villages nearby the answers were mixed on this question. The overall impression was that the Kelbajar authorities only have a rudimentary control over developments in the area and are unable to proactively create the physical and administrative conditions that would allow for the rapid growth of settlements.

4. Locations Visited

4.1 Kelbajar Town

Size

The local authorities estimated some 350 to 400 residents in Kelbajar town. The FFM's interviews and observations, however, put the number higher, in the range of 450 to 500.

Origin of Settlers

The town's administration told the FFM that most settlers in Kelbajar had come from the Khanlar and Goranboy districts. This statement conflicted with the findings of the FFM, based on interviews with residents also from Shamkir, Martuni/Khojavend, Ganja and Mardakert/Agdere. Many said that they had come to Kelbajar after a sojourn in temporary shelters in Armenia. Often they had heard about the possibility of settling in Kelbajar by word-of-mouth, and moved there to join neighbors or family. In other cases, they knew about the region because they had lived not far away in Azerbaijan before the conflict, had fought nearby or had heard it advertised for settlement in the Armenian media. One mentioned encouragement by the Karabakh Refugee Committee. The first settlers had come as early as 1993, with the rest trickling in gradually over the following decade. They denied having been encouraged or assisted by the authorities in their migration. The FFM met several settlers who had come within the last two years.

Housing

Housing conditions were basic and no more than 20 to 30 percent of the ruins were reconstructed, usually in a crude and make-shift manner. Some were without glass windows and were only heated by a small wood-burning stove. Other houses were in better shape, with electricity and running water. No one had paid for his house; rather, people took or were assigned a specific ruin upon arrival and had to make it inhabitable themselves. Most people denied receiving official support in restoring their dwellings, although some said the administration had provided them with building materials. With great frequency, residents cited financial help from relatives and the diaspora. In a few instances, the local authorities gave settlers a fully reconstructed house – with water and power - on a turn-key basis. On the main street of Kelbajar the FFM observed a new roof being framed out on a large ruin near the administration building.

Infrastructure and Social Services

The Kelbajar authorities provide basic social services. Kelbajar has a school handling some 80 to 100 pupils and a basic medical facility with two doctors and a nurse. Some said a kindergarten would soon follow, to be built with diaspora money. There was no post office and houses were not numbered. The only public transportation was an infrequent bus to NK. Most residents said they had not received any support from officials, displaying some discontent in this regard. They said that they pay no taxes and that their electricity was heavily subsidized, although they did not consider this an incentive for settlement. Most money for infrastructure projects comes from the diaspora, either directly to settlers from relatives or filtered through the administration. For example, the schools in Kelbajar and Chaikend had been financed by wealthy Armenians living in Iran and Russia respectively. Although the Nagorno-Karabakh authorities cover teachers' salaries, basic health care and electricity, the overall influence of NK seems weak. In fact, the FFM only learned of one visit in the last five years by NK officials.

Economy

People here survive mainly on subsistence farming. Few people work in formal "day" jobs, with the exception of the teacher, medical personnel, and a guard. The FFM found some limited evidence of trading activity and sporadic construction work. At one point, a large flat-bed truck drove down the main street loaded with logs, some as wide as two feet in diameter. The FFM noticed a second, different, truck on another occasion, which was carrying a similar cargo of wood, but from younger trees. At one point, a chain saw could be heard in the forest. The FFM was unable to ascertain whether this harvested wood was being used for local construction or sold elsewhere.

4.2 Chaikend: Team 1

The FFM counted some 53 reconstructed houses. Residents said that approximately 40 families and about 200 people live in the village. They expect to receive 10 newcomers in the spring. Settlers said they had all built their houses themselves and had received no help from elsewhere. The school, built by a wealthy Armenian sponsor living in Russia, serves some 60 children. The village plans to build a kinder-

garten with diaspora money. A guard who serves the village is paid by the Kelbajar authorities. Electricity has been in place for about a year (ten years after the first settlers arrived), and is subsidized to 14 drams per kilowatt. Mobile phone coverage came to the region several months ago, and at least one villager has working service. None of the residents described relations with Stepanakert/Khankendi, and they neither vote nor pay taxes. As in Kelbajar town, subsistence farming is the backbone of the local economy. Two recently widowed women told the FFM their husbands had been buried not locally but in Armenia.

4.3 Kenderi and Kilitchli: Team 2

Kenderi and Kilitchli are on the road from Kelbajar town back towards the Mardakert/Agdere District. In Kenderi, the FFM estimated some 40 families (totaling perhaps 250 people) and a school with approximately 60 children. The dwellings have new roofs and windows; smoke was often visible coming from the long pipes of wood-burning stoves. Villagers claimed that local elections took place last August here and in the other nearby settlements. They denied visits by outsiders, including the authorities or from NGOs. Signs of beekeeping, domestic cultivation, animal husbandry (cows, pigs and chickens) were all visible, and a new power line runs along the road. One kilometer beyond Kenderi there is a smaller grouping of houses (12 to 15) surrounding a medium-sized structure with a new zinc roof. It appeared to be a school.

Kilitchli contains some 40 to 50 habitable houses with roofs and windows. All of them appear to have been built on the ruins of former dwellings. The FFM observed small-scale cultivation, bottled gas for heating or cooking, a school with an improvised dirt soccer field delineated using tree branches, and one house that had a cement mixer in its yard which appeared to be in working condition.

B. FIZULI

1. Date of Visit

1 February 2005

2. Territory Covered by the FFM

The total area of the Fizuli District is approximately 1,386 square kilometers, of which 693 square kilometers fall within the territories covered by the mandate. The FFM entered the

area from the north and traveled consistently south to Dovletyarli, Fizuli town and the remnants of Karakollu and Jebail. Due to the proximity to the line of contact, some areas east of Fizuli could not be accessed.

3. Overview

The Fizuli District is essentially deserted. There is no significant settlement of any kind in the area from north of the town of Fizuli down to the Iranian border. Economic activity in the region is seen in the form of extraction of construction materials, firewood, scrap metal of all kinds, and in seasonal agricultural activity over large fields or animal grazing. The FFM estimates that no more than ten people live in the Fizuli District.

4. Observations

Between Martuni/Khojavend and Fizuli town, as well as south of Fizuli town, the FFM saw signs of extensive cultivation, but found no evidence of people or settlements in the surrounding areas. Farmers in Emervarli (see Jebail section) have corroborated this information, saying that seasonal and migratory workers are brought in and out of the region by organized farmers or businessmen.

Fizuli town is now in total ruins and almost completely empty. The FFM entered the town along the main road, and continued on it, passing the center by without seeing any sign of settlement.

In Fizuli town there were, however, traces of scavenging for building materials, parts of the technical infrastructure (pipes, street lamps) and firewood. Approximately 150 to 200 steel water pipes extracted from the ground were stacked along the road.

All settlements before and beyond Fizuli town appeared to be totally destroyed, and there were no signs of life apart from a small number of very temporary structures seen from afar. For example, the village of Govshatly revealed no sign of settlement.

Approximately thirteen kilometers past Fizuli on the main road, the FFM noted a back-hoe actively digging up irrigation pipes from the vineyards. Rows of freshly dug trenches were seen along the fields. Also, the FFM noted many dozens of irrigation pipes piled alongside the road for pickup. Outside Fizuli, large piles of other types of scrap metal lay at the road-side pending pickup.

C. JEBRAIL

1. Date of Visit

1 February 2005

2. Territory Covered by the FFM

The Jebrail District covers an area of 1,050 square kilometres of rolling hills and fields. It is connected with the Zangelan District to the west by a passably paved twolane road which runs through the Arax river valley. The FFM, coming from Fizuli District, travelled from Jebrail town in the direction of Sukurbeyli, Sultanli and Mamedbeyli.

3. Overview

The town of Jebrail is totally uninhabited and in complete ruins. There are no other major towns in the district. The FFM saw evidence that the fields of the Arax valley are being extensively cultivated, but no sign of villages that might support this activity. The area's vast vineyards have all withered. In the countryside, there are very few people – mostly shepherds, scavengers and a handful of farmers – but almost no habitable houses. There was significant evidence of the extraction of construction materials, firewood, metals of all kinds. The FFM estimates that no more than 100 people live in Jebrail District.

4. Specific Locations Visited: All Teams

Near Shikhaliagali, along the main road at the Iranian border, the FFM talked to two men who reported that their friend was in a car looking for someone who they called the “boss.” They said that he lived in Gadruth, within NK, and had a house nearby in Sukurbeyli. They had understood that “the boss” would hire them to pull up reinforced concrete stakes from vineyards in the Arax valley for resale. The FFM noted that such stakes are extensively used throughout the territories covered by the mandate as construction materials.

In the ruins of the village of Quayzhak the FFM interviewed three men extracting scrap metal among the ruins. They were from NK and had come to this region for the day to gather building material for their own use, and not, they reported, for resale. In particular, they were interested in small-diameter pipes and firewood.

The FFM noted that former irrigation canals (half-pipe concrete canals above ground) have been systematically removed. They seem to have been replaced by open ditches that connect

to feeder canals. Technical infrastructure, such as water pipes, street lamps and wooden power line posts, have been or are being removed from the ground.

On the road between Jebrail and Sukurbeyli the FFM encountered four men and one youth from around Goris, Armenia. They keep horses, cows and goats for the production of milk, cheese and yoghurt. In late autumn 2004, they decided to stay year-round in Jebrail, while their families remain in Goris. They live in one room and do not have electricity. The men said that they transport their produce to Goris on a regular basis to provide for their families.

Three kilometers past Sultanli in the direction of Mamedbeyli the FFM met a nomadic shepherd on horseback tending his flock of approximately 50-70 goats and sheep. He stated that he is from Sisyan, Armenia and that he uses the low grassy hills close to the Iranian border in the Arax valley as winter pasture for his animals. In summer he drives them back to Sisyan, which is some 150 kilometers away. The FFM was told that there are two or three other shepherds like him from Goris and other places in Armenia in the border area with flocks of similar size, which the FFM corroborated through direct observation.

Three kilometres east of Sultanli, in Arkasthla, the FFM discovered a working farm about 800 metres off the main road. It occupied the premises of a former collective farm and had seven functioning tractors, two combines, four large carts, one minibus, a large tank for fuel and extensive farm equipment in functioning condition. The FFM interviewed a man from Armenia who had learned from a relative about work opportunities on this farm. He said that the farm was run by a man from the Martuni/Khojavend area who handled the finances and paid the salaries. This person had also financed reconstruction of irrigation system, which draws water from the Arax river. Interviews revealed that, depending on the season, some 10-15 people work on the farm, which largely produces grain.

D. AGDAM

1. Date of Visit

2 February 2005

2. Territory Covered by the FFM

Agdam is approximately 1,094 square kilometers, of which 875 square kilometers fall within

the territories covered by the mandate. a large town approximately 25 kilometers northeast of Stepanakert/Khankendi. From Stepanakert/Khankendi, the FFM approached Agdam town on the main road, surveying the center and stopping at numerous locations in the town itself. From the center, the FFM moved northwest on the main road towards Mardakert/Agdere, stopping at villages as far as Papravend, which is approximately 18 kilometers from Agdam. Along the same road, approximately 10 kilometers away from Agdam lies the village of Kyzyl Kengerli. From this point, the FFM travelled six kilometers southwest towards Alimadatli, stopping at Kyurdlyar and Mollalar.

3. Overview

The FFM estimated a population of 800 to 1,000 persons in the area, who mostly come from that part of the Mardakert/Agdere region which is under Azerbaijani control; some also come from NK, including for winter-only cattle grazing, and a lesser number comes from Armenia. The entire town of Agdam is in complete ruins with the exception of the mosque in the center. The town and the area to the south of it are barely populated, but to the north along the road to Mardakert/Agdere, as well as in the Khachinchai river valley, the FFM found several large, well-organized and relatively prosperous settlements with a population intent on staying. In those villages with new houses, relatives and the diaspora are said to play a central role in financing improvements. Administratively, much of the area is oriented toward Mardakert/Agdere, while what little life is in or around Agdam town seems more oriented toward Askeran, largely due to physical proximity. Although the mine problem remains in some areas, some large fields along the main roads both to the north and south of Agdam town are being cultivated, seemingly with the help of heavy equipment. The FFM noted a newly laid pipeline, apparently for water distribution in the direction of Mardakert/Agdere.

4. Locations Visited

4.1 Agdam Town

The FFM first moved through the town of Agdam which has been completely destroyed and is void of almost all life. Throughout the city only some twenty homesteads with inhabitants were observed. The repair of these houses is minimal and basic.

Several inhabitants stay in Agdam town from September to May grazing cattle on a subsistence or even contractual basis. One man from an NK village grazes some 30 cattle for others, including an official from Askeran, making 30,000 drams per month, and assuring the temporary use of some buildings by paying a kind of mortgage. He said that over 100 inhabitants of his village Khanachki came to Agdam during winter with cattle. In the northern parts of town, the FFM met another five families from Khanachki who had come to the town on the same basis some three years ago. They said that the government had not encouraged them to settle in the area, but “decided that we could do better here.”

Two elderly men, who said they were year-round settlers from NK, have equipment for gathering metal scrap. In the yard of another settler, the FFM observed several piles of pipes and other scrap metals. At different places in town, larger pipes for water supply and sewage lay along ditches from which they had been dug up, some only recently.

About one kilometer further up the road from the center the FFM encountered a mass of steel material – destroyed farm equipment, barrels, household appliances, structural metal – lined up for collection.

Members of a family of 12 with six children covering three generations said it had spent the last ten years in small, rudimentary repaired structures. They explained that their house in Stepanakert/Khankendi was still in ruins from the war. Another year-round settler said that land and weather were better in Agdam than back home. One of his neighbours showed yoghurt and cheese that he produces and sells in Stepanakert/Khankendi. At a few dwellings a car was parked.

All in all, it is unlikely that Agdam town has more than 60 dwellings spread across the whole town and its outskirts. All structures seen were small and of a temporary nature, and had no electricity although an electricity line did run through the center of town. One settler said that police from Askeran regularly patrolled the city. A gas station had been set up in the western outskirts of town.

In sum, no systematic settlement activity takes place in the town. The area is used for economic purposes of different kinds, in particular limited amounts of cattle grazing, subsistence crop farming, and scavenging for building materials.

4.2 Villages Between Agdam and Kyzyl Kengerli

Villages along this route are almost completely destroyed. The few settlers encountered live in poor conditions and are either from NK, looking for better winter conditions for cattle grazing, or displaced persons who came in mostly from the Mardakert/Agdere region. There is some large scale agricultural activity along the road, and several agricultural machines for sowing and ploughing were observed. They reportedly belong to a wealthy person who appears from time to time. There are only few traces of infrastructure, of apparent village organization, or assistance to the villagers. For instance, a woman interviewed lives on subsistence farming; her house is in poor condition and does not have electricity or water.

4.3 Kyzyl Kengerli

Upon arrival, the FFM was received by the local leadership who informed it that most villagers had come from Leninavan, in the eastern part of the Mardakert/Agdere region. They had arrived over the last ten years, some after a stay in NK or, in fewer cases, in Armenia. The FFM corroborated the village head's figures of 400 people and approximately 70 houses in the settlement.

Early settlers said that Stepanakert/Khankendi had been their refuge until May 1994 when they received approval from NK authorities to settle in Kyzyl Kengerli. Five families from Baku and Mingechevir were already there; they had come in 1988-89 and still remain.

The village gave a mixed impression. There were some signs of relative well-being, but evidence of exceedingly poor living conditions as well. Most of the houses were built on ruins, but had been well restored. There were few unused houses in the village and ten were said to have been built over the past few years.

There was electricity from a Mardakert/Agdere power grid and some houses had running water. Most inhabitants lived self-sufficiently, sold produce where possible, and some did seasonal work on the fields. One villager expected the village to grow, although the influx had decreased in recent years. Several said that humanitarian organizations had never been seen in the village, government officials only rarely. Villagers said they did not participate in any elections.

The local administration said it gathered tax from each household based on livestock (for example 2,000 drams per cow per year) for common projects, which was confirmed in interviews with villagers. Most money for improvements, however, comes from former Leninavan villagers now living in Russia. One villager said his family receives irregular financial support from diaspora sources, but little from the local administration, and none from the NK authorities. The administration is in frequent contact with Leninavan diaspora groups, and said that if they were able to build the proper infrastructure, the entire Leninavan community would come.

The village had some limited piped water distribution. Electricity had been provided three years earlier. Some sidewalks have been constructed using extracted concrete vineyard posts, and the road is in fairly good condition. The village has a large newly constructed school in the outskirts of the town, reportedly with 60 to 70 pupils and room for more. There is also a small newly constructed building for medical purposes. The village has a small store with goods from Stepanakert/Khankendi. The FFM learned that the village had police assigned to it and a few neighboring villages.

Several people in the village spoke about the close economic and administrative linkages to the city of Mardakert/Agdere, under whose 'area of responsibility' the village was said to fall. They said that permission for new settlement had to be sought from the Mardakert/Agdere authorities. On the whole, the village gave an impression of a community trying to improve living conditions for the longer term. Village solidarity, diaspora contacts, and subordination to Mardakert/Agdere made this one of the more organized settlement efforts.

4.4 Along the Road Towards Mardakert/Agdere

The FFM visited two smaller villages further in the direction of Mardakert/Agdere, Boyachmedly and Papravend. Both villages featured numerous houses of identical design which seemed to be newly built – in Boyachmedly about six, in Papravend about 13. Many houses in these villages further away from the road are in ruins.

In both places, the residents knew the FFM was coming. At times local authorities seemed keen to control the talks. Their goal appeared to

be to make the FFM conclude that everyone was from Leninavan, and to stress that people had paid for their houses themselves without planned external assistance. At most, villagers said the diaspora had helped them with some financing, but in some cases avoided the subject.

In Boyachmedly, a man with a family of four said they had arrived three years ago, after being displaced from Azerbaijan and living some time in Stepanakert/Khankendi. He said 67 people lived in the village, including 27 children. He considered the place his home, but would return to his village of origin if possible.

The village had a self-organized school, whose head teacher was the informal village leader and seemed to be in charge of distributing whatever assistance was forthcoming. Subsistence farming was the only source of livelihood.

In the village of Papravend the FFM observed across both sides of the main road approximately 13 new or relatively new houses, some of which had been inhabited for one or two years while others were empty and waiting for inhabitants. They were all built from the same basic plan. They were modest in size, but well-built, with covered porches, glass windows and working locks. Several of them had running water from a pipe near the front door which came from an extensive water system that the FFM saw along the roads all around the area. One freshly painted pink house had wallpaper already applied to the interior walls. The new houses were nestled among the ruins of some twenty other houses.

One man of approximately 30 stated that he had built his house – one of the new ones – with own funds, with the help of friends, and said he owed nothing to anybody and therefore also paid no taxes. He said the area was never visited by government officials or humanitarian organizations. Another male interviewed came from Gyumri, Armenia, where he had lost his house in the 1988 earthquake. Some friends in NK had facilitated his arrival some 10 years ago, and he now lived on subsistence farming (cattle, chicken, fruit) and by selling some of his produce on the market. This man said he received no assistance.

Both villages added to the impression that settlements in the area south of Mardakert/Agdere were part of a more organized plan. Houses were new and seemed to function as an incentive to draw people to the area. As in Kyzyl Kengerli, the proximity to Mardakert/Agdere

seemed to play an important role.

From Papravend, the FFM headed south by southwest and observed an aqueduct, which it learned was for water distribution to Mardakert/Agdere. It was made of 40- and 50-centimeter diameter steel pipes welded roughly together. The FFM determined that they had been removed from the ground elsewhere and reassembled here. The pipeline illustrates organized activity of a scale far beyond the means of the individual villages along its route. The water was likely drawn from a nearby reservoir.

4.5 Mollalar and Kyurdlyar

From the main road, the FFM observed newly built houses in the twin villages of Mollalar and Kyurdlyar, situated a few kilometers north of the road towards Alimadatly. The FFM sent three teams to the villages and a fourth team to Alimadatly.

Mollalar and Kyurdlyar proved to be a sizeable community with roughly 20 to 25 similar, more or less new houses, all with electricity and some with running water. Some six houses in Mollalar were built on ruins - these generally had scrap metal roofs and barns nearby also built on ruins. There were ruins on the outskirts of the villages.

According to the villagers, the settlement consisted entirely of refugees from Chailu in Mardakert/Agdere District, now under Azerbaijani control. Several villagers said that 100 to 120 people lived in the village. The FFM learned from several villagers that two to three families per year were newly settling in Mollalar, all of whom had some connection to Chailu. Sometimes houses were built from scratch for these newcomers before they arrived. Much depended on the level of diaspora funding and villagers' resources. The FFM was shown a house under construction by one of the builders who lives in the village; he said that further construction at this site was currently on hold due to lack of money.

The most recent newcomers were a couple with two children who had arrived in September 2004. For them, the villagers had prepared a substantially finished house built on ruins but with roof and windows. Decisions as to whom a house would be assigned were taken in the village council which seemed to favor newcomers, perhaps as an incentive for settlement.

The FFM was told by the village leadership that in 2005 the villagers had hoped to build five new houses, but only had money for two. They were in frequent phone contact with well-off relatives in Russia and Ukraine. Several times a year, the latter came to Mollalar with money or clothing. The FFM was told that NK authorities did not encourage settlers to come to Mollalar. The first newcomers to the area did, however, have to apply for permission in Stepanakert/Khankendi to settle at the site. The town elder said that he rarely saw officials from Stepanakert/Khankendi. He added that the village levied a tax on livestock holdings (for example 2,000 drams per year on cows, 200 drams on goats) for common purposes such as medicine purchases, water system improvements or teachers' salaries.

The FFM investigated a two-story school in the middle of town which was built two years ago with money from donors (relatives and charitable Armenians in Russia). About 35 children were taught over eight grade levels by five teachers. The FFM learned that teachers' salaries were not paid by Stepanakert/Khankendi but by voluntary contributions. The school was large and surrounded by a well-built fence and a well-kept dirt soccer field. The school had more rooms than were currently needed to accommodate the village's children.

Villagers grow wheat for their own consumption in nearby fields and raise livestock. Several complained of a lack of adequate water for irrigation. The village had been connected to the Mardakert/Agdere power grid, something which was paid for with common means, as was the water supply. There were as yet no medical facilities in the village, nor any shops. A wooden ballot box in the school seemed to demonstrate that elections were held in the village. Villagers said that they for voting purposes were registered in Mardakert/Agdere. Trees were planted in the villages and some residents were growing grapes as the vineyards were being restored. An elderly villager died last year and was buried in a new cemetery on the outskirts of the village.

The team that went on to Alimatatli reported a sparsely populated village containing perhaps some 10 houses in various degrees of repair among 35 deserted ruins. The nearby village of Aliagadli had an estimated 10 houses in various states of disrepair, and about 30 deserted ruins.

E. ZANGELAN

1. Date of Visit

3 February 2005

2. Territory Covered by the FFM

The Zangelan District covers some 707 square kilometers. It is connected by road to the Fizuli District in the east and the Kubatly District in the north. In Soviet times there was a railroad connection to Kapan and Meghri which was destroyed during the war. The FFM used the eastern route through Fizuli, and drove through the Arax river valley where it covered Mindzhevan, Zangelan and other small villages. Teams also visited Udgyun, southeast of Zangelan and Kechikly, northwest of Zangelan.

3. Overview

The FFM was able to estimate a population of at least 700 – 1,000 in the areas of the district covered by the FFM. Zangelan has a loose public-transportation system and small-scale trading connections with the Armenian town of Kapan. The area along the Arax river southwest from the Jebrail region is sparsely populated, although there was evidence of organized seasonal farming and sporadic homesteading.

Most interviewees were internally displaced persons from Azerbaijan, although some were displaced persons from the Gyumri earthquake. All came to Zangelan after years in temporary shelter in Armenia to find a dwelling and make some kind of a living by cultivating land. There are no signs of a recent influx of people. Despite the poor living conditions and unemployment, few said that they wanted to leave.

A greater percentage of the houses in Mindzhevan were repaired than in Zangelan town, although the living conditions in both places are comparable. Residents themselves said they did the repairs without help from local authorities.

As a general matter, settlements in this district depend on the Lachin authorities to pay teachers' salaries, provide medical services and, in some cases, supply minimal social benefits. Lachin also provided electrification three years ago, although at least in the southern part of the district the electricity comes from Kapan, Armenia. There is also a bus connection to Kapan and some of the Mindzhevan inhabitants used the post office there. People said they pay some form of local taxes or contributions.

The farther north one moved into the orbit of Kubatly and Lachin, the more social services and subsidies were provided in towns along the road.

4. Locations Visited:

4.1 Mindzhevan

The FFM estimated the population of Mindzhevan between 170 and 300 people. The village elder had heard that the FFM was coming and showed the FFM his neatly appointed home and the local school, which handles around 60 children. Its two teachers come from Armenia and NK, and according to other villagers, their salaries are paid by voluntary contributions within the community. The elder noted that residents were originally from Baku, Sumgayit, Goranboy, Ganja and Nakhichevan, as well as regions near to the territories covered by the mandate. In one case a family originated from Armenia and had come to Mindzhevan due to the difficult economic situation there.

After some ten years of settlement, a lesser percentage of the ruins of Mindzhevan have been rehabilitated and inhabited, almost always without the assistance of the Lachin authorities. People in Mindzhevan live on farming and on barter among themselves or trade, mostly with the Armenian city of Kapan some 50 kilometres away. The town has three shops, one of them a bakery that also serves as a meeting point for the villagers, hosting some 20-30 people at a time. The Lachin authorities provided electricity some three years ago. Lachin sends someone twice a month to check on the power lines. The head of the village, who is in the process of being appointed, told the FFM that besides providing electricity, the authorities had given little other assistance.

Most residents the FFM talked to said they had no identity documents, which complicates their ability to avail themselves of those limited social benefits that Lachin or NK might sporadically provide.

Two young men said that over the last years they had been hired as farm hands by “people who come each year from Yerevan.” They were taken out to the fields, sometimes near Mindzhevan and sometimes farther. Both men were originally from Baku and arrived in Mindzhevan (via Armenia) some seven years ago. They were unsure whether the people who had hired them would come back this year.

4.2 Zangelan

Approximately 200 people live here in low-quality housing conditions. Newcomers generally occupy ruins, which they then have to rebuild themselves. Most people cultivate small plots and raise livestock. A few are employed in the local administration, which enjoys a large new building that the Lachin authorities constructed in mid-2004. The consensus was that the mayor had been appointed by Lachin, although one interviewee said she had recently voted for him in a local election.

Zangelan’s school serves about 60 children, and Lachin has paid the teachers’ salaries for the last several years. Lachin also recently rehabilitated a small medical clinic, which provides free medicine to locals. One interviewee said that as many as 15 people work in the clinic’s six large rooms and offices.

Two medical personnel there said they had come here from Armenia in search of employment, better housing and land - one from Yerevan nine years ago, the other from Gyumri five years ago. The clinic occasionally receives support and medicine from the diaspora, they said.

There is a regular bus connection to Kapan, Armenia, but only a monthly bus to Lachin. The Lachin authorities provided electricity three years ago, and it remains free.

4.3 Other Areas

In the village of Kirakh Mushlan, the FFM found some 20 houses rebuilt on ruins and at least three working automobiles. A number of residents had come from Sumgayit after sojourns in Armenia since 1994. The FFM was informed that everyone in the village works the land and raises livestock.

On the road along the river Akera towards Khanlik the FFM saw approximately 75 houses with improvements spread along a ten to 15 kilometer section of road. One large building on the right side of the road had been partially covered with a new zinc roof and new walls. The FFM also saw shepherding activity in this area.

In Udgyun the FFM saw 18 inhabited houses (around 100 residents), who live in very poor conditions on small-scale farming. Most settlers came from Mingachevir via Armenia, with the first arriving in 1996. There is no electricity. The villagers have constructed a water supply themselves, using pipes to draw from

nearby springs. Lachin authorities handle applications for identification documents, but otherwise it is more or less invisible to residents. The closest school is in Mindzhevan, several kilometres away, but most school-age children are sent to a charitable boarding school in Kapan where they live during the week. Residents said they receive no assistance from the authorities other than monthly child welfare payments of 2,000 drams per child, which did not fully cover the children's expenses while at the boarding school. The community also receives some support from diaspora benefactors. Northeast of Zangelan in Kechikly, the FFM saw 13 families living in conditions better than those in Udgyun. The village receives help from the diaspora, which financed the small well-built school and electrical lines. The English teacher (an Armenian from Lebanon) at the school also provides financial assistance herself. The head-master comes from Yerevan, but other teachers are locals. One teacher's main source of income comes from two sizeable greenhouses in which she grows flowers for sale to Kapan traders. Electricity in the village is provided for free, even to the greenhouses.

F. KUBATLY

1. Date of Visit

4 February 2005

2. Territory Covered by the FFM

The Kubatly district covers a total of 802 square kilometers of rolling foothills and river valleys. Kubatly was reached from Lachin using the Lachin-Goris route, turning 3 kilometer before Goris to the south at Khndzoresk village. The southeastern route in the Bazarchai river valley from Kubatly to Khanlik links Kubatly to the neighboring district of Zangelan in the south. On the road to Kubatly after Khndzoresk the FFM did not see any settlements. In Kubatly town the FFM divided into four teams with two members in each car to cover following routes:

Team 1: visited the villages of Sarai (some 6 kilometers southeast of Kubatly), Kazian (some 3 kilometers further down the same road), Gilidzhan (some 20 kilometers southeast of Kubatly), and Khumarli (some 30 kilometers southeast from Kubatly).

Team 2: stopped at the villages of Mirlyar, Dondarly, and Sarai, all south-east of Kubatly on the right bank of the river Bazarchai by the

main road.

Team 3: drove southwards from Kubatly on the left side of river Bazarchai, continuing on through the village of Khanlik, turning left and northwards approximately 15 kilometers along the left bank of the river Akera, stopping at villages along the way.

Team 4: visited the villages of Khanlik and Muganly, both at a distance of some 15 and 19 kilometers respectively from Kubatly on the left bank of the river Akera.

3. Overview

The FFM estimates that about 1,000 to 1,500 settlers live in the areas of Kubatly district visited by the FFM. There are considerable differences in the condition of the houses within the region. The general standard of living is very low. Kubatly town and many villages are in ruins. In other parts of the region, for instance in the valley of the rivers Bazarchai and Akera, the FFM saw numerous rehabilitated houses. Several schools had recently been built. The condition of the roads did not differ from other areas visited by the FFM. Most people interviewed in the Kubatly district said they were originally from Baku, Sumgayit, Ganja, Chaikent, Artsvashen and also Leninavan. Most had gotten to know each other in Stepanakert/Khankendi and decided to settle together here, arriving in the region during the period 1994 to 2002.

Nearly all of the interviewed inhabitants of Kubatly District complained they received no support at all from authorities. Most said they had no other place to go and no means to leave; they lived on subsistence farming (crops, animals). All said that they neither paid taxes nor participated in elections.

The interviews revealed a clear dependence on the Lachin authorities in administration, education, law and order, and healthcare (although natal care was said to be available in Zangelan). Other support from the Lachin authorities came in the form of electricity supply and salaries for the local school teachers. At least in the southern part of the district the electricity came from Kapan, Armenia.

Approaching Kubatly from the north, the fields had mostly been cultivated during the season, as were the large fields closer to the Zangelan District border towards the south. The FFM noted two agricultural machines as

well as two trucks at a house in Sarai, a village at the road going south from Kubatly, but little more.

The area does not exhibit a proactive and co-ordinated settlement policy. On the other hand, elements of social welfare and infrastructure such as schools, medical care, and electricity have gradually been growing, albeit mainly as a result of local demands.

4. Locations Visited

4.1 Team 1

Kazian has approximately 15 to 20 inhabited houses and 40 to 60 inhabitants. Houses have undergone basic rehabilitation amidst many ruins. Most of the people in the village come from Chaikent in Khanlar district. The director of the school came to the village in 1994 when there was no electricity and very few children. At present the school, which the villagers built themselves, serves 41 children. There is an NK emblem on the facade of the school saying it belongs to the Lachin District. The salaries of teachers (50,000 drams per month) are paid by the NK authorities. A parttime librarian says she receives 6,000 drams per month.

In Khumarli there are 50 houses, mostly residents say they are originally from Baku, Artsvashen, Chaikent, Goranboy, and Leninavan. The houses have undergone only basic rehabilitation and are in bad condition. There are 42 children and nine teachers in the local school. There has been no electricity in the village for 6 to 7 months. Electricity is said to be free of charge up to 200 kilowatt hours per month, after which one has to pay. The FFM noted new electricity lines.

The settlers of the approximately 12 houses of the village of Gilidzhan are mostly from Sumgayit, Azerbaijan. The houses are basically rehabilitated but in bad condition. A family of eight complained they receive no help from the authorities due to lack of identity documents. The family lived in Spitak until the earthquake in 1988, then in Yerevan, where they had learned from neighbours about the possibility to move to Kubatly district. They said they have no other place to go to nor the means to leave. There is a school with 60 children and 10 teachers for the five nearby villages. Only the teachers were said to be employed. The rest lives on small-scale farming, cultivating the land without any mechanized tools.

4.2 Team 2

The FFM found no settlements northwest of Kubatly town.

In Mirlyar village southeast of Kubatly, the FFM found three inhabited houses and signs of infrastructure and social organization. All the residents came via Yerevan from Azerbaijan or from Gyumri. Their documents were arranged for in Lachin. The nearest school is five to seven kilometres away.

Approximately ten families live in Dondarly village, further up the river bank, most of them having arrived eleven years ago. The village seems completely cut off from the outside world. Villagers claim not to be registered by the authorities. They live on small-scale farming and their children do not go to school. People complained that they get no assistance from anyone.

In the village of Delyalimyuskanli, four kilometres south of Kubatly town, the first residents arrived via Armenia in 1994, all displaced persons from locations in Azerbaijan. There are 14 houses with conditions ranging from emergency repair to basic rehabilitation. The village (with 70 to 80 inhabitants) has no electricity; running water is said to be coming soon. There is no organized medical care, but one of the villagers is able to provide basic medical services. Lachin is administratively responsible for the village, and one school serves it and two other villages. Lachin and NK support the school but otherwise provide no assistance. People expect to receive their NK identity documents shortly; two persons had their Azerbaijan passport changed for an Armenian one. The village head has the full registry of inhabitants, who pay no taxes. An attempt to open a shop has failed due to the very low purchasing power of local residents. They live on basic farming; the FFM observed a mechanized plough and harrow as well as two trucks.

4.3 Team 3

Some ten kilometres south of the town of Kubatly the FFM encountered one of the few signs of place-based commerce in the Kubatly region, a mechanic roughly advertising car repairs and the fixing of tires. The owner admitted that he only services two to three vehicles per month.

The next village further down the road has 18 families and approximately 50 residents. 34 children attend the school which was rebuilt on

ruins in 2003 with money provided by a wealthy French Armenian who once had visited the region on a charity tour. The school also serves another nearby village. The adults take turns teaching the children. The villagers claim that they receive no help from Lachin or Stepanakert/Khankendi. There is no electricity and the locals live on basic subsistence farming and some barter. The next village, a few kilometres before the road forks across the peninsula to Khanlik, has some 100 people living in 20 to 25 houses. It had been “adopted” by an Armenian-American benefactor a few years ago. He paid for the electrification of the village and also had a small mill constructed in September 2004. The inhabitants are mostly displaced persons originally from Azerbaijan who have come to the village over the past ten years.

4.4 Team 4

In Khanlik people are all displaced persons from Baku, Sumgayit, Ganja, Leninavan and the Goranboy region who had arrived via Armenia over the last ten years. There are allegedly some 50 families (approximately 250 people) living in the village. The inhabitants neither get assistance nor pay taxes. The village had a well-built threestory school with some 50 children which the FFM was told was constructed with diaspora financial support. Initially several of the wives in the village taught the children, but now there were full-time teachers who were also financed by the diaspora or the Lachin authorities. There is no electricity except for that provided by a locally built water mill generator.

North from Khanlik in the direction of Lachin, the road along the river Akera becomes progressively more heavily settled. Approximately 10 to 12 kilometres north from Khanlik there was a village with 25 to 30 reconstructed houses and a large school. In another village two kilometres further, perhaps 80% of the approximately 25 houses had been rebuilt. Further along, two more villages had reconstruction rates of approximately 65 to 75%. In another village nearby the FFM saw a large multistory building being reconstructed with a new roof and framed-out windows.

In the village Muganly, five kilometres south of Khanlik, all inhabitants are displaced persons from Goranboy. They have electricity. A total of five families (30 people) live in the settlement. There is a bus to Lachin, but only once or twice a month.

IV. Findings in Lachin

1. Date of Visit

5 February 2005

2. Territory Covered by the FFM

Lachin District covers some 1,835 square kilometers of mountainous terrain. An asphalt road connects Lachin with both Stepanakert/Khankendi and Armenia. From Lachin, a northern route via Karikacha, three kilometers north of Lachin, leads to Bjuljuldjus and beyond. A south western route leads, via Nizhny Sus, Verkhny Sus and other settlements, among them Gyusulyu, to Armenia. (The FFM checked the remaining fourth route, leading from Lachin to the border of Kubatly District, on 3 February 2005 when returning from Kubatly via Lachin to Stepanakert/Khankendi. Few settlements were observed on that route.) In Lachin, the FFM divided into four teams with two members each. Two teams covered the town of Lachin, one traveled on the northern route and another took the southern route.

3. Overview

The Lachin and NK authorities have presented disparate figures on the settlement in Lachin. They vary from 5,000 (deputy head of Lachin administration) and 6,700 (NK settlement authority) to 8,000 (other NK authorities) for the entire district. The last figure would exceed the FFM’s estimates, based on the villages and settlements seen in the area. Virtually all settlements seen by or known to the FFM were at a relatively close distance from the main road from Armenia to NK except for some settlements on the southern route.

Lachin town and some of its village communities are clearly better organized than those in other districts. The local authorities spoke with some pride of their accomplishment in housing, infrastructure, and relations with Stepanakert/Khankendi and Yerevan. Housing rehabilitation and reconstruction in quantitative and qualitative terms are more advanced than in the other territories that the FFM visited. Land registration and a cadastre are being set up. In Lachin town, residence permits (‘propiska’) are required, something that was not mentioned in the villages. In fact, residents from all over the district spoke about various registration requirements.

The level of organization and infrastructure

declines as one leaves Lachin town, but generally exceeds that witnessed by the FFM in the other territories it visited. Electricity and running water are being provided in Lachin and in the northern areas of Lachin District at least up to Karikacha, but have not reached all the way south – although local settlers expect them soon. Taxes are being collected, and pensions, child welfare and other forms of assistance are widely mentioned, although not in every area.

The FFM conducted numerous interviews over the entire Lachin District which revealed that private initiative and not government action was the driving force prompting a move to Lachin. The FFM has found no evidence that the authorities, in a planned and organized manner, actually asked or selected people to settle in Lachin town. They have tried, however, to create basic conditions for normal life and are, in this way, actively encouraging settlements. People interviewed have also noted with approval that the current leadership in Lachin has displayed increased energy in tackling the housing problem.

The ties between Lachin and NK are more evident than in other districts. The head of the Lachin administration stated that a budget line was assigned by Stepanakert/Khankendi, and additional contributions were provided by the diaspora. People in both Lachin town as well as in local villages confirmed that they take part in local and NK-wide elections, with some even voting in Armenian national elections.

4. Locations Visited

4.1 Lachin Town, Visited by Teams 1 and 2 Size

The authorities claim that Lachin has approximately 3,000 inhabitants. This has been corroborated, to the extent possible, by the observations of both teams covering Lachin town. The mayor conceded, however, that no precise figures exist, as people come and go and the registration system is still inaccurate.

Influx

The number of new settlers arriving each year remains unclear and the town officials said that they could not specify. Some people interviewed claimed that there was no major influx anymore, while one woman mentioned that some 100 people were coming to settle every year. Most current residents said they learned about the settlement possibilities by word-of-

mouth or through the mass media. Stepanakert/Khankendi authorities told the FFM that they did not advertise these possibilities in the media but private organizations and political parties did. They specifically mentioned the Karabakh Refugee Committee in this context. Some interviewees mentioned cases of people leaving, especially among the few coming from Armenia. Settlers in Lachin town explained they needed a residence permit ('propiska') from local authorities to move to Lachin district, something that was not mentioned in the villages. It was stated that four years ago the town authorities attempted to establish a cadastre allowing for registration and land taxation. However, neither land registration nor the cadastre seems to be fully operational.

Several persons interviewed, including some displaced from Azerbaijan, showed passports of the Republic of Armenia that had been issued to them over the past year.

Origins

The FFM spoke with numerous people in Lachin town. The vast majority said they were refugees originally from various parts of Azerbaijan (Baku, Sumgayit, Ganja, Goranboy District, Khanlar District, Yevlach, Terter, and Mardakert/Agdere District and Nakhichevan). The first arrivals came as early as 1994, but the bulk came later, after periods in NK or Yerevan. In addition, one native of Lachin had returned. Some people interviewed mentioned that they come from Armenia. These were either victims of the 1988 earthquake in Gyumri and Spitak who could not find housing or people who had left Yerevan for financial reasons.

Housing

Some 85% of the houses in the center of the town have been reconstructed while a few have been newly built. The percentage of ruins increases towards the edges of town. Even on the outskirts, some houses of relatively high standard can be found and signs of initial reconstruction are visible on numerous buildings. Town officials and residents confirm that construction and rehabilitation are, in contrast to the period predating 1996, handled by the authorities. Upon arrival, settlers are frequently directed to live temporarily in small apartments in 4-story houses pending their receipt of a reconstructed house. The waiting list for such housing can be two years or more.

Infrastructure

The town authorities have an organized structure which includes a mayor, head of administration, police, conscription office and prosecutor's office. Residents take part both in local and NK elections and, according to some of those interviewed, even in the Armenian national elections. The social welfare system goes far beyond anything that the FFM saw in the other territories. It includes a hospital with seven doctors and ten nurses, a medical laboratory, a church with a priest, two schools with approximately 500 pupils, a kindergarten with some 40 children, a smaller music school, an art school, a sports school, a museum and a library. In addition, there is a diaspora Agape school and craft center. The Goris-Stepanakert/Khankendi bus stops in Lachin every day. On the outskirts of Lachin, a new Armenian cemetery has been established. Along the main road leading up to the center of Lachin, Teams 1 and 2 saw many dozen saplings that had been methodically planted and encircled for protection by metal fencing.

Economy

Nearly everyone interviewed said they had work (architects, doctors, nurses, teachers, bookkeepers, administration members, six or seven policemen, shopkeepers, prosecutor, builders, workers at a water plant). By contrast, one woman with three adult sons said they were all unemployed. There are up to twenty shops and a small post office scattered over town. No one interviewed mentioned agriculture as a key business. Some spoke of cultivating their garden plot for personal consumption, but added that the land was not very good and hard to cultivate.

Settlement Incentives

Settlement incentives offered by the local authorities include free housing, access to property, social infrastructure, inexpensive or sometimes free electricity, running water, low taxes or limited tax exemptions. According to a number of people interviewed, newcomers to the Lachin District receive 25,000 drams per couple and 5,000 drams per child, plus a cow as a basis for starting anew. As a separate matter, they said, newcomers are now also put on a waiting list for another cow, although the wait can be up to a year. Families with small children are given expedited consideration for this benefit. This assis-

tance was more or less favorably viewed by people interviewed. Nonetheless, a number of residents said that it was still difficult to make a living and that the money and cow given to newcomers were scant support on which to base a new beginning. Exemption from military service does not seem to be one of the benefits offered to new settlers. Lachin has a conscription office, and the FFM learned from families that their sons had to serve in the armed forces starting at the age of 18.

4.2 Northern Route, Team 3

In Karikacha village, three kilometers north of Lachin town, the houses were in good, and in some cases excellent condition, built with durable material and with their outside walls plastered. The houses were comparable with those in Lachin town and they were numbered. This, along with the fact that people mentioned taxation of their land suggested the existence of a cadastre. The roads were dirt track, ranging from passable to bad. Sixty-five families live in the village, totalling 218 people. This information was corroborated by interviews with the mayor and some residents. The village structure includes a school for approximately 80 children, with teachers' salaries paid by the Lachin authorities.

Team 3 continued on 20 kilometers north of Lachin town in the direction of Kelbajar and then returned because of time constraints and bad road conditions. It found the remains of several uninhabitable villages, but no signs of settlement. According to Lachin's deputy mayor, some 500 to 600 people live further north in the area's river valleys.

4.3 Southern Route, Team 4

Team 4 travelled south of Lachin town where it found considerably worse housing conditions. Neither water nor electricity was being supplied, but the authorities said these would soon be available. Most of the people interviewed said they were registered, took part in local and NK-wide elections and received pensions. Here, the FFM met with one of the rare instances in which the local residents, who claimed they were from Leninavan in the Mardakert/Agdere district, had passports issued by the Republic of Armenia.

The village of Nizhny Sus, south of Lachin town, has about 42 inhabited houses with over 200 inhabitants. The condition of the houses is

considerably worse than in Lachin town, but not uniformly so. There was evidence of a certain level of social infrastructure. A school opened two years ago, with now 72 pupils attending.

Settlers confirmed that they received pensions or children welfare benefits (from 1,700 drams to 2,500 drams per month) and settlement assistance (provision of a cow). They stated that they take part only in local, not in NK, elections and that they have NK identification cards. The degree of content with the Lachin authorities was noticeably lower than in Lachin town. Some mentioned a French citizen of Armenian descent who helped the village in repairing houses, the water system and the school. Agriculture, vineyards and cattle breeding seem to be the backbone of the local economy. The settlers had come from various places (Mardakert/Agdere District, Spitak in Armenia after the earthquake) and had often come to Nizhny Sus via either Stepanakert/Khankendi or Yerevan, where they had learned of the opportunity to settle in the Lachin area. One person interviewed mentioned that a refugee organization had suggested this possibility to him.

The local authorities said that there were also inhabitants in Verkhny Sus and in another settlement – both a few kilometers from Nizhny Sus. Dangerous road conditions prevented Team 4 from visiting those places.

In another village, west of Nizhny Sus, electricity and running water are available in some but not all houses. In any event, there are only a few scattered houses generally in a very poor condition of repair. The main occupation here is subsistence farming.

On the way to Gyuyulyu at the southwestern end of the district, scattered inhabited houses can be seen. The village itself includes some 30 houses that have been repaired for habitation, though conditions were poor. People said they received free electricity and that the water supply was organized by the local residents themselves. Residents mentioned child welfare support and that some 30 pupils attend the local school. Settlers stated that they have no identification documents but expect to receive them this year. They claimed that they do not, as yet, take part in any elections. The local leader, who will be the conduit to the Lachin authorities, is due to be chosen at an upcoming meeting of the residents.

Local leaders said that there were more inhabited villages in the vicinity, but due to time

constraints and unfavorable weather the team had to turn back.

V. Conclusions

1. Settlement Figures for Kelbajar, Fizuli, Jebrail, Agdam, Zangelan and Kubatly

It is very difficult for the FFM to precisely estimate the number of settlers in these six districts. No district appears to have a working registration system or a land cadastre and inhabitants are spread over large distances in atomized clusters reachable only over frequently impassable roads. For this reason, the FFM has been extremely careful in coming to conclusions on figures and can only report on populations that it itself has interviewed, counted or directly observed. Therefore, the FFM's population estimates reflect its best count of only those populations in the areas it visited which are discussed in this report. The FFM did not extrapolate population figures from that which it observed in part of a district to estimate a figure for the entire district and it did not accept individuals' statements (for example, those of a village elder) as reliable until it could corroborate them. That said, the FFM is confident that it did not miss any significant population point in the territories.

Settlement figures for the areas discussed in this report, whose populations the FFM has interviewed, counted or directly observed, are as follows: in Kelbajar District approximately 1,500; in Agdam District from 800 to 1,000, in Fizuli District under 10; in Jebrail District under 100; in Zangelan District from 700 to 1,000; and in Kubatly District from 1000 to 1,500. Thus, the FFM's conclusions on the number of settlers do not precisely correspond with population figures provided by the local authorities, which were higher.

As the FFM's narrative and numerical estimates show, population densities and distributions vary significantly both within and across districts. Given the size of the territories and their former populations, overall settlement is quite limited.

2. Characteristics of the Settlements in Kelbajar, Fizuli, Jebrail, Agdam, Zangelan and Kubatly

2.1 Categories of Settlements

Throughout the territories, the FFM observed people reconstructing and inhabiting

structures, villages or towns that were destroyed in the conflict. No single newly planned or established settlement was observed, but the FFM did examine three villages in Agdam District over which at least twenty identical new houses had been built and finished for occupancy on the ruined foundations of previous dwellings.

As a general matter, the standard of reconstruction in the areas visited by the FFM ranged from:

- ~ “no intervention” with the settlement infrastructure (village in ruins and no habitation); to
- ~ “basic rehabilitation” (including, but not limited to, provisional electrical supply, provisional water supply, possible school and/or local administration building); to
- ~ “reconstruction” (exhibiting a wider range of social and physical infrastructure, and at higher quality).

a. Nature of Structures

Specifically, standards of repair to buildings observed by the FFM in the territories ranged from:

- ~ “emergency repairs” (executed in a haphazard, makeshift or provisional manner, using material from nearby ruins); to
- ~ “rehabilitation” (involving partial repair to the structure’s central core and a new roof, using both new materials and materials from nearby ruins); to
- ~ “reconstruction” (structures that are completely new or with everything new but the foundations).

Almost all inhabitable buildings observed in the territories have been rehabilitated by people who made use of the existing walls and foundations of pre-war structures. In only a few cases did the FFM find structures where the walls and foundations were completely new. Nearly all those structures, however, were rebuilt on previously existing sites and in the physical context of pre-war settlements.

3. Origins of Settlers

The FFM has concluded that the overwhelming majority of settlers are displaced persons from various parts of Azerbaijan, notably from Goranboy, Chaikent, Sumgayit and Baku. Most of them, however, came to the territories after a period living as displaced persons in Ar-

menia.

Apart from these displaced persons, the FFM has found three categories of Armenians from Armenia in the territories. In relative terms, the largest group (although in absolute numbers probably rather small) consists of victims of Armenia’s 1988 earthquake who spent long periods in temporary shelters before entering the territories. The next largest category is made up of Armenians who came to the territories for economic reasons, whether to build a better life or escape debts at home. Seasonal agricultural workers and shepherds belong to a third group. Most settlers have no passports and many lack NK identity cards, facts about which they often complained.

4. Settlers’ Reasons for Coming

Practically all settlers (both displaced persons from Azerbaijan and earthquake victims from Armenia) who came to the territories did so because they were homeless. They usually heard about the option of settlement by word-of-mouth, through the media or from NGOs in Armenia and NK. In connection with the latter, settlers often mentioned the Karabakh Refugee Committee. The FFM found no clear indications that the NK or Armenian authorities directly organized resettlement. As well, there was no sign of non-voluntary resettlement in the territories. Likewise, the FFM found no evidence of systematic recruitment of settlers to come to the territories.

5. Settlement Incentives in Kelbajar, Fizuli, Jebrail, Agdam, Zangelan and Kubatly

The FFM observed disparate settlement incentives traceable to the authorities within and between the various territories. Broadly speaking, there are some indications of proactive, but uneven, incentives in Kelbajar (west of NK) and in parts of Agdam District close to Mardakert/Agdere (due east of NK). In Zangelan and parts of Kubatly Districts (southwest of NK) there are signs of a more reactive provision of incentives, while in the relevant parts of Fizuli District, in Jebrail District (south and southeast of NK) and in other parts of Agdam District, the FFM found what appeared to be a policy of turning a blind eye to the economic activities taking place there.

Thus, on the proactive side in Kelbajar, the FFM found evidence of limited benefits for set-

tlers, including the assignment of ruins or plots or the actual provision of houses (sometimes on a turn-key basis), modest infrastructure and social welfare, tax exemptions, and low or no utility fees. In other places, the authorities have done no more than accommodate settlers' needs after they had begun to trickle into the area.

In Agdam District, the situation is even more variable. For example, Agdam town and its outskirts are completely without incentives or infrastructure. In the town and surrounding suburbs, limited economic activity appears to be tolerated. Further north in the district, the FFM found proactive incentives including electrification, water supply and the construction and distribution of newly built and outfitted homes on a turn-key basis.

The Lachin authorities have extended elements of infrastructure to the neighboring districts of Kubatly and Zangelan to accommodate people's needs after they began to settle in those places. To be sure, such steps can also attract new settlers. In any event, infrastructure improvements do not seem to go beyond reactive, low-level support.

In Fizuli, Jebraïl and parts of Agdam, including Agdam town, the FFM witnessed the signs of a 'laissez faire' policy, which tolerated the de facto extraction of material from the infrastructure and buildings as well as the extensive cultivation of agricultural land for economic gain.

6. The Role of the Armenian Diaspora in Kelbajar, Fizuli, Jebraïl, Agdam, Zangelan and Kubatly

Local authorities and interviewees frequently stressed that the Armenian diaspora provides support for infrastructure, medical care, social welfare and housing. In some situations, these efforts are outside of the local authorities' knowledge and control. However, its effects are clearly visible and boost the local authorities. Thus, in certain cases, the diaspora factor can be seen as constituting an indirect element of settlement policy.

7. Involvement of the Armenian and NK Authorities in Kelbajar, Fizuli, Jebraïl, Agdam, Zangelan and Kubatly

The FFM has seen no evidence of direct involvement by the authorities of Armenia in the territories, except for the provision of electricity

to parts of the Jebraïl and Kubatly Districts from Kapan, Armenia. The FFM has encountered NK's direct involvement in some of the territories, to wit: official acknowledgement of responsibility for schools in Kelbajar, payment of salaries for some 70 to 80 school teachers in the Kubatly and Zangelan Districts, and supply of basic health care and law and order especially in, but not limited to, the areas under administration by the Lachin authorities. The FFM learned of cases in Kelbajar and a small strip of Agdam District where people voted in both local and NK elections.

8. Economic Activities in Kelbajar, Fizuli, Jebraïl, Agdam, Zangelan and Kubatly

Almost everywhere in the territories where the FFM encountered people, it observed the cultivation of small-scale subsistence plots and the personal re-use of construction materials taken from nearby ruins. The more organized extraction of metals and bricks for resale was also seen universally, albeit sporadically, throughout the territories. The FFM witnessed, and confirmed with the NK authorities, that the systematic conversion of former vineyards to wheat cultivation is taking place. In this connection, the FFM witnessed the extensive and often systematic extraction of vineyard infrastructure, including removal of irrigation pipes and reinforced-concrete vine supports.

In the Kelbajar District, the FFM observed organized, large-scale farming activity. Beekeeping is quite widespread there as well. In and around Kelbajar town, the FFM saw long-haul flat-bed trucks transporting large logs extracted from the region's forests.

In Agdam District, the FFM encountered both small-scale dairy activity and largescale agricultural efforts whose harvests are intended for resale. In Agdam town and in its suburbs the FFM saw evidence of some extraction of metal and building materials from ruins and infrastructure, as well as limited grazing activity.

In Fizuli and Jebraïl Districts, there is extensive large-scale farming. Given that almost no one lives in these districts, this activity appears to be managed and manned seasonally by people from the outside. Throughout these two districts, the FFM has seen the evidence of the extraction of materials from ruins and infrastructure, including water pipes, metal scraps, bricks and stones. In some cases, these materials were neatly stacked alongside the road for pick-up.

Limited nomadic grazing and herding also take place.

In Zangelan and Kubatly Districts, the FFM observed extensive agricultural activity, grazing and herding, and infrastructure extraction.

9. Lachin District

9.1 Settlement Figures

The local and NK authorities report that some 3,000 settlers live in Lachin town. Concerning Lachin District, they could only offer a range of between 5,000 and 8,000 settlers, despite the fact that Lachin authorities have a settlement permission requirement and formal registration system ('propiska') in place.

As mentioned above in Chapter V-1, the FFM was extremely careful in reaching conclusions on figures and can only report on settlements and populations that it has actually observed, counted or interviewed. Thus, while the authorities' figure of 3,000 settlers in Lachin town corresponds with the FFM's findings, the FFM estimates that fewer than 8,000 people live in the district overall.

9.2 Characteristics of Settlements and Structures

Lachin town's physical and social infrastructure is well developed. Although it still contains many ruins and not all of its infrastructure has been repaired, the FFM observed many fully reconstructed or built-from-scratch buildings and houses. The quality of reconstruction is generally higher in Lachin town than in the rest of Lachin District. Throughout Lachin District, the FFM often found only basic infrastructure, which usually included a local administration and school, but not always electricity and running water. As well, the FFM saw a considerable number of villages that are completely destroyed and deserted.

9.3 Origins of Settlers

Generally, the pattern of settlers' origins in Lachin is the same as in the other territories. Thus, the overwhelming majority has come to Lachin from various parts of Azerbaijan, mostly after years of living in temporary shelters in Armenia. A comparatively small minority are Armenians from Armenia, including earthquake victims. They heard about Lachin as a settlement options by word-of-mouth, through the

media or from NGOs in Armenia and NK. There was no evidence of nonvoluntary resettlement or systematic recruitment.

9.4 Settlers' Reasons for Coming

Although incentives and quality of life played a larger role in people's decision to move to Lachin, the general reasons for settlement do not differ markedly from those found in the other territories. Because conditions are better in Lachin, it also draws settlers away from the other territories. For example, the FFM interviewed residents of Lachin town who had moved from Kelbajar District in search of less hardship.

9.5 Settlement Incentives

Settlement incentives are readily apparent. In Lachin town, and to a lesser and uneven extent in Lachin District, they include social welfare, medical care, a functioning infrastructure and administration, schools, decent roads, tax exemption or tax benefits, reduced rates for utilities, cheap or free electricity, and running water. The FFM determined, however, that the Lachin incentives do not include exemption from military service for males. On the basis of all of its observations and interviews in Lachin District, the FFM has concluded that the authorities pursue a proactive settlement policy.

9.6 The Role of the Armenian Diaspora

The FFM saw and was told of substantial diaspora contributions to reconstruction, infrastructure and social welfare in Lachin District and Lachin town. The local authorities acknowledge the importance of this contribution. Thus, the diasporan factor is an important part of settlement policy in Lachin.

9.7 Involvement of the NK and Armenian Authorities in Lachin

The direct involvement of NK in Lachin District is uncontested. Nagorno-Karabakh provides the Lachin budget and openly acknowledges direct responsibility for the district. Lachin residents take part both in local and NK elections.

While the links between Nagorno Karabakh and the Republic of Armenia remain outside the purview of this report, the FFM found no evidence of direct involvement of the government of Armenia in Lachin settlement. However, the

FFM did interview certain Lachin residents who had Armenian passports and claimed to take part in Armenian elections.

9.8 Economic Activities in Lachin

In Lachin town, the FFM found signs of normal urban existence, including shopping, dining in restaurants, and going to school (albeit often without heat or electricity in all three cases). There, settlers also cultivated small garden plots, but more as a supplement to their livelihoods than as the basis for it. In Lachin District, agriculture and dairy farming played an important role in the economy.

Prague, February 28, 2005

Emily Haber

Head of the Fact Finding Mission

Annexes

Annex 1 Members of the Fact Finding Mission

Annex 2 Documents presented by the Government of Azerbaijan

Annex 3 Paper presented by the Government of Armenia

Annex 4 Dossier presented by the Nagorno Karabakh Authorities

General Assembly

Fifty-ninth session

Agenda item 163

The situation in the occupied territories of Azerbaijan

Distr.: General
3 February 2005

Original: English

Letter dated 2 February 2005 from the Permanent Representative of Azerbaijan to the United Nations addressed to the Secretary-General

I would like to refer to the letter dated 3 December 2004 from the Permanent Representative of Armenia,¹ in which he made reference to the concluding observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights on the second periodic report of Azerbaijan on the implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights.²

Apparently, the content and outcomes of the reporting process and bilateral dialogue between a State party and a human rights treaty monitoring body are designed to contribute to the further effective implementation by that State party of its commitments under a specific international human rights instrument, not to be used as grounds for politically motivated accusations by another State party.

It is unfortunate that Armenia's representative, by applying, for his political convenience, a selective approach to the above-mentioned report, misinterprets and disguises its very essence. By doing so he tries to mislead the international community. It is not surprising that the Armenian representative, "presenting" paragraph 28 of the report, deliberately omitted the important words "by refugees and internally displaced persons", thus falsifying the meaning of the paragraph. He also dealt with paragraph 15 in the same indecent way.

The matter of the so-called illegal occupation of properties touched upon by the Committee on Economic, Social and Cultural Rights

and selectively picked by the Armenian representative from the complex of interrelated and interconnected issues should be considered in the context of the armed conflict between Armenia and Azerbaijan as a whole, and interpreted by taking into account its consequences, in particular the violent displacement of populations, which has been reflected in other relevant documents, including those adopted by the principal organs of the United Nations and other human rights treaty monitoring bodies.³

The Committee on Economic, Social and Cultural Rights itself, in the same report, notes that "the presence of a large number of refugees and internally displaced persons as a result of the conflict with Armenia continues seriously to hamper the State party's [Azerbaijan's] ability to implement the economic, social and cultural rights contained in the Covenant".⁴

Before attempting to misinterpret paragraph 15 in the context of the minority issue, Armenia should not overlook the fact that, unlike itself, which has purged its territory of all non-Armenians and become a uniquely mono-ethnic State, Azerbaijan has preserved its ethnic diversity to the present day. The United Nations High Commissioner for Refugees, during his visit to Baku last November, commended the fact, which speaks for itself, that there are at present about 30,000 Armenians living in Azerbaijan, outside the Nagorny-Karabakh region, including 20,000 in Baku.

1 A/59/593.

2 E/C.12/1/Add.104, 26 November 2004.

3 See General Assembly resolution 48/114; Security Council resolutions 822 (1993), 853 (1993), 874 (1993) and 884 (1993); E/CN.4/1999/79/Add.1, paras. 1, 20 and 23; and CERD/C/304/Add.75, para. 11.

4 E/C.12/1/Add.104, para. 11.

Instead of accusing other States of pursuing “discriminatory policies with regard to ethnic minorities”, it is for the Government of Armenia to exercise some degree of self-evaluation and to analyse the state of implementation of its own international obligations in the field of human rights, and in particular to pay more attention to the conclusions and recommendations of the human rights treaty monitoring bodies on its periodic reports. The human rights treaty monitoring bodies have repeatedly expressed their concerns about the spirit of intolerance prevailing in Armenia and the discriminatory policies and practices pursued in that country against ethnic and religious minorities, refugees and asylum-seekers, women and children.¹

As for the Goranboy district and the Chaykend village of the Khanlar district of Azerbaijan, which are mentioned by the Permanent Representative of Armenia as “Shahumian” and “Getashen” districts, respectively, it should be recalled that in 1989 Armenian armed groups turned Chaykend into a criminal hub from which they bombed and shelled surrounding villages and roads, terrorizing the local Azerbaijani population. From 1989 to 1991, in Chaykend and adjacent areas, 54 people fell victim to Armenian armed groups. In 1991 central law enforcement agencies of the then-Soviet Union apprehended dozens of Armenian criminal gangs that operated in the area.

As far as the Decree of the President of Azerbaijan of 22 August 2001 is concerned, that was one of the numerous measures taken by the Government of Azerbaijan with the purpose of ensuring the right to adequate living standards, in particular dwelling conditions, for 250,000 Azerbaijanis forcibly expelled from Armenia as a result of ethnic cleansing from 1987 to 1989. The Decree called for the reconstruction of 1,400 demolished houses in Ashaghy Aghjakand and Yukhari Aghjakand² in order to accommodate refugees from Armenia who had

already found shelter in the area, but not in Baku and Ganja as the Armenian representative claimed.

Before making clumsy attempts to react to the inclusion of item 163, entitled “The situation in the occupied territories of Azerbaijan”, in the agenda of the fifty-ninth session of the General Assembly, Armenia should realize the key difference between (a) the issues relating to serious breaches of the specific legally binding rules applicable in occupied territories, such as those prohibiting the transfer of population into the occupied territories, which falls within the category of war crimes, and (b) the complex of issues deriving from the problem of population displacement from the areas not considered occupied by definition.

Instead of trying to contribute to restoring peace and security in the region and putting an end to its illegal activities, Armenia, which bears the premier responsibility for the consequences of the armed conflict, misleads the international community by concealing the very essence of the document adopted by the United Nations human rights treaty monitoring body.

Last but definitely not least, and fully relevant to the matter in question, I would like to quote from resolution 1416, entitled “The conflict over the Nagorno-Karabakh region dealt with by the OSCE Minsk Conference”, adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on 25 January 2005: “The Parliamentary Assembly regrets that, more than a decade after the armed hostilities started, the conflict over the Nagorno-Karabakh region remains unresolved. Hundreds of thousands of people are still displaced and live in miserable conditions. Considerable parts of the territory of Azerbaijan are still occupied by Armenian forces and separatist forces are still in control of the Nagorno-Karabakh region ... The Assembly recalls resolutions 822 (1993), 853 (1993), 874 (1993) and 884 (1993) of the United Nations Se-

1 See A/57/18, paras. 277, 278, 280, 282 and 283; CRC/C/15/Add.119, paras. 24, 32, 46 and 48; CCPR/C/79/Add.100, paras. 14, 15, 16 and 17; and E/C.12/1/Add.39, para. 10.

2 The Ashaghy Aghjakand settlement of the Goranboy district was named Shahumian in 1938. On regaining its independence, Azerbaijan merely restored the original name of the settlement. As for the village referred to in the Armenian letter as Verinshen, it is nothing but a literal translation of the original Azerbaijani name of the settlement Yukhari Aghjakand into Armenian, omitting only the word “aghja”. The Armenian side began referring to Yukhari Aghjakand as Verinshen only after the beginning of the Armenia-Azerbaijan conflict, though one cannot find a settlement named Verinshen in that very place throughout history. To erase from history the fact that Azerbaijanis had lived in the area, which is now of the Republic of Armenia, it was in fact Armenia that renamed some 2,000 towns, villages and regions that bore Azerbaijani names for centuries, after their transfer from Azerbaijan to Armenia following the establishment of Soviet rule in both countries in 1920.

curity Council and urges the parties concerned to comply with them, in particular by refraining from any armed hostilities and by withdrawing military forces from any occupied territories” (see A/59/689-S/2005/64, annex I).

Therefore, I call on my Armenian counterpart to ponder the prospects of conflict settlement instead of resorting to futile efforts to falsify history and to make misstatements.

I should be grateful if you would have the text of the present letter circulated as a document of the General Assembly under agenda items 100 and 163.

(Signed) Yashar Aliyev
Ambassador
Permanent Representative

Генеральная Ассамблея

Пятьдесят девятая сессия

Пункт 163 повестки дня

Положение на оккупированных
территориях Азербайджана

Distr.: General
3 February 2005
Russian
Original: English

Письмо Постоянного представителя Азербайджана при Организации Объединенных Наций от 2 февраля 2005 года на имя Генерального секретаря

Хотел бы сослаться на письмо Постоянного представителя Армении от 3 декабря 2004 года¹, в котором он сослался на заключительные замечания Комитета по экономическим, социальным и культурным правам по итогам рассмотрения второго периодического доклада Азербайджана об осуществлении Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах².

Совершенно очевидно, что содержание и результаты процесса представления отчетности и двустороннего диалога между государством-участником и органом по наблюдению за осуществлением договора в области прав человека должны содействовать дальнейшему эффективному осуществлению данным государством-участником своих обязательств по конкретному международно-правовому документу в области прав человека, но не должны служить основанием для мотивированных политическими соображениями обвинений со стороны другого государства-участника.

К сожалению, представитель Армении, используя в своих политических интересах выборочный подход к вышеупомянутому докладу, дает искаженное толкование и представляет в ложном свете его подлинное содержание. Поступая таким образом, он пытается ввести в заблуждение международное сообщество. Неудивительно, что, «представляя» пункт 28 доклада, представитель Армении преднамеренно опустил важные слова «беженцами и лицами, перемещенными внутри страны», исказив тем самым смысл пункта. Столь же недобросовестный подход он также использовал в отношении пункта 15.

Вопрос о так называемом незаконном захвате имущества, который был затронут Комитетом по экономическим, социальным и культурным правам и отдельно выделен представителем Армении из всего комплекса взаимозависимых и взаимосвязанных вопросов, следует рассматривать в контексте вооруженного конфликта между Арменией и Азербайджаном в целом и толковать с учетом его последствий, в частности перемещения населения с применением насилия, факт которого нашел отражение в других соответствующих документах, в том числе в документах, принятых главными органами Организации Объединенных Наций и другими органами по наблюдению за соблюдением договоров о области прав человека³.

Сам Комитет по экономическим, социальным и культурным правам в этом же докладе отмечает, что «наличие значительного числа беженцев и лиц, перемещенных внутри страны, вследствие конфликта с Арменией по-прежнему серьезно препятствует усилиям государства-участника [Азербайджана] по осуществлению экономических, социальных и культурных прав, содержащихся в Пакте»⁴.

Прежде чем пытаться представить пункт 15 в ложном свете в контексте вопроса о меньшинствах, Армении следует не забывать о том, что в отличие от этой страны, которая изгнала со своей территории все неармянское население и превратилась в исключительно моноэтническое государство, Азербайджан сохранил свое этническое разнообразие до сегодняшнего дня. Верховный комиссар Организации Объединенных Наций по делам

1 A/59/593.

2 E/C.12/1/Add.104, 26 ноября 2004 года.

3 См. резолюцию 48/114 Генеральной Ассамблеи; резолюции Совета Безопасности 822 (1993), 853 (1993), 874 (1993) и 884 (1993); E/CN.4/1999/79/Add.1, пункты 1, 20 и 23; и CERD/C/304/Add.75, пункт 11.

4 E/C.12/1/Add.104, пункт 11.

беженцев в ходе его визита в Баку в ноябре прошлого года отметил тот факт, что в настоящее время в Азербайджане за пределами региона Нагорного Карабаха проживает около 30 000 армян, в том числе 20 000 в Баку, что само говорит за себя.

Вместо того, чтобы обвинять другие государства в проведении «дискриминационной политики в отношении этнических меньшинств», правительству Армении следует провести определенную самооценку и проанализировать состояние осуществления своих собственных международных обязательств в области прав человека, в частности уделять больше внимания выводам и рекомендациям органов, контролирующих соблюдение договоров в области прав человека, в связи с его собственными периодическими докладами. Органы, контролирующие соблюдение договоров в области прав человека, неоднократно выражали обеспокоенность господствующим в Армении духом нетерпимости и проводимой в этой стране дискриминационной политикой и практикой в отношении этнических и религиозных меньшинств, беженцев и лиц, стремящихся получить убежище, женщин и детей¹.

Что касается Гёранбойского района и села Чайкенд Ханларского района Азербайджана, которые упоминаются Постоянным представителем Армении как «Шаумянский» и «Геташенский» районы, соответственно, то следует напомнить, что в 1989 году армянские вооруженные группировки превратили Чайкенд в преступный центр, из которого они совершали нападения и обстреливали близлежащие поселения и дороги, терроризируя местное азербайджанское население. В период 1989–1991 годов в Чайкенде и прилегающих районах жертвами армянских вооруженных группировок стали 54 человека. В 1991 году центральные правоохранительные органы существовавшего в то время Советского Союза задержали десятки армянских преступных банд, действовавших в этом районе.

Что касается указа президента Азербайджана от 22 августа 2001 года, то это была одна из многочисленных мер, принятых правитель-

ством Азербайджана в целях обеспечения права на надлежащие условия жизни, в частности жилищные условия, для 250 000 азербайджанцев, принудительно выселенных из Армении в результате этнической чистки 1987–1989 годов. Указом было поручено восстановить 1400 домов, уничтоженных в Ашаги-Агджакенде и Юхари-Агджакенде², с тем чтобы разместить беженцев из Армении, которые уже нашли убежище в этом районе, но не в Баку и Гяндже, как утверждает представитель Армении.

Прежде чем предпринимать неуклюжие попытки отреагировать на включение пункта 163 повестки дня пятьдесят девятой сессии Генеральной Ассамблеи, озаглавленного «Положение на оккупированных территориях Азербайджана», Армении следует осознать существенное различие между а) вопросами, касающимися серьезных нарушений конкретных юридически обязательных норм, применимых к оккупированным территориям, такими, как нормы, запрещающие перемещение населения на оккупированные территории, что относится к категории военных преступлений, и б) комплексом вопросов, связанных с проблемой перемещения населения из районов, которые не рассматриваются в качестве оккупированных по своему определению.

Вместо того, чтобы стремиться содействовать восстановлению мира и безопасности в регионе и положить конец своим незаконным действиям, Армения, которая несет главную ответственность за последствия вооруженного конфликта, вводит международное сообщество в заблуждение, пытаясь скрыть подлинный смысл документа, принятого органом Организации Объединенных Наций, контролирующим соблюдение договора о правах человека.

И наконец, последнее по порядку, но не по значению. В полном соответствии с существом рассматриваемого вопроса я хотел бы привести цитату из резолюции 1416, озаглавленной «Конфликт в Нагорно-Карабахском регионе, рассмотренный на Минской конференции Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе», которая была принята Парламентской ассамблеей Совета Европы 25 января 2005 года

1 A/57/18, пункты 277, 278, 280, 282 и 283; CRC/C/15/Add.119, пункты 24, 32, 46 и 48; CCPR/C/79/Add.100, пункты 14, 15, 16 и 17; и E/C/12/1/Add.39, пункт 10.

2 Населенный пункт Ашаги-Агджакенд в Гёранбойском районе получил название Шаумян в 1938 году. Восстановив свою независимость, Азербайджан лишь вернул этому населенному пункту свое первоначальное название. Что касается села, упомянутого в письме представителя Армении как Вериншен, то это не что иное, как буквальная транслитерация первоначального азербайджанского названия населенного пункта Юхари-Агджакенд на армянский язык без слова «агджа». Армянская сторона начала называть Юхари-Агджакенд как Вериншен только после начала армяно-азербайджанского конфликта, хотя на протяжении всей истории невозможно найти населенного пункта под названием Вериншен. Для того чтобы стереть из истории тот факт, что азербайджанцы проживали в районе, который теперь является Республикой Арменией, Армения фактически переименовала порядка 2000 городов, сел и районов, носивших азербайджанские названия в течение столетий, после их перехода от Азербайджана к Армении и после установления Советской власти в обеих странах в 1920 году.

и в которой, в частности, отмечается: «Парламентская ассамблея сожалеет о том, что по прошествии более чем 10 лет после начала боевых действий конфликт в Нагорно-Карабахском регионе так и не урегулирован. Сотни тысяч людей по-прежнему перемещены и живут в ужасных условиях. Значительная часть территории Азербайджана все еще находится под оккупацией вооруженных сил Армении, а сепаратистские силы по-прежнему контролируют Нагорно-Карабахский регион... Ассамблея ссылается на резолюции 822 (1993), 853 (1993), 874 (1993) и 884 (1993) Совета Безопасности Организации Объединенных Наций и настоятельно призывает соответствующие стороны соблюдать их, в частности, путем отказа от любых военных действий и путем вывода

вооруженных сил со всех оккупированных территорий» (см. A/59/689-S/2005/64, приложение I).

В этой связи я призываю армянскую сторону задуматься над перспективами урегулирования конфликта, а не предпринимать бесплодные усилия по фальсификации истории или делать вводящие в заблуждение заявления.

Буду признателен Вам за распространение текста настоящего письма в качестве документа Генеральной Ассамблеи по пунктам 100 и 163 повестки дня.

(Подпись) Яшар Алиев
Посол
Постоянный представитель

General Assembly Security Council

Fifty-ninth session

Agenda item 163

The situation in the occupied
territories of Azerbaijan

Distr.: General
1 March 2005

Original: English

Letter dated 28 February 2005 from the Permanent Representative of Azerbaijan to the United Nations addressed to the Secretary-General

The Republic of Armenia continues to conduct an active settlement policy in the occupied territories of the Republic of Azerbaijan aimed at the consolidation of the status quo in the occupied territories and the prevention of the expelled Azerbaijani population from returning to their lands of origin. This policy falls within the serious violation of the laws and customs of war and, in particular, constitutes a grave breach of the Fourth Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, of 12 August 1949. In general, according to the laws and customs of war, being only a temporary administrator of occupied territory, the occupying Power must not interfere with its original economic and social structures, organization, legal system or demography,¹ acquire ownership of immovable public property in the occupied territory, including natural resources.

Likewise, the policy of settlement runs contrary to the process of peaceful settlement of the conflict, harms the negotiations, pre-empts their outcome and attempts compelling Azerbaijan to reconcile to fait accompli situation. The facts obtained from various sources confirm that this policy in the occupied territories of Azerbaijan is purposefully carried out in an organized and planned manner by the Government of Armenia with the active assistance of the Armenian diaspora.

Notwithstanding the efforts of the Government of Armenia to conceal its direct involvement in the transfer projects, the high-level

working group on the implementation of a large-scale settlement transfer programme called “Return to Artsakh” is headed by Andranik Margaryan, Prime Minister of Armenia, with the participation of Benik Bakhshiyani, Counsellor, Gagik Eganyan, Head of Department of Migration and Refugees of the Republic of Armenia and other senior officials, as well as Yerkir, a non-governmental organization. In an interview on 18 December 2003 Prime Minister Margaryan confirmed that “Armenia and NKR are within the common economic space” and that their “main purpose is the settlement of NKR and development of its investment field by means of creating the favourable regime for economic subjects.”²

The organizations Armenian Education Fund of Western America, Hayastan Fund, Yerkir Union and Armenian Eparchy Council of Tehran are major sponsors of the illegal transfer operations and construction carried out in the occupied territories. With the assistance of Yerkir, by spring 2004, 35 families had already established residence. In 2004 Yerkir planned to implement programmes worth US\$ 500,000 and to resettle about 80 families in the occupied territories.³ In 2004 for the implementation of the “Return to Artsakh” programme \$400,000 had been allocated from international funds and 90 buildings had been constructed in the occupied territories of Azerbaijan.⁴

The misappropriation of natural resources and cultural monuments is directly related to the

1 Statement by the representative of the International Committee of the Red Cross to the Conference of High Contracting Parties to the Fourth Geneva Convention, 5 December 2001.

2 <www.gov.am/ruversion/premier_2/print.html?r=299&rul>; and <http://www.menq.am/pls/dbms/mnp.show_npitem?pnp=128&pfile=359977&pnew=y&plgg=3>.

3 <<http://a1plus.am/eng/?go=print&id=15280>>.

4 <www.kavkaz.memo.ru>.

settlement policy. There are two large gold fields in the occupied territories of Azerbaijan: Zod mine in Kalbajar and Vejnali mine in Zangilan. In 1993 an agreement worth \$63 million on the exploitation of the Zod mine was signed between the Armenian side and the Canadian company First Dynasty Mines, Ltd. (in 2002 renamed to “Sterlite Gold, Ltd.). The Government of Armenia reports that it is currently working on the issue of enhancing the profitability of the Vejnali mine estimated at 4.5 tons with a view to launching its exploitation. In this regard Armenia plans to involve United States and Canadian companies.

Armenia has involved a number of foreign firms and companies in its illegal economic activities in the occupied territories. DSA, specializing in processing and producing gems and jewellery, Shoqakn, joint stock company established by Israeli citizen Lev Levayev, and LL Diamond, Dimotech founded by the Belgian firm Rosy Blue, as well as the Shusha branch of the Jewelry Factory of Armenia are on the list. De Beers, a famous company exporting, jointly with the English “Furfano” company, natural diamonds to Armenia, whose monthly export estimated at 8,000-20,000 carats of minerals, Lori owned by Ayk Arslanyan, a Belgian citizen, Arevakn owned by Robi Pasha, an Israeli citizen, Aqavni and Andranik joint stock companies of limited liability, as well as Gaqazard joint stock company and many others are operating in Nagorny Karabakh and other occupied territories of Azerbaijan.

Armenia attaches the utmost importance to the misappropriation of the monuments of the ancient Caucasian Albania in the occupied territories. The Armenian side has already attempted to present the Albanian religious monuments of Khotavank Monastery (sixth to twelfth century) in Kalbajar, more than 10 temples (fifth to eleventh century) in Lachin and the church located in Kangarli village of Aghdam district as Armenian monuments. Ancient Albanian scripts, ornaments carved on walls and crosses related to the above-mentioned monuments have been destroyed and replaced by Armenian attributes. A number of mosques are being used as storehouses.

The change of Azerbaijani toponymy into

Armenian has been employed widely. The names of Azerbaijan’s Kalbajar, Lachin, Gubadli and Zangilan districts, by being changed to Karvajar, Kashatagh, Kashunik and Kovsakan, have accordingly been “Armenianized”. In all these actions the ultimate goal is to create the basis for future annexation of those territories.¹

The occupied territories have become a particular source of crime untouched by international monitoring. The separatist regime has created an enabling environment for illegal drug cultivation, production and realization. These facts were duly reflected in the report of the United States Department of State on international control strategy on drugs (March 2000). Drug smugglers are under the protection of the so-called “authorities” and financial benefits derived from drug realization are earmarked for keeping the occupied territories under “control” and paying for hired labour.² Hemp cultivation in the occupied territories of Azerbaijan has also been referred to in the relevant report of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe.³

Any statements that these are Armenian refugees from Azerbaijan or those affected by the earthquake in Spitak, Armenia, in 1988 who are being settled in the occupied territories of Azerbaijan can in no way justify the settlement policy. It is hard to believe that Armenian refugees voluntarily decided to move to the areas devastated as a result of combat action. Nor is it convincing that people leave the area ruined by an earthquake in order to settle in a region destroyed by war.

Azerbaijan has gathered many facts with regard to the above-mentioned activities carried out by Armenia in the occupied territories, a number of which have been reported to the United Nations (see A/59/568 and A/59/689-S/2005/64). Nonetheless, we continue to work in this direction, and have collected more information on the illegal settlement in the occupied territories.

As follow-up I have the honour to transmit herewith a compact disk containing video film⁴ witnessing the Government-supported transfer of Armenians from Yerevan to the occupied Lachin region of Azerbaijan (produced by Abkhaz and Georgian journalists) and satellite

1 <www.artsakhworld.com>.

2 <www.state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2000/892.htm>.

3 <www.assembly.coe.int/default.asp>.

4 May be viewed at <www.un.int/azerbaijan/movie.avi>.

images¹ of the occupied territories of Azerbaijan. The hard copy of the images² and their comments are also attached to this letter.

This information was presented to the OSCE Minsk Group Fact-Finding Mission to the occupied territories of Azerbaijan before it was dispatched.

I should be grateful if the present letter and the comments annexed to the letter were urgently distributed as a document of the General Assembly under agenda item 163 and of the Security Council.

(Signed) Yashar Aliyev
Ambassador
Permanent Representative

Annex I to the letter dated 28 February 2005 from the Permanent Representative of Azerbaijan to the United Nations addressed to the Secretary-General Space Images of the occupied territories of the Republic of Azerbaijan

This text contains the comments to the satellite captured images of the occupied Azerbaijan's districts of Kelbajar, Gubadly, Zangilan and Lachin, as well as the towns of Khankandi and Shusha, and the road from Gorus (Armenia) to Lachin (Azerbaijan). Resolution of preciseness of each image constitutes 0,8 m.

A. Kelbajar region.

The survey was made on 2 September 2004. Images include both general view and separate fragments.

Image A 1. A picture of the military installations is clear observed in the image. Surrounding buildings have been completely demolished. As the survey was made in the morning and no shadow is being observed, it leads to a conclusion that the buildings have been destroyed to the ground. In right bottom of the image military vehicles, tracks and other military equipment are observed. Background of roads proves that they are under active exploitation. The buildings serve both for military and civilian purposes.

Image A 2. This is the city of Kelbajar, the central part of the Kelbajar region. As a result of

the occupation, almost all the housing pool of the city has been destroyed and burned to the ground. It is clearly seen from the remains of once-buildings. However, recently as it is seen at the picture some buildings have been reconstructed. Roofs of some houses indicate that the houses are renovated. Until the time of the occupation of these territories such type of roofs was unusual for Azerbaijan. They are newly built. Houses have been rebuilt mostly by the roadside; the intensive exploitation of roads is clearly seen.

Image A 3. The north-east part of the city of Kelbajar. The same picture is observed here as well, i.e. the most part of the city had been destroyed and recently reconstructed houses are located by the roadsides. Some houses have the white colored roofs and some – modern type red colored ones. All of the renovated houses are at immediate roadsides. It's seen that these territories are inhabited and actively being exploited.

Image A 4. This is Chaykend village of the Kelbajar region. It is clearly visible that as a result of the occupation the village has been destroyed. Newly erected houses confirm the settlement of population in this area. In the right part of the image there is a bridge built over the river, the main road and the bridge indicate that these roads are being used very intensively.

Image A 5. This is Sinihkilse village of the Kelbajar region. The newly restored houses in the background of destroyed houses and even the cultivation of a plot of land in the right part of the image are visible seen here. Inhabitants of the village are farming, i.e. till land and breed cattle.

B. Gubadly region.

These are different parts of the territory of the Gubadly region.

Image B 1. This is the territory of the City of Gubadly. In this image garages, fence-roofs and constructions in the form of hangar, as well as the equipment in front of the buildings are clearly seen. This territory is used for military purposes. Close look reveals specific color, which implies that the equipment mainly consists of trucks. In the right part of the image there is a big construction, looks like a barrack. There is a small square with the equipment around in front of it. In the left bottom of the image destroyed buildings are shown.

1 See annexes I and II (the original coloured images in pdf format may be consulted on ODS).
2 The original coloured images may be consulted in room S-3520 of the Secretariat.

Image B 2. This is the territory of the City of Gubadly. Before, this part used to be the center of the city. Here we can see lawns around buildings and newly asphalted territories. Roof of the buildings reveal that they have recently been reconstructed. The color of the roofs exposes whether it's new or old. The color of the roof of the building in the right bottom of the image differs from the color of roofs of other buildings. This is old, whereas others are new ones. Beside military constructions, in left top of this image there are buildings used for civilian purposes, with the court-yard nearby. The color of roads of the area indicates that they are being intensively used.

Image B 4. This is the training center for armoured vehicles. In the top of the image in the square military equipments – tanks have been shown. Strips from the south-east to the north-west part of the image show that the military equipments and tanks are used here. These paths are employed for entry and exit of military equipment in the testing area. Perpendicularly to that strip another path is being shown, which is covered by asphalt or concrete. It is used for aircrafts. Control posts have been set in some part of the strip and most likely they monitor take off and landing of planes. Generally speaking, geographically the region provides opportunities for the use of both armoured vehicles and aircrafts. Roads are intensively used in the area.

Image B 5. This is the image from Demirchiler village of Gubadly region. The buildings on this territories had been demolished, but some of them were renovated, which is obvious since their roofs have been colored and renewed. Looking at the right of the image, it is seen that soils are being utilized and cultivated. Thus, this area is inhabited and its territory is being used by the settlers.

Image B 6. This is the image of the territory of Gubadly region. We suppose that this is a big building with a high fence erected around it. The shadow makes clearly visible the fence around the building with control posts in every corner. This object is being used for military purposes.

Image B 7. This is the image of Godekler village. There is a new building in the background of ruined objects. Based on its length and width we can assume that the building is used for civil purposes, namely for stock-farming. On the other hand, there is similarity in appearance of the building to military unit, i.e. barracks. Light background around the building shows its in-

tense exploitation. At the same time, the territory is fenced, and thus, it is guarded.

Image B 8. This image is a part of the territory of Gubadly region. Given that survey was made in September of 2004, which is post farming period, therefore different spots appeared on the image could be either hay or straw stacks. This proves utilization of the territory for agricultural purposes.

Image B 9. This territory is also being utilized for agricultural purposes. Even tracks of different equipment and irrigation facilities are noticeable. Spots on the image could be reflection of haystacks and cattle. Crop has already been reaped. So land has not been ploughed yet. Comparison with surrounding background makes it obvious that this is intensively exploited tract.

C. Zangilan.

Next is the image captured by satellite on 2 September 2004.

Image C 1. In image it is the road between Minjivan and Zangilan settlements, more precisely on the right side of road the village of Melikli and on the left side the village Girikh Mushlan are visible. Undoubtedly, soils of these territories are being extensively utilized. Different parts of tract appear in different colours ranging from light to green and show cultivation of different plants; furthermore territories in upper part of road are divided in parts. No doubt that these territories are used by population inhabiting those very areas.

D. Lachin.

Image D. Another survey depicting territory called Lachin corridor was made on 2 September 2004. The road is viewed very clearly. There were 50 vehicles on that road at the time of surveillance. The analysis of the information obtained from the surveillance shows that 35 out of those 50 vehicles were trucks. On this particular image a large truck can be seen. It may also be noticed that the land on both sides of the road is being used. Various kinds of plants may be distinguished by their colors.

Image E 1. Lachin territory. The surveillance here took place on 23 August. The fragments of several separate settlements are shown here. Even if the large part of the village has been destroyed, the image shows that up to 40-50% of houses in the settlement have been restored. In general, the roofs in this area have never been of

this color before. All of these houses have been built recently. As it can be seen from their colors, these are modern roof coverings. The roads around these houses differ from the background by their color, and their active use is evident. Houses have been built in the hills, that to say in more comfortable places.

Image E 2. This is city of Lachin. The major part of the city has been destroyed. However, new buildings have been constructed recently. Both small and relatively large buildings have been restored here. The background of the roads leading to these settlements, the fact that they are not covered by grass indicates that these roads are being actively utilized. There is a steady traffic between the buildings. The pavement of the roads is in normal condition and the roads are under constant control and reconstruction.

Image E 3. The next is Metskaladeresi village of Lachin region. The major part of houses here has been restored. It is well-known that at the time of the occupation of Lachin in 1992 all settlements here have been burnt down. There was no single house remaining. The image shows however that 90% of the village has been restored. This area has been traditionally used for cattle rearing. The image clearly shows that it is still being used for the same purposes. The vehicle can be seen on the road. The court-yards are also being utilized. On the territory in the upper right corner of the image the agricultural works are being conducted.

Image E 4. Sus village – one part of houses has also been rebuilt, another part remains destroyed. Some of the buildings have no roofs, others have been reconstructed and are being used. It is evident that people inhabiting this territory widely use the surrounding areas as well.

Image E 5. One of residential areas of Lachin. 80-85% of the houses have been repaired. Also court-yards, dachas, fruit trees near every house, constructions, plazas in the village are clearly visible and everything else is actively used, which confirms the settlement.

Image E 6. Territory of the Lachin district, on the left side of the image one ruined house and on the right side repaired house are visible. There are two valleys. You can see the repaired house. Road is also used. It is obvious fact that resettlements are carried out here.

Image F1. City of Agdam – lands around the city without any doubt are actively cultivated (before and after surveillance). Big portion of crop has already been harvested, but in some ar-

reas the harvest is still to be carried out. These areas are obviously made use of for the agricultural purposes. Roads are in a very good condition. But the city itself has completely been ruined. Some of the buildings are probably used for military purposes by those who harvest this land.

Image F 2. For comparison city of Agdam with its surroundings are displayed.

G. Khankendi, Shusha.

Image G 1. Territory of the city with that of existed before occupation was compared. Nowadays the city is enlarged, residential areas are increasing and number of buildings is rising. Without any doubt that both military installations and civilian buildings in the city are being used. In the right top right of the image military installations are visible. They are easily recognized by color and background.

Image G 2. Surroundings of the city are being expanded. Comparison of maps issued 10-15 years before reveals changes. City has been enlarged due to transfer of new settlers. New buildings have been constructed. By the color of roofs of buildings it is obvious that they are modern constructions (especially in the outskirts).

Image G 3. This is Shusha. Unlike Khankendi a big portion of Shusha has been destroyed. In Khankendi buildings are in normal conditions, whereas in Shusha most of buildings have been demolished. People reside in some buildings, including in high-rise ones (4 or 5 levels). In the heart of the city there is a church. It is visible that the territory surrounding it is used. Neighboring building has recently been repaired as seen from its roof. In the left top one can see jail facility. This jail is in normal condition, which means that it is operational. Buildings have new roofs and high fences. In front of it there is a check-point and many other look-out posts are placed along the fence.

Some houses are covered with new white metallic roofs. Such kind of metallic roofs are shining certain period until they are new and there is a clear view of these roofs' metal shining at the sun. Other houses are red colored, these are completely new or reconstructed buildings.

Image G 4. This is a fragment from satellite capturing of Shusha in October 2003. Comparison show clear differences between the images of 2003 and 2004. With the passage of time the number of rebuild or newly erected buildings is growing, so is the number of settlers.

Генеральная Ассамблея Совет Безопасности

Пятьдесят девятая сессия

Пункт 163 повестки дня

Положение на оккупированных
территориях Азербайджана

Distr.: General
1 March 2005
Russian
Original: English

Письмо Постоянного представителя Азербайджана при Организации Объединенных Наций от 28 февраля 2005 года на имя Генерального секретаря

Республика Армения продолжает проводить активную политику заселения оккупированной территории Азербайджанской Республики, направленную на то, чтобы сохранить статус-кво на оккупированных территориях и не допустить возвращения изгнанного азербайджанского населения на свои исконные земли. Эта политика представляет собой серьезное нарушение законов и обычаев войны и, в частности, является грубым нарушением Женевской конвенции о защите гражданского населения во время войны от 12 августа 1949 года. В целом, согласно законам и обычаям войны, оккупирующая держава, осуществляя лишь временное управление на оккупированной территории, не должна изменять уже существующую экономическую и социальную структуры, организацию, правовую систему или демографическую структуру¹, приобретать недвижимую общественную собственность на оккупированной территории, включая природные ресурсы.

Таким образом, политика идет вразрез с процессом мирного урегулирования этого конфликта, наносит ущерб переговорам, предвосхищая их результаты, и направлена на то, чтобы заставить Азербайджан смириться со сложившейся ситуацией как со свершившимся фактом. Сведения, полученные из различных источников, подтверждают, что эта политика на оккупированных территориях Азербайджана целенаправленно, организовано и планомерно проводится правительством Армении при активном содействии со стороны армянской

диаспоры.

Несмотря на усилия правительства Армении скрыть свое непосредственное участие в проектах переселения, необходимо отметить тот факт, что Рабочую группу высокого уровня по осуществлению широкомасштабной программы переселения под названием «Возвращение в Арцах» возглавляет премьер-министр Армении Андраник Маргарян, а в ее работе принимают участие советник Беник Бахшиян, начальник Управления по миграции и беженцам Республики Армения Гагик Еганян и другие старшие должностные лица, а также неправительственная организация «Еркир».

В своем интервью 18 декабря 2003 года премьер-министр Маргарян подтвердил, что «Армения и НКР находятся в едином экономическом пространстве» и что их «главной задачей является заселение НКР и развитие ее инвестиционного пространства путем создания благоприятного режима для экономических субъектов»².

Основными спонсорами незаконных «операций по переселению» и строительства, осуществляемых на оккупированных территориях, являются организации «Армянский фонд образования Западной Америки», «Фонд Хаястан», союз «Еркир» и Совет армянской епархии Тегерана. При содействии «Еркир» к весне 2004 года уже переселилось 35 семей. В 2004 году «Еркир» планирует осуществить программы на сумму 500 000 долл. США и обеспечить переселение на оккупированные территории примерно 80 семей³. В 2004 году

1 Заявление представителя Международного комитета Красного Креста на Конференции Высоких Договаривающихся Сторон четвертой Женевской конвенции, 5 декабря 2001 года.
2 <www.gov.am/tuversion/premier_2/print.html?=-299&url>; и <http://www.menq.am/pls/dbms/mnp.show_npitem?np=128&pfile=359977&pnew=y&plgg=3>.
3 <<http://alplus.am/eng/?go=print&id=15280>>.

для осуществления программы «Возвращение в Арцах» из международных фондов было выделено 400 000 долл. США и на оккупированных территориях Азербайджана было построено 90 зданий¹.

Прямым следствием политики переселения является неправомерное присвоение природных ресурсов и памятников культуры. На оккупированной территории Азербайджана находятся два крупных месторождения золота: месторождение Союдлы в Кельбаджарском районе и месторождение Веджнали в Занги-ланском районе. В 1993 году армянская сторона и канадская компания «Фёрст дайнасти майнз ЛТД» (в 2002 году переименована в «Стерлайт голд ЛТД») подписали соглашение на разработку месторождения Союдлы на сумму 63 млн. долл. США. Правительство Армении сообщает о том, что в настоящее время оно решает вопрос о повышении производительности месторождения Веджнали, запасы которого, по оценкам, составляют 4,5 тонны, с целью начать его эксплуатацию. Для этого Армения планирует задействовать американские и канадские компании.

Армения привлекла ряд иностранных фирм и компаний к своей незаконной экономической деятельности на оккупированных территориях. В их список входят: «ДСА», специализирующаяся на обработке драгоценных камней и производстве ювелирных изделий, созданное гражданином Израиля Львом Леваевым, и «ЛЛ Даймонд» акционерное общество «Шоакан», учрежденная бельгийской фирмой «Роузи блу» компания «Даймотек», а также шушенское отделение ювелирной фабрики Армении. В Нагорном Карабахе и на других оккупированных территориях Азербайджана действуют «Де Бирс» – известная компания, экспортирующая природные алмазы в Армению, объем экспорта которой, совместно с английской компанией «Фёрфано», оценивается в 8–20 000 каратов минералов в месяц, принадлежащая гражданину Бельгии Аику Арсланяну компания «Лори», принадлежащая гражданину Израиля Роби Паше компания «Аревакн», акционерные общества с ограниченной ответственностью «Акавни» и «Андраник», а также акционерная компания «Гаказард» и многие другие.

Армения придает чрезвычайно важное значение переименованию памятников древней Кавказской Албании на оккупированных тер-

риториях. Армянская сторона уже предприняла попытки представить албанские религиозные памятники монастыря Хотаванк (VI–XII век) в Кельбаджаре, более десяти храмов (V–XI веков) в Лачине и церковь, расположенную в деревне Кангарли Агдамского района, как памятники армянской культуры. Древние албанские надписи, орнаменты на стенах и кресты на вышеупомянутых памятниках были уничтожены и заменены армянскими символами. Некоторые мечети используются в качестве складов.

Широко используется такой метод, как изменение азербайджанских названий на армянские. Названия районов Азербайджана Кельбаджар, Лачин, Кубатлы, Зангелан были изменены на Карвачар, Кашатах, Кашуник, Ковсакан, с тем чтобы «арменизировать» их. Конечной целью всех этих действий является «создание основы» для будущей аннексии этих территорий².

Оккупированные территории стали особым источником преступности, на который не распространяется международный контроль. Сепаратистский режим создал «благоприятные условия» для незаконного разведения содержащих наркотические вещества растений, производства и реализации наркотиков. Эти факты были должным образом отражены в докладе Государственного департамента Соединенных Штатов Америки о стратегии в области международного контроля над наркотиками (март 2000 года). Занимающиеся контрабандой наркотиков лица находятся под защитой так называемых «властей», а полученные от продажи наркотиков финансовые средства предназначаются для того, чтобы держать оккупированные территории «под контролем» и оплачивать лиц наемного труда³. Факт выращивания конопли на оккупированных территориях Азербайджана был также отражен в соответствующем докладе Парламентской ассамблеи Совета Европы⁴.

Любые заявления о том, что на оккупированных территориях Азербайджана селятся армянские беженцы из Азербайджана или лица, пострадавшие от землетрясения в Спитаке, Армения, в 1988 году, никоим образом не могут оправдать политику переселения. Трудно предположить, что армянские беженцы добровольно решили перебраться в районы, разрушенные в результате боевых действий. Не убеждает также и заявление о том, что люди

1 <www.kavkaz.memo.ru>.

2 <www.artsakhworld.com>.

3 <www.state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2000/892.htm>.

4 <www.assembly.coe.int/dafault.asp>.

покинули район, разрушенный в результате землетрясения, с тем чтобы поселиться в регионе, пострадавшем от войны.

Азербайджан собрал многочисленные факты в отношении вышеупомянутых действий Армении на оккупированных территориях, некоторые из которых были доведены до сведения Организации Объединенных Наций (см. А/59/568 и А/59/698-S/2005/64). Тем не менее мы продолжаем работу в этом направлении и располагаем большим объемом собранной информации о незаконном заселении оккупированных территорий.

В подтверждение этого имею честь настоящим препроводить компакт-диск, содержащий видеофильм¹ об осуществляемом при поддержке правительства переселении армян из Еревана в оккупированный Лачинский район Азербайджана (снят абхазскими и грузинскими журналистами) и спутниковые фотографии² оккупированных территорий Азербайджана. К настоящему письму прилагаются также распечатки этих фотографий³ и комментарии к ним.

Эта информация была представлена миссии по сбору фактов на оккупированных территориях Азербайджана Минской группы ОБСЕ до ее отъезда.

Буду признателен Вам за незамедлительное распространение настоящего письма и прилагаемых к нему комментариев в качестве документа Генеральной Ассамблеи по пункту 163 повестки дня и документа Совета Безопасности.

(Подпись) Яшар Алиев
Посол
Постоянный представитель

Приложение I к письму Постоянного представителя Азербайджана при Организации Объединенных Наций от 28 февраля 2005 года на имя Генерального секретаря

Космические снимки оккупированных территорий Азербайджанской Республики

Настоящий документ содержит комментарии к сделанным со спутника снимкам Кельбаджарского, Кубатлинского, Зангеланского, Лачинского районов, дороги из Гориса (Ар-

мения) в Лачин (Азербайджан) и городов Ханкенди и Шуша. Каждый снимок имеет разрешение до 0,8 метра.

А. Кельбаджарский район.

Съемка была произведена 2 сентября 2004 года. Сняты как общий вид, так и отдельные участки.

Снимок А 1. На снимке ясно видны военные объекты. Окружавшие их здания были полностью уничтожены. Несмотря на то, что съемка производилась утром, тени полностью отсутствуют, на основании чего можно сделать вывод о том, что здания были разрушены до основания. В правом нижнем углу снимка заметны военные автомобили, грузовики и другая военная техника. Состояние дорог подтверждает их активную эксплуатацию. Здания используются одновременно для военных и гражданских целей.

Снимок А 2. На снимке отражена центральная часть Кельбаджарского района – город Кельбаджар. В результате оккупации практически весь жилой фонд города был уничтожен – сожжен дотла. Это явно видно по руинам когда-то существовавших домов. Однако, как можно судить по данному снимку, в последнее время часть домов была отремонтирована. Вид крыш некоторых из них говорит о том, что они новые. До оккупации этих территорий такие крыши не были характерны для Азербайджана. Они покрыты недавно. Дома в основном восстановлены вдоль дороги, причем ясно видно, что они активно используются.

Снимок А 3. Северо-восточная часть города Кельбаджар. Аналогичная картина наблюдается и здесь, т.е. большая часть города была разрушена, а дома восстановлены в основном вдоль дорог. У некоторых домов крыши белого цвета, а у других – современные, красного цвета. Все восстановленные дома выходят непосредственно на дороги. На снимке видно, что эта территория не заселена и активно используется поселенцами.

Снимок А 4. Это – деревня Чайкенд в Кельбаджарском районе. Ясно видно, что в результате оккупации деревня была уничтожена. Наличие новых домов подтверждает заселение этого района. В правой части снимка виден мост через реку, при этом, судя по состоянию дороги и моста, можно сделать вывод о том, что эти дороги весьма активно используются.

1 С ним можно ознакомиться по адресу: <www.un.int/azerbaijan/movie.avi>.

2 См. приложения I и II (с оригиналами цветных изображений в формате pdf можно ознакомиться в СОД).

3 С ними можно ознакомиться в комнате S-3520 Секретариата.

Снимок А 5. Это – деревня Синихкилсе в Кельбаджарском районе. И здесь среди разрушенных домов ясно видны только что восстановленные дома. В правой части снимка можно различить участок обрабатываемой земли. Жители деревни занимаются сельским хозяйством – пахут землю и разводят скот.

В. Кубатлинский район.

На этих снимках сняты различные части Кубатлинского района.

Снимок В 1. Это – территория города Кубатлы. На нем хорошо заметны гаражи, огражденные по периметру крыши, и строения в форме ангара, а также техника перед зданиями. Эта территория используется для военных целей. При более тщательном рассмотрении становится заметна специальная окраска, на основании чего можно сделать вывод о том, что в основном там находятся грузовые автомобили. В правой части снимка видно большое строение, по форме напоминающее казарму. Перед ним – небольшой плац, вокруг которого находится техника. В левой нижней части снимка заметны разрушенные здания.

Снимок В 2. Это – территория города Кубатлы. Сфотографированный участок ранее был центром города. Заметны лужайки вокруг зданий и недавно заасфальтированные участки. Окраска домов свидетельствует о том, что они недавно были отремонтированы. По цвету крыш можно сказать, какие из них новые, а какие – старые. Крыша дома, находящегося в правом нижнем углу снимка, по своему цвету отличается от крыш других домов. Ее цвет говорит о том, что она старая, в то время как другие крыши – новые. Помимо военных строений в левом верхнем углу снимка видны дома, используемые для гражданских целей, к которым прилегает двор. По цвету дорог в этом месте можно судить об их активной эксплуатации.

Снимок В 4. На нем отображен учебный бронетанковый центр. В верхней части снимка в квадрате видна боевая техника – танки. Колеи на снимке, проходящие с юго-востока на северо-запад, свидетельствуют о перемещении боевой техники (танков). Эти подъездные пути используются для заезда на полигон боевой техники и выезда с него. Заметна также полоса, перпендикулярная танковому полигону. Она заасфальтирована или забетонирована и предназначена для летательных аппаратов. С одной стороны этой полосы имеются наблюдатель-

ные пункты, с которых, скорее всего, ведется наблюдение за взлетом и посадкой летательных аппаратов. В целом, с географической точки зрения этот район позволяет использовать бронетехнику и авиацию. Дороги в нем активно эксплуатируются.

Снимок В 5. На этом снимке отображена деревня Демирчилер в Кубатлинском районе. Дома в ней разрушены, однако видны некоторые новые крыши. Это вполне очевидно, так как они были отремонтированы и покрашены. В правой части снимка можно заметить участки используемых сельскохозяйственных угодий. Таким образом, этот район не заселен и используется переселенцами.

Снимок В 6. Сфотографирована территория Кубатлинского района. Можно предположить наличие большого здания, огороженного высоким забором. Ясно видна тень от забора вокруг здания и посты в двух углах. Этот объект используется для военных целей.

Снимок В 7. На нем отображена деревня Годеклер. На фоне разрушенных объектов заметно одно строение. По его длине и ширине можно предположить, что оно используется для гражданских целей, а именно в качестве фермы. С другой стороны, оно несколько напоминает здание, которое может быть использовано для военных целей, например в качестве казармы. Светлый фон вокруг здания свидетельствует об его активной эксплуатации. С другой стороны, эта территория обнесена забором, т.е. охраняется.

Снимок В 8. На этом снимке отображена часть территории Кубатлинского района. С учетом того, что съемка производилась в сентябре 2004 года, т.е. после окончания сезона сельскохозяйственных работ, можно предполагать, что различные точки на снимке – это копны сена или соломы. Это свидетельствует о том, что данная местность используется для сельскохозяйственных целей.

Снимок В 9. Эта территория также используется для сельскохозяйственных целей. Можно заметить даже следы прохождения различной техники и ирригационные сооружения. Точками могут быть копны сена и скот. Урожай уже убран, однако работы по вспахиванию еще не проводились. Сравнение с окружающей местностью явно свидетельствует о том, что этот участок активно используется.

С. Зангеланский район.

Описанный ниже снимок сделан со спутника 2 сентября 2004 года.

Снимок С 1. На снимке заметна дорога между Минджуваном и Зангеланом; точнее, с правой стороны дороги видна деревня Меликли, а с левой стороны – деревня Гирих. Нет никаких сомнений в том, что земельные угодья в этой местности активно обрабатываются. Различные части участка имеют разный цвет – от белого до зеленого, что свидетельствует о выращивании различных культур; кроме того, земля в районе северного участка дороги поделена. Нет никаких сомнений в том, что эти территории используются проживающим на них населением.

Д. Лачинский район.

Снимок Д. Второй раз съемка местности, известной под названием Лачинский коридор, была произведена 2 сентября 2004 года. Хорошо видна дорога. В момент съемки на ней находилось 50 автотранспортных средств. Анализ информации, полученной в результате этой съемки, показывает, что из 50 этих автотранспортных средств 35 – грузовики. На снимке виден большой грузовой автомобиль. Можно также заметить, что земля по обеим сторонам дороги используется для ведения сельского хозяйства. По цвету можно различить разные виды сельскохозяйственных культур.

Снимок Е 1. Территория Лачина. Эта съемка была произведена 23 августа. На ней видны части отдельных поселений. Значительная часть деревни была разрушена, однако на снимке видно, что до 40–50 процентов домов поселения было восстановлено. Как правило, крыш такого цвета в данном районе раньше никогда не было. Все эти дома были построены недавно. Судя по цвету крыш, для них использованы современные кровельные материалы. По цвету можно различить дороги вокруг этих домов, при этом очевидно их активное использование. Дома были построены на холмах, т.е. в более удобных местах.

Снимок Е 2. На нем отображен город Лачин. Большая часть города была разрушена. Однако в последнее время были возведены новые дома. Были восстановлены как небольшие, так и относительно крупные здания. Цвет дорог, ведущих к этим поселениям, т.е. тот факт, что они не заросли травой, свидетельствует о том, что эти дороги активно используются. Между домами наблюдается активное дорожное движение. Дороги в хорошем состоянии, их покрытие постоянно проверяется и восстанавливается.

Снимок Е 3. Далее сфотографирована деревня Метскаладереси Лачинского района. Большая часть домов была восстановлена. Хорошо известно, что во время оккупации Лачина в 1992 году все поселения были сожжены дотла. Не уцелел ни один дом. Однако на снимке видно, что деревня восстановлена на 90 процентов. В этом районе традиционно разводили скот. На снимке хорошо видно, что его вновь используют для аналогичных целей. Можно разглядеть автомобиль на дороге. Используются также дворы. В правом верхнем углу снимка можно увидеть, что в этом месте проводятся сельскохозяйственные работы.

Снимок Е 4. Деревня Сус. Часть домов также восстановлена, другие по-прежнему разрушены. На некоторых домах нет крыш, другие отремонтированы и заселены. Видно, что проживающие в этой местности люди активно используют также прилегающие земли.

Снимок Е 5. Один из жилых районов Лачина. Отремонтировано 80–85 процентов домов. Хорошо видны также дворы, дачи, фруктовые деревья вокруг каждого дома, строения, площади в деревне, при этом все активно используется, что подтверждает факт создания поселения.

Снимок Е 6. На нем отображена территория Лачинского района, в левой части снимка виден один разрушенный дом, а с правой – отремонтированный дом. Видны две долины. Можно разглядеть отремонтированный дом. Дорога также используется. Вполне очевидно, что эта местность заселяется.

Снимок F 1. Город Агдам. Земли вокруг города, без сомнения, активно возделываются (до и после съемки). Значительная часть урожая уже убрана, однако на некоторых участках его еще предстоит убрать. Вполне очевидно, что эти земли используются для сельскохозяйственных целей. Дороги в весьма хорошем состоянии. Однако сам город был полностью разрушен. Возможно, что некоторые здания используются для военных целей лицами, обрабатывающими эту землю.

Снимок F 2. Для сравнения приводится карта города Агдама и его окрестностей.

Г. Ханкенди, Шуша.

Снимок G 1. Сравнивается территория города до и после оккупации. В настоящее время город расширяется, застраиваются жилые районы, растет число зданий. Нет никаких сомнений в том, что в городе используются как военные объекты, так и жилые здания. В

верхнем правом углу снимка заметны военные строения. Их легко определить по цвету и фону.

Снимок G 2. Границы города расширяются. Изменения заметны при сравнении с картами 10–15-летней давности. Город растет за счет прибытия новых поселенцев. Ведется строительство новых домов. Цвет их крыш явно указывает на то, что это новые строения (особенно на окраинах города).

Снимок G 3. На нем отображена Шуша. В отличие от Ханкенди значительная часть Шуши была разрушена. В Ханкенди дома в нормальном состоянии, в то время как в Шуше большая часть их уничтожена. Некоторые дома заселены, в том числе многоэтажные (4–5-этажные). В центре города находится церковь. Видно, что окружающая ее территория используется. Соседнее здание, судя по его крыше, недавно было отремонтировано. В левом верхнем углу снимка можно заметить тюрьму. Эта тюрьма выглядит обычным

образом, а это означает, что она используется. У строений новые крыши, и они огорожены высокими заборами. Перед ними находится контрольно-пропускной пункт, при этом вдоль забора оборудовано большое число других постов.

Некоторые дома имеют новую металлическую кровлю белого цвета. Такие металлические крыши, пока они новые, хорошо отражают свет, при этом видно, что металл этих крыш ярко светится на солнце. Другие дома – красного цвета, они возведены заново или отремонтированы.

Снимок G 4. На нем отображен фрагмент спутниковой съемки Шуши в октябре 2003 года. При сравнении явно видны различия между снимками 2003 и 2004 годов. Со временем число отремонтированных или новых домов увеличивается, так же, как и число поселенцев.

Resolution 1416 (2005)

The conflict over the Nagorno-Karabakh region dealt with by the OSCE Minsk Conference

1. The Parliamentary Assembly regrets that, more than a decade after the armed hostilities started, the conflict over the Nagorno-Karabakh region remains unsolved. Hundreds of thousands of people are still displaced and live in miserable conditions. Considerable parts of the territory of Azerbaijan are still occupied by Armenian forces, and separatist forces are still in control of the Nagorno-Karabakh region.

2. The Assembly expresses its concern that the military action, and the widespread ethnic hostilities which preceded it, led to large-scale ethnic expulsion and the creation of mono-ethnic areas which resemble the terrible concept of ethnic cleansing. The Assembly reaffirms that independence and secession of a regional territory from a state may only be achieved through a lawful and peaceful process based on the democratic support of the inhabitants of such territory and not in the wake of an armed conflict leading to ethnic expulsion and the de facto annexation of such territory to another state. The Assembly reiterates that the occupation of foreign territory by a member state constitutes a grave violation of that state's obligations as a member of the Council of Europe and reaffirms the right of displaced persons from the area of conflict to return to their homes safely and with dignity.

3. The Assembly recalls Resolutions 822 (1993), 853 (1993), 874 (1993) and 884 (1993) of the United Nations Security Council and urges the parties concerned to comply with them, in particular by refraining from any armed hostilities and by withdrawing military forces from any occupied territories. The Assembly also aligns itself with the demand expressed in Resolution 853 of the United Nations Security Council and thus urges all member states to refrain from the supply of any weapons and munitions which might lead to an intensification of the conflict or the continued occupation of territory.

4. The Assembly recalls that both Armenia

and Azerbaijan committed themselves upon their accession to the Council of Europe in January 2001 to use only peaceful means for settling the conflict, by refraining from any threat of using force against their neighbors. At the same time, Armenia committed itself to use its considerable influence over Nagorno-Karabakh to foster a solution to the conflict. The Assembly urges both governments to comply with these commitments and refrain from using armed forces against each other and from propagating military action.

5. The Assembly recalls that the Council of Ministers of the Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE) agreed in Helsinki in March 1992 to hold a conference in Minsk in order to provide a forum for negotiations for a peaceful settlement of the conflict. Armenia, Azerbaijan, Belarus, the former Czech and Slovak Federal Republic, France, Germany, Italy, the Russian Federation, Sweden, Turkey and the United States of America agreed at that time to participate in this conference. The Assembly calls on these states to step up their efforts to achieve the peaceful resolution of the conflict and invites their national delegations to the Assembly to report annually to the Assembly on the action of their government in this respect. For this purpose, the Assembly asks its Bureau to create an ad hoc committee comprising, inter alia, the heads of these national delegations.

6. The Assembly pays tribute to the tireless efforts of the co-chairs of the Minsk Group and the Personal Representative of the OSCE Chairman-in-Office, in particular for having achieved a ceasefire in May 1994 and having constantly monitored the observance of this ceasefire since then. The Assembly calls on the OSCE Minsk Group co-chairs to take immediate steps to conduct speedy negotiations for the conclusion of a political agreement on the cessation of the armed conflict. The implementation of this agreement will eliminate major consequences of the conflict for all parties and permit the con-

vening of the Minsk Conference. The Assembly calls on Armenia and Azerbaijan to make use of the OSCE Minsk Process and to put forward to each other, via the Minsk Group, their constructive proposals for the peaceful settlement of the conflict in accordance with the relevant norms and principles of international law.

7. The Assembly recalls that Armenia and Azerbaijan are signatory parties to the Charter of the United Nations and, in accordance with Article 93, paragraph 1 of the Charter, ipso facto parties to the statute of the International Court of Justice. Therefore, the Assembly suggests that if the negotiations under the auspices of the co-chairs of the Minsk Group fail, Armenia and Azerbaijan should consider using the International Court of Justice in accordance with Article 36, paragraph 1 of its statute.

8. The Assembly calls on Armenia and Azerbaijan to foster political reconciliation among themselves by stepping up bilateral inter-parliamentary co-operation within the Assembly as well as in other forums such as the meetings of the speakers of the parliaments of the Caucasian Four. It recommends that both delegations should meet during each part-session of the Assembly to review progress on such reconciliation.

9. The Assembly calls on the Government of Azerbaijan to establish contact, without preconditions, with the political representatives of both communities from the Nagorno-Karabakh region regarding the future status of the region. It is prepared to provide facilities for such contacts in Strasbourg, recalling that it did so in the form of a hearing on previous occasions with Armenian participation.

10. Recalling its Recommendation 1570 (2002) on the situation of refugees and displaced persons in Armenia, Azerbaijan and Georgia, the Assembly calls on all member and Observer states to provide humanitarian aid and assistance to the hundreds of thousands of people

displaced as a consequence of the armed hostilities and the expulsion of ethnic Armenians from Azerbaijan and ethnic Azerbaijanis from Armenia.

11. The Assembly condemns any expression of hatred portrayed in the media of Armenia and Azerbaijan. The Assembly calls on Armenia and Azerbaijan to foster reconciliation and to restore confidence and mutual understanding among their peoples through schools, universities and the media. Without such reconciliation, hatred and mistrust will prevent stability in the region and may lead to new violence. Any sustainable settlement must be preceded by and embedded in such a reconciliation process.

12. The Assembly calls on the Secretary General of the Council of Europe to draw up an action plan for support to Armenia and Azerbaijan targeted at mutual reconciliation processes, and to take this resolution into account in deciding on action concerning Armenia and Azerbaijan.

13. The Assembly calls on the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe to assist locally elected representatives of Armenia and Azerbaijan in establishing mutual contacts and interregional co-operation.

14. The Assembly resolves to analyse the conflict-settlement mechanisms existing within the Council of Europe, in particular the European Convention for the Peaceful Settlement of Disputes, in order to provide its member states with better mechanisms for the peaceful settlement of bilateral conflicts as well as internal disputes involving local or regional territorial communities or authorities which may endanger human rights, stability and peace.

15. The Assembly resolves to continue monitoring on a regular basis the evolution of this conflict towards its peaceful resolution and decides to reconsider this issue at its first part-session in 2006.

Recommendation 1690 (2005)

The conflict over the Nagorno-Karabakh region dealt with by the OSCE Minsk Conference

The Parliamentary Assembly refers to its Resolution 1416 (2005) on the conflict over the Nagorno-Karabakh region dealt with by the OSCE Minsk Conference, and recommends that the Committee of Ministers:

i. urge the parties concerned to comply with United Nations Security Council Resolutions 822 (1993), 853 (1993), 874 (1993) and 884 (1993), in particular by refraining from any armed hostilities and by withdrawing military forces from all occupied territories of Azerbaijan;

ii. monitor the compliance by Armenia and Azerbaijan with the United Nations Security Council resolutions and the decisions of the OSCE Council of Ministers on this conflict and inform the Assembly of the outcomes of this monitoring;

iii. report to the Assembly on the efforts undertaken by member states for the peaceful settlement of the conflict in accordance with the resolutions of the United Nations Security Council, and on whether member states refrain from supplying any weapons and munitions which might lead to an intensification of the conflict or the continued occupation of territory in violation of Resolution 853 of the United Nations Security Council;

iv. recalling its [Recommendation 1251 \(1994\)](#) on the conflict in Nagorno-Karabakh, place at the disposal of Armenia and

Azerbaijan, if they so wish, experts who could help draw up a political status for Nagorno-Karabakh;

v. allocate resources for an action plan of specific confidence-building measures for Armenia and Azerbaijan;

vi. allocate resources for specific training programmes for teachers and journalists from both countries aimed at better mutual understanding, tolerance and reconciliation;

vii. allocate resources for specific action by the European Commission against Racism and Intolerance concerning both countries, in particular with regard to educational institutions and the public media;

viii. instruct its competent steering committee to analyse how far the European Convention for the Peaceful Settlement of Disputes reflects the current requirements of conflict settlement among member states of the Council of Europe, and where it should be revised in order to provide an adequate instrument for the peaceful settlement of disputes between member states of the Council of Europe;

ix. take Resolution 1416 into account when deciding on action concerning both countries;

x. forward Resolution 1416 and the recommendation to the governments of member states with a view to supporting them nationally, bilaterally and internationally.

ÇIXIŞLAR

Speech of Hon. Solomon P.Ortiz, representative of the 27-th district of Texas, in the House of Representatives. Highlighting recent developments in the Armenian-Azerbaijan Conflict

February 16, 2005

Mr. Ortiz. Mr. Speaker, as a result of the Armenia-Azerbaijan conflict, Armenian forces occupy the mountainous region of Nagorno Karabagh, as well as seven additional regions, resulting in a million refugees and internally displaced Azerbaijanis.

Located between Russia and Iran, Azerbaijan is an important partner and ally in the international war against terrorism. While bilateral cooperation on terrorism-related issues between the U.S. and Azerbaijan started well before September 11, they intensified with Azerbaijan offering unconditional support to the coalition and becoming the first Muslim country to send troops to Iraq.

While there have been several attempts to find a resolution to the conflict under the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) Minsk Process, little progress has been made. However, the U.S. continues to work towards the end. According to a recent State Department statement: “The United States does not recognize Nagorno-Karabakh as an independent country, and its leadership is not recognized internationally or by the United States. The United States supports the territorial integrity of Azerbaijan and holds that the fu-

ture status of Nagorno-Karabakh is a matter of negotiation between the parties. The United States remains committed to finding a peaceful settlement of the Nagorno-Karabakh conflict through the Minsk Group process. We are encouraged by the continuing talks between the Foreign Ministers of Armenia and Azerbaijan”.

On January 25, 2005, the Parliamentary Assembly of the Council of Europe adopted a resolution on the Nagorno Karabagh conflict, which concluded that “considerable parts of Azerbaijan’s territory are still occupied by the Armenian forces and separatist forces are still in control of the Nagorno-Karabakh region”. Additionally it asked the co-chairs of the OSCE Minsk Group to expedite an agreement on the issue and urged the parties concerned to comply with U.N. Security Council resolutions by refraining from any armed hostilities and “by withdrawing military forces from any occupied territories”.

Mr. Speaker, this shows the international community is ready for a resolution of the conflict. I welcome the initiatives by the Council of Europe and the statement by the U.S. Administration, and I urge my colleagues to support a peaceful resolution to the conflict.

ERMƏNİSTAN – AZƏRBAYCAN MÜNAQİŞƏSİ MƏTBUATDA

Xarici İşlər Nazirliyində brifinq keçirilmişdir

Yanvarın 13-də Azərbaycanın xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov Çexiyanın paytaxtı Praqa şəhərində Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həllinə dair Azərbaycanın və Ermənistanın xarici işlər nazirləri Elmar Məmməd-yarov və Vardan Oskanyan arasında keçirilmiş növbəti görüşün nəticələri ilə əlaqədar brifinq keçirmişdir.

Araz Əzimov ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri və hər iki ölkə prezidentinin Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamına salınması üzrə xüsusi nümayəndələrinin iştirakı ilə baş tutmuş görüşü çox vacib hesab etdiyini və müzakirələr zamanı ətraflı fikir mübadiləsi aparıldığını diqqətə çatdırmış və demişdir ki, obyektiv xarakter daşıyan müzakirələr bilavasitə münaqişənin həlli ilə bağlı olmuşdur. Eyni zamanda tərəflərin mövqeləri arasında ziddiyyətlər də yaranmışdır.

Xarici işlər nazirinin müavini Praqada konkret nəticə əldə olunmadığını bildirsə də, bu müzakirələrin gələcəkdə müəyyən nəticə verəcəyinə ümidvarlığını dilə gətirmiş, Azərbaycanın prinsiplial mövqeyinin münaqişənin sülh yolu ilə, beynəlxalq hüquq normaları və ölkəmizin ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi əsasında həllindən ibarət olduğunu bildirmişdir. O, Ermənistan tərəfindən Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarında əhalinin süni şəkildə məskunlaşdırılmasını araşdırmaq üçün yaxın vaxtlarda ATƏT-in Minsk qrupunun fakt araşdırıcı missiyanın bölgəyə səfər edəcəyi barədə məlumat vermiş, jurnalistlərin suallarını cavablandırmışdır.

“AzərTAC” 13.01.05

“Ərazi kompromisləri qəbul edilməz və yol verilməzdir”. Azərbaycan xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov bunu NATO-nun Bakıda keçirilən seminarında bəyan etmişdir

Fevralın 2-də “Avropa” hotelində NATO-nun təşkilatçılığı ilə “İqtisadiyyat, təhlükəsizlik və müdafiə: makroiqtisadi sabitləşmənin təhlükəsizlik aspektləri və müdafiə üçün mövcud

olan resursların idarə olunması daxil olmaqla struktur islahatları” mövzusunda ikigünlük seminar öz işinə başlamışdır.

Seminar da NATO üzvü olan ölkələrin və aliansın tərəfdaşlarının təmsilçiləri, həmin ölkələrin Azərbaycanda fəaliyyət göstərən səfirləri iştirak edirlər.

Tədbirin açılışında çıxış edən NATO Baş katibinin regional, iqtisadi və təhlükəsizlik məsələləri üzrə müavini Patrik Hardouin vurğulamışdır ki, belə seminar regionda ilk dəfə keçirilir. O demişdir ki, müxtəlif qurumların bizə verdiyi informasiyalar Azərbaycan və Gürcüstanın dünyada ən sürətli inkişaf edən iqtisadi sistemlərə malik ölkələr olduğunu göstərir. Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankının hesabatlarına görə isə, bu ölkələrdə inkişaf çox geniş vüsət almışdır və NATO-nun bu iki dövlət ilə əməkdaşlığı davam etdirməsi çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Ona görə də iqtisadi və siyasi islahatlarla yanaşı, cəmiyyətin şəffafliyinin artırılması, bütün əhalinin bundan bəhrələnməsi çox vacibdir. Bu səbəbdən iqtisadi siyasətin təhlükəsizlik konsepsiyasında aparılması, bunun əsasında çoxsahəli iqtisadiyyatın yaradılması mühüm məsələdir. İqtisadiyyatla təhlükəsizlik bir-birindən ayrılmazdır.

Natiq demişdir ki, NATO Cənubi Qafqaz və Mərkəzi Asiya ölkələri ilə regional təhlükəsizlik, beynəlxalq terrorizmlə mübarizə, Əfqanıstanda sabitliyə nail olunması baxımından tərəfdaşlığın inkişafında maraqlıdır. Bu tərəfdaşlıqda iqtisadi amillərin rolu xüsusi vurğulanmalıdır.

Xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov seminarın Bakıda keçirilməsini NATO-nun Azərbaycana marağının artması ilə izah etmiş, tədbirin mövzusunun aktuallığını vurğulamışdır. O demişdir ki, hazırkı dövrdə iqtisadiyyat və təhlükəsizlik məsələləri bir-birindən qarşılıqlı surətdə asılıdır. Çünki iqtisadiyyatın dinamik inkişafı təhlükəsizliklə bağlı büdcə xərclərini artırmağa imkan verir. Öz növbəsində təhlükəsizlik isə iqtisadi sabitliyin qarantıdır. Araz Əzimov ölkəmizin Avratlantika məkanına inteqrasiyasından, Dünya Ticarət Təşkilatına üzv olmaq üçün görülən işlərdən, yoxsulluğun azaldılması üzrə müvafiq Dövlət Proqramından, regionların inkişafına göstərilən qayğıdan, bütün bunların iqtisadi inkişaf və təhlükəsizlik

üçün mühüm amil olmasından danışıbmışdır.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması üzrə danışıqlarda Azərbaycan Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi, həmçinin iqtisadiyyatın inkişafına mane olan, regionda təhlükəsizliyi hədələyən əsas problem – Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsindən də danışıbmışdır. O, qətiyyətlə bəyan etmişdir ki, ərazi kompromisləri qəbul edilməz və yolverilməzdir. Araz Əzimov bir daha xatırlatmışdır ki, AŞPA-nın yanvarın sonlarında qəbul etdiyi qətnamədə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün gözlənilməsi xüsusi vurğulanmışdır.

Açılış mərasimində İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin beynəlxalq iqtisadi təşkilatlarla əməkdaşlıq bölməsinin müdiri Səməd Bəşirli də çıxış etmişdir.

Seminarın ilk sessiyasında iqtisadi siyasət və inkişafın təhlükəsizlik aspektlərinin müəyyənləşdirilməsi və ölçülməsi, qarşılıqlı asılılıq olan dünyada daxili makroiqtisadi siyasətin gücləndirilməsi, iqtisadiyyatın və iqtisadi idarəetmənin şəffaflığının və əhəmiyyətinin artırılmasına dair Fransa, Azərbaycan, Gürcüstan, Xorvatiya, Avstriya mütəxəssislərinin məruzələri dinlənilmişdir. Məruzələr ətrafında Rusiya Federasiyası, Gürcüstan və Belçikanın nümayəndələri çıxış etmişlər.

Seminar öz işini davam etdirir.

“AzərTAC” 02.02.05

Kanadada Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində ermənilərin qeyri-qanuni məskunlaşması ilə əlaqədar brifinq keçirilmişdir

Azərbaycanın Kanadadakı səfirliyindən verilən məlumata əsasən, ölkəmizin Ermənistan tərəfindən işğal olunmuş ərazilərində qeyri-qanuni əhali məskunlaşdırılması ilə bağlı Ottavada brifinq keçirilmişdir.

Brifinqdə Kanada Xarici İşlər Departamentinin, diplomatik korpusun, kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri və Ottava Universitetinin azərbaycanlı tələbələri iştirak etmişlər.

Tədbirdə çıxış edən səfir F.Qurbanov Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli istiqamətində görülən işlər barədə məlumat vermiş və bildirmişdir ki, Ermənistan “Müharibə dövründə mülti şəxslərin qorunması haqqında Cenevrə Konvensiyası”nın müddəalarını pozaraq, Azərbaycanın işğal olunmuş

ərazilərində məqsədyönlü şəkildə əhali məskunlaşdırır. O, bu məsələnin BMT-nin Baş Məclisində qaldırıldığını, ATƏT-in Minsk qrupunun faktaraşdırıcı missiyasının münaqişə zonasında yoxlama keçirdiyini diqqətə çatdırmışdır.

Brifinqin iştirakçılarına Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tarixi, səbəbləri və ağır nəticələri, ermənilərin müstəqil dövlətimizin işğal altında saxladığı torpaqlarında mədəniyyət abidələrimizi dağıtdıqları, təbii sərvətlərimizi talan etdikləri və nəzarətdən kənar qalan bu ərazilərdə narkotik maddələr yetişdirdikləri, terror bazaları təşkil etdikləri barədə ətraflı məlumat verilmişdir.

Tədbirdə Azərbaycan Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi tərəfindən təqdim edilmiş sənədlər əsasında peyk vasitəsilə çəkilmiş materiallar və videokadrlar nümayiş etdirilmişdir.

Sonda brifinq iştirakçılarının sualları cavablandırılmış, həmçinin onlara BMT Baş Məclisində yayılmış “Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərinə köçürülən əhaliyə dair məlumat”, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının 25 yanvar 2005-ci il tarixli 1416 sayılı Qətnaməsi və 1690 sayılı Tövsiyəsinin, habelə işğal altındakı ərazilərin peyk vasitəsilə aparılmış çəkilişləri, məskunlaşdırmanı sübut edən videomaterialları daxil edilmiş kompakt disklər paylanmışdır.

“AzərTAC” 01.03.05

ABŞ Dövlət Departamenti illik hesabatında Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərində ermənilərin məskunlaşdığını təsdiqləmişdir

Fevralın 28-də ABŞ Dövlət Departamenti dünyada insan hüquqlarının qorunmasına dair 28-ci illik hesabatını yaymışdır.

Sənədə dünyanın 196 ölkəsində insan hüquqlarının qorunmasına dair faktlar və qeydlər daxil edilmişdir. Sənədin giriş hissəsində dövlət katibi Kondoliza Rays bildirir ki, yaxın aylarda Dövlət Departamentinin yayaçağı daha bir hesabatda ABŞ hökumətinin ötən il müxtəlif ölkələrdə insan hüquqları və demokratiyanın dəstəklənməsi üçün atdığı addımlar əksini tapacaqdır.

Hesabatın Azərbaycana dair hissəsində Dövlət Departamenti etibarlı mənbələrə istinadən Azərbaycanın işğal edilmiş Dağlıq Qarabağ

bölgəsində və digər ərazilərində Yaxın Şərqdən və başqa yerlərdən gələn erməni mühacirlərin məskunlaşdırıldığını bəyan etmişdir. Sənəddə bildirilir ki, Azərbaycan hökuməti bununla bağlı BMT-yə və Avropa Şurasına müraciət etmişdir və məsələ ilə ATƏT-in faktaraşdırıcı missiyası məşğuldur.

Dövlət Departamentinin hesabatında göstərilir ki, erməni qüvvələri Dağlıq Qarabağı və ətraf rayonları işğal altında saxlamaqda davam edir. Azərbaycan hökuməti bu ərazilərə nəzarət etmir və orada mövcud insan haqları barədə məlumat əldə etmək mümkün deyildir. Ötən il Ermənistanın atəşkəs rejimini pozması nəticəsində 6 nəfər azərbaycanlı mülki və hərbi şəxs həlak olmuşdur.

Hesabatda bildirilir ki, Azərbaycanın dövlət başçısı tərəfindən bir sıra əfv fərmanlarının imzalandığını müsbət addım kimi qiymətləndirən ABŞ administrasiyası Azərbaycan hökumətinin bazar iqtisadiyyatının inkişafına yönəlmiş proqramlarını davam etdirməsini alqışlayır. Ötən il ölkə üzrə iqtisadi artımın 10 faizdən çox olduğu, yoxsulluq səviyyəsinin azaldığı bildirilir, əhali arasında işsizlik 15-20 faiz səviyyəsində qiymətləndirilir.

ABŞ qanunvericiliyinə əsasən, Dövlət Departamentinin demokratiya, insan hüquqları və əmək məsələləri üzrə bürosu tərəfindən hazırlanan bu hesabat Konqresdə Nümayəndələr palatasının sədrinə və Senatın Xarici Əlaqələr Komitəsinə təqdim ediləcəkdir. Bir sıra sənədlərlə yanaşı, bu hesabatdan dövlət siyasətinin müəyyənləşdirilməsi, diplomatiya istiqamətləri, ölkələrə yardımın ayrılması və s. məqsədlər üçün istifadə olunacaqdır.

“AzərTAC” 01.03.05

Azərbaycan və Ermənistan xarici işlər nazirlərinin Paris görüşü təxirə salınmışdır

Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həllinə dair Azərbaycanın və Ermənistanın xarici işlər nazirləri Elmar Məmmədیارov və Vardan Oskanyanın martın 3-də Parisdə keçirilməsi nəzərdə tutulan görüşü təxirə salınmışdır.

Buna səbəb səhhətində yaranan problemlərə görə həkimlərin Vardan Oskanyanın Parisə səfərinə icazə verməməsidir.

Praqada olan Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədیارov ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrələri və təşkilatın bu yaxın-

larda Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində Ermənistan tərəfindən əhalinin məskunlaşdırılması faktlarını araşdırmış missiyanın rəhbəri almaniyalı diplomat Emili Haberlə görüşmüşdür.

“AzərTAC” 03.03.05

ATƏT-in missiyasının məruzəsində Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərində ermənilərin məskunlaşdırılması faktları təsdiq olunmuşdur

Martın 18-də xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərində əhali məskunlaşdırılması faktlarını araşdırmış ATƏT-in missiyasının hazırladığı və martın 17-də təşkilatın Vyanadakı Daimi Şurasının iclasına təqdim edilmiş məruzəsi ilə əlaqədar mətbuat konfransı keçirmişdir.

Araz Əzimov missiyanın təşkil edilməsini, işğal olunmuş ərazilərə səfərini və məruzə hazırlamasını müsbət hal kimi qiymətləndirərək demişdir ki, 1992-ci ildə ATƏT-in Minsk qrupu yaranandan bəri işğal olunmuş ərazilərdə vəziyyəti araşdırmaq üçün ilk dəfə idi ki, missiya göndərilirdi. Bu missiya münaqişənin həlli üçün BMT Təhlükəsizlik Şurasının qəbul etdiyi qətnamələrə uyğun olmuşdur.

Məruzənin təfərrüatı barədə danışan xarici işlər nazirinin müavini bildirmişdir ki, çətin hava və ərazi şəraitinə baxmayaraq, missiya, imkan dairəsində, daha çox ərazilərə baş çəkmiş və faktlarla zəngin məruzə hazırlamışdır. 36 səhifəlik məruzədə Ermənistanın işğal etdiyi Azərbaycan ərazilərində erməni əhalisinin məskunlaşmasına dair faktlar əksini tapmışdır. Məruzədə məskunlaşdırılmış əhalinin sayı 15-16 min nəfər göstərilmişdir. Nəzərə alaraq ki, separatçı rejim əvvəlcədən müəyyən tədarük görərək, əhalinin bir qismini müvəqqəti olaraq müəyyən bəhanələrlə missiyanın aparılmadığı ərazilərdə yerləşdirmişlər.

Məruzədə Laçın rayonunda təxminən 8-12 min, Kəlbəcərdə 1500-2000, Ağdamda 1000, Zəngilanda 1000, Qubadlıda 1500, Füzulidə 10, Cəbrayıldə 100 nəfər erməninin məskunlaşması qeyd olunmuşdur. Missiya yalnız gördüyü və hesabladığı əhalinin sayını göstərmişdir.

Araz Əzimov Ermənistan tərəfinin məskunlaşmış insanların Azərbaycandan gedənlərdən ibarət olması haqqındakı fikirlərinə aydınlıq gətirərək bildirdi ki, ermənilər Azərbaycanı ən

geci 1991-ci ildə tərək etmiş, Dağlıq Qarabağ ətrafındakı Azərbaycan əraziləri isə 1992-ci ildən sonra işğal olunmuşdur. Beləliklə, aydın olur ki, oradakı əhali ərazilərə atəşkəs elan ediləndən sonra yerləşdirilmişdir. Bu işdə Ermənistan tərəfinin iştirakına aid çoxlu faktlar vardır. Ayrı-ayrı şəxslərin işğal edilmiş ərazilərdə infrastrukturunu, enerji və su sistemlərini təmir və bərpa etməsi mümkün deyildir. Burada Ermənistan hökumətinin iştirakı inkaredilməzdir. Ermənistan məskunlaşdırma siyasətini

separatçı rejimlə birlikdə həyata keçirmişdir.

Araz Əzimov demişdir ki, məruzə ilə birlikdə Minsk qrupu həmsədrlərinin məktubu da ATƏT-in daimi şurasına təqdim edilmişdir. Məktubda işğal altındakı ərazilərdə demoqrafik dəyişikliyin aparılmasının yolverilməzliyi qeyd edilir və məskunlaşdırmanın dayandırılması tələb olunur.

“AzərTAC” 18.03.05

ABŞ-ın Dövlət katibi Azərbaycanın xarici işlər nazirinə cavab məktubu göndərmişdir

2005-ci ilin yanvar ayının 10-da ABŞ-ın Dövlət katibi Kolin Pauell Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmməd-yarova cavab məktubu göndərmişdir. Məktub-da deyilir:

“Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərində vəziyyətə dair BMT Baş Məclisində Azərbaycanın mövqeyini əks etdirən məktubunuza görə sizə təşəkkürümü bildirirəm.

Sizi əmin etmək istərdim ki, Birləşmiş Ştatlar münafiqənin sülh yolu ilə həllinə sadıqdır və bu məqsədlə ATƏT-in Minsk qrupu çərçivəsində və daha geniş diplomatik səviyyələrdə fəal işimizi davam etdirəcəyik. Biz Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tam dəstəkləyirik. Həmişə olduğu kimi, yenə hesab edirik ki, münafiqə özünün tam həllini tərəflər arasında aparılan danışıqlar nəticəsində tapmalı və onların mövqeləri nəzərə alınmalıdır.

Mən Azərbaycan Prezidenti və Ermənistan Prezidentinin Varşava və Astana şəhərlərində apardıqları intensiv danışıqları, həmçinin sizin və həmkarınız Vartan Oskanyan tərəfindən ötən il Praqa prosesində atılan mühüm addımları çox yüksək qiymətləndirirəm. Bu danışıqlar heç də asan keçməyə də, ümidverici və səmərəli olmuşdur. Sizin bu yaxınlarda Praqada keçirilməsi razılaşdırılmış, həll yolunun inkişaf etdirilməsinə yönələcək ətraflı danışıqlar aparacağınız məni çox sevindirir.

Sizin birgə səylərinizə ABŞ adından tam dəstəyi səfir Stiven Mənn verəcək və o, danışıqlar nəticəsində əldə ediləcək irəliləyişlər barədə məni ətraflı məlumatlandıracaqdır.

BMT Baş Məclisinə təqdim olunan qətnəməyə gəldikdə, mən hesab edirəm ki, ATƏT-in Minsk qrupu məsələni ATƏT çərçivəsində saxlayaraq, Azərbaycanın narahatlığının aradan qaldırılmasının praktik yollarını müəyyən edəcəkdir. Biz faktaraşdırıcı missiyanın tərkibində işləmək üçün ekspertləri göndərməkdən məmnunuq və mən bu ekspertlərin regiona səfərinin nəticələrini məmnuniyyətlə gözləyirəm.

Mən Azərbaycan xalqına və sizə ən səmimi arzularımı yetirir, yeni, 2005-ci ildə Dağlıq Qarabağ münafiqəsinin həlli istiqamətində mühüm irəliləyişlər olmasını və ölkələrimiz

arasında mehriban münasibətlərin daha da güclənməsini diləyirəm”.

**XİN-in Mətbuat Mərkəzinin
10.01.05 tarixli məlumatı**

Xarici işlər nazirinin müavini Pakistan İslam Respublikasının xarici işlər üzrə katibini qəbul etmişdir

2005-ci ilin yanvar ayının 11-də Azərbaycan Respublikasının xarici işlər nazirinin müavini Xələf Xələfov Pakistan İslam Respublikasının xarici işlər üzrə katibi Riaz Kokarı qəbul etmişdir.

Azərbaycanla Pakistan arasındakı münasibətlərin yüksək səviyyədə olduğunu bildirən Xələf Xələfov, keçən il Pakistan prezidenti Pərviz Müşərrəfin Azərbaycana səfərinin iki ölkə arasındakı əlaqələrin inkişafına təkan verdiyini qeyd etmişdir. Nazir müavini həmçinin bu səfər zamanı iki ölkə arasında əldə edilən razılıq və imzalanmış sənədlərin Azərbaycan-Pakistan münasibətlərinin strateji səviyyədə inkişafı üçün münbit zəmin yaratdığını da xüsusilə qeyd etmişdir. Xələf Xələfov Azərbaycan və Pakistan arasındakı əməkdaşlığın siyasi, iqtisadi, humanitar, təhlükəsizlik sahələrində, beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində aparılması üçün bütün səviyyələrdə, həmçinin iki ölkənin xarici işlər nazirlikləri arasında dialoqların mütəşəkkil şəkildə aparılmasının vacibliyini də önə çəkmişdir.

İkitərəfli münasibətlərin inkişafına dair səslənən fikirlərlə razı olduğunu qeyd edən Riaz Kokar, Pakistanın Azərbaycanla olan əlaqələrini yüksək qiymətləndirdiyini də bildirmişdir. O, iki ölkə arasındakı əməkdaşlığın bütün sahələrdə aparılması üçün maksimum imkanların mövcud olduğunu qeyd edərək, bu il Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Pakistana planlaşdırılan səfərinin bu münasibətlərin daha da inkişafı üçün təkan verəcəyinə əminliyini ifadə etmişdir.

Riaz Kokar ölkəsinin Azərbaycanla beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində mövcud olan əməkdaşlığına yüksək qiymət verdiyini qeyd edərək, əməkdaşlığın gələcəkdə də davam edəcəyinə ümid etdiyini bildirmişdir. Qonaq Birləşmiş Millətlər Təşkilatında islahatların aparılması məsələsinə toxunaraq, Pakistanın

bu islahatların yalnız demokratik prinsiplər və təşkilata üzv olan dövlətlərin ümumi razılığı əsasında aparılmasının tərəfdarı olduğunu vurğulamışdır.

BMT Təhlükəsizlik Şurasının işğalçı Ermənistan Respublikasının artıq 10 ildən çox bir müddətdə işğal altında saxladığı Azərbaycan torpaqlarının qeyd-şərtsiz azad edilməsini nəzərdə tutan 4 qətnaməsinin indiyə qədər yerinə yetirilməsinə BMT-nin nail ola bilməməsinə vurğulayan X.Xələfov, BMT islahatlarının bu təşkilatın möhkəmlənməsinə və səmərəliliyinin artırılmasına yönəldilməsinin mühüm əhəmiyyət kəsb edəcəyini bildirmişdir. Nazir müavini vurğulamışdır ki, bu islahatlar ədalətlik, suveren bərabərlik və ölkələrin regional təmsilçilik prinsipi nəzərə alınmaqla aparılmalı, bütün dövlətlərin maraqlarına və ən başlıcası isə, dünyada sülhün və təhlükəsizliyin təmin edilməsi kimi BMT-nin ali məqsədinə xidmət etməlidir.

Görüş zamanı tərəflər qarşılıqlı maraq kəsb edən digər məsələlərə də toxunmuşlar.

**XİN-in Mətbuat Mərkəzinin
11.01.05 tarixli məlumatı**

Cənub-Şərqi və Cənubi Asiyada baş vermiş təbii fəlakətin insan tələfatına səbəb olan ağır nəticələri Azərbaycan xalqını kədərləndirmişdir

Beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinin təbii fəlakətin dağıntılarının aradan qaldırılmasına və məhz bu üzdən dünyanın hər yerindən xeyriyyə yardımlarının göstərilməsinə yönəlmiş bir vaxtda Azərbaycan Respublikası da bu kədərə şərik çıxaraq xeyriyyəçilik tədbirlərinə qoşulmuşdur.

Azərbaycana qarşı ərazi iddiasına və bunun nəticəsində yaranmış bir sıra humanitar problemlərə, o cümlədən öz doğma dədə-baba torpaqlarından qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətinə düşmüş bir milyondan çox azərbaycanlıların üzləşdikləri digər problemlərə baxmayaraq, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin tapşırığı ilə humanitar yardım göstərilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 11 yanvar 2005-ci il tarixli Sərəncamı ilə cari ilin dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş Ehtiyat Fondndan 1 milyon ABŞ dolları məbləğində vəsait ayrılaraq BMT-nin Humanitar İşlərin Əlaqələndirmə İdarəsinin xüsusi hesabına köçürülmüşdür.

Nazirlik ümidvardır ki, baş vermiş fəlakətin

ağır nəticələrinin aradan qaldırılmasında hər bir ölkə öz töhfəsini verəcək və bəşəriyyət üçün təhlükə ola biləcək hər hansı bir məsələdə bundan sonra da beynəlxalq ictimaiyyət birgə səylərini əsirgəməyəcəkdir.

**XİN-in Mətbuat Mərkəzinin
14.01.05 tarixli məlumatı**

İraqda Keçid Milli Assambleyasına keçiriləcək seçkilərə dair

2005-ci ilin yanvar ayının 30-da İraq xalqı 275 nəfərdən ibarət olacaq Keçid Milli Assambleyasına keçiriləcək seçkilərdə iştirak üçün seçki məntəqələrinə gedəcəklər. Assambleyanın üzvləri ölkənin yeni rəhbərlərini təyin edəcək və Konstitusiyanın layihəsini işləyib hazırlayacaqlar.

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi seçkilərin əhəmiyyətli dərəcədə olmayacaq tərzdə insidentsiz keçiriləcəyinə, İraq xalqının öz suveren iradəsini əks etdirəcəyinə və iraclılar tərəfindən iraclılar üçün idarə olunacaq demokratik İraq dövlətinin yeni mərhələyə doğru daha bir addım atacağına dərin ümid bəsləyir. Həmçinin bu yeni mərhələdə İraq cəmiyyətinin təhlükəsizliyi üçün məsuliyyət, son nəticədə İraq dövlətinin yeni milli hüquq-mühafizə orqanlarının üzərinə düşməlidir.

Azərbaycan beynəlxalq birliyin məsuliyyətli üzvü kimi hesab edir ki, birgə tarixi, mədəni ənənələrə, dini etiqada malik İraq xalqına həyat əhəmiyyətli sahələrdə yardım göstərməyə hazırdır və vahid, bölünməz, sabit, demokratik İraq həm regional, həm də qlobal təhlükəsizlik üçün öz töhfəsini verəcəkdir.

**XİN-in Mətbuat Mərkəzinin
29.01.05 tarixli məlumatı**

Cenevrə şəhərində BMT-nin İrqi ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi üzrə Komitəsinin 66-cı sessiyası zamanı hökumətimizin üçüncü və dördüncü dövrü məruzələrinə baxılmışdır

Azərbaycan Respublikasının 1996-cı ildə qoşulduğu "İrqi ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında" Beynəlxalq Konvensiya üzrə götürdüyü öhdəliklərinin yerinə yetirilməsinə dair məruzənin hazırlanması ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 23 oktyabr 2003-cü il tarixli Sərəncamına əsasən

təqdim edilmiş Hökumətimizin üçüncü və dördüncü dövrü məruzələrinə cari il 4-7 mart tarixində Cenevrə şəhərində BMT-nin İrqi ayrılıq seçkilinin bütün formalarının ləğv edilməsi üzrə Komitəsinin 66-cı sessiyası zamanı baxılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 yanvar 2005-ci il tarixli Sərəncamına əsasən, respublikamızı həmin sessiyada Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini X.Xələfovun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti təmsil etmişdir.

Azərbaycan Respublikası nümayəndə heyətinin başçısı həmin sessiyada çıxış edərək Hökumətin ilkin məruzəsinin Komitəyə təqdim edilməsindən sonrakı müddət ərzində insan hüquqları, xüsusilə də irqi ayrılıq seçkiliyə yol verilməməsi, milli azlıqların hüquqlarının təminatı sahəsində öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üzrə görülmüş işlər və əldə olunmuş nailiyyətlər barədə ətraflı məlumatı Komitə üzvlərinin diqqətinə çatdırmışdır. Eyni zamanda, Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzünün ağır nəticələri, qaçqın və məcburi köçkünlərin vəziyyəti, beynəlxalq birliyin humanitar yardımını artırmasının vacibliyi vurğulanmışdır.

Müzakirələr zamanı Komitə üzvləri nümayəndə heyətinin yüksək səviyyəsini yaxşı bir hal kimi alqışlayaraq Azərbaycan Hökumətinin əməkdaşlığa və dialoqa hazır olmasını bariz nümunə kimi qiymətləndirmişdir. BMT-nin “İrqi ayrılıq seçkilinin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında” Beynəlxalq Konvensiyası üzrə götürülmüş öhdəliklərin yerinə yetirilməsinə Hökumətimiz tərəfindən ciddi yanaşıldığını və milli azlıqların hüquqlarının təminatı sahəsində görülmüş tədbirləri Komitə xüsusilə vurğulamışdır.

Azərbaycan Respublikası Hökumətinin məruzəsi ilə bağlı Komitə üzvlərinin əlavə suallarına nümayəndə heyətinin təfsilatlı cavabları qənaətbəxş hesab edilmişdir.

Komitənin sədri nümayəndə heyətinin təqdim etdiyi ətraflı cavablara görə Komitə üzvləri adından öz təşəkkürünü bildirmiş, ilkin məruzədən sonra Azərbaycanda bu sahədə əsaslı irəliləyişlərin baş verdiyini etiraf etmiş və insan hüquqları və əsas azadlıqlarının təminatı, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və tətbiq edilməsi ilə əlaqədar Komitə və Hökumət arasında əməkdaşlığın və dialoqun bundan sonra da səmərəli olacağına əminliklərini bildirmişdir.

**XİN-in Mətbuat Mərkəzinin
09.03.05 tarixli məlumatı**

Martın 15-də XİN-in kollegiya iclası keçirilmişdir. İclasda nazirliyin 2005-ci il üçün Vahid Perspektiv İş Planı təsdiq edilmişdir.

Ötən il iyulun 27-də diplomatik nümayəndəliklərin rəhbərlərinin nazirlikdə keçirilmiş müşavirəsində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin nitqində dövlətimizin diplomatik xidmətinin fəaliyyətində planlaşdırma işinin vacibliyi vurğulanmış və müvafiq göstərişlər verilmişdir. Azərbaycanın diplomatik xidmətinin fəaliyyətində əlaqələndirmənin təkmilləşdirilməsi, səmərəliliyin artırılması və nəzarətin gücləndirilməsi məqsədi ilə XİN-in təcrübəsində ilk dəfə qəbul olunmuş Vahid Perspektiv İş Planında təqvim ilində müvafiq strateji sahə və istiqamətlər üzrə görülməli işlər müəyyənləşdirilmişdir.

Planda Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü və onun ağır nəticələrinin aradan qaldırılması, ölkəmizin xarici siyasətinin beynəlxalq təhlükəsizlik, hərbi-siyasi, iqtisadi, humanitar və hüquq sahələri üzrə qarşıya qoyulmuş yeni vəzifələrin həyata keçirilməsi ilə bağlı müvafiq tədbirlər nəzərdə tutulur. Sənəddə, həmçinin təbliğat işinin gücləndirilməsi və xaricdə yaşayan həmvətənlərlə əlaqələrin genişləndirilməsinə, habelə dövlət protokolu, konsulluq, kadrlar və ixtisasartırma, informasiya texnologiyaları və digər istiqamətlərə dair müvafiq tədbirlərin görülməsinə xüsusi diqqət yetirilmişdir. Kollegiya tərəfindən təsdiq edilmiş Vahid Perspektiv İş Planı icra olunmaq üçün nazirliyin struktur bölmələrinə və ölkəmizin diplomatik nümayəndəliklərinə göndəriləcəkdir.

**XİN-in Mətbuat Mərkəzinin
15.03.05 tarixli məlumatı**

ABŞ-ın Dövlət katibi Azərbaycanın xarici işlər nazirinə cavab məktubu göndərmişdir

Amerika Birləşmiş Ştatlarının Dövlət katibi xanım Kondoliza Rays Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmməd-yarovun ona bu vəzifəyə təyin olması ilə bağlı ünvanladığı təbrik məktubuna cavab məktubu göndərmişdir.

Dövlət katibi vəzifəsinə təyin olunması münasibətilə ona göndərilən təbrik məktubuna görə öz həmkarı E.Məmməd-yarova minnətdarlığı bildirən xanım Rays müasir dünyada dövlətlərimizin üzləşdiyi problemlərin həllində

birgə işləməyə ümidvar olduğunu bildirmişdir. Məktubda həmçinin dünyada artan sülh, təhlükəsizlik və azadlıq məkanının yaradılmasına birgə səylərlə nail olmaq arzusu bildirilmişdir.

**XİN-in Mətbuat Mərkəzinin
25.03.05 tarixli məlumatı**

Azərbaycan ilə Gürcüstan arasında dövlət sərhədinin delimitasiyası və demarkasiyası üzrə iki ölkənin dövlət komissiyalarının növbəti birgə iclasına dair

Cari ilin 28-29 mart tarixlərində Tbilisi şəhərində Azərbaycan Respublikası ilə Gürcüstan arasında dövlət sərhədinin delimitasiyası və demarkasiyası üzrə hər iki ölkənin dövlət komissiyalarının növbəti birgə iclası keçirilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər nazirinin müavini Xələf Xələfovun və Gürcüstan Xarici İşlər Nazirliyinin xüsusi tapşırıqlar üzrə səfiri Malxaz Mikeladzenin rəhbərliyi altında hər iki ölkənin müvafiq dövlət orqanlarının nümayəndələrindən ibarət komissiya üzvlərinin iştirakı ilə görüşdə, dövlət sərhəd xəttinin delimitasiyası üzrə bir sıra məsələlər müzakirə

edilmişdir.

Müzakirələr zamanı tərəflər dövlət sərhədinin delimitasiyası üzrə mövcud olan yerquruluşuna və istifadəsinə aid kartoqrafiya materialları, normativ və arxiv sənədləri, o cümlədən növbətçi topoqrafiya xəritələri əsasında fikir mübadiləsi aparmışlar.

Danışıqlar nəticəsində bir sıra sahə və yarımsahələr üzrə tərəflərin mövqeləri üst-üstə düşmədiyinə görə ümumi razılıq əldə edilməmişdir.

Komissiyalar arasında növbəti danışıqların təşkili məqsədilə fikir ayrılığı təşkil edən sahələr üzrə ekspert görüşləri, məsləhətləşmələr və müvafiq normativ-hüquqi sənədlərin araşdırılması aparılacaqdır.

Azərbaycan tərəfi dövlətlər arasında mehriban qonşuluq və tərəfdaşlıq münasibətləri ruhunda Azərbaycan Respublikası ilə Gürcüstan arasındakı dövlət sərhədinin delimitasiya prosesinin irəli aparılması üçün öz səylərini davam etdirəcəkdir.

**XİN-in Mətbuat Mərkəzinin
30.03.05 tarixli məlumatı**

BRİFİŦQLƏR

Araz Əzimov, Xarici İşlər Nazirinin müavini
Press Brifinq
Tarix - 13 yanvar 2005-ci il

Mətin Mirzə, Xarici İşlər Nazirliyinin sözcüsü
Press Brifinq
Tarix - 11 mart 2005-ci il

Vaqif Sadıqov, Xarici İşlər Nazirinin müavini
Tematik Brifinq
Tarix - 18 mart 2005-ci il

Araz Əzimov, Xarici İşlər Nazirinin müavini
Tematik Brifinq
Tarix - 18 mart 2005-ci il

Nadir Hüseynov, Xarici İşlər Nazirliyinin Konsulluq idarəsinin rəisi
Tematik Brifinq
Tarix - 30 mart 2005-ci il

TƏDBİRLƏR

2005-ci il yanvar ayının 7-də Xarici İşlər Nazirliyinin təlim-tədris mərkəzində “Yaxın Şərq və Şimali Afrikada daxili, regional və beynəlxalq hadisələr” mövzusunda mühazirə keçirilmişdir. XİN əməkdaşlarının iştirak etdiyi bu tədbirdə Qahirədəki Amerikan Universitetinin Humanitar və İctimai Elmlər Məktəbinin Siyasi Elmlər Bölməsində işləyən, siyasi elmlər professoru Dr. İvan İvekoviç çıxış etmiş və iştirakçıların suallarına cavab vermişdir.

2005-ci il fevral ayının 16-da Xarici İşlər Nazirliyinin təlim-tədris mərkəzində “Xarici siyasətin planlaşdırılması: müqayisəli dünyada xarici siyasətin rolu və məqsədləri” mövzusunda mühazirə keçirilmişdir. XİN əməkdaşlarının iştirak etdiyi bu tədbirdə Almaniyaya Federativ Respublikasının Azərbaycan Respublikasındakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Detlev Lingemann və Almaniyaya Xarici İşlər Nazirliyi xarici siyasətinin planlaşdırılması departamentinin nümayəndəsi Dr. Yorq Himmelmrayx çıxış etmiş və iştirakçıların suallarına cavab vermişdirlər.

2005-ci ilin fevral ayının 25-də XİN-in təlim – tədris mərkəzində beynəlxalq təhlükəsizlik və münafiqəli məsələlərin müzakirəsinə həsr olunmuş dəyirmi masa keçirilmişdir. Xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimovun sədrliyi ilə keçirilmiş bu tədbirdə strateji araşdırmalarla məşğul olan yerli mütəxəssislər, XİN-in Xarici Siyasətin Planlaşdırılması və Strateji Araşdırmalar İdarəsi və Təhlükəsizlik Problemləri İdarəsinin əməkdaşları iştirak etmiş, və tədbirin həsr olunduğu məsələlərlə bağlı fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizlik siyasəti sahəsində İşçi Qrupunun (İQ) Fəaliyyət Planına uyğun olaraq, 2005-ci il yanvar ayının 24-25-də Bakıda İQ tərkibində fəaliyyət göstərən Ekspertlər Qrupunun (EQ) Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik Konsepsiyasının “layihəsinin hazırlanması” sahəsində əldə olunmuş bilik və təcrübələrinin artırılması məqsədilə seminar keçirilmişdir. Xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimovun ümumi sədrliyi ilə keçirilmiş bu tədbirdə EQ üzvləri və xarici ekspertlər iştirak etmişdir.

NORMATİV SƏNƏDLƏR

*Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
23 fevral 2005-ci il tarixli
199 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir*

Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizlik siyasəti sahəsində İşçi Qrupu haqqında Əsasnamə

1. Ümumi müddəalar

1. Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizlik siyasəti sahəsində İşçi Qrupu (bundan sonra – İşçi Qrupu) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-cü il 17 sentyabr tarixli 394 nömrəli Sərəncamına uyğun olaraq yaradılmışdır və fəaliyyət göstərir.

2. İşçi Qrupunun əsas məqsədi Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizlik konsepsiyasını, xarici siyasət strategiyasını, hərbi doktrinanı və təhlükəsizlik sahəsində digər konseptual sənədləri işləyib hazırlamaqdır.

3. İşçi Qrupu öz fəaliyyətində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələri, Azərbaycan Respublikasının qa-

nunlarını və digər normativ hüquqi aktlarını, habelə bu Əsasnaməni rəhbər tutur və Azərbaycan Respublikasının NATO ilə Fərdi Tərəfdaşlıq üzrə Əməliyyat Planını nəzərə alır.

4. İşçi Qrupunun tərkibi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən müəyyən edilir.

II. İşçi Qrupunun əsas vəzifə və hüquqları

5. İşçi Qrupunun əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

5.1. Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizlik konsepsiyasının, xarici siyasət strategiyasının, hərbi doktrinanın və təhlükəsizlik sahəsində digər konseptual sənədlərin

işlənib hazırlanması üçün müvafiq dövlət orqanlarının birgə fəaliyyətini təmin etmək;

5.2. Azərbaycan Respublikasının milli maraqlarını, milli təhlükəsizliyinə yaranan təhdidləri və milli təhlükəsizliyin təmin olunması tədbirlərini təhlil etmək;

5.3. Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizliyi sahəsində vəziyyətin dəyişməsindən asılı olaraq, milli təhlükəsizlik konsepsiyasının, xarici siyasət strategiyasının, hərbi doktrinanın və təhlükəsizlik sahəsində digər konseptual sənədlərin dəyişmiş vəziyyətə uyğunlaşdırılması ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təkliflər vermək.

6. İşçi Qrupu öz vəzifələrini yerinə yetirmək üçün aşağıdakı hüquqları həyata keçirir:

6.1. Dövlət orqanlarından qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada zəruri məlumatları və materialları alır;

6.2. Dövlət orqanları, idarə və təşkilatlarının, habelə digər qurumların nümayəndələrini İşçi Qrupunun fəaliyyətinə cəlb edir, xarici məsləhətçilər və müstəqil ekspertlər ilə əməkdaşlıq edir.

III. İşçi Qrupunun fəaliyyətinin təşkili

7. İşçi Qrupunun iclasında Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri, o olmadıqda isə İşçi Qrupunun üzvü olan Azərbaycan Respublikasının xarici işlər nazirinin müavini sədrlik edir.

8. İşçi Qrupunun üzvləri öz səlahiyyətlərini başqa şəxsə verə bilməzlər və İşçi Qrupunun iclaslarında şəxsən iştirak edirlər.

9. İşçi Qrupunun fəaliyyəti İşçi Qrupunun iclasında təsdiq edilmiş fəaliyyət planı əsasında həyata keçirilir.

10. İşçi Qrupunun iclasları zərurət olduqda, lakin iki ayda bir dəfədən az olmayaraq keçirilir. İşçi Qrupunun iclaslarının vaxtını və gündəliyini Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi müəyyən edir.

11. İşçi Qrupunun iclasları onun üzvlərinin üçdə ikisi iştirak etdikdə səlahiyyətlidir. İşçi Qrupunun qərarları iclasda iştirak edən İşçi Qrupunun üzvlərinin üçdə ikisinin səs çoxluğu ilə qəbul edilir.

12. İşçi Qrupunun katiblik funksiyalarını Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi həyata keçirir.

13. Milli təhlükəsizlik konsepsiyasının, xarici siyasət strategiyasının, hərbi doktrinanın və təhlükəsizlik sahəsində digər konseptual sənəd-

lərin hazırlanması üçün Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri İşçi Qrupunun tərkibinə daxil edilmiş şəxslərdən hər sahə üzrə ayrıca qrup yaradır. Sahələr üzrə qrupların fəaliyyəti Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən əlaqələndirilir.

14. Sahələr üzrə qrupların iclaslarının vaxtını və gündəliyini Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi müəyyən edir.

15. İşçi Qrupunun və sahələr üzrə qrupların fəaliyyətinə kömək göstərmək məqsədi ilə İşçi Qrupu öz tərkibində təmsil olunan dövlət orqanlarının mütəxəssislərindən ibarət ekspertlər qrupu yaradır. Ekspertlər qrupunun iclasları zərurət olduqda, lakin ayda bir dəfədən az olmayaraq keçirilir.

16. Ekspertlər Qrupu Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizlik sahəsində digər konseptual sənədlərin ilkin layihələrini və onlara dair təkliflər hazırlayaraq baxılmaq üçün müvafiq olaraq sahələr üzrə qruplara və ya İşçi Qrupuna təqdim edir, İşçi Qrupunun praktik fəaliyyəti ilə bağlı məsələləri həll edir.

17. Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri İşçi Qrupunun, onun sahə qruplarının, ekspertlər qrupunun fəaliyyətinə yardım məqsədi ilə xarici məsləhətçiləri, dövlət orqanları, idarə və təşkilatlarının, eləcə də digər qurumların nümayəndələrini, elmi-tədqiqat və ali təhsil müəsislərinin əməkdaşlarını, habelə ayrı-ayrı sahələr üzrə ekspertləri dəvət edə və onlarla görüşlər təşkil edə bilər.

18. İşçi Qrupu öz fəaliyyətini təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyində təhlükəsizlik bazasını yaradır.

19. İşçi Qrupu zərurət olduqda, lakin rübdə bir dəfədən az olmayaraq görülmüş işlər barəsində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat verir.

20. İşçi Qrupunun, sahələr üzrə qrupların və ekspertlər qrupunun iclasları protokolla rəsmiləşdirilir. Protokollar iclasa sədrlik edən şəxs tərəfindən imzalanır.

21. İşçi Qrupunun fəaliyyətinin maddi-texniki təminatı ilə bağlı məsələlər İşçi Qrupunun qərarlarına uyğun olaraq Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin təqdimatı əsasında Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən həyata keçirilir.

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ XARİCDƏKİ
DİPLOMATİK NÜMAYƏNDƏLİKLƏRİNDƏ**

**YENİ DİPLOMATİK NÜMAYƏNDƏLİKLƏRİN TƏSİS EDİLMƏSİ,
TƏYİNATLAR VƏ GERİ ÇAĞIRILMA**

***E.H.ZEYNALOVA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ FÖVQƏLADƏ VƏ
SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ DİPLOMATİK RÜTBƏSİ VERİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI***

“Diplomatik xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 8.1.1-ci maddəsini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

Elman Hidayət oğlu Zeynalova Azərbaycan Respublikasının fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri diplomatik rütbəsi verilsin.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 3 fevral 2005-cü il.

***E.H.ZEYNALOVUN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
BOLQARISTAN RESPUBLİKASINDA FÖVQƏLADƏ VƏ
SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ TƏYİN EDİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI***

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

Elman Hidayət oğlu Zeynalov Azərbaycan Respublikasının Bolqarıstan Respublikasında fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri təyin edilsin.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 3 fevral 2005-cü il.

Elman Zeynalov

Tərcümeyi-hal

Doğulduğu il:	1964, Bakı, Azərbaycan
Təhsil:	Bakı Dövlət Universiteti, Tarix fakültəsi
Diplomatik rütbəsi:	Fövqəladə və səlahiyyətli səfir
1985-1986 -	Orta məktəbdə tarix üzrə müəllim
1986-1993 -	Azərbaycan Gənclər İttifaqının Mərkəzi Komitəsi
1993-1996 -	Xarici İşlər Nazirliyi, MDB və Şərqi Avropa İdarəsi, 2-ci katib, şöbə müdiri
1996-1997-	Xarici İşlər Nazirliyi, MDB idarəsi, Rusiya, Ukrayna, Belarus və Moldova şöbəsi, şöbə müdiri,
1997-2000-	Azərbaycan Respublikasının Ukraynadakı səfirliyi, müşavir.
2001-2002-	Xarici İşlər Nazirliyi, Münaqişəli problemlər idarəsi, rəis.
2004-cü ildən etibarən -	Azərbaycan Respublikasının Ukraynadakı səfirliyi, müşavir, GUÖAM informasiya ofisindəki Azərbaycan Respublikasının nümayəndəsi
Xarici dillər -	Rus, ingilis, ukrayna
Ailə vəziyyəti -	Evlidir, iki övladı var

F.N. İSMAYILOVA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ FÖVQƏLADƏ VƏ SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ DİPLOMATİK RÜTBƏSİ VERİLMƏSİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI

“Diplomatik xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 8.1.1-ci maddəsini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

Fuad Nazim oğlu İsmayılova Azərbaycan Respublikasının fəvqəladə və səlahiyyətli səfir diplomatik rütbəsi verilsin.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 7 mart 2005-cü il.

F.N. İSMAYILOVUN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ AVSTRİYA RESPUBLİKASINDA FÖVQƏLADƏ VƏ SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ TƏYİN EDİLMƏSİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

Fuad Nazim oğlu İsmayılov Azərbaycan Respublikasının Avstriya Respublikasında fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri təyin edilsin.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 7 mart 2005-cü il.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ AVSTRİYA RESPUBLİKASINDA FÖVQƏLADƏ VƏ SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ F.N.İSMAYILOVUN EYNI ZAMANDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ BİRLƏŞMİŞ MİLLƏTLƏR TƏŞKİLATININ VYANA ŞƏHƏRİNDƏKİ BÖLMƏSİNDƏ, AVROPADA TƏHLÜKƏSİZLİK VƏ ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATI, BİRLƏŞMİŞ MİLLƏTLƏRİN SƏNAYE İNKİŞAFI TƏŞKİLATI, NÜVƏ ENERJİSİ ÜZRƏ BEYNƏLXALQ AGENTLIYI VƏ NÜVƏ SİNAQLARININ TAMAMİLƏ QADAĞAN OLUNMASI ÜZRƏ MÜQAVİLƏ TƏŞKİLATI YANINDA DAİMİ NÜMAYƏNDƏSİ TƏYİN EDİLMƏSİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

Azərbaycan Respublikasının Avstriya Respublikasında fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Fuad Nazim oğlu İsmayılov eyni zamanda Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Vyana şəhərindəki bölməsində, Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı, Birləşmiş Millətlərin Sənaye İnkişafı Təşkilatı, Nüvə Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentliyi və Nüvə Sınaqlarının Tamamilə Qadağan Olunması üzrə Müqavilə Təşkilatı yanında Azərbaycan Respublikasının daimi nümayəndəsi təyin edilsin.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 11 mart 2005-cü il.

Fuad İsmayılov

Tərcüme-yi-hal

Doğulduğu il:	1968, Bakı, Azərbaycan
Təhsil:	Azərbaycan Dövlət Universiteti, Şərqsünaslıq fakültəsi Bakı Dövlət Universiteti, Beynəlxalq əlaqələr və beynəlxalq hüquq fakültəsi, Beynəlxalq hüquq bölməsi
Diplomatik rütbəsi:	Fövqəladə və səlahiyyətli səfir
1991-1992-	“Assa-İradə” Azərbaycan Beynəlxalq Müstəqil İnformasiya Agentliyi, müxbir
1992-1995-	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatının Xarici əlaqələr şöbəsi, mütəxəssis-tərcüməçi, məsləhətçi-tərcüməçi
1995-1999-	Azərbaycan Respublikasının Avstriyadakı səfirliyi, attaşə, üçüncü katib
1999-2001-	Xarici İşlər Nazirliyi, Çoxtərəfli humanitar problemlər idarəsi, ikinci katib, birinci katib
2001-2004 -	Xarici İşlər Nazirliyi, İnsan hüquqları, demokratikləşdirmə və humanitar problemlər idarəsi, birinci katib, şöbə müdiri, rəis müavini
2004-2005 -	Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurası yanında Daimi Nümayəndəliyi, müşavir
2004-cü ildən etibarən-	Azərbaycan Respublikasının Avstriya Respublikasındakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Azərbaycan Respublikasının Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Vyana şəhərindəki bölməsində, Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı, Birləşmiş Millətlərin Sənaye İnkişafı Təşkilatı, Nüvə Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentliyi və Nüvə Sınaqlarının Tamamilə Qadağan Olunması üzrə Müqavilə Təşkilatı yanında daimi nümayəndəsi
Xarici dillər-	İngilis, ərəb, rus, alman
Ailə vəziyyəti-	Evlidir, iki övladı var

***A.F. SÜLEYMANOVUN BİRİNCİ DƏRƏCƏLİ FÖVQƏLADƏ VƏ
SƏLAHIYYƏTLİ ELÇİ DİPLOMATİK RÜTBƏSİ VERİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI***

“Diplomatik xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 8.1.2-ci maddəsini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

Ayxan Firudin oğlu Süleymanova birinci dərəcəli fəvqəladə və səlahiyyətli elçi diplomatik rütbəsi verilsin.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 7 mart 2005-cü il.

***A.F. SÜLEYMANOVUN İRAN İSLAM RESPUBLİKASININ
TƏBRİZ ŞƏHƏRİNDƏ AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
BAŞ KONSULU TƏYİN EDİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI***

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

Ayxan Firudin oğlu Süleymanov İran İslam Respublikasının Təbriz şəhərində Azərbaycan Respublikasının baş konsulu təyin edilsin.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 7 mart 2005-cü il.

Ayxan Suleymanov

Tərcümeyi-hal

Doğulduğu il:	1974, Naxçıvan MR, Azərbaycan
Təhsil:	Bakı Sosial İdarəetmə və Politologiya İnstitutu, Sosial idarəetmə və sosiologiya fakültəsi
1996-1997 -	Nazirlər Kabineti, İşlər idarəsinin təsərrüfat bölməsi, inspektor
1997-1999 -	Naxçıvan şəhəri, Mənzil istismarlar idarəsi, pasportist
1999-2000 -	Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinin Konsulluq İdarəsinin Naxçıvan Muxtar Respublikasındakı Şöbəsi, attaşə
2000-2001 -	Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinin Konsulluq İdarəsinin Naxçıvan Muxtar Respublikasındakı Şöbəsi, müdir v.i.e.
2001-2002-	Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinin Konsulluq İdarəsinin Naxçıvan Muxtar Respublikasındakı Şöbəsi, müdir
2003-2005 -	Naxçıvan Muxtar Respublikası Konsulluq idarəsi, rəis
2005-ci ildən etibarən-	Azərbaycan Respublikasının İran İslam Respublikasının Təbriz şəhərindəki Baş konsulu
Xarici dillər-	Rus, fars
Ailə vəziyyəti-	Evlidir

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ İSTANBUL ŞƏHƏRİNDƏ AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASININ BAŞ KONSULU İ.N. YAQUBOVUN EYNI ZAMANDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QARA DƏNİZ İQTİSADI ƏMƏKDAŞLIQ
TƏŞKİLATI YANINDA DAİMİ NÜMAYƏNDƏSİ TƏYİN EDİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

Türkiyə Respublikasının İstanbul şəhərində Azərbaycan Respublikasının baş konsulu İbrahim Nəbi oğlu Yaqubov eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı yanında daimi nümayəndəsi təyin edilsin.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 7 mart 2005-cü il.

İbrahim Yaqubov

Tərcümeyi hal

Doğulduğu il:	1961, Bakı, Azərbaycan
Təhsili:	Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutu, mühəndis-riyaziyyatçı ixtisası, 1978-1983
1983-1986 -	Neftayırma zavodu, Mətbuat-informasiya mərkəzi
1986-1990 -	Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutu, texniki elmləri namizədi
1992-1993 -	Azərbaycan-Türk müştərək kanalı, baş direktor
1993-cü ildən etibarən	Azərbaycan Respublikası Dövlət Televiziya və Radio verilişlərinin Türkiyə təmsilçisi
Xarici dillər -	İngilis, türk və rus
Ailə vəziyyəti -	Evlidir, üç övladı var

ETİMADNAMƏLƏRİN TƏQDİM EDİLMƏSİ

Azərbaycan Respublikasının NATO yanında Daimi nümayəndəliyinin başçısı etimadnaməsini Kimyəvi Silahların Qadağan Olunması üzrə Təşkilatın Baş direktoruna təqdim etmişdir

Azərbaycanın NATO yanında Nümayəndəliyinin başçısı səfir Kamil Xasıyev, Kimyəvi Silahların Qadağan Olunması üzrə Təşkilat yanında respublikamızın daimi nümayəndəsi kimi akkreditə olunması barədə etimadnaməsini fevralın 18-də bu qurumun baş direktoru Rogelio Pfirterə təqdim etmişdir.

Bu münasibətlə keçirilən mərasimdən sonra Azərbaycan Respublikası və Kimyəvi Silahların Qadağan Olunması üzrə Təşkilat arasındakı əməkdaşlıq və münasibətlərin perspektivləri müzakirə edilmişdir.

Xatırladaq ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 5 oktyabr 2004-cü il tarixli Fərmanı ilə Kamil Xasıyev NATO-nun və Kimyəvi Silahların Qadağan Olunması üzrə Təşkilatın yanında respublikamızın daimi nümayəndəsi təyin edilmişdir.

“AzərTAC” 18.02.05

Azərbaycanın Özbəkistandakı səfiri etimadnaməsini təqdim etmişdir

Azərbaycanın Özbəkistanda yeni təyin olunmuş səfiri Namiq Abbasov etimadnaməsini Prezident İslam Kərimova təqdim etmişdir.

Səfiri yeni təyinatı münasibəti ilə təbrik edən, ölkələrimiz arasında ikitərəfli əlaqələrin genişləndirilməsi işində ona uğurlar arzulayan cənab İ.Kərimov Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2004-cü ilin martında Özbəkistana dövlət səfəri zamanı strateji tərəfdaşlığın daha da möhkəmləndirilməsi barədə imzalanmış Bəyannamənin əhəmiyyətini vurğulamışdır. Qeyd olunmuşdur ki, keçən il ölkələrimiz arasında ümumi ticarət dövriyyəsinin həcmi 153 milyon ABŞ dollarına çatmışdır. Əlaqələrimiz inkişaf etdikcə ticarət dövriyyəsinin həcmi də artacaqdır.

1998-ci ildə yaradılmış Azərbaycan-Özbəkistan birgə əməkdaşlıq komissiyasının fəaliyyəti

yətini yüksək qiymətləndirən Prezident İslam Kərimov xalqlarımızı dil, din və qədim adət-ənənələrin birləşdirdiyini xüsusi vurğulamışdır.

Səmimi qəbula və xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən səfir demişdir ki, diplomatik missiyası dövründə ölkələrimiz arasında əlaqələrin daha da inkişafı üçün səy göstərəcəkdir.

Mərasimdən sonra N.Abbasov və səfirliyin əməkdaşları ümummilli liderimizin Daşkənddəki Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin qarşısında ucaldılmış abidəsi önünə əklil qoymuşlar.

“AzərTAC” 26.02.05

Azərbaycanın Benilüks ölkələrindəki səfiri etimadnaməsini Lüksemburqun Böyük Hersoquna təqdim etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Benilüks ölkələrindəki səfiri Arif Məmmədov Belçika və Hollandiyadan sonra öz etimadnaməsini Lüksemburqun böyük hersoquna təqdim etmək üçün bu ölkəyə səfər etmişdir. Səfər çərçivəsində səfir Lüksemburqun Xarici İşlər Nazirliyində bir sıra görüşlər keçirmişdir. Nazirliyin ikitərəfli siyasi əlaqələr departamentinin, protokol idarəsinin və ikitərəfli iqtisadi əlaqələr idarəsinin rəhbərləri ilə keçirilmiş görüşlər zamanı Lüksemburq və Azərbaycan arasında qarşılıqlı münasibətlərin inkişafı, müxtəlif sahələrdə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilmişdir.

Martın 15-də Lüksemburq hersoqluğunda etimadnamənin təqdimat mərasimi keçirilmişdir. Mərasimdən sonra Lüksemburqun böyük hersoqu Anri ilə səfir Arif Məmmədovun təkbətək görüşü olmuşdur. Səfir Azərbaycanda həyata keçirilən islahatlar, ölkəmizdəki sərmayə mühiti, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin dinc yolla həll edilməsi istiqamətində aparılan danışıqlar barədə hersoqa ətraflı məlumat vermişdir.

Görüşdə ikitərəfli münasibətlərin daha intensiv inkişafı üçün zəruri tədbirlərin görülməsi barədə fikir mübadiləsi aparılmışdır.

“AzərTAC” 18.03.05

Комментарий доклада министра обороны Армении на парламентских слушаниях по проблеме Нагорного Карабаха

Тофик Мусаев^{*1}

На состоявшихся в парламенте Армении 29-30 марта 2005 года слушаниях по проблеме Нагорного Карабаха с докладом выступил министр обороны Армении Серж Саркисян, представивший на суд общественности аргументы, которые, по его мнению, должны продемонстрировать невозможность подчинения Нагорного Карабаха Азербайджану.²

В основе этих аргументов лежит убежденность в безукоризненности с политико-правовой точки зрения создания «Нагорно-Карабахской Республики» в процессе демонтажа СССР в 1991 году. При этом первостепенное внимание уделяется Закону СССР «О порядке решения вопросов, связанных с выходом союзной республики из СССР» от 3 апреля 1990 года, который, как отмечает глава оборонного ведомства Армении, «предоставил автономным образованиям возможность самоопределяться в самостоятельные субъекты союзной федерации вплоть до выхода из состава союзных республик, куда они входили (в случае постановки вопроса союзными республиками о выходе из СССР)». По утверждению С.Саркисяна, «[к]онкретизация международно-правовых и конституционных норм о праве народов на самоопределение в юридических механизмах вышеуказанного Закона дала народу Нагорного Карабаха отсутствовавшие ранее в СССР законные основания для изъявления и институционального воплощения своей политической воли с учетом ранее декларированного намерения Азербайджанской ССР выйти из состава СССР».

Пытаясь придать убедительность своим аргументам, министр обороны Армении обращает внимание на хронологию процесса образования Азербайджанской Республики и обретения ею независимости, ссылаясь, в частности, на принятие в сентябре 1989 года Верховным Советом Азербайджанской ССР Конституционного Закона «О суверенитете», а в октябре

1991 года Верховным Советом Азербайджанской Республики Конституционного Акта «О государственной независимости». Таким образом, как считает С.Саркисян, ввиду образования в октябре 1991 года Азербайджанской Республики, проведения в начале декабря 1991 года в НКАО референдума по вопросам провозглашения независимости Нагорного Карабаха, образования «Нагорно-Карабахской Республики» и формирования ее властей, а также упразднения в декабре 1991 года СССР, на территории бывшей Азербайджанской ССР образовались два независимых равноправных государства - Азербайджанская Республика и «Нагорно-Карабахская Республика». Иными словами, по утверждению С.Саркисяна, Азербайджан декларировал свое намерение выйти из состава СССР, что предоставило Нагорному Карабаху в соответствии с Законом СССР от 3 апреля 1990 года право на самостоятельное решение вопроса о пребывании в союзном государстве или в выходящей республике, а также на постановку вопроса о своем государственно-правовом статусе. Далее, как отмечает глава оборонного ведомства Армении, в декабре 1991 года Нагорный Карабах приобрел независимость, реализовав тем самым право, закрепленное в упомянутом союзном Законе. Исходя из подобного хронологического анализа, министр обороны Армении считает большим достижением проведение референдума в Нагорном Карабахе именно 8 декабря 1991 г. (к этой дате мы еще вернемся-авт.), т.е. до официального прекращения существования СССР 21 декабря 1991 года и во время действия Закона СССР от 3 апреля 1990 года.

Таким образом, отталкиваясь от аргументов главы оборонного ведомства Армении, можно сделать вывод о том, что ключевым фактором убежденности армянской стороны в законности образования и существования «Нагорно-Карабахской Республики» является Закон СССР «О порядке решения вопросов, связанных с выходом союзной республики из СССР» от 3 апреля 1990 года.³ Именно этот документ является отправной точкой всех последующих размышлений С.Саркисяна о перспективах статуса Нагорного Карабаха и пределах допустимого для армянской стороны компро-

1 Начальник управления внешнеполитического планирования и стратегических исследований МИД Азербайджанской Республики, магистр права (LLM) Эссекского университета.

2 См. *IA REGNUM*, <www.regnum.ru/news/437271.html>.

3 Ведомости Верховного Совета СССР, 1990, № 15, 303-308.

мисса. В этой связи напрашивается вполне очевидный вывод о том, что судьба всей позиции Армении, озвученной министром обороны Армении, зависит от результатов толкования Закона СССР от 3 апреля 1990 года применительно к образованию «Нагорно-Карабахской Республики». Поэтому данный документ и станет предметом настоящего исследования. Однако прежде чем приступить непосредственно к тексту Закона, уместным представляется рассмотрение соответствующих законодательных актов, в которых оговаривалось правовое положение Нагорного Карабаха в советский период.

Так, в Конституции СССР 1936 года было закреплено, что Нагорно-Карабахская автономная область (НКАО) состоит в Азербайджанской ССР (статья 24).¹

В соответствии со статьей 86 Конституции СССР 1977 года автономная область находилась в составе союзной республики или края. Закон об автономной области принимался Верховным Советом союзной республики по представлению Совета народных депутатов автономной области.²

Всего в СССР было восемь автономных областей, перечень которых приводится в статье 87 Конституции. Согласно положению этой статьи, НКАО состояла в Азербайджанской ССР.³

Правовое положение НКАО в соответствии с Конституциями СССР и Азербайджанской ССР определялось Законом «О Нагорно-Карабахской автономной области», принятым по представлению Совета народных депутатов НКАО Верховным Советом Азербайджанской ССР 16 июня 1981 года.⁴

Важно отметить, что порядок изменения границ союзных республик четко оговаривался в Конституциях СССР и союзных республик. Так, согласно статье 78 Конституции СССР, территория союзной республики не могла быть изменена без ее согласия. Границы между союзными республиками могли изменяться по взаимному соглашению соответствующих республик, которое подлежало утверждению Союзом ССР.⁵ Данное положение закреплялось также в Конституциях Азербайджанской и Армянской ССР.

Несмотря на ясные конституционные гарантии неприкосновенности территории и

границ союзных республик, которые, как отмечалось выше, могли быть изменены только с их согласия, начиная с 20 февраля 1988 года, когда на сессии областного Совета НКАО было принято решение «О ходатайстве депутатов Совета народных депутатов Нагорно-Карабахской автономной области о передаче НКАО из состава Азербайджанской ССР в состав Армянской ССР», армянская сторона приступила к целенаправленным действиям по одностороннему отторжению НКАО от Азербайджанской ССР.

Так, после принятия Верховным Советом Азербайджанской ССР и его Президиумом соответственно 13 и 17 июня 1988 года постановлений, в которых на основании статей 78 Конституции СССР и 70 Конституции Азербайджанской ССР передача НКАО из состава Азербайджанской ССР в состав Армянской ССР признавалась неприемлемой и невозможной,⁶ как Советом народных депутатов НКАО, так и Верховным Советом Армянской ССР был принят целый ряд неправомερных решений о выходе НКАО из состава Азербайджанской ССР. Наиболее известным в их числе является принятое Верховным Советом Армянской ССР 1 декабря 1989 года постановление «О воссоединении Армянской ССР и Нагорного Карабаха».

До обретения Азербайджаном и Арменией независимости и рассмотрения нагорно-карабахского конфликта в международных организациях в роли арбитра, наделенного необходимыми полномочиями, выступали центральные органы власти Союза ССР. Высший законодательный орган бывшего Союза - Верховный Совет - и его Президиум несколько раз рассматривали и принимали решения по ситуации в связи с нагорно-карабахским кризисом.

Так, 23 марта 1988 года Президиум Верховного Совета СССР в своем постановлении «О мерах, связанных с обращениями союзных республик по поводу событий в Нагорном Карабахе, в Азербайджанской и Армянской ССР» признал «недопустимым, когда сложные национально-территориальные вопросы пытаются решать путем давления на органы государственной власти, в обстановке нагнетания эмоций и страстей, создания всякого рода самочинных образований, выступающих за перекраивание закрепленных в Конституции

1 Конституция СССР (Москва: 1936), 14.

2 Конституция СССР (Москва: 1977), 13.

3 Там же.

4 Закон Азербайджанской ССР «О Нагорно-Карабахской автономной области» (Баку: 1987).

5 Конституция СССР (Москва: 1977), 13.

6 См. тексты постановлений в «Нагорный Карабах: разум победит. Документы и материалы» (Баку, Азернешр: 1989), 81-82, 96-97.

СССР национально-государственных и национально-административных границ, что может привести к непредсказуемым последствиям».¹

В постановлении от 18 июля 1988 года «О решениях Верховных Советов Армянской ССР и Азербайджанской ССР по вопросу о Нагорном Карабахе» Президиум Верховного Совета СССР посчитал «невозможным изменение границ и установленного на конституционной основе национально-территориального деления Азербайджанской ССР и Армянской ССР». Далее было подчеркнуто, что «принимая такое решение, Президиум Верховного Совета СССР исходит из положения Конституции СССР (статья 78), в соответствии с которым территория союзной республики не может быть изменена без ее согласия».²

В постановлении Президиума Верховного Совета СССР от 10 января 1990 года «О несоответствии Конституции СССР актов по Нагорному Карабаху, принятых Верховным Советом Армянской ССР 1 декабря 1989 года и 9 января 1990 года» было однозначно заявлено, что «[п]ровозглашение воссоединения Армянской ССР и Нагорного Карабаха без согласия Азербайджанской ССР является прямым нарушением статьи 78 Конституции СССР».³

Таким образом, весь процесс по отторжению Нагорного Карабаха от Азербайджанской ССР в пользу Армянской ССР, формально начатый 20 февраля 1988 года, сопровождался очевидным нарушением Конституции СССР (статья 78) и тем самым не имел каких-либо юридических последствий.

Правоту этой оценки подтверждают также последующие действия армянской стороны, убедившейся в полной бесперспективности выбранной ею тактики. Именно этим объясняется предпринятая 2 сентября 1991 года очередная попытка узаконить отделение Нагорного Карабаха. В отличие от всех предыдущих решений, провозглашение в этот день «Нагорно-Карабахской Республики» обосновывалось Законом СССР «О порядке решения вопросов, связанных с выходом союзной республики из СССР» от 3 апреля 1990 года.⁴ Однако если следовать логике армянской стороны и согласиться с тем, что Армянская ССР и Нагорный Карабах воссоединились 1 декабря 1989 года, то, следова-

тельно, впоследствии, по итогам провозглашения 2 сентября 1991 года «Нагорно-Карабахской Республики» и проведения на территории этого образования референдума, Нагорный Карабах отделялся уже от Армении. Очевидная абсурдность доводов армянской стороны не вызывает сомнений. В противном случае, официальный Ереван должен признать, что все действия, предпринятые армянской стороной до 2 сентября 1991 года, были незаконными и до этой даты Нагорный Карабах продолжал оставаться частью Азербайджанской Республики.

Теперь можно перейти к рассмотрению ситуации, возникшей в результате провозглашения 2 сентября 1991 года «Нагорно-Карабахской Республики» и проведения в Нагорном Карабахе в декабре того же года референдума.

Серьезные изъяны в аргументах министра обороны Армении начинают проявляться именно при внимательном рассмотрении всего комплекса вопросов, связанных с Законом СССР «О порядке решения вопросов, связанных с выходом союзной республики из СССР» от 3 апреля 1990 года, который, как отмечалось выше, рассматривается армянской стороны как ключевой фактор ее убежденности в законных основаниях провозглашения «Нагорно-Карабахской Республики» и оформления посредством референдума ее независимости.

Прежде всего необходимо отметить, что рассматриваемый Закон опирался на статью 72 Конституции СССР, в соответствии с которой каждая союзная республика имела право выхода из СССР.⁵ Поэтому целью этого Закона было регулирование взаимоотношений в рамках СССР путем установления определенной процедуры, которой должны были следовать союзные республики в случае выхода из состава СССР. Так, выход союзной республики из СССР должен был осуществляться по результатам свободного волеизъявления народа этой республики, выраженного на референдуме, решение о проведении которого принималось Верховным Советом союзной республики.⁶

В контексте аргументов армянской стороны особое внимание, конечно, заслуживает положение Закона о том, что в союзной республике, имеющей в своем составе автономные рес-

1 См. текст постановления в «Нагорный Карабах: разум победит. Документы и материалы», 41-42.

2 См. текст постановления, там же, 153-155.

3 Ведомости Верховного Совета СССР, 1990, № 3, 38.

4 См. текст решения на <www.nkrusa.org/nk_conflict/declaration_independence.html>. См. также доклад Армении, представленный в соответствии со статьями 16 и 17 Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах, Документ ООН E/1990/5/Add.36, 2-5.

5 Ведомости Верховного Совета СССР, 1990, № 15, 303, статья 1.

6 Там же, статья 3.

публики, автономные области и автономные округа, референдум должен был проводиться отдельно по каждой автономии. При этом за народами автономных республик и автономных образований действительно сохранялось право на самостоятельное решение вопроса о пребывании в Союзе ССР или выходящей союзной республике, а также на постановку вопроса о своем государственно-правовом статусе. Кроме того, в союзной республике, на территории которой имелись места компактного проживания национальных групп, составляющих большинство населения данной местности, при определении итогов референдума результаты голосования по этим местностям должны были учитываться отдельно.¹

Однако особое внимание привлекает порядок проведения референдума, которому посвящается большая часть Закона. В частности, решение о выходе союзной республики из СССР должно было считаться принятым посредством референдума, если за него проголосовало бы не менее двух третей граждан СССР, постоянно проживавших на территории союзной республики к моменту постановки вопроса о ее выходе из СССР и имеющих право голоса в соответствии с законодательством.² После референдума его итоги подлежали рассмотрению Верховным Советом союзной республики,³ который должен был также проинформировать о них Верховный Совет СССР.⁴ Последний же в свою очередь, в случае проведения референдума в соответствии с законом, был уполномочен внести вопрос на рассмотрение Съезда народных депутатов СССР.⁵ Помимо этого, для изучения и оценки последствий, возникающих для каждой союзной и автономной республики, автономного образования из факта возможного выхода соответствующей союзной республики из СССР, предусматривалось запрашивать в месячный срок после референдума мнения высших органов государственной власти союзных, автономных республик, автономных областей и округов, которые, наряду с итогами

референдума, должны были рассматриваться на Съезде народных депутатов СССР.⁶ После этого, по представлению Верховного Совета СССР, согласованному с Верховным Советом выходящей союзной республики, Съезд должен был установить переходный период, не превышающий пять лет, для решения вопросов, возникающих в связи с выходом республики из СССР.⁷ На переходный период предусматривалось создание согласительных комиссий, а также подготовка предложений по вопросам границ, военных объектов, собственности и материально-финансовых расчетов и т.д.⁸ По окончании переходного периода или при досрочном урегулировании вопросов, предусмотренных рассматриваемым Законом, Верховный Совет СССР должен был созвать Съезд народных депутатов СССР для принятия решения, подтверждающего завершение процесса по согласованию интересов и удовлетворению претензий выходящей республики, с одной стороны, и Союза ССР, союзных республик, а также автономных республик, автономных образований и национальных групп, с другой стороны.⁹ Важно подчеркнуть, что только после принятия такого решения Съездом народных депутатов СССР выход союзной республики из СССР мог считаться состоявшимся.¹⁰

Однако ввиду прекращения существования Союза ССР как субъекта международного права упомянутый Закон не имел никаких юридических последствий, так как ни одна союзная республика, в том числе Азербайджан и Армения, не воспользовалась предусмотренной в нем процедурой выхода. Очевидно, что в Азербайджане не только не был проведен референдум о выходе из СССР и, соответственно, не выполнено ни одно из условий, закрепленных в Законе, но даже не было принято решение Верховного Совета республики о проведении такого референдума. При этом уместно напомнить, что необходимость в таком решении была закреплена в законодательстве Азербайджанской ССР еще до принятия Закона СССР от 3 апреля 1990 года.¹¹

1 Ведомости Верховного Совета СССР, статья 3.

2 Там же, 304, статья 6.

3 Там же. В союзной республике, имевшей в своем составе автономные республики, автономные области, автономные округа или места компактного проживания национальных групп, итоги референдума должны были рассматриваться Верховным Советом союзной республики совместно с Верховным Советом автономной республики и соответствующими Советами народных депутатов.

4 Там же, статья 7.

5 Там же.

6 Там же, 304, статьи 8-9.

7 Там же, 304-305, статья 9.

8 Там же, 305-306, статьи 11-12, 14.

9 Там же, 307, статья 20.

10 Там же, 308, статья 20.

11 См. Конституционный Закон «О суверенитете Азербайджанской ССР», 23 сентября 1989 года. Ведомости Верховного Совета Азербайджанской ССР, № 18 (799), 31-34, 32, п. 7.

Таким образом, только в том случае, если бы Азербайджан предпринял попытку выйти из состава СССР во время его существования и в соответствии с Законом СССР «О порядке решения вопросов, связанных с выходом союзной республики из СССР», НКАО получила бы право на проведение отдельного референдума, с тем чтобы определиться между тремя возможностями: (i) остаться в составе СССР; (ii) выйти вместе с Азербайджаном; или (iii) поставить вопрос о своем государственно-правовом статусе.

На тот факт, что данный Закон не был применен на практике обращает внимание профессор Антонио Кассес, по убеждению которого процесс обретения союзными республиками независимости был обусловлен политическим кризисом центральной власти и усилением центробежных сил.¹

Нельзя ни обратить внимание еще на одну существенную деталь при рассмотрении вопросов, связанных с Законом СССР от 3 апреля 1990 года, а именно – на причины его принятия. Очевидно, что необходимость в подобном законодательном акте диктовалась все чаще и настойчивее звучащими призывами выхода союзных республик из состава СССР. Ознакомление с текстом этого Закона наводит на вполне закономерную мысль о том, что главная цель его принятия заключалась не в желании упорядочить процедуру расставания союзной республики с СССР, а в попытке воспрепятствовать осуществлению ею гарантируемого статьей 72 Конституции СССР права свободного выхода. На эту мысль наводит и то обстоятельство, что, помимо положений о раздельном референдуме в автономных республиках и автономных образованиях, аналогичные права предоставлялись также и компактно проживавшим на территории союзной республики национальным группам, которые составляли большинство населения конкретной местности. Не сложно сделать вывод о том, чем могла бы закончиться попытка союзной республики выйти из состава СССР при условии соблюдения ею предусмотренного в Законе СССР от 3 апреля 1990 года порядка.

Как отмечает упоминавшийся уже Антонио Кассес, данный Закон, суть которого заключалась в реализации статьи 72 Конституции

СССР, тем не менее, не отвечал международным стандартам в области самоопределения, так как настолько усложнял процесс отделения, что возникали сомнения, направлен ли он на истинное воплощение самоопределения или преследует цель создать целый ряд непреодолимых препятствий для осуществления этого принципа.²

Поэтому еще более странно слышать ссылки на этот Закон в контексте права народов на самоопределение, которое как раз этим Законом и ограничивалось.

По мнению профессора Рейна Мюллерсона, использованная советским руководством тактика с принятием спорного Закона не только не устранила проблему распада СССР, но еще больше обострила ситуацию. Большинство населения стало рассматривать меньшинства (иногда оправданно, иногда нет) в качестве пятой колонны Кремля.³

Хотя, как мы убедились, бесперспективность аргументов армянской стороны, озвученных министром обороны С.Саркисяном, отчетливо проявляется при рассмотрении текста Закона СССР от 3 апреля 1990 года, интерес могут представить и некоторые другие наблюдения, включая целый ряд противоречий и фактологических ошибок, без которых, как правило, не обходится ни одно заявление высокопоставленных армянских чиновников.

Так, одни официальные источники Армении делают акцент на решении от 2 сентября 1991 года,⁴ в то время как глава оборонного ведомства этой страны в своем докладе эту дату даже не упоминает, уделяя больше внимания факту проведения в Нагорном Карабахе в декабре 1991 года референдума. Помимо этого, С.Саркисян указывает на то, что референдум был проведен 8 декабря 1991 года, в то время как на самом деле он состоялся двумя днями позже, а именно 10 декабря того же года.⁵ Очевидно, что подобный «провал в памяти» можно объяснить двумя причинами: (i) попыткой подвести дату референдума к дате подписания Соглашения «О создании Содружества Независимых Государств», в котором государства-учредители Союза ССР констатировали прекращение существования СССР как субъекта международного права и геополитической реальности,⁶ либо (ii) простой невни-

1 Antonio Cassese, *Self-Determination of Peoples: Legal Reappraisal* (Cambridge: Cambridge University Press, 1995), 266.

2 Cassese, 264-265.

3 Rein Mullerson, *International Law, Rights and Politics: Developments in Eastern Europe and the CIS* (London & New York: Routledge, 1994), 75.

4 См., например, Документ ООН E/1990/5/Add.36, 2-5.

5 См. «Акт о результатах референдума и независимости Нагорно-Карабахской Республики», <www.nkr.am/rus>, <www.nkrusa.org/nk_conflict/declaration_independence.html>.

6 См. Сборник документов СНГ, 1991, № 1, 6.

мательностью, которая, впрочем, непрости- тельна в таких ответственных и судьбоносных вопросах.

Кроме того, бесперспективность выдвига- емых армянской стороной аргументов проявля- ется в несогласованности определения точки отсчета воображаемого выхода Азербайджана из состава СССР. Так, с одной стороны, прави- тельство Армении, пытаясь как-то обосновать провозглашение 2 сентября 1991 года «На- горно-Карабахской Республики» в контексте Закона СССР «О порядке решения вопросов, связанных с выходом союзной республики из СССР» от 3 апреля 1990 года, обращает внима- ние на принятие 30 августа 1991 года Верхов- ным Советом Азербайджанской Республики Декларации «О восстановлении государствен- ной независимости Азербайджанской Респу- блики», характеризуя данный факт как начало процесса выхода Азербайджана из СССР.¹ С другой стороны, министр обороны этой страны предпочитает вовсе умолчать о существовании этого документа, ссылаясь в то же время на Конституционный Закон «О суверенитете Азербайджанской ССР» от 23 сентября 1989 года и Конституционный Акт «О государ- ственной независимости Азербайджанской Республики» от 18 октября 1991 года. Однако подобная корректировка также не способствует преодолению имеющихся в аргументах армян- ской стороны очевидных нестыковок.

Так, например, хотя Конституционный За- кон «О суверенитете Азербайджанской ССР» от 23 сентября 1989 года рассматривается министром обороны Армении как декла- рированное намерение Азербайджанской ССР выйти из состава СССР, при более внима- тельном ознакомлении с текстом нельзя ни обратить внимание на положение, в котором однозначно подтверждается, что «Азербай- джанская ССР – суверенное социалистическое государство в составе Союза ССР».²

Что касается двух других документов, а именно Декларации «О восстановлении госу- дарственной независимости Азербайджанской Республики» от 30 августа 1991 года³ и Конституционного Акта «О государственной независимости Азербайджанской Республики» от 18 октября 1991 года,⁴ то, очевидно, что они были приняты без учета предусмотренного в

Законе СССР от 3 апреля 1990 года порядка выхода, включающего, главным образом, проведение референдума. Поэтому, если до конца следовать букве и смыслу союзного Закона, то для НКАО принятие Декларации и Конституционного Акта не могло служить юридическим основанием для постановки в соответствии с ним вопроса о своем госу- дарственно-правовом статусе. Так, согласно пункту 2 Постановления Верховного Совета СССР «О введении в действие Закона СССР «О порядке решения вопросов, связанных с выходом союзной республики из СССР» от 3 апреля 1990 года, «любые действия, связанные с постановкой вопроса о выходе союзной республики из СССР и противоречащие Закону СССР «О порядке решения вопросов, связан- ных с выходом союзной республики из СССР», предпринятые как до, так и после введения его в действие, не порождают никаких юридических последствий как для Союза ССР, так и для союзных республик».⁵ Несложно предугадать, как отреагировал бы союзный центр на принятие этих документов, если процесс развала СССР не развивался бы столь стремительно. Однако после августовского путча принятие Декларации и Конституцион- ного Акта явилось естественной реакцией в условиях неизбежной перспективы прекраще- ния существования Союза ССР.

Таким образом, учитывая вышеизложен- ное, можно сделать однозначный вывод о неоправданности обоснования провозглашения 2 сентября 1991 года «Нагорно-Карабахской Республики» Законом СССР «О порядке ре- шения вопросов, связанных с выходом союзной республики из СССР» от 3 апреля 1990 года. НКАО просуществовала до 26 ноября 1991 года, когда в соответствии с принятым Вер- ховным Советом Азербайджанской Республи- ки Законом автономная область как националь- но-территориальное образование была упраз- днена.⁶ Иными словами, до обретения в полном объеме государственной независимости Азер- байджанской Республикой и ее признания международным сообществом территория, на которой до 26 ноября 1991 года существовала НКАО Азербайджанской ССР, продолжала оставаться составной частью Азербайджана.

Соответственно, проведение 10 декабря

1 Документ ООН E/1990/5/Add.36, 2-5.

2 Ведомости Верховного Совета Азербайджанской ССР, 1989, № 18 (799), 31-34, 31.

3 Ведомости Верховного Совета Азербайджанской Республики, 1991, № 15-16 (844-845), 95-96.

4 Конституционный Акт «О государственной независимости Азербайджанской Республики», 18 октября 1991 года (Баку, Азернешр: 1991).

5 Ведомости Верховного Совета СССР, 1990, № 15, 308.

6 Закон Азербайджанской Республики «Об упразднении Нагорно-Карабахской Автономной области», 26 ноября 1991 года, <<http://karabakh-doc.gen.az/tu/law/law012.htm>>.

1991 года референдума в Нагорном Карабахе, по результатам которого несуществующая «Нагорно-Карабахская Республика» была объявлена независимым государством, является незаконным и не влечет каких-либо юридических последствий. В этой связи хотелось бы поделиться еще одним соображением, вытекающим из доклада главы оборонного ведомства Армении. Как отмечалось выше, С.Саркисян считает большим достижением проведение референдума в Нагорном Карабахе до официального прекращения существования СССР 21 декабря 1991 года. В то же время в его докладе, впрочем как и во многих других заявлениях официальных лиц Армении, обращается внимание на то обстоятельство, что референдум был проведен якобы под контролем международных наблюдателей. Между тем, при ознакомлении со списком этих наблюдателей (всего 23), чьи фамилии указаны под «Актом о результатах референдума о независимости Нагорно-Карабахской Республики»,¹ обнаруживается, что все они из республик бывшего СССР (в основном из России). На вопрос о том, как наблюдатели могут считаться международными, если союзное государство еще не прекратило существование, может, наверное, ответить только автор этих аргументов – министр обороны Армении С.Саркисян.

Вскоре после того, как Советский Союз прекратил свое существование, входившие в его состав республики были де-юре признаны международным сообществом. Международно-правовая доктрина *uti possidetis juris* легла в основу признания новыми независимыми государствами, образовавшимися в результате распада СССР, территориальной целостности друг друга и неприкосновенности их границ. Так, согласно статье 5 Соглашения «О создании Содружества Независимых Государств» от 8 декабря 1991 года «Высокие Договаривающиеся Стороны признают и уважают территориальную целостность друг друга и неприкосновенность существующих границ в рамках Содружества».² Этот подход был

закреплен также в Алма-Атинской Декларации, подписанной 21 декабря 1991 года одиннадцатью бывшими союзными республиками, включая Азербайджан и Армению.³

Как отмечает профессор Малкольм Шо, хотя Минский и Алма-Атинский инструменты ссылаются по существу на принцип территориальной целостности, защищающий международные границы, ясно, что намерение заключалось в утверждении и закреплении доктрины *uti possidetis* для того, чтобы обеспечить международную, региональную и национальную легитимацию новых границ, которыми считаются границы бывших союзных республик.⁴

Кроме того, принятые Европейским Сообществом 16 декабря 1991 года Европейские правила признания новых государств Восточной Европы и Советского Союза подтверждают среди прочего «уважение неприкосновенности всех границ, которые могут быть изменены только мирными средствами и по взаимному согласию».⁵

Таким образом, как подчеркивает Малкольм Шо, ссылаясь при этом на ряд примеров, включая нагорно-карабахский регион Азербайджана и принятые в связи с конфликтом резолюции Совета Безопасности ООН, «попытки изнутри вновь образованных государств нарушить территориальные рамки, в пределах которых была достигнута независимость, будут, как минимум, рассматриваться как противоречащие внутреннему законодательству нового образования и, возможно, при определенных обстоятельствах, как угроза международному миру и безопасности».⁶

Азербайджан – Европейский Союз: состояние и анализ экономического сотрудничества

*Нурлан Алиев**⁷

Внешняя политика Азербайджанской Республики изначально была направлена на ус-

1 См. <www.nkr.am/rus>.

2 Сборник документов СНГ, 1991, № 1.

3 Там же, 15-16, 15.

4 Malcolm N. Shaw, "Re: Order in Council P.C. 1996-1497 of 30 September 1996", in Anne Bayefsky, *Self-determination in International Law: Quebec and Lessons Learned* (The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2000), 125-150, 146; "The Heritage of States: The Principle of *Uti Possidetis Juris* Today", 77 *The British Yearbook of International Law* 1997, 75-154, 110-111; "Peoples? Territorialism and Boundaries", 8 *European Journal of International Law* 1997, №. 3, 478-507, 499-500.

5 Declaration on the "Guidelines on the Recognition of New States in Eastern Europe and in the Soviet Union", 16 December 1991. 31 *International Legal Materials* 1992, 1486-1487, 1487.

6 Shaw, "Re: Order in Council P.C. 1996-1497 of 30 September 1996", in Anne Bayefsky, *Self-determination in International Law: Quebec and Lessons Learned* (The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2000), 148.

7 * Магистр факультета Международного права и Международных отношений БГУ, Референт Управления внешнеполитического планирования и стратегических исследований МИД Азербайджанской Республики.

тановление равноправных и взаимовыгодных отношений со всеми государствами мира. Безусловно, одним из таких приоритетов является развитие сотрудничества с Европейским Союзом (ЕС), так как интерес к европейскому направлению во внешней экономической политике Азербайджанской Республики рассматривается одним из важнейших в силу геополитического веса ЕС в международной экономической системе.

Начало сотрудничества было заложено ещё 31 декабря 1991 года, когда ЕС и его члены в совместном Заявлении признали Азербайджанскую Республику независимым государством¹. До этого времени отношения ЕС с Азербайджаном строились главным образом на основе «Соглашения о торговле и сотрудничестве», подписанного между ЕС и СССР ещё в 1989 году².

С этого времени начинается формирование концепции взаимоотношений ЕС с Азербайджаном, в которой складывались относительно благоприятные экономические и политические предпосылки и условия для полноценного сотрудничества двух сторон. Важным этапом двустороннего сотрудничества стало подписание в Люксембурге 22 апреля 1996 года «Соглашения о партнёрстве и сотрудничестве (СПС) между ЕС и Азербайджаном» вступившее в силу 1 июля 1999 года³. Главная цель данного соглашения состоит в том, чтобы создать наиболее благоприятные условия для интеграции Азербайджана в европейскую экономику, способствовать развитию взаимовыгодного и равноправного партнёрства и т. д. Надо отметить, что, подписав данное соглашение, Азербайджан способствовал привлечению иностранного капитала, участию зарубежных компаний в различных крупных проектах локального и регионального масштаба, реформированию сектора управления, развитию сферы услуг, а самое главное, приведению внутреннего экономического режима к требованиям мировой рыночной экономики.

В одном из интервью французскому журналу «La letr diplomatik» под заголовком «Азербайджан выходит на мировую арену» президент Азербайджана Ильгам Алиев отметил следующее: «Азербайджанская Республика по темпам экономического развития является

одной из стран, идущих в первых рядах не только среди государств СНГ, но и стран Восточной Европы. С 1996 года в Азербайджане начались широкомасштабные экономические реформы, в результате которых страна за короткое время добилась огромных успехов. Так, за последние семь лет среднегодовой рост внутреннего валового продукта составил примерно 10%. В минувшем году (2003) данный показатель превысил 11%. Уровень инфляции вот уже долгие годы не превышает 2-3%. С каждым годом увеличиваются денежные доходы населения. В Азербайджане вкладываются крупные иностранные инвестиции, что служит показателем доверия инвесторов нашей стране и наличия благоприятной инвестиционной среды. Большие успехи также достигнуты в развитии нефтегазового сектора Азербайджана. В расположенные в азербайджанском секторе Каспия месторождения вложены инвестиции, исчисляемые миллиардами долларов США, что уже приносит свои позитивные результаты, а в дальнейшем будет способствовать огромному притоку доходов»⁴.

Отсюда следует, что Азербайджан благодаря большим запасам нефти, инвестиций, проведению реформ и непрерывно растущему валовому продукту превратился в экономический локомотив южно-кавказского региона, а точнее говоря в кавказского «тигра». Азербайджан обладает наиболее динамично развивающейся экономикой среди стран Каспийско – Кавказского региона и Большого Ближнего Востока. Такой вывод проистекает из опубликованного на днях обновлённого прогноза Международного Валютного Фонда (МВФ) на 2004 – 2005 годы⁵. В прошлом году (2004) ВВП Азербайджана по прогнозам МВФ, возрос на 9,1%, что выше, чем у непосредственных соседей. В СНГ прогнозируемые темпы экономического роста выше только у Украины (12,5%) и Таджикистана (10%), почти вровень с Азербайджаном идёт Казахстан (9%)⁶.

Прогноз МВФ для Азербайджана на 2005 год также будет благоприятен – 11,4%. В СНГ по темпам роста ВВП у нашей республики не будет равных: прогнозируемое второе место для Казахстана оценивается в 8,5%, третья позиция у Таджикистана – в 8%, после которых

1 См.: The EU's relations with Azerbaijan Country Profile: Azerbaijan,

2 Там же.

3 Там же.

4 См.: Азербайджанские Известия, 8 июля 2004, № 130 (130).

5 См.: Известия, 8 октября 2004, № 187 (26744), Азербайджан (специальное приложение), № 38 (133).

6 Там же.

идут Россия (6,6%), Армения, Грузия и Украина (по 6%)¹.

Страны Ближнего Востока заметно отстают: на будущий год для Ирана эксперты фонда прогнозируют рост в 5,2%, для Иордании он составит 5,5%, ОАЭ – 4,5%, Сирии и Ливана – 4,5%, Саудовской Аравии – 3,9%. На уровне 4 – 6% ожидается рост в странах Восточной Европы и Прибалтики². Вышеприведённые цифры свидетельствуют о благоприятных тенденциях экономического развития Азербайджана, стран СНГ и Ближнего Востока.

В настоящий момент во взаимоотношениях между Азербайджаном и ЕС достигнуты благоприятные экономические результаты, где можно выделить следующие направления: 1) взаимная торговля; 2) инвестиционная деятельность; 3) сотрудничество в нефтегазовой и энергетической сферах; 4) взаимодействие в сфере транспорта и коммуникации.

Взаимная торговля

Развитие торговых связей между сторонами – одно из основных направлений стратегического взаимовыгодного сотрудничества между Азербайджаном и ЕС, которое осуществляется в рамках упомянутого выше «Соглашения о партнёрстве и сотрудничестве» от 22 апреля 1996 года³. В соответствии с этим документом стороны предоставляют друг другу режим наибольшего благоприятствования во всех областях торговли. В более детальном виде состояние и проблемы торгово-экономического сотрудничества рассматриваются на заседаниях Подкомитета по вопросам торговли и экономики ЕС – Азербайджан, который является рабочим органом Комитета по сотрудничеству ЕС – Азербайджан, осуществляющим контроль над соблюдением и выполнением СПС. Данный Подкомитет был создан во время первого заседания Комитета по сотрудничеству ЕС с Азербайджаном 27 марта 2000 года⁴. В общей сложности были проведены четыре его заседания (21 июля 2000 г., 30 апреля 2002 г., 14-15 марта 2003 г. и 23-24 апреля 2004 г.)⁵, на которых стороны обсуждали такие вопросы, как взаимоотношение ЕС с Азербайджаном,

макроэкономическое состояние в Азербайджане, проблема торговли, бизнеса и капиталовложений между ЕС и Азербайджаном, деловой и инвестиционный климат в нашей стране, гармонизация законодательств, развитие информационных и коммуникационных технологий в Азербайджане, таможенное дело и другие.

Подтверждением растущего интереса сотрудничества между сторонами в области экономики является то, что Азербайджан определён как один из основных торговых партнёров ЕС на Южном Кавказе. Так, по итогам 2003 года внешнеторговый оборот между ЕС и Азербайджаном составил 2,542 млрд. долл. (48,72% от общего объёма товарооборота Азербайджана), при положительном сальдо в пользу Баку в 860,4 млн. долл.⁶ В свою очередь экспорт составил – 1,701 млрд. долл. (65,64%), а импорт – 841 млн. долл. (32,02%)⁷. Надо отметить, что за 2003 год доля ЕС во внешнеторговом обороте Азербайджана составила 2,187 млрд. долл. (на 27,61% больше, чем в 1998 году), импорт за рассматриваемый период увеличился на 11,24% (на 617,2 млн. долл.), а экспорт на 43,95% (на 1,570 млрд. долл.)⁸. Среди стран ЕС наиболее крупными партнёрами Азербайджана за 2003 год являются следующие государства: Италия – 27,2%, Франция – 7%, Великобритания – 5,6%, Германия – 3,4%. Далее следуют: Греция – 1,5%, Испания и Нидерланды – по 1%, Швеция – 0,8% и Бельгия – 0,5%⁹.

Следует отметить, что в течение последних пяти лет Азербайджан имеет положительное торговое сальдо с ЕС. В настоящее время во взаимной торговле сохраняется тенденция преувеличения экспорта над импортом, что положительно скажется на торговом балансе Азербайджана с ЕС. В то же время, рассматривая структуру экспорта и импорта по группам товарной номенклатуры, можно выделить следующие характерные черты. К важнейшей экспортной продукции 2003 года можно отнести топливо, нефть, нефтепродукты, бурильные трубы из чёрного металла, продукцию горнодобывающей и деревообрабатывающей промышленности, необработанный алюминий, фрукты, говяжью кожу, рыбную продукцию и другие товары. Основные потребители – Ита-

1 См.: Известия, 8 октября 2004, № 187 (26744), Азербайджан (специальное приложение), № 38 (133).

2 Там же.

3 См.: The EU's relations with Azerbaijan Country Profile: Azerbaijan,

4 См.: Mission of Azerbaijan to the European Union, <<http://www.azerbaijan-eu.com/documents.php>>.

5 Там же.

6 См.: Показатели внешней торговли Азербайджанской Республики на основе данных Государственного Комитета по Статистике Азербайджанской Республики за 1998-2003, <<http://www.azstat.org>>.

7 Там же.

8 Там же.

9 Там же.

лия, Германия, Франция, Великобритания, Греция, Испания и Нидерланды¹.

Что касается структуры импорта в 2003 году, то здесь преобладают машины, электротехническое и иное оборудование, средства наземного, воздушного транспорта и их части и принадлежности, бурильные трубы, металлические конструкции, нефте и газопроводы, продукция бумажной и печатной полиграфии, фармацевтическая продукция, одежда, обувь, табак, спиртные напитки, фрукты, растительное и сливочное масла, продукция детского питания, домашняя птица и другие товары. Основные поставщики – Германия, Италия, Франция, Великобритания, Бельгия, Нидерланды, Испания, Австрия и Греция².

Как отмечалось выше, доля стран-членов ЕС во внешнеторговом обороте Азербайджана за 2003 год составляет 48,72%³. Однако из пятнадцати государств за период 2003 года наиболее значимыми по объёмам внешнеторгового сотрудничества для Азербайджана являются четыре из них – Италия, Франция, Великобритания, Германия, доля которых во внешнеторговом обороте страны за 2003 год составила 43,2% или 2,256 млрд. долл.⁴.

Инвестиционная деятельность

Важное место во взаимоотношениях между ЕС и Азербайджаном занимает инвестиционная сфера. За период с 1992 по 2003 гг. общий объём инвестиций в экономику Азербайджана составил более 16,9 млрд. долл., в том числе за счёт внутренних источников – 5,7 млрд. долл. и за счёт внешних источников – 11,2 млрд. долл.⁵. По прогнозам Министерства экономического развития (МЭР) Азербайджанской Республики, ожидается, что в течение 2003 – 2010 годов общий объём инвестиций будет составлять 21 млрд. долл., включая иностранные инвестиции в размере 15,2 млрд. долл.⁶.

По сведениям Госкомстата Азербайджана, в 2003 году в экономику страны было вложено 3,273 млрд. долл. иностранных инвестиций, что

на 46,5% больше, чем в 2002 году⁷. Прямые инвестиции составили 3,06 млрд. долл., а в форме кредитов – 213 млн. долл.⁸. Таким образом показатели 2003 года ещё раз продемонстрировали, что в последние годы по объёму иностранных инвестиций на душу населения страны Азербайджан занимает одно из первых мест среди стран СНГ⁹.

В целом, надо отметить, что за период 1994 – 2002 гг. большое количество европейских капиталовложений в Азербайджан сосредоточено в сырьевом секторе экономики, в основном инвестиции поступают в нефтегазовый комплекс (около 84%), далее идут строительный сектор (5%), ненефтяной сектор (3%), транспорт и коммуникации (2%), и остальной сектор экономики (6%)¹⁰.

Доля прямых инвестиций стран-членов ЕС с 1994 по 2002 гг. составила около 33,5% (2,460 млрд. долл.) от общего мирового объёма инвестиций в азербайджанскую экономику¹¹.

Одна из форм привлечения европейского капитала заключается в передаче как средних, так и крупных предприятий в управление зарубежным фирмам. По данным на 2003 год, в Азербайджане зарегистрировано 3250 компаний, в число которых также входят совместные компании с участием иностранного капитала из стран Европы¹². По количеству действующих совместных и иностранных предприятий, созданных с участием европейских стран, в Азербайджане преобладают: Великобритания (около 200), Германия (40), Франция (30), Италии (15) и другие страны-члены ЕС.

Основные инвестиционные поступления в экономику Азербайджана поступают из Европейского Банка Реконструкции и Развития (ЕБРР). Начиная с 1994 по 2002 гг., ЕБРР профинансировал 22 проекта в Азербайджане, инвестировав более 358 млн. долл. в нашу страну¹³.

Крупные потоки инвестиций поступают в Азербайджан посредством программы ТАСИС и других программ ЕС. Всего за период 1992 –

1 См.: Показатели внешней торговли Азербайджанской Республики на основе данных Государственного Комитета по Статистике Азербайджанской Республики за 1998-2003, <<http://www.azstat.org>>.

2 Там же.

3 Там же.

4 Там же.

5 См.: Азербайджанские Известия, 8 июля 2004, № 130 (130).

6 См.: Министерство Экономического Развития Азербайджанской Республики, <<http://www.economy.gov.az/>>.

7 См.: <<http://www.ngoinfo.ru/index.php?cp=news&part=details&id=1246&USESS=15b947d8bac12935e0cccd39271e9b69a>>.

8 Там же.

9 Там же.

10 См.: Министерство Экономического Развития Азербайджанской Республики, <<http://www.economy.gov.az/>>.

11 Там же.

12 Там же.

13 The European Bank for Reconstruction and Development, <<http://www.ebrd.org/projects/psd/index.htm>>.

**Основные показатели товарооборота Азербайджана со странами ЕС
за 1998 – 2002 года и за 2003 год¹**

Страны	Товарооборот 1998 – 2002 Объём, млн долл.	Товарооборот 2003		Экспорт 2003		Импорт 2003	
		Всего млн долл.	Удель- ный вес в общем объёме, %	Всего млн долл.	Удель- ный вес в общем объёме, %	Всего млн долл.	Удель- ный вес в общем объёме, %
Австрия	50,6	8,6	0,1	0,4	0	8,1	0,3
Бельгия	61,5	27	0,5	1,4	0,1	25,6	1
Великобритания	448,8	294,1	5,6	7,6	0,3	286,5	10,9
Германия	379,9	177,2	3,4	7,3	0,3	169,8	6,5
Греция	174,6	79,2	1,5	71,4	2,8	7,7	0,3
Дания	25,5	6,7	0,1	0	0	6,7	0,2
Ирландия	17,8	3,9	0	0	0	3,9	0,1
Италия	3623,6	1419,9	27,2	1345,9	51,9	73,9	2,8
Испания	252	52,5	1	43,3	1,7	9,2	0,4
Люксембург	21	9,1	0,1	7,7	0,2	1,4	0
Нидерланды	139,6	50,3	1	6,3	0,2	43,9	1,7
Португалия	7,8	0,2	0	0	0	0,2	0
Финляндия	25	6,8	0,1	0	0	6,8	0,2
Франция	715	365,3	7	209,7	8,1	155,5	5,9
Швеция	46,2	40,8	0,8	0,0057	0	40,8	1,6
ЕС	5988,9	2542,5	48,7	1701,4	65,6	841	32

¹ См.: Показатели внешней торговли Азербайджанской Республики на основе данных Государственного Комитета по Статистике Азербайджанской Республики, 1998-2003, <<http://www.azstat.org>>.

2003 г. общая сумма помощи, оказанная Азербайджану со стороны ЕС, составила 399,674 млн. евро (429,694 млн. евро, включая программу ЕС продовольственной безопасности)¹. Следует особо отметить, что ЕС на сегодняшний день оказала беженцам и вынужденным переселенцам из нагорного карабахского региона и других оккупированных азербайджанских территорий гуманитарную помощь в размере 92,17 млн. евро².

Достаточно эффективна помощь ЕС в области реформ и поддержки государственного управления республики. Так, например, 27 января 2004 года в Баку состоялась презентация проекта «Оказани поддержки Министерству экономического развития», финансируемого ЕС в рамках международной помощи³. Бюджет двухлетнего проекта (его реализация должна завершиться в ноябре 2005 года) составляет 1,6 млн. евро и предусматривает шесть основных направлений помощи⁴. Следует отметить, что МЭР Азербайджанской Республики создало в июле 2003 Фонд Стимулирования Инвестиций Азербайджана, целью которого является улучшение и благоприятствование инвестиционного климата в ненефтяном секторе страны.

Сотрудничество в нефтегазовой и энергетической сфере

В силу географических и исторических факторов, Азербайджан играл и продолжает играть важную роль в добыче, поставках нефти и природного газа на европейские энергетические рынки. Рассматривая структуру экспорта азербайджанской нефти, следует отметить, что за последние годы страны-члены ЕС приобретают 84% от общего объема экспортируемой нефти страны⁵. Из стран-членов ЕС основными покупателями азербайджанской нефти в мировом экспорте страны за 2002 год являются следующие государства: Италия – 64,2%, Франция – 8,6%, Испания – 6,2%, Греция – 1,6%, Германия – 1,5% и другие⁶.

На сегодняшний день подписано 24 нефтяных контракта с 33 нефтяными компаниями из 15 стран мира с общим объемом инвестиций около 60 млрд. долл.⁷ Среди них в Азербайджане

работают такие крупные европейские компании, как «Аджип», «Бритиш Петролиум», «Тоталь-Фина», «Эльф-Акитен», «Деминекс» и другие.

Европейские нефтяные компании совместно с другими иностранными компаниями участвуют в освоении следующих нефтяных и газовых месторождений Азербайджана на Каспии.

1. Азери – Чыраг – Гюнешли (в проекте АЧГ участвуют европейские компании «Бритиш Петролиум» – 17,13% и «Ремко» – 2,08%). В настоящее время АЧГ является крупным нефтяным месторождением Азербайджана на Каспии, где извлекаемые запасы оцениваются примерно в 730 млн. тонн – 5,4 млрд. баррелей. Следует отметить, что 10 ноября 1997 года началась промышленная добыча нефти с месторождения «Чыраг», а уже 10 декабря 1997 года Азербайджанская международная операционная компания (АМОК) начала транспортировку нефти с месторождения «Чыраг» по «западному» экспортному трубопроводу Баку – Супса.

По итогам первой половины 2004 года среднесуточная добыча нефти на месторождении «Чыраг» (сегодня добыча пока ведётся только с этого месторождения) составила 122,800 тыс. баррелей, а общая производительность превысила 90%⁸. До конца 2004 года показатель добычи увеличился до 125 тыс. баррелей нефти в сутки. АМОК в 2004 году увеличил капитальные затраты по освоению месторождений АЧГ до 2,364 млрд. долл. против 2,104 млрд. долл. в 2003 году. Рост инвестиций в основном связан с подготовкой к освоению месторождения «Азери» с запасами около 3 млрд. баррелей нефти. С начала операции (ноябрь 1997 года) общая добыча на месторождении «Чыраг» превысила 255 млн. баррелей (свыше 34,5 млн. тонн)⁹.

30 августа 2001 года был санкционирован проект Фаза-1 (Центральный Азери), а 18 сентября 2002 года – Фаза 2 полномасштабного освоения месторождений. Работы по проекту Фаза-1 для добычи первой нефти на Центральной Азери в начале 2005 года продолжаются по графику, а добыча первой нефти на Западном и Восточном Азери

1 См.: The EU's relations with Azerbaijan Country Profile: Azerbaijan,

2 См.: Азербайджанские Известия, 8 июля 2004, № 130 (130).

3 См.: Эхо, 28 января 2004, № 16 (754).

4 Там же.

5 См.: Показатели внешней торговли Азербайджанской Республики на основе данных Государственного Комитета по Статистике Азербайджанской Республики за 2002, <<http://www.azstat.org>>.

6 Там же.

7 См.: Бакинский рабочий, 10 сентября 2004, № 217 (24902).

8 См.: Азербайджанские Известия, 21 сентября 2004, № 183 (183).

9 Там же.

запланирована на 2006 – 2007 годы¹.

20 сентября 2004 года на церемонии празднования 10-летия «Контракта века» были подписаны двенадцать контрактных соглашений на оказание услуг в рамках Фазы-3, в том числе полномасштабной разработке глубоководной части месторождения «Гюнешли», а также западной части месторождения «Чыраг». Общая стоимость подписанных договоров превышает 1,1 млрд. долл.²

18 ноября 1999 года на Стамбульском саммите ОБСЕ было подписано межправительственное соглашение между Азербайджаном, Грузией и Турцией о создании Основного экспортного трубопровода Баку – Тбилиси – Джейхан (ОЭТ БТД). Сооружение нефтепровода оценивается в 2,95 млрд. долл.³. С учётом объёма нефти, необходимого для заполнения трубопровода и возврата кредитов, стоимость проекта составит 3,6 млрд. долл.⁴

По этому трубопроводу будет экспортироваться основная часть азербайджанской нефти. Согласно контракту между Государственной Нефтяной Компанией Азербайджанской Республики (ГНКАР) и западными инвесторами, ОЭТ БТД, общая протяжённость которого составляет 1768 км (по Азербайджану – 443 км, Грузии – 249 км и Турции – 1076 км), должен быть завершён к середине 2005 года. Велика вероятность того, что к проекту присоединится Казахстан по маршруту Актау – Баку – Тбилиси – Джейхан, который на первой стадии в 2005 году будет поставлять для транспортировки по ОЭТ 10 млн. тонн нефти, в дальнейшем увеличив её до 20 млн. тонн, чем и обеспечит полную загрузку нефтепровода⁵. В настоящее время ведутся переговоры с нефтяными компаниями, разрабатывающими месторождения в казахстанском секторе Каспия. Одновременно по прежнему будут задействованы два других трубопровода – Баку – Супса (за период 1999 – 2004 года было перекачено 200 млн. баррелей нефти) и Баку – Новороссийск.

2. Шахдениз (в этом проекте участвуют европейские компании «Эльф-Акитен» – 40%, «Бритиш Петролиум» – 25,5% и «ЛукАджип» –

10%). Шахдениз является одним из самых крупных и самых богатых газовых месторождений в азербайджанском секторе Каспийского моря, запасы которого составляют свыше 1 трлн. куб. м. Отметим, что азербайджанский газ должен поставляться в Турцию с месторождения «Шахдениз» посредством газопровода Баку – Тбилиси – Эрзурум (БТЭ). В этом плане ещё несколько лет назад Азербайджан сумел сделать серьёзную заявку – в марте 2001 года было подписано соглашение с Турцией об экспорте газа с месторождения «Шахдениз», поставки газа с которого начнутся в 2006 году. Первоначальный объём прокачки составит 2 млрд. куб. м. газа в год, с последующим ростом до 6,6 млрд. куб. м⁶. Строительство газопровода БТЭ должно завершиться к сентябрю 2006 года. Стоимость данного трубопровода составляет 953 млн. долл.⁷

Вся инвестиционная стоимость «Стадии-1» оценена в 3,2 млрд. долл., из которых 2,3 млрд. долл. – это затраты на разработку месторождения и добычу газа⁸. Предполагается, что в рамках «Стадии-1» будет добыто 178 млрд. куб. м. газа и 2 млн. тонн конденсата в год⁹. Особое значение для страны будет иметь добыча газа на «Стадии-2», так как именно добытый на «Стадии-2» газ пойдёт через Турцию и Грецию в Европу. В рамках первой фазы проекта Греция не будет закупать газ, а с началом второй фазы он пойдёт в Италию, Францию и балканские страны. Отсюда следует, что газ с «Шахдениз» будет потребляться Европой в 2007 году¹⁰.

Проект БТЭ является реализацией планов, согласно которым Европа, которая сейчас потребляет 49% необходимого ей газа, к 2010 году потребляло бы 56%, а к 2020 году 73% необходимого количества газа¹¹. Сейчас Европа потребляет 35-38% необходимого ей газа через сибирский газопровод, проходящий до Финляндии и Германии, а другой веткой – до Румынии, Болгарии и Греции¹². Поэтому и возникла необходимость строительства нового каспийского источника снабжения газом.

1 См.: Азербайджанские Известия, 21 сентября 2004, № 183 (183).

2 Там же.

3 См.: Профессионал-еженедельное интернет издание, <www.prof.in.kz/test/opin.php?sho=6583>.

4 Там же.

5 См.: Бакинский рабочий, 10 сентября 2004, № 217 (24902).

6 См.: Азербайджанские Известия, 21 сентября 2004, № 183 (183).

7 Там же.

8 См.: Азербайджанские Известия, 10 июля 2004, № 132 (132).

9 Там же.

10 Там же.

11 См.: Эхо, 23 июня 2004, № 118 (856).

12 Там же.

Транспорт и коммуникации

Ещё одной важной сферой сотрудничества ЕС и Азербайджана является транспортировка нефти и газа. В связи с этим особенно актуальной становится оценка транспортных коридоров, соединяющих Европу и Азию, и анализ конкурентоспособности маршрутов, непосредственно проходящих по территории Азербайджана, в сравнении с параметрами экономической эффективности альтернативных маршрутов.

Исходя из своих стратегических интересов, в рамках программы ТАСИС ЕС реализует две так называемые межгосударственные программы: ИНОГЕЙТ (Межгосударственная Система Транспортировки Нефти и Газа в Европу) и ТРАСЕКА (Транспортный Коридор Европа – Кавказ – Азия). Эти программы технического содействия, финансируемые ЕС, предусматривают развитие путей сообщения по направлению Запад – Восток из Европы через Чёрное море, Кавказ, Каспийское море с выходом на Центральную Азию. Недаром этот транспортный коридор называют «Великий Шёлковый Путь». Надо отметить, что данные программы помогают привлечь инвестиции частного сектора и международных финансовых организаций.

Программа ИНОГЕЙТ направлена на оказание поддержки по реконструкции, рационализации и модернизации региональных систем транспортировки энергетических ресурсов, включая доставку нефтепродуктов. В рамках этой программы за период с 1994 по 2000 гг. в общей сложности было осуществлено 25 проектов на общую сумму около 60 млн. евро¹. В Азербайджане за тот же период осуществлены 15 проектов программы ИНОГЕЙТ, среди которых наиболее крупными являются – восстановление существующих транспортных сетей нефти и нефтепродуктов (1,9 млн. евро), технико-экономические обоснование для строительства нефти и газопроводов через Каспийское море (2,33 млн. евро), координация, поддержка компании Азеригаз (2 млн. евро) и другие проекты². В настоящее время в Азербайджане осуществляются два проекта программы ИНОГЕЙТ – это реабилитация Калмаского и Карадагского подземного хранилища газа (28,2

млн. евро) и реабилитация транзитной системы природного газа (155 млн. евро)³.

За период с 1993 по 2002 гг. реализация программы ТРАСЕКА по созданию транскавказского евразийского транспортного коридора в странах Южного Кавказа и Центральной Азии инициировала 53 проекта на общую сумму более 110 млн. евро⁴. В Азербайджане уже осуществлено более 40 проектов программы ТРАСЕКА⁵. Наиболее крупные – реконструкция Бакинского порта на сумму 18 млн. долл., транспортных дорог (40 млн. долл.), железной дороги и закупка системы оптико-волоконного кабеля для совершенствования системы коммуникации и сигнализации железных дорог Азербайджана (20 млн. долл.), реабилитация Красного моста и сооружение моста ТРАСЕКА (2,5 млн. евро), а также близко к завершению строительство второго железнодорожного моста через реку Кура близ станции Пойлы (2 млн. евро)⁶.

С момента подписания первых соглашений о сотрудничестве в сфере экономики между Азербайджаном и странами-членами ЕС произошли качественные изменения как в экономике самих стран-членов ЕС и Азербайджана, так и в экономических отношениях между ними. Примером этого является вступление Азербайджана 18 июня 2004 года в программу «Расширенная Европа: новые соседи», в которой предполагается комплексная политическая и экономическая модернизация страны для полноценного сотрудничества в ЕС на ближайшую стратегическую перспективу.

Подытоживая сказанное, хотелось бы отметить, что сама программа «Расширенная Европа: новые соседи», безусловно, самый сложный и масштабный проект экономического расширения ЕС. Никогда прежде столько стран одновременно не стремились стать участниками программы. Никогда прежде Европе ещё не приходилось смотреть на мир под знаком глобализации. В связи с этим ЕС не должен стать «европейской крепостью», напротив, он нуждается в прочных экономических мостах, связывающих его с новыми соседями. Что касается наведения таких мостов, то Азербайджан должен более активно вовлекаться в разработку экономической политики ЕС относительно его непосредственных соседей.

1 См.: брошюра ИНОГЕЙТ 1996 – 2000, С. 21.

2 Там же.

3 Там же.

4 См.: брошюра ТРАСЕКА 1993 – 2002, С. 40.

5 Там же.

6 Там же.

Does international law allow societies in transition from conflict or authoritarian government to choose peace at the expense of justice? Should it?

Aynur Yusifova*

In some countries of Asia, Latin America and Africa after the period of conflict, transition from oppressive regime or revolution alleged perpetrators of past human rights abuses, including war crimes, crimes against humanity and other serious international crimes, have been released from criminal accountability through adoption of amnesty laws, or pardoning. Approaches to the issue of accountability for past human rights abuses vary from country to country, while some countries compromised to allow partial accountability and limited redress, others chose not to prosecute at all, and only rely on truth commissions and/or civil remedies.¹ Reasons provided in favor of granting amnesty obliterating the past criminal offences can be cumulatively summarized as follows: the interest in achieving reconciliation between hostile sides to the conflict, healing social wounds; insufficiency of financial resources, time, or lack of effective domestic judiciary to administrate criminal justice over the large-scale crimes in which ten thousands of individuals have been engaged; the threat of jeopardizing peace, stability in the country as well as a fragile new regime with the burden of prosecutions, punishment of military, civilian members of former oppressive regime who are still powerful to resist, etc. Below I address the assertion that the need for reconciliation and peace outweighs the interest in administration of justice, and argue that in cases of serious international crimes, such as genocide, crimes against humanity and war crimes, when the interests of the international community as a whole are at stake, international law does not allow states to bargain peace at the expense of justice. Before considering the issue of allowing

states the discretion to avail administration of justice for the sake of achieving social and political stability in the country, it is necessary to clarify whether from legal point of view a State has the freedom, absolute prerogative to independently decide whom to exempt from criminal punishment for the international crimes through bilateral peace treaties or domestic acts such as amnesty or pardon. Does international law impose an obligation on states to prosecute, try and punish alleged perpetrators of the serious international crimes such as genocide, crimes against humanity and war crimes?

Unlike the obligation to remedy violations of international humanitarian law set forth in Article 3 of the 1907 Hague Convention IV and Article 91 of the 1977 Protocol I,² the obligation of a State to provide remedy and redress to individuals for violations of human rights and freedoms is unambiguously guaranteed by global and regional human rights treaties.³ Amnesty laws that release persons responsible for serious violations of human rights from legal responsibility are incompatible with provisions of these human rights treaties having expressly laid down the obligation of contracting states to provide for remedy within their domestic legal systems to individuals who are victims of any violation, or sometimes specific violations, of the rights set forth in these treaties. Though generally the obligation to punish is not expressly established in human rights conventions, however, international human rights mechanisms have interpreted the explicit obligation of a State “to respect and ensure respect” for human rights and freedoms within its jurisdiction to include the State’s positive obligation to investigate, prosecute, try and, if found guilty, punish perpetrators of human rights abuses, and provide redress for the victims of such abuses, without fulfillment of which there can not be effective enjoyment of the rights.⁴ UN Human Rights Committee in its General Comment 20 with regard to acts of torture has explicitly

1 * LLM in International Human Rights Law, University of Essex.

2 Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts dated 8 June 1977, EIF 07.12.78; Hague Convention IV Respecting the Laws and Customs of War on Land, date of signature 18 October 1907, EIF on 26 January 1910. For the texts see: <<http://www.icrc.org/ihl.nsf>>, accessed 15/03/04.

3 For example, the International Covenant on Civil and Political Rights Articles 2, 9(5), 14(6), the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination Art. 6, the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment Art.14, and the African Charter on Human and Peoples’ Rights Art.7, the American Convention on Human Rights Art.25, and the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms Art.13.

4 Velasquez Rodriguez Case. I/A Court H.R., Judgment of July 29, 1988, para. 166. For the text see: <http://www.corteidh.or.cr/seriecing/index_serie_c_ing.html>; McCann and Others v the UK, ECtHR, judgment of 27/09/1995, Hudoc reference REF00000528, para 161; Kaya v. Turkey, ECtHR, judgment of 19 February 1998, Hudoc reference REF00000763, para.86.

stated that “[a]mnesties are generally incompatible with the duty of States to investigate such acts; to guarantee freedom from such acts within their jurisdiction; and to ensure that they do not occur in the future. States may not deprive individuals of the right to an effective remedy, including compensation and full rehabilitation as may be possible.”¹ The Committee has taken the same approach in its “view” on *Rodriguez v. Uruguay* as well as recent General Comment No.31.² Para 18 of the General Comment 31, points out that failure to investigate, to bring to justice perpetrators of international crimes, such as torture and similar cruel, inhuman and degrading treatment (ICCPR Article 7), summary and arbitrary killing (Article 6) and enforced disappearance (Articles 7 and 9 and, frequently, 6) could in and of itself give rise to a separate breach of the Covenant.

Besides, the four Geneva Conventions of 1949 and the 1977 Protocol I unequivocally impose on State Parties the obligation to search for, prosecute and punish or extradite alleged authors of “grave breaches” of the Conventions and Protocol I.³ Adoption and application of amnesty laws to perpetrators of war crimes would be inconsistent with the prohibition established by the relevant provisions which are considered to reflect customary rule of international law. Similarly, the Genocide Convention (Article I) as well as the Apartheid Convention (Article IV) contains Contracting States duty to prevent, to prosecute, bring to trial and punish those responsible for the violations of these conventions respectively.⁴ Furthermore, the UN Convention on Torture requires States Parties to ensure that all acts of torture are criminal offences under domestic law, to establish their jurisdiction over acts of torture in cases where the

alleged perpetrator is present on the state territory, and in cases when a State does not extradite the alleged perpetrator, to submit the case to its relevant authorities for the purpose of prosecution. As another source of the obligation to prosecute and punish crimes against humanity and war crimes one may refer to the 1968 Convention on the Non-Applicability of Statutes of Limitations to War Crimes and Crimes against Humanity as well as the European Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to Crimes against Humanity and War Crimes of 1974.⁵ Both Conventions are applicable to war crimes in the broad meaning, including but not limited to grave breaches enumerated in the 1949 Geneva Conventions. Besides these, Article 29 of the Statute of the ICC also states that “the crimes within the jurisdiction of the Court shall not be subject to any Statute of Limitations”.⁶

Thus, a State’s duty to prosecute, try and, if found guilty, punish or extradite, whether alternative or co-existent, is clearly established in conventional law with respect to the serious violations of international law falling within the State’s jurisdiction. Alongside with the abovementioned treaty rules there are other international instruments providing for the state obligation to prosecute, try and punish perpetrators of this category of human rights abuses. The obligation to prosecute and punish alleged perpetrators of war crimes, crimes against humanity and genocide can be found in the Nuremberg principles adduced by the International Law Commission (Principles I and VI), and the Commission’s Draft Code of Crimes Against Peace and Security of Mankind of 1996 (Article 9); and in the statutes of the international criminal tribunals.⁷

1 General comment 20 replacing general comment 7 concerning prohibition of torture and cruel treatment or punishment (Art. 7), 10/03/92, para. 15. <http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/a_ccpr.htm>, accessed 09 November 2003.

2 *Rodriguez v. Uruguay*, Communication No. 322/1988, U.N. Doc. CCPR/C/51/D/322/1988 (1994), para. 12.3. See also: General Comment No.31 on Article 2 of the Covenant: The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant 21/04/2004, CCPR/C/74/CRP.4/Rev.6, para. 8 and 18, at <<http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/>>, last accessed on 02/05/2004.

3 Article 49 of the Geneva Convention I of 12 August 1949; Art.50 of the 1949 Geneva Convention II; Art. 129 of the Geneva Convention III; Art.146 of the 1949 Geneva Convention IV. See also: Article 85 (1) Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), adopted on 8 June 1977, entry into force 7 December 1978. The texts are available at <<http://www.icrc.org/ihl/>>, last accessed 15 April 2004.

4 Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide of 9 December 1948, entry into force 12 January 1951. For the text see <<http://www.unhcr.ch/html/intinst.htm>>, last accessed on 20 April 2004. International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid, adopted and opened for signature, ratification by General Assembly resolution 3068 (XXVIII) of 30 November 1973 entry into force 18 July 1976, for the text see: <<http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/11.htm>>.

5 Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes against Humanity (26 Nov. 1968), A/RES/2391 (XXIII), <<http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/resins.htm>>.

6 Statute of the International Criminal Court, (U.N. Doc. A/CONF.183/9), adopted 17 July 1998, entry into force 1 July 2002. For the text see: <<http://www.un.org/law/icc/statute/rome.htm>>, last accessed 12 April 2004.

7 See: Principles of International Law Recognized in the Charter of the Nuremberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal, International Law Commission (1950), at <<http://www.un.org/law/ilc/texts/nurnfra.htm>> last accessed on 26 April 2004; Articles 8 and 9, Draft Code of Crimes Against Peace and Security of Mankind of 1996, ILC Report 1996 (A/48/10), at <<http://www.un.org/law/ilc/texts/dcodefra.htm>>.

In 1971, the United Nations General Assembly in its resolution affirmed that a state's refusal to cooperate in the arrest, extradition, trial, and punishment of persons accused or convicted of war crimes or crimes against humanity "is contrary to the United Nations Charter and to generally recognized norms of international law".¹ General Assembly in its resolution entitled "Principles of International Co-operation in the Detection, Arrest, Extradition and Punishment of Persons Guilty of War Crimes and Crimes Against Humanity" stated that "[w]ar crimes and crimes against humanity, wherever they are committed, shall be subject to investigation and the persons against whom there is evidence that they have committed such crimes be subject to tracing, arrest, trial and, if found guilty, punishment...".² The resolution stipulates that states shall co-operate in detecting, arresting, adjudicating and, if found guilty, punishing persons suspected of having committed war crimes and crimes against humanity.

The same approach is followed in respect of enforced disappearances, and extra-legal, summary executions. General Assembly in its "Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearances" stated that "no State shall practise, permit or tolerate enforced disappearances." It further pointed out that "all States should take any lawful and appropriate action available to them to bring to justice all persons presumed responsible for an act of enforced disappearance, who are found to be within their jurisdiction or under their control."³ Similarly, the resolution of the UN Economic and Social Council on Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-Legal, Arbitrary and Summary Executions sets forth the States duty to ensure that persons alleged to have participated in extra-legal, arbitrary or summary executions in any territory under their jurisdiction are brought to justice.⁴

Moreover, Article 20 of the resolution provides that the families and dependents of victims of extra-legal, arbitrary or summary executions shall be entitled to fair and adequate compensation within a reasonable period of time.

Conventional rules as well as international instruments agreed within the framework of the United Nations, which require states to "prosecute or extradite", support the argument about existence of the customary obligation under international law to prosecute those who are alleged to have committed crimes against humanity, war crimes and genocide.⁵ Further argument precluding the possibility of invoking a State discretion to decide whether to adjudicate or not for the commission of the most serious international crimes is based on the jus cogens nature of international legal norms prohibiting these crimes. For example, in the opinion of Basiouni, crimes contained in Article 6 (c) of the Charter of Nuremberg Tribunal are violations of jus cogens, and the duty to extradite or prosecute has become a part of customary international law.⁶ On this issue Professor A. Cassese agrees that "...whenever general rules prohibiting specific international crimes come to acquire the nature of peremptory norms (jus cogens), they may be construed as imposing among other things the obligation not to cancel by legislative or executive act the crimes they proscribe."⁷ However, Cassese contends that at present stage of international law no customary rule imposing such a prohibition of amnesty exists: "There is not yet any general obligation on States to refrain from enacting amnesty laws on these crimes. Consequently, if a State passes any such law, it does not breach a customary rule."⁸

In fact international and domestic courts in their case law have explicitly recognized that the most serious international crimes such as genocide, torture, summary executions, disappearances etc. constitute the violation of peremptory

1 UN GA Resolution on the "Question of the punishment of war criminals and of persons who have committed crimes against humanity", G.A.Res.2840 (XXVI), UN Doc. A/8429 (1971), para.4. For the text see: <<http://www.un.org/documents/ga/res/26/ares26.htm>>.

2 "Principles of International Co-operation in the Detection, Arrest, Extradition and Punishment of Persons Guilty of War Crimes and Crimes Against Humanity" adopted by Gen.Assembly resolution 3074 (XXVIII) of 03/12/973, UN Doc.A/9030, para.1, at <http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/p_extrad.htm>.

3 Articles 2 and 14, Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearances, U.N. Doc. A/47/49 (1992). Adopted by General Assembly resolution 47/133 of 18 December 1992, for the text see: <<http://www1.umn.edu/humanrts/instrree/h4dpaped.htm>>.

4 Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-Legal, Arbitrary and Summary Executions, E.S.C. res. 1989/65 of 14 May 1989, Annex, U.N. Doc. E/1989/89 (1989), para. 18. at <<http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/54.htm>>.

5 With regard to crimes against humanity: M. Scharf and N. Rodley, 'International Law Principles of Accountability', in Bassiouni (ed) Post-Conflict Justice (2001), pp.89-96, at p.94; also M.Charif Bassiouni, Crimes Against Humanity in International Law (Hague, Kluwer Law International, 1999), p.217. In regard to war crimes see: Fania Domb, "Treatment of war crimes in peace settlements-prosecution or amnesty?" in Y.Dinstein (ed.), War Crimes in International Law (Hague, M. Nijhoff,1996), pp.306-320.

6 See: M.Charif Bassiouni, Crimes Against Humanity in International Law (Hague, Kluwer Law International, 1999), pp. 210 and 221.

7 A. Cassese, International Criminal Law, (Oxford, 2003), p.316.

8 Ibid, at, p.315.

norms of international law.¹ Inter-American Court of Human Rights in the case of Barrios Altos held:

“§41. This Court considers that all amnesty provisions, provisions on prescription and the establishment of measures designed to eliminate responsibility are inadmissible, because they are intended to prevent the investigation and punishment of those responsible for serious human rights violations such as torture, extrajudicial, summary or arbitrary execution and forced disappearance, all of them prohibited because they violate non-derogable rights recognized by international human rights law.”²

The Court concluded that the law adopted by Peru, having been contrary to peremptory norms of international law and provisions of the American Convention on Human Rights, had no legal effect. In 1996 the Inter-American Commission concluded that the Chilean Truth Commission was inadequate response to the violations committed during the Pinochet regime. The Commission held that, the government’s recognition of responsibility, its partial investigation of the facts and subsequent payment of compensation were “not enough, in themselves, to fulfill its obligations under the Convention”.³

Though the author of this study is far from claiming that all of the acts constituting war crimes, crimes against humanity have reached the threshold of peremptory norms of international law, in the opinion of the author, it appears to be unambiguous enough to assert that under general international law there is a customary duty on states to investigate, prosecute, try and, if found guilty, to punish perpetrators of serious violations of international human rights law and international humanitarian law. The Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of [Gross] Violations of International Human Rights and [Serious] Violations of International Humanitarian Law (hereinafter “The Basic Principles and Guidelines”) adopted by the Hu-

man Rights Commission in October 2003 states that under international law every State has the obligation to respect, ensure respect for and enforce human rights law and international humanitarian law norms that are: inter alia contained in treaties to which it is a State party; found in customary international law; or incorporated in its domestic law.⁴ According to the document, the obligation includes, inter alia, the duty (a) take appropriate legislative and administrative and other appropriate measures to prevent violations; (b) investigate violations effectively, promptly, thoroughly and impartially and, where appropriate, take action against the alleged perpetrator in accordance with domestic and international law; (c) provide those who claim to be victims of a human rights or humanitarian law violation with equal and effective access to justice; and (d) afford effective, prompt and appropriate procedural and substantive remedies to victims, including providing and facilitating reparation to victims.

On the basis of aforementioned it can be concluded that any peace settlement, treaty or law granting an amnesty for such grave breaches of human rights as war crimes, crimes against humanity, genocide will undoubtedly amount to the violation of the obligation provided for under general international law “to prosecute, try and punish” perpetrators of these most serious crimes. Since genocide, crimes against humanity and war crimes not only attack inviolability of human life and dignity, they entrench on the universal values, offend “the conscience of the world”, States are not free to decide to cancel such crimes. In this regard, Professor Bassiouni has also maintained that “...crimes against humanity are not only those against a given victim in a single or isolated context whereby forgiveness may be the victim’s prerogative. In these crimes, all of humanity is affected by the victimization of a given human group.”⁵ Granting amnesty to the perpetrators of these infernal acts would mean denial of the following essential

1 See: Furundzija case, ICTY, Case no. IT-95-17/1-T, 10 December 1998, para.155. For the text of judgment see <<http://www.un.org/icty/cases/jugemindex-e.htm>> last accessed 25 April 2004; Barcelona Traction Case, I.C.J., Rep 1970, 3, in Dixon M, and McCorquodale, Cases and Materials on International Law (Oxford University Press 2003), p.93; Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (1950-1951), I.C.J., Advisory Opinion of 28 May 1951, at <<http://212.153.43.18/icjwww/idecisions.htm>>, last accessed 19 April 2004.

2 Barrios Altos case, I/A Ct HR (Ser. C, No.75, 2001), judgment of 14 March 2001, para. 41-44. For the text see: <http://www.corteidh.or.cr/seriecing/index_serie_c_ing.html>.

3 Supra, n.1, at, p.324.

4 See: Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of [Gross] Violations of International Human Rights and [Serious] Violations of International Humanitarian Law, UN Commission on Human Rights, E/CN.4/2004/57, 10 November 2003, for the text of document see <[http://www.unhcr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/e06a5300f90fa0238025668700518ca4/42d4b3393a883d8cc1256e300036f822/\\$FILE/G0317098.pdf](http://www.unhcr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/e06a5300f90fa0238025668700518ca4/42d4b3393a883d8cc1256e300036f822/$FILE/G0317098.pdf)>, last accessed 26/04/04.

5 M.Cherif Bassiouni, supra, n.17, at, p. 226.

goals: upholding the principle of fairness and justice; vindicating the victim's rights; reinforcing public values; strengthening general prevention and deterrence; and upholding the international rule of law. As Bassiouni rightly pointed out, "[t]o withhold the grant of mercy in these cases is not to uphold hatred or vengeance but to express the most basic sense of justice and fairness. To insist on prosecution is in these cases a moral, ethical, legal and pragmatic duty that no amount of time should erase."¹

Dinah Shelton also attached due importance to the decision calling for the prosecution and punishment of perpetrators of gross and systematic violations of human rights, and stated that in these cases failure to punish leads to impunity.² Furthermore, he noted the necessity of providing for rehabilitation of the victims of the grave breaches of human rights. D. Shelton has emphasized that leaving victims of grave human rights abuses such as torture, other violence, ill treatment without redress, repair after physical injuries and/or disability, the trauma of serious attack on their physical, mental and psychological integrity may lead to long-term negative consequences to society. Antonio Cassese has also expressed his doubts that amnesty laws may "heal open wounds", especially in cases of involvement of members of ethnic, religious, or political groups in the commission of the gravest international crimes. As he stated: "Resentment and hate are temporarily suppressed; sooner or later, however, they resurface and spawn even greater violence and crimes."³ This opinion is also supported by Juan Mendez, who maintained that "...true reconciliation cannot be imposed by a decree; it has to be built in the hearts and minds of all members of society through a process that recognizes every human being's worth and dignity."⁴

In the author's opinion, international law doesn't and must not allow governments to bargain, so called, "peace" at the expense of justice. There can not be true, long-term, sustainable peace without justice, without respect for human dignity, human rights and freedoms. It is

not incidental that the first article of the German Constitution adopted following years of horrors of World War II declares inviolability of human dignity, and acknowledges "inviolable and inalienable human rights as the basis of every human community, of peace and justice in the world".⁵ This belief has been affirmed by General Assembly, almost half century ago, in the Universal Declaration of Human Rights, which apart from proclaiming that "recognition of the inherent dignity and of the equal and inalienable rights of all members of the human family is the foundation of freedom, justice and peace in the world", quite correctly pointed out that "disregard and contempt for human rights have resulted in barbarous acts which have outraged the conscience of mankind".⁶

Partnership and outreach: Focus on the South Caucasus, Central Asia, the Mediterranean Dialogue and the broader region of the Middle East

Leyla Abdullayeva*, Robert Polley**⁷

1.0. Preliminary.

In 1994, NATO launched perhaps the wisest initiative of the post-Cold War era: the Partnership for Peace program that brought together, with the Alliance, nations of the former Warsaw Pact, the former Soviet Union and neutral democracies of Western Europe. According to Secretary General Lord Robertson, 'Partnership is one of NATO's gold-dust assets and one of the best investments for a future safer world'⁸. During the last 10 years, NATO's partnership and outreach activities have been developing through different stages. Some EAPC officials have observed that, since the November 2002 Prague Summit, NATO has been overburdened with its transformation and operations, which has meant that any follow up to its partnership and outreach has taken a back seat. Nevertheless, the Istanbul Summit stressed again that partnership and outreach remain key issues for NATO today, and in particular after September

1 Supra, n. 17, at, p. 226.

2 See: supra, n. 1, at, p.304.

3 Supra, n.18, at, p.313.

4 J.E.Mendez, 'Accountability for Part Abuses', 1917 HRQ 255 (1997), at, p.274.

5 The Constitution of the Federal Republic of Germany (May 23rd, 1949). Available at: <<http://www.jurisprudencia.de/jurisprudencia.html>>.

6 Universal Declaration of Human Rights, adopted by G.A. res. 217A (III), U.N. Doc A/810, 10 December 1948. For the text of documents see <<http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/b1udhr.htm>>, accessed 28 April 2004.

7 * MA in International Relations, Baku State University, Attache, Security Affairs Department, MFA of the Republic of Azerbaijan.

**R. Polley - Lt. Col. UK Army.

8 Annalisa Monaco, 'Ten years on- Is There a Future for Partnership after NATO Enlargement?,' ISIS Europe, Vol. 6, No. 1, February 2004, p.5.

11th, with the South Caucasus and Central Asia coming to the fore, and now the broader Middle East and the Mediterranean Dialogue (MD) countries shifting sharply into focus. The process of integrating the non-Soviet former Warsaw Pact countries has largely been finished. Some nations in the Balkans will require more time, whilst problem areas such as the South Caucasus and Central Asia are gaining a larger share of NATO attention. Now NATO must address additional heterogeneous states and regions, whose main preoccupation is not inclusion into the Atlantic Alliance security structure and its values¹. This is something new for the Alliance, for which it is arguably inadequately prepared structurally and conceptually.

1.1 Shift of Emphasis: Security Interests of the Alliance.

The reason for the shift of NATO's attention towards the Caucasus, Central Asia and the broader Middle East is primarily related to the security interests of the Alliance in these regions. Among NATO members, the United States defense analysis community was the first to identify several facts: firstly, that the South Caucasus and Central Asia form a critical part of the arc of instability stretching from North Africa to Southeast Asia. Secondly, on a more practical level, the South Caucasus and Central Asia have actually functioned as springboards for U.S. and NATO military operations, and may continue to do so in future contingencies².

Whereas a decade ago NATO's prime security concern was the stabilization and transformation of Central and Eastern Europe, today it is addressing problems coming from or passing through countries of the broader Middle East. In order to meet the security concerns of its members, the Alliance has shifted its focus towards this region. The South Caucasus forms the hub of an evolving geo-strategic and geo-economic system that stretches from Europe to Central Asia and Afghanistan, providing unique transit corridors for Caspian energy supplies to the Euro-Atlantic community, as well as direct access to the operational theatres in the broader Middle East.

Although located on the Euro-Atlantic zone's outer edge, this region has started functioning as a rear area in terms of projecting Western power and values along with security into the broader Middle East. For all these reasons, security threats to this region can be considered as a threat to the whole

Euro-Atlantic area.

Central Asia has gained global attention for its role as a buffer zone and as a platform for strategic projection in the war on terror. This region requires preventive security measures to stop the operations and growth of terrorist networks, as well as the illicit drug trade. It is imperative to ensure that regional conflicts do not develop into major ones, and that access to the region's energy resources remains unhampered. Although both of the regions have strategic importance for NATO, one should make a clear distinction between them.

The South Caucasus, which can be considered a part of the Euro-Atlantic community, has interests and aspirations completely different from those of Central Asian countries, which can never be considered part of Europe. Each region therefore requires a differing approach and an appropriate NATO policy.

2.0 Partnership Perspectives of the South Caucasus and Central Asia.

Among the South Caucasian and Central Asian Partner countries, one should distinguish a special group of Individual Partnership Action Plan (IPAP) countries³. IPAP, which was launched especially for partners from the South Caucasus and Central Asia, allows the partner country that has the political will and ability to deepen its relationship with NATO. It provides an enhanced PfP tool to advise and assist Partners in the defense and security-related aspects of their domestic reform. The Partnership Action Plan on Defense Institution Building (PAP-DIB) mechanism, which was also launched recently and addressed to partners in the South Caucasus and Central Asia, is of crucial importance for the future development of PfP. PAP-DIB sets out a conceptual framework for developing and sustaining efficient and responsible defense institutions under democratic and civilian control. The aim of this mechanism is the same that Allies already share and which was important for the Membership Action Plan (MAP) process. Taking these objectives into account, IPAP/PAP-DIB can be considered a kind of "PfP+ and MAP-" mechanism.

Partnership can also be considered a viable security alternative to NATO enlargement. This concept is particularly suited to NATO's perspectives in the South Caucasus and Central Asia. It is not clear how far NATO will push out its limits in these regions. Today, the lack of a clear NATO strategy

1 ** Georgia and Azerbaijan are exceptions. They have declared membership as the final goal of their integration policy.

2 Svante Cornell, "NATO after Enlargement: PfP Shifts Emphasis to Central Asia and the Caucasus," NIASnytt No.2, 2004, p.10.

3 For the moment IPAP includes Georgia, Azerbaijan and Uzbekistan. Armenia has already declared its desire to participate in IPAP.

towards these regions makes it difficult to determine whether Allies desire to develop partnership further (up to the membership level), and to include these countries in the Alliance. In this context, Russia (which considers these regions as falling within its legitimate sphere of interests) constitutes a factor that should be taken strongly into consideration.

The crucial point here is that PfP is not an issue of membership or non-membership in NATO. PfP offers flexibility in terms of destination: membership, confidence building measures, transformation, etc. NATO/PfP programs of a wide variety serve to transform over time the overall regional security environment with or without membership¹.

2.1 Mediterranean Dialogue and the Broader Middle East.

The situation is somewhat different in the MD and the broader Middle East. Some MD and the broader Middle East have a questionable commitment to defense reforms, preferring assistance on “technical” issues (modernization of armed forces and equipment) to defense institution building, as defense reform might raise doubts concerning the legitimacy of their political leadership. However, Western governments should not have excessive scruples about human rights abuses, corruption, lack of openness, and other areas where differing norms and values clash; instead, NATO should forge ahead with inclusive policies of dialogue and cooperation with these countries. There is no dilemma: strategic interests make ongoing engagement vital; and it may be hoped that democratic values will follow in NATO’s wake. However, despite the fact that the original rationale for PfP is today perhaps more compelling than ever, Colin Powell has echoed the well-rehearsed US view that PfP should go back to basics and refocus on encouraging democratic control, transparency in defense planning, and the preparation of Partners in working alongside NATO forces². It is the first ideal that elicits the most concern amongst some of the outreach countries, for despite good intentions on NATO’s behalf, American evangelism and idealism on the spread of democracy are anathema to Arab and Muslim governments, whose values and regime stability are threatened by democratic prin-

ciples.

It is increasingly clear that more investment and substantive NATO involvement might provide the catalyst for increased sub-regional cooperation and institutional development. In order to provide a guiding hand, Central and East European countries should engage with, and act as sponsors to, MD and the broader Middle East, allocating resources in order to transfer their lessons learned³. This might help to allay suspicion of NATO’s motives and promote the benefits of a collaborative approach to dealing with today’s global challenges. However, the question remains why there is not more effort by NATO towards the MD and The broader Middle East countries. Despite Secretary General de Hoop Scheffer’s remarks: “nous devons continuer de rapprocher l’ensemble des Allies et Partenaires contre les grands défis de notre temps – le terrorisme et la prolifération des armes de destruction massive”⁴, NATO has not translated this into a strategy on how to deal with the issues facing the Arab-Muslim world of the MD and The broader Middle East. Instead, NATO continues to evoke the South Caucasus and Central Asia as being the principal regions of strategic importance in which the Alliance’s values are most threatened and in which engagement is needed. Conversely, many of the MD countries are ambivalent, suspicious and uncommitted, seeing themselves understandably as often being preached at by NATO.

Apart from the EU’s Barcelona Initiative⁵, and in the absence of any other successful initiatives by international organizations, NATO should consider facilitating or organizing a strategy along the same lines as Jeffrey Simon has proposed for the Caucasus, which sees lessons from security cooperation in Central and SE Europe being applied⁶. Such a bold initiative, in collaboration with other organizations such as the G-8, the World Bank, and the EU, could kick-start mutual understanding with discussions on less sensitive issues and then move on to greater cooperation, including military and political activities in support of a transparent agenda. This could even be supported by a regional task force to tackle weapons, human trafficking, and drugs, helping to foster cohesion among traditionally suspicious neighbors. This

1 Svante Cornell, “NATO after Enlargement: PfP Shifts Emphasis to Central Asia and the Caucasus,” NIASnytt No.2, 2004, p.11.

2 Colin Powell, “Intervention for the Record,” Meeting of the Euro-Atlantic Partnership Council, 5 December 2003.

3 Jeffrey Simon, “Partnership for Peace: Charting a Course for a New Era,” Strategic Forum, No.206, March 2004, p.5.

4 Jaap de Hoop Scheffer, “Opening Statement at the Euro-Atlantic Partnership Council at Ambassador Level,” 14 January 2004, <<http://www.nato.int/docu/speech/2004/s040114b.htm>>

5 The Euro-Mediterranean Conference of Ministers of Foreign Affairs, held in Barcelona on 27-28 November 1995, marked the starting point of the Euro-Mediterranean Partnership (Barcelona Process), a wide framework of political, economic and social relations between the Member States of the European Union and Partners of the Southern Mediterranean.

6 Jeffrey Simon, “Partnership for Peace: Charting a Course for a New Era,” Strategic Forum, No. 206, March 2004, pp.4-5.

“Trans-Mediterranean Partnership”, working with all relevant actors and promoting a unified Mediterranean security concept, would widen and deepen security in the region, bringing about greater cooperation and thus stability. However, the big challenge NATO faces is Muslim anger over the Arab-Israeli conflict and US involvement in Iraq and Afghanistan. This may result in NATO having to accept the primacy of the EU’s Barcelona Process and not attempting to compete with its comprehensive approach, because addressing the region’s social and economic concerns is the only long-term answer to its problems.

2.2 Conclusions and Recommendations.

What should NATO do in order to further develop partnership and outreach and thereby enhance cooperation in the regions in question? The first step that NATO should make concerning the South Caucasus and Central Asia is to develop strategy separately for each region. In particular, the question of how to deal with Russia should be at the center of NATO’s attention. The decision taken in Istanbul on the appointment of a Special Representative and liaison officers to the South Caucasus and Central Asia is important, but not enough. In order to assist the partner countries (particularly IPAP countries) in the implementation of their partnership action plans and the realization of defense reforms, NATO should open information offices (NATO/PfP Offices) in these regions.

At the same time, in the South Caucasus, Georgia and Azerbaijan are no longer pure consumers of security¹. While still net consumers requiring assistance, they have also become providers of security for themselves, the region and the Alliance. They are security providers even for Russia, by sealing the latter’s southern border. Partner countries in these regions should use the NATO’s partnership mechanisms and should focus on the security sector reform process, develop efficient defense institutions under democratic and civilian control, and further deepen cooperation with Allies.

In reference to the MD and The broader

Middle East, perhaps NATO should use its Eastern European experience in defense and security sector reform, and keep its ambitions limited². A good first step would be to raise the level of awareness of the region in NATO nations, and to establish reciprocal permanent representation both in Brussels and in the MD and the broader Middle East countries. Resources and finances are keys to success: NATO should replicate America’s 1994 Warsaw Initiative and its \$100 million in annual funding, with the PfP Trust Fund and NATO Security Investment Program providing assistance. Despite the clear need for high level engagement in the region, the brutal reality is that NATO members remain unconvinced of the need to allocate resources to the MD, and NATO already has many other tasks to perform. With little return from MD countries often criticized as mere passive observers, with no real community of political values³, and with little chance of success for any NATO involvement in this notoriously difficult region, NATO remains unable and unwilling to grasp the unique opportunities in the region. Thus, its involvement will probably remain reactive and one of piecemeal engagement in consort with other more prominent actors.

Проблемы формирования системы региональной безопасности Южного Кавказа

*Гусейн Гусейнов*⁴*

Распад Советского Союза и исчезновение биполярной системы международных отношений коренным образом изменили геополитическую структуру евразийского пространства и внесли новые нюансы в соотношение региональных сил и стратегическую ориентацию государств, что вывело проблемы обеспечения безопасности государств на качественно иной уровень их изучения.

Проблемы обеспечения национальной и международной безопасности стояли перед человечеством во все времена. Если на первых порах разработки теории и политики безопасности они отождествлялись с вопросами пре-

- 1 Vladimir Socor, “NATO Summit’s Uncertain Message to the Black Sea and South Caucasus Region,” Eurasian Daily Monitor, Vol. 1, Issue 42, June 30, 2004.
- 2 Daniel Neep, “The Istanbul Initiative? Finding a Real Role for NATO in the Middle East and North Africa,” RUSI Newsbrief, Vol. 24, No.6, June 2004, p.66.
- 3 Annalisa Monaco, “NATO’s Outreach to the Mediterranean: from Dialogue to Partnership,” NATO Notes, Vol. 6, No.1, February 2004, p.4.
- 4 Аспирант Академии Государственного Управления при Президенте Азербайджанской Республики, 3 секретарь Управления проблем безопасности МИД Азербайджанской Республики.

дотвращения войн, то обеспечение национальной и международной безопасности в современных условиях потребовало значительно расширить данное понятие.

Проблемы безопасности приобрели принципиально новые черты в современном мире, который многолик, динамичен и полон острых противоречий. Нынешняя жизнь характеризуется втягиванием всего человечества в мировые процессы, чей ход ускоряется небывалым научно-техническим прогрессом, обострением социальных, экономических, сырьевых и других проблем приобретающих глобальный характер. Основная задача обеспечения национально-государственной (национальной) безопасности состоит в объединении внутренней и внешней политики для защиты государственных институтов, суверенитета, территориальной целостности и природных ресурсов страны, нерушимости ее границ, конституционного строя и системы управления страной.

В обеспечении национальной и международной безопасности особую остроту приобретает наличие конфликтных ситуаций. Современная теория рассматривает три способа регулирования конфликтных отношений: предотвращение их эскалации, замораживание на существующем уровне и их разрешение.

Предотвращение эскалации конфликтных отношений предполагает такие действия сторон, которые снижают уровень конфликтности на ранних фазах конфликта. Под разрешением конфликтных отношений понимается ситуация, при которой все заинтересованные стороны устанавливают взаимоотношения, по сути, приемлемые для всех и соответствующие взглядам и позициям каждой из сторон. Замораживание же означает сохранение конфликтности отношений на существующем уровне или некоторое снижение конфликтности. Примером «замороженных» конфликтов могут послужить конфликты, имеющие место в регионе Южного Кавказа – Нагорный Карабах, Абхазия, Южная Осетия.

На протяжении столетий входивший либо в эпицентр серьезных геополитических катаклизмов или же стоящий на пути масштабных имперских войн, регион Южного Кавказа представляет собой важнейший геополитический объект притязаний со стороны различных держав в борьбе за мировое и региональное господство. Национальная и конфессиональная колоритность региона исторически обуславливала благоприятную основу для держав в приобретении здесь приемлемого сателлита по этническому или религиозному параметру.

Большие запасы природного газа и нефти в бассейне Каспийского моря и проекты по созданию нефтяных и газовых трубопроводов, так же как и планы по возрождению системы транспортных коммуникаций вдоль так называемого Великого Шелкового пути легко объясняют этот процесс, нацеленный на получение будущих политических и экономических дивидендов.

В конце XIX - начале XX в. геополитическое значение Кавказа в связи с вовлечением его в мировое хозяйство значительно возрастает. Богатые природные (прежде всего нефтяные) ресурсы превращают Кавказ в сферу острой экономической конкуренции европейских держав, включая, в первую очередь, Россию.

Первая мировая война и революционные смуты в России вызвали почти полное разбалансирование государственно-административной структуры Кавказа и осязаемое обострение социальных и межнациональных конфликтов, политический хаос. Все это сопровождалось внешним вмешательством (Антанта, Германия, Турция, Россия) и, как следствие этого, обусловило беспрецедентную «интернационализацию» кавказского вопроса.

Интересы мировых держав столкнулись как между собой, так и с интересами Советской России, стремившейся удержать Кавказ за собой во что бы то ни стало.

Задачи большевистского руководства России облегчались отсутствием внутреннего единства среди народов Кавказа, слабостью новых государственных образований и разнонаправленными векторами их внешнеполитических ориентации: Азербайджан – на Турцию, Грузия - на Германию, Армения – на Антанту. Имел значение и раскол Запада на непримиримые блоки, помешавший Англии, Франции и Германии сосредоточиться на дележе имперского наследия России.

Включение Кавказа в тоталитарную систему СССР превратило его в геополитический рычаг установления прямого или косвенного советского (основанного на потенциальной угрозе применения силы) влияния на Ближнем и Среднем Востоке. После 1945 г. это влияние становится важным фактором равновесия между двумя сверхдержавами (СССР и США). Такой баланс держался до конца 1980-х гг., обеспечивая относительно надежную региональную и глобальную безопасность.

С развалом СССР (1991 г.) уровень этой безопасности и стабильности резко упал. На

новом витке исторической спирали на Кавказе в каком-то смысле повторяются события первой трети XIX в., когда внутренние неурядицы в регионе приводили к активному вмешательству и противоборству внешних сил.

Некоторые аналитики были склонны надеяться, что демократизация общественного строя России автоматически окажет благотворное влияние на уровень региональной безопасности. Но эти упования оказались слишком оптимистичными. Было бы наивно ожидать иного от Москвы, психологически еще остающейся во власти синдрома «сверхдержавности». Остальные державы западного мира также не спешат переносить принципы демократии и равноправия на сферу своих отношений с государствами, принадлежащими к другой цивилизации и другой культуре, что и способствует развитию двойных стандартов. В условиях обостряющейся борьбы за мировые энергоресурсы надежда на победу гармонии и равноправия в международных отношениях, особенно по поводу рассматриваемого региона выглядит романтическим благодушием.

Поскольку Россия, при всех ее материальных, нравственных и идеологических потерях, пока остается той силой, обладающей наиболее влиятельными рычагами давления на страны региона, от ее действий во многом и зависит формирование действенной системы безопасности в регионе Южного Кавказа. Исходя из анализа основных документов, отражающих в себе положения внешней политики России в сфере безопасности, а именно Концепции национальной безопасности РФ, Военной доктрины РФ, Концепции внешней политики РФ, главной стратегической целью России в южном направлении является достижение безопасности южных рубежей страны, что понимается как сохранение суверенитета, территориальной целостности, ликвидация конфликтов и противостояние глобальным угрозам нового типа. Согласно вышеперечисленным документам, именно этим задачам и должна отвечать формируемая система региональной безопасности, являющаяся частью более широкой глобальной системы.

Однако, отношения всестороннего характера, имеющие место между официальной Москвой и сепаратистскими режимами Абхазии и Южной Осетии (Грузия), абсолютное большинство населения которых приобрело российское гражданство, а также информационно-идеологическая, военная и иная поддержка, оказываемая Россией армянским сепаратистам Нагорно-Карабахского региона

Азербайджана, показывают, что официальная Москва в реализации своей реальной политики на Южном Кавказе, в весьма наглядной форме противоречит нормам и положениям собственных же основных документов по внешней политике и безопасности.

Задача обеспечения мира и безопасности на Южном Кавказе не может быть решена сомнительными внешнеполитическими и внутривнутриполитическими импровизациями. Если приоритет здесь будет отдан вопросам обеспечения региональной безопасности, то это и станет точкой преломления жизненно важных интересов стран Южного Кавказа и России. Вопросы же безопасности в своей основе включают в себя обеспечение территориальной целостности, государственного суверенитета и национальной независимости стран региона. Любые попытки заинтересованных держав использовать в своей политике на Южном Кавказе межэтнические и конфессиональные антагонизмы, а также сепаратистские силы во имя достижения своих узко корпоративных целей однозначно приведут к весьма нежелательным и губительным последствиям.

Распад СССР привел к существенному изменению геополитического положения государств Южного Кавказа, а также к разрыву многообразных связей, которыми была наполнена их жизнь в рамках единого государства. Особенно болезненно разрыв сказался на торгово-экономической сфере. Потеряв российские рынки, государства Южного Кавказа перешли к сотрудничеству с географически близкими им странами Ближнего и Среднего Востока. В 1992–1998 гг. объем турецких инвестиций, вложенных в экономику Азербайджана достиг 15 миллиардов долларов США. Во внешнеторговом обороте Грузии доля Турции увеличилась за тот же период втрое, превысив 22%. Основным внешнеторговым партнером Армении же стал Иран.

К этому можно добавить договоренности о соединении железнодорожных магистралей, линий электропередач и газопроводных систем стран Южного Кавказа, Туркмении, Ирана и Турции, маршрутов транспортировки каспийской нефти. После подписания в 1994 г. международных нефтяных контрактов азербайджанская, а затем и казахстанская нефть стала фактором усиления соперничества одних стран и их группировок и взаимодействия других. В более широком плане речь идет о прокладке транспортно-экономического коридора «Европа – Кавказ – Азия» (ТРАСЕКА). Сегодня по 23 направлениям, объединенным проектом

ТРАСЕКА, ведутся исследовательские работы, финансируемые Европейским Союзом.

Во второй половине 1990-х годов Азербайджан и Грузия совместно с Украиной, Молдовой и Узбекистаном образовали менее масштабное, но уже функционирующее транспортно-экономическое сообщество ГУУАМ, деятельность которого не координируется в рамках СНГ и не предусматривает каких-либо форм участия в нем России.

Как известно, три из пяти государств ГУУАМ – Грузия, Азербайджан и Узбекистан до 1999 года входили в состав Договора о Коллективной Безопасности (ныне Организация Договора о Коллективной Безопасности), который был заключен 15 мая 1992 года в Ташкенте. 2 апреля 1999 года в ходе сессии Совета коллективной безопасности Грузии, Азербайджан и Узбекистан отказались от пролонгации договора. В настоящее время Организацию Договора о Коллективной Безопасности (ОДКБ) входят Россия, Армения, Беларусь, Казахстан, Киргизия и Таджикистан. В рамках ОДКБ создана объединенная система ПВО стран участниц Организации, проводятся совместные командно-штабные учения, создан Совет министров иностранных дел государств-участников ОДКБ, налажена деятельность Рабочей группы представителей государств-участников по подготовке предложений о повышении эффективности договора и его адаптации к современным геополитическим условиям, проводятся регулярные встречи секретарей Советов безопасности государств-участников.

ОДКБ служит основным инструментом влияния России в СНГ и одним из важнейших элементов обеспечения безопасности стран-участниц Организации. Военное руководство России уверено, что действие договора является гарантией сохранения военно-технического баланса на всем постсоветском пространстве и в смежных регионах, обеспечения стабильности в конфликтных зонах. По словам бывшего начальника Главного управления международного военного сотрудничества Минобороны РФ генерал-полковника Леонида Ивашова, к последним «в первую очередь относится Закавказский регион, имеющий стратегическое значение для России и прежде всего для защиты ее южных рубежей»¹. Москва, по словам Ивашова, «готова предприн-

ять все необходимые меры для обеспечения безопасности России и ее союзников». В числе последних российский генерал в первую очередь назвал Армению. По убеждению Ивашова, система общекавказской безопасности не должна формироваться при непосредственном участии Вашингтона и НАТО. «Приход американцев на Южный Кавказ не добавит безопасности этому региону», - заявил российский генерал, подчеркнув, что реализация американских планов на постсоветском пространстве «опасна и может взорвать ситуацию»².

Однако, вопреки мнению российского генерала, международные проекты добычи и транспортировки каспийской нефти и газа, а также обозначившиеся перспективы создания транснациональных транспортных коридоров привели к существенному повышению геополитического значения Южного Кавказа в стратегических планах США.

По мнению доктора А.Козна, ведущего аналитика фонда «Наследие» (“Heritage”) США, для укрепления своих позиций на Кавказе США должны содействовать укреплению независимости, суверенитета и демократии на территории трех государств Южного Кавказа. Америке необходимо усилить свое дипломатическое вмешательство при решении региональных конфликтов. При этом следует обратить особое внимание на такие вопросы, как содействие развитию рыночных реформ в странах региона, оказание помощи в вопросах внешней политики и безопасности, связанных с разработкой энергоресурсов, развитием транспортно-коммуникационной системы для создания реально действующего транспортного коридора Восток–Запад³.

Проект нефтепровода Баку–Тбилиси–Джейхан стал, бесспорно, важнейшей со времени коллапса Советского Союза евразийской инициативой Вашингтона. По предварительным оценкам, запасы залегающей в этом регионе нефти составляют 100 миллиардов баррелей. Если при определенных условиях реальная экономическая отдача от Баку–Тбилиси–Джейхан даст о себе знать только через несколько лет, то стратегическая роль трубы подчеркивается уже сейчас. Может ли стать нефтепровод поводом появления на Южном Кавказе американских военных подразделений – вопрос, который и поныне остается открытым. Однако, после того, как грузинский

1 Джилаван А. Приход США не добавит безопасности Кавказу. Независимая Газета. 17 мая 2000.

2 Там же.

3 Козн А. США, страны Центральной Азии и Кавказа: проблемы и перспективы взаимоотношений. // Центральная Азия и Кавказ. 2000. № 2(8).

парламент ратифицировал пакт об обороне, предоставляющий американским военным беспрецедентные для суверенного государства права по безвизовому въезду в страну, а также размещению на территории Грузии неограниченного количества войск, вооружений и военного оборудования - особого повода в военном присутствии на Южном Кавказе Вашингтону и не нужно.

Наряду с США все больший интерес к Южному Кавказу проявляет и Европейский Союз (ЕС). Во время визита в регион «тройки» ЕС в феврале 2001 года членом Европейской комиссии по внешним связям Кристофер Паттенот было отмечено: «В Каспийском море столько же нефти, сколько и в Северном. Здесь и в Средней Азии есть и огромные запасы газа - и это хорошие новости для стран Европы, испытывающих энергетический голод. Кавказский коридор является самым коротким путем из Южной Европы в Среднюю Азию и далее; отсюда и то значение, которое Европейский союз с самого начала придает помощи Южному Кавказу в реализации его потенциала в области транзита товаров и энергии из Каспийского региона и Средней Азии. Но для Европы также важна стабильность и потенциальное процветание региона. Мир на Кавказе мог бы значительно укрепить безопасность на всем континенте. Поэтому ЕС участвует в содействии всем трем правительствам в развитии их экономики и поощрении регионального сотрудничества между ними. Наша программа технического содействия - ТАСИС - помогла претворить в жизнь транспортный коридор Европа-Кавказ-Средняя Азия (ТРАСЕКА) и содействовала Кавказу в организации транзита нефти и газа. Программа внесла свой вклад в те реформы, которые привели все три страны в Совет Европы, а в будущем приведут к членству во Всемирной торговой организации (Грузия уже стала ее членом). ЕС развернул проекты по гуманитарной помощи и реабилитации среди беженцев и в бывших районах конфликтов. Мы работаем с правительством Армении по закрытию атомной электростанции в Медзаморе в Армении, расположенной в сейсмически опасной зоне и создающей, таким образом, угрозу экологической катастрофы для всего региона. В целом за последние девять лет только на гранты ЕС выделил около 1 млрд. евро. Масштаб того, что осталось сделать, все еще огромен»¹.

Весьма большой интерес представляет новая инициатива ЕС – «Расширенная Европа:

новые соседи», включающая в себя страны СНГ, Ближнего Востока, а также региона Магриб (Северная Африка). Таким образом «новыми соседями» ЕС станут также страны Южного Кавказа. Со стороны Еврокомиссии соответствующим странам предлагается политика привилегированного партнерства. Как заявил в этой связи еврокомиссар по расширению ЕС Гюнтер Ферхойген, целями Брюсселя являются распространение мира, стабильности и процветания на соседей - от России до Марокко – во избежание создания новых разделительных линий в Европе. «Мы хотим образовать круг друзей», - подчеркнул Ферхойген, сообщив, что в длительной перспективе предусмотрено создание со странами-соседями зоны свободной торговли с целью достижения «полной интеграции с экономической точки зрения»². Политика привилегированного партнерства с новыми соседями на первом этапе предусматривает реализацию двусторонних планов действий. Эти планы в течение 3-5 лет позволят сторонам как можно больше сблизиться с ЕС с тем, чтобы получить доступ к его программам в области образования, исследований и информационных технологий, а также открыть рынки, сотрудничать в области управления границами, транспорта, энергетики, защиты окружающей среды, борьбы с терроризмом и оргпреступностью. На реализацию программ привилегированного партнерства с новыми соседями высший орган исполнительной власти намерен выделить в 2004-2006 годах 255 млн. евро.

Но если для стран Южного Кавказа получение полноправного членства в ЕС является вопросом отдаленной перспективы, то стоит отметить, что на сегодняшний день все три южнокавказских государства являются членами не менее авторитетной организации - Совета Европы (СЕ), потенциал и содействия которого могут быть весьма полезны в развитии демократических институтов и обеспечении верховенства закона в этих странах. Также возможности данной организации могут быть задействованы и в процессе урегулирования региональных конфликтов, в частности, конфликта между Арменией и Азербайджаном. Так, например, Венецианская Комиссия СЕ может оказать содействие в разработке фундаментального юридического документа в отношении определения дальнейшего статуса НК после достижения условий по окончательному разрешению конфликта. Тема армяно-азер-

1 Газ. Независимая Газета. 20 февраля 2001.

2 Газ. Эхо. 5 июня 2004.

байджанского конфликта была предметом рассмотрения в Совете Европы 11 марта 1992 года, когда Комитет Министров Совета Европы в своем решении об урегулировании конфликта отметил, что решение должно быть основано на верховенстве закона, демократии, правах человека, и гарантиях правам членов меньшинств и уважении неприкосновенности всех границ. В другом решении от 15 апреля 1993 года Комитет Министров подчеркнул, что долговременное урегулирование конфликта может быть найдено только посредством уважения международного права и принципов и обязательств Совета Европы и СБСЕ, в частности, неприкосновенности границ, территориальной целостности, защиты меньшинств и уважение прав человека и фундаментальных свобод¹.

22 апреля 1997 года Парламентская Ассамблея Совета Европы (ПАСЕ) приняла резолюцию 1119 (1997) «О конфликтах в Закавказье», в которой заявила, что политическое урегулирование конфликта в Нагорном Карабахе должно быть предметом переговоров сторон с учетом, в частности, принципов неприкосновенности границ и широкого статуса автономии для Нагорного Карабаха².

В принятом 11 мая 2001 года Комитетом Министров СЕ коммюнике главы внешнеполитических ведомств государств-членов Совета Европы подтвердили свою поддержку уважению международно-признанных границ, суверенитета и территориальной целостности государств по всей Европе, а также других принципов международного права, закрепленных в Уставе Организации Объединенных Наций, Хельсинкском Заключительном Акте СБСЕ и других соответствующих документах. Комитет Министров отметил, что право народов на самоопределение и в другие принципы, содержащиеся в Хельсинкском Заключительном Акте, применяются в равным образом и в полном объеме, причем каждый из них интерпретируется с учетом других. По мнению Комитета Министров, право на самоопределение должно уважаться в соответствии с целями и принципами Устава ООН и нормами международного права, включая те из них, которые касаются территориальной целостности государств. Использование силы с целью захвата территории неприемлемо и никакой силовой захват не может быть признан законным³.

Процесс включения в СЕ Армении и Азербайджана происходил одновременно и был редким примером того, что обе страны проявили интерес к позитивному исходу вопроса для другой. При вступлении в СЕ обе страны взяли на себя обязательства по скорейшему мирному урегулированию конфликта между ними. Азербайджанская сторона ясно понимает свои обязательства по мирному урегулированию конфликта, в основе разрешения которого должны стоять нормы и принципы международного права, а также соответствующие решения международных организаций, в первую очередь, резолюции СБ ООН, и желает такого же понимания со стороны Республики Армения.

Наряду с деятельностью вышеперечисленных европейских организаций в регионе, не менее активны, хотя и более осторожны действия на Южном Кавказе самой влиятельной евро-атлантической структуры – Организации Североатлантического Договора – НАТО. В официальных документах НАТО, касающихся Южного Кавказа, в частности в решениях Совета Североатлантического Партнерства НАТО отмечается, что Североатлантический альянс поддерживает территориальную целостность, независимость и суверенитет всех трех стран региона и выступает за скорейшее урегулирование существующих конфликтов. В вопросе урегулирования армяно-азербайджанского конфликта НАТО всецело выступает за исполнение известных резолюций СБ ООН и соответствующих решений ОБСЕ. В Декларации глав государств и правительств Совета Североатлантического Партнерства НАТО, прошедшего 10-11 января 1994 года в Брюсселе, в отношении ситуации на Южном Кавказе отмечается: «Мы осуждаем использование силы для территориальных завоеваний. Уважение территориальной целостности Армении, Азербайджана и Грузии составляет основу в установлении мира, стабильности и сотрудничества в регионе»⁴.

Политика в отношении Южного Кавказа одного из стратегических членов НАТО, являющегося в то же время крупной региональной державой – Турции заслуживает отдельного рассмотрения. Как известно, после обретения независимости странами Южного Кавказа у Турции появилась общая граница со всеми тремя государствами. Турция одна из первых

1 Содружество. Информационный вестник Совета глав государств и Совета глав правительств СНГ, № 1(31). Минск. 1999.

2 Резолюция ПАСЕ 1119 (1997), <<http://assembly.coe.int/documents/adoptedtext/ta97/eres1119.htm>>.

3 Текущий архив МИД Азербайджанской Республики.

4 Declaration of the Heads of State and Government of the North Atlantic Cooperation Council, NATO Headquarters, Brussels, 10-11 January 1994.

признала независимость всех южнокавказских республик как в начале XX века, так и после распада СССР. Турция придерживается твердого мнения, что Южный Кавказ является одним из самых удобных маршрутов для транспортировки каспийской и среднеазиатской нефти и природного газа на мировые рынки. Южный Кавказ - это также главные ворота для Турции, позволяющие увеличить объем торговли со среднеазиатскими республиками. Турция признает необходимость ведения сбалансированной внешней политики по отношению ко всем трем южнокавказским республикам. Официальная Анкара поддерживает суверенитет и территориальную целостность всех трех южнокавказских республик. Турция хотела бы видеть Южный Кавказ свободным от крупного зарубежного военного присутствия. Многие зарубежные наблюдатели и ученые признают, что Турция ведет осторожную и сбалансированную политику по отношению к Закавказью. Однако, военная агрессия Армении против Азербайджана и оккупация 20% территории последней, вынудили Турцию внести соответствующие коррективы в свою политику в отношении стран Южного Кавказа. Как известно, с апреля 1993 года, после оккупации Арменией Кельбаджарского района Азербайджана, Турция прервала отношения с Арменией, поставив одним из основных условий нормализации отношений между двумя государствами освобождение оккупированных азербайджанских земель. Турция полагает, что это в интересах самой Армении достичь соглашения о мирном урегулировании конфликта с Азербайджаном и вывести с ее территории свои войска, поскольку вследствие своей политики агрессии против Азербайджана, Армения отстранила себя от участия в весьма прибыльных региональных проектах, еще более усугубив свое и без того тяжелое социально-экономическое положение.

В 1994 году, спустя год после закрытия границы с Арменией, Турцией была открыта воздушная связь между двумя странами. Известно, что среди условий, выдвигаемых Турцией с связи с нормализацией отношений с Арменией, находятся следующие: 1) Снятие с повестки дня обоих государств проблемы исторических событий 1915 года, то есть, иными словами, отказ Армении от признания Турцией событий 1915 года как «геноцида против армян». Однако, как известно, международное признание так называемого геноцида значится среди приоритетных направлений политики как самой Республики Армении, так и всей армянской диаспоры в целом. Усилиями

армянской диаспоры в этом вопросе зафиксировано заметное продвижение; 2) Освобождение оккупированных территорий Азербайджана и вывод с территории последней армянских войск. Это условие также воспринимается достаточно болезненно в армянском обществе, поскольку, по мнению армянской стороны, отношения между Арменией и Азербайджаном не должны служить условием в армяно-турецких взаимоотношениях; 3) Отказ Арменией от территориальных притязаний Турции, о существовании которых можно говорить исходя из положений программ авторитетных армянских политических партий.

В последнее время в СМИ весьма широко муссировались сообщения о готовности обеих сторон начать диалог без каких-либо предварительных условий. Еще в июне 2002 турецкие, армянские и азербайджанские СМИ начали сообщать о тайных переговорах между Арменией и Турцией. В короткий промежуток времени, сначала в середине мая 2002 в Рейкьявике, а затем в конце июня 2002 в Стамбуле состоялись встречи министров иностранных дел Армении и Турции. Эти встречи дали повод многим аналитикам и экспертам заговорить о геополитическом прорыве на Кавказе. Однако чуда не произошло – все затихло почти на целый год. О возможностях нормализации армяно-турецких отношений вновь вспомнили опять же в мае, но уже 2003 года. А за этот период в регионе произошло многое. Смена власти в Турции, война в Ираке и неизбежный, в ее контексте, пересмотр региональных позиций супердержав, напряжение между США и Ираном, грозящее перерасти в конфликт – все это свидетельствует о нарушении сложившегося в регионе баланса и достаточно большой вероятности новых процессов. Они не заставили себя долго ждать. Новый виток армяно-турецким контактам придал министр иностранных дел Турции Абдулла Гюль, выступивший с заявлением о намерении нового турецкого правительства установить отношения с Арменией. Затем состоялась мадридская встреча в июне 2003 года на уровне глав МИД Осканян-Гюль, по итогам которой глава турецкого МИД заявил о желании «с новой энергией» приняться за обсуждение вопроса о примирении. Однако, и на этот раз процесс не нашел дальнейшего развития.

Небезынтересна позиция старейшей и самой влиятельной политической силы в Армении Армянской Революционной Федерации Дашнакцутюн (АРФД) в связи с нормализацией отношений между Арменией и Турцией. «Тур-

ция, во-первых, должна сохранять нейтралитет в вопросе Карабаха и, во-вторых, признать Геноцид армян: только при удовлетворении этих двух условий можно думать о развитии действительно нормальных отношений с Турцией» (112). Такое заявление сделал представитель Верховного органа АРФД Армении Армен Рустамян. По словам Рустамяна, согласно позиции АРФД существует проблема Ай дата (Армянский вопрос), которая предполагает в том числе и необходимость компенсации. «Турецкая сторона понимает, что вопрос не исчерпывается признанием геноцида. Именно поэтому они хотят дипломатическими уловками повести нас в направлении, которое в конце концов позволит Турции избежать признания геноцида»¹. Как было передано информационным агентством Медиамакс, при активном участии АРФД «около 10 тысяч армян, проживающих в США, уже подали иски о возмещении турецким правительством материального и морального ущерба, нанесенного им Геноцидом армян 1915-23 гг». Также сообщается, что «в вопросе международного признания Геноцида армян все зарубежные структуры «Дашнакцутюн» проводят согласованную с МИД Армении политику»². По мнению армянских авторов В.Акопяна и А.Кивиряна, «выталкивание» Армении в турецкие объятия имеют в Армении довольно шаткие шансы на успех. К армяно-турецкому примирению в существующем виде и при нынешней политике Анкары крайне отрицательно относятся ряд местных политических сил, в том числе, одна из авторитетнейших партий провластной коалиции – Армянская Революционная Федерация (Дашнакцутюн). В ходе состоявшегося на днях съезда этой партии, активно проповедуемый мир между армянами и турками был назван «крайне неприемлемой провокацией»³.

На фоне наглядной напряженности в отношениях с Турцией, наполненных эмоциональными отголосками исторического прошлого и проблемами политического настоящего, отношения Армении с другим исламским государством – Ираном развиваются на редкость динамично и полноценно, что, в лишней раз, демонстрирует превосходство геополитических интересов над конфессиональными и иными соответствующими факторами. Хотя Иран никогда публично не выражала никакой поддержки армянам в их противостоянии с Азербай-

джаном, однако на деле именно широкие торгово-экономические контакты с Ираном во многом помогли Армении преодолеть самые тяжелые времена своей транспортно-энергетической изоляции и одержать военную победу. Несмотря на скептическое отношение со стороны ряда западных стран, армянская сторона всемерно развивает сотрудничество с Ираном, отлично понимая, что Тегеран никогда не допустит поражения Армении и вероятной в этом случае ликвидации так называемого армянского коридора, препятствующего географическому слиянию Азербайджана и Турции. Данное обстоятельство превращает христианскую страну и одного из лидеров мусульманского мира в надежных стратегических партнеров.

Особенно важным для армян представляется контроль над 132 км. участком азербайджано-иранской границы и обеспечение тем самым возможности сообщения с Ираном через оккупированные территории. У самой Армении граница с этим государством составляет лишь несколько десятков километров, причем в географическом плане для строительства дорог и других коммуникаций она неудобна.

Карабахские завоевания открыли для Армении «окно в мир» после ее региональной изоляции вследствие оккупации азербайджанских территорий и паралича грузинских коммуникаций в результате военных действий в Грузии между центральными органами власти и сепаратистами Абхазии. Таким образом, Иран стал одним из самых важных субъектов в карабахском кризисе. По сути, от него долгое время зависела, и в немалой степени зависит сейчас, экономическая устойчивость Армении, а значит и оккупация азербайджанских территорий и выживание армян как таковых. По существу Тегеран и Ереван сегодня находятся в состоянии негласного стратегического партнерства, когда внешняя политика обеих стран крайне выгодна друг для друга, и даже более того – когда без взаимопомощи невозможно достичь собственных внешнеполитических целей. Очевидно, что во всем этом отражаются застарелые, уходящие корнями в глубь веков ирано-турецкие непримиримые противоречия.

Турецко-иранские противоречия из-за влияния на Азербайджан имеют несколько оснований. В некотором смысле азербайджанский вопрос является жизненно важным для

1 Информационное агентство Regnum, 28 июня 2003.

2 Информационное агентство Медиамакс, 1 февраля 2001.

3 Акопян В., Кивирян А. Россия или США на Южном Кавказе? Даст ли крен армянский «комплементаризм»? <www.volgoinform.ru> 22 февраля 2004.

существования Ирана как государства. Как известно, в Азербайджане проживает только треть всего количества азербайджанцев в регионе. Остальные две трети составляют население иранского Азербайджана, расположенного по другую сторону государственной границы. Сепаратизм или протюркская ориентация азербайджанцев могли бы превратить Иран в арену долговременного политического кризиса, что, в свою очередь, чревато распадом страны. Так что для Ирана не допустить сближения Турции с Азербайджаном, а также избежать усиления тюркского элемента вблизи своих границ, принципиально важно по соображениям сохранения и упрочения основ своей государственности.

Другим основанием служит тот факт, что азербайджанцы по обе стороны границы являются преимущественно шиитами. Это единственный крупный тюркоязычный народ, который исповедует шиитское направление в исламе. Шиизм является доминирующим исламским течением в Иране. Вся иранская исламская революция 1979 года была основана на шиитской догматике. Шиизм является тем консолидантом, на котором покоится единство полиэтничного иранского общества. Азербайджанский национализм или протюркское азербайджанское движение, таким образом, в случае своей активизации были бы не просто направлены против персов как господствующей этнической группы в Иране - они еще и ослабили бы шиизм как таковой. Исходя из чего, недопущение влияния Турции на Азербайджан после ослабления России стало для Тегерана вопросом жизненной важности. Таким образом армянские успехи в Карабахе в этом смысле Тегерану выгодны. Среди других причин ирано-турецкого противостояния можно отметить стратегическое партнерство Турции с основными врагами Ирана - США и Израилем.

Есть и еще один аспект в турецко-иранском противостоянии - курдский вопрос. На протяжении нескольких десятилетий турецкая армия с переменным успехом борется в восточной части своей страны с курдским национальным движением. Здесь сосредоточено три четверти турецких вооруженных сил. Продолжение и развитие турецко-курдского конфликта, наносящего серьезный урон основам турецкой государственности, одинаково выгодно как Армении, так и Ирану. В печать не раз попадали сведения о прямой поддержке армянами и иранцами курдских повстанцев в Турции. Исходя из всего выше перечисленного, в условиях продол-

жения противостояния между Ираном и Турцией, достичь устойчивого мира и прочной безопасности в рассматриваемом нами регионе будет очень сложно.

Как видно из всего вышеотмеченного, характер геополитической ситуации на Южном Кавказе и ее развитие на нынешнем этапе отличаются динамизмом, сохранением здесь очагов вооруженных конфликтов и военно-политической напряженности, столкновением ряда межгосударственных и международных интересов, неустойчивой и противоречивой политикой государств данного региона при продолжающемся соперничестве на региональном и глобальном уровнях за передел сфер влияния и контроль над стратегическими ресурсами региона.

Как уже было нами указано, развал Советского Союза привел к возникновению качественно новой геополитической и геостратегической ситуации, которая непосредственно повлияла и продолжает оказывать воздействие на политические, экономические и социальные процессы в том числе и региона Южного Кавказа. Государствам этого региона необходимо было разработать и проводить основанную на собственных национальных интересах внешнюю политику, что было достаточно сложно с учетом как внутренних рисков, так и внешних угроз и вызовов.

Для каждого из государств Южного Кавказа, первоочередными задачами являются утверждение демократии и установление стабильности как минимум в ареале, включающем сами государства Южного Кавказа и их непосредственных соседей, и создание устойчивой системы безопасности, исходящей из осознания необходимости поиска общих интересов, основанной на недопущении эскалации и последующем урегулировании имеющихся конфликтов, а также на недопущении возгорания новых этнополитических конфликтов.

Интенсивность и результативность процесса формирования Южного Кавказа как единого региона и как части Большого Ближнего Востока во многом зависит от уровня взаимоотношений Азербайджана, Армении и Грузии, который сегодня далек даже от удовлетворительного. Свой серьезный отпечаток накладывают продолжающаяся оккупация территорий, сохранение вооруженных этносепаратистских очагов, территориальные притязания и исторические претензии. Особую роль играет также переплетение интересов мировых и региональных держав и их проекция на интересы данных государств, что превращает Южный Кавказ в

едва ли не постоянную зону нестабильности. В результате наложения внутренних и внешних пластов резко повышаются взаимозависимость и взаимоуязвимость трех основных составляющих регион государств.

Происходящие в мире процессы, получившие новый импульс после террористических атак 11 сентября 2001 года, равно как и ситуация вокруг Ирака способствовали тому, что Южный Кавказ постепенно входит в зону повышенной нестабильности макрорегиона Большого Ближнего Востока, и соответственно, оказывается в фокусе внимания ведущих мировых игроков. Геополитическая ситуация на Южном Кавказе будет в большей степени определяться процессами, которые ожидаются внутри каждого из южнокавказских государств, в отношениях между ними и между каждым из этих государств с США и Россией, а также характером и уровнем их взаимодействия и сотрудничества с ведущими региональными странами - Турцией и Ираном.

S. Rob Sobhani

A “warehouse of evil”

Azeri-Armenian conflict threatens U.S. *¹

The recent arrest of 18 people planning to smuggle Soviet-made grenade launchers, shoulder-fired missiles and other Russian military weapons into the United States is a disturbing national-security problem connecting unresolved conflicts in the former Soviet Union to our homeland security.

According to various news reports, the participants in this dangerous scheme included both Georgians and Armenians, citizens of two former Soviet republics with continuous ethnic and territorial conflicts. Georgia is embroiled in a conflict to protect its territorial integrity from Russian-backed separatists in Abkhazia and Ossetia. Armenia, on the other hand, is engaged in a 15-year conflict with neighboring Azerbaijan over the territory of Nagorno-Karabakh.

While continued ethnic conflict in the territory of Georgia should be of concern to Washington, the more important and worrisome connection is the involvement of Armenians and that country's continued occupation of Azerbaijan. Left unchecked, the conflict between Armenia and Azerbaijan presents an immediate danger to America's energy and

homeland security.

Soviet dictator Josef Stalin decided to play the ethnic card to consolidate power by pitting one group against the other and imposing artificial boundaries within the Soviet empire. The lingering war between Azerbaijan and Armenia over the territory of Nagorno-Karabakh is a tragic result of this ethnic gerrymandering. In 1988, the Armenians of Nagorno-Karabakh declared their “independence” and unification with Armenia. With substantial support from Russia, Armenia started a full-fledged military campaign in 1991. The ensuing war led to the occupation of 20 percent of Azerbaijan's territory by Armenia and forced about a million Azerbaijanis into the status of refugee or internally displaced person.

Despite a Russian-brokered cease-fire in 1994, Moscow has transferred \$1 billion in illegal arms to its historic ally, Armenia, between 1994 and 1997. And although the government of Armenia is cooperating with U.S. law-enforcement agencies, it now appears that some Armenians are turning their country into a “warehouse of evil” and are trying to sell these Soviet missiles and other armaments to Al Qaeda terrorists for use against the United States. The FBI has expressed serious concern over shoulder-fired missiles that pose a major security threat to American airlines.

Ironically, Congress has singled out Armenia for special favor and Azerbaijan for special disfavor. Between 1992 and 2003, Armenia received \$1.336 billion in assistance from the U.S. government. Azerbaijan, however, received only \$335 million during this same period. Despite its unjust treatment by the U.S. Congress, Azerbaijan has remained a steadfast ally of the United States. When tragedy struck America on Sept. 11, 2001, Azerbaijan offered immediate and unconditional support. Today, its troops are working side-by-side with U.S. forces in Kosovo, Afghanistan and Iraq.

Furthermore, Azerbaijan has stood beside the United States on a major foreign-policy priority of Washington — the uninterrupted exploration, development and transportation of Caspian Sea oil to international markets. The anchor of this policy has been the Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) pipeline running from Baku, the capital of Azerbaijan, to the Turkish port of Ceyhan on the Mediterranean. On May 25, this historic pipeline will become operational. Crude oil from the Caspian Sea — home to 10 percent of the world's remaining crude-oil reserves — will be on its way to the East Coast of the United States.

Clearly, the resolution of this conflict must be

1 Published in the Washington Times on March 28, 2005.

of utmost importance to President Bush, because it does indeed affect our national security. According to the State Department's 2005 fact sheet, the United States does not recognize Nagorno-Karabakh as an independent country. Washington supports the territorial integrity of Azerbaijan.

With this in mind, the Bush administration should take a more robust approach to a swift resolution of the Nagorno-Karabakh conflict in a fair and balanced manner. The presidents of both Azerbaijan and Armenia have expressed strong support for a peaceful resolution of their conflict and Washington should seize on this goodwill.

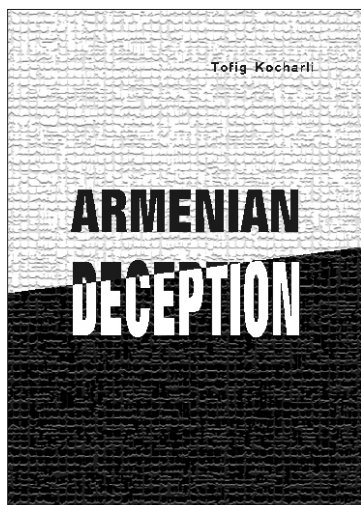
A summit at the White House hosted by President Bush could serve as a catalyst to end this festering regional conflict with its direct threat to American security. There is international consensus on the broad outlines of a solution. Armenians must withdraw from all occupied territories. Azerbaijan should regain full sovereignty over

Nagorno-Karabakh.

The rights of Armenians to live in peace within the territory of Nagorno-Karabakh must be secured and guaranteed, as must the right of Azerbaijanis to return to their ancient homeland if they so desire. The introduction of NATO peacekeepers into the conflict zone would be a first step towards a permanent solution, thus keeping the region from manipulation by criminal elements whose goal is to harm America.

When Afghanistan became a “warehouse of evil” for criminals like Osama bin Laden, Americans paid a heavy price on September 11. We cannot afford another region of the world to fall prey to criminal elements. The United States must act now before it is too late.

S. Rob Sobhani is president of Caspian Energy Consulting and a member of the Committee on the Present Danger.

Tofiq Kocharli

Armenian Deception

“M-Dizayn” Company. Baku-2004

(An open letter to the UN Secretary General Kofi Annan on the “Memorandum” distributed by Armenia in the United Nations on April 30, 2001)

**To the UN Secretary
General Mr. Kofi Annan**

Mr. Secretary General,

In response to the Statement by the President of the Republic of Azerbaijan Mr. Heydar Aliyev in Key West, USA (April 3, 2001), which was distributed as a UN document, the Permanent Mission of the Republic of Armenia at the United Nations distributed a letter and a “Memorandum” of the unrecognized “Republic of Nagorno-Karabakh” on April 30 of the same year.

The Armenian side characterized the Statement of the President of Azerbaijan as a document that “presented the Azerbaijani version of the history of the Nagorno-Karabakh conflict,” though there was only one reference to the history of the region in this Statement: “In 1923, the Azerbaijani government conferred the status of autonomous region on the Nagorno-Karabakh region of Azerbaijan, which then fully enjoyed all rights of autonomy.”

All other facts and political assessments in the Statement concern the events following the anti-Azerbaijan uprising by Armenian separatists in Nagorno-Karabakh in 1988, the four resolutions of the UN Security Council on the conflict (1993), and particularly the activities and proposals of the OSCE Minsk Group Co-Chairmen.

The Armenian side did not express its attitude to either the facts or the key issues raised in the Statement by President Heydar Aliyev. Although the Armenian side claims that “we have always tried to avoid the discussions concerning the problems of the past,” this time it has opened up discussions on issues that have no relation to Heydar Aliyev’s Statement, even including events from the B.C. era, and has brought forward supposedly “irrefutable scientific facts on the history of the region.”

However, the “irrefutable facts” presented to the United Nations by Armenia are actually lies, tales and distortions.

To deceive is immoral in any case. However, as far as history is concerned, it is twice as disastrous. Telling lies about the past, especially deliberate lies about territorial issues, has an influence on the politics of a state, since state politics based upon lies and mythical perceptions raises territorial claims on neighbouring states, causes conflicts between or among nations, and results in bloody wars. Lies and deceitful territorial claims of one side on another have caused a number of confrontations and wars between nations.

Attempts by Armenia or any other state to deceive the whole world and the United Nations should be exposed. It is also particularly important since the regular spread of disinformation to the UN has become habitual to Armenia. For instance, on September 2, 1997, Armenia distributed in the UN a document on Nagorno-Karabakh. Reckless of the future responsibility one may have to take for a lie, it was stated in the document that “in 1918 the number of Armenians in Nagorno-Karabakh constituted up to 300.000-330.000,” though the number of Armenians in the whole of Garabagh, including Nagorno-Karabakh, was then only 243.627 (with 321.712 Azerbaijanis!).

In a word, the degree of Armenian deception is limitless.

Mr. Secretary General, taking into account the above, I deemed it necessary to express my attitude, using facts and documents, to the supposedly “irrefutable scientific facts on the history of the region” given by the Armenian side in the “Historical Information” sent to Your Excellency.

Assuming full responsibility, I declare that the “Memorandum” distributed in the UN by Armenia is a very rare document for its distortion of facts and invention of untruths. At the same time, the “Memorandum” is a piece of deception by a UN member, Armenia, aimed at misleading the United Nations Organisation and its Security Council. This sort of provocation by Armenian officials should be rejected.

Mr. Secretary General, I hope that the United Nations will condemn those who openly deceive the international community at the state level, cast aspersions, and spread lies.

Sincerely,

Tofiq Kocharli,
Professor, Academician of the National Academy of
Sciences of Azerbaijan

Armenian Deception

(Historical Information)

1. On the Ethnic Terms “Azerbaijan” and “the Azerbaijanis”

The “Memorandum” distributed in the United Nations by Armenia on April 30, 2001 claims, “The name “Azerbaijan” has only been related to contemporary Azerbaijani territory since 1918. Thus the Musavat Party that came to power in Baku intended to legitimise future claims on the provinces bordering Iran (Western and Eastern Azerbaijan). The ethnic term “the Azerbaijanis” came into being in the 1930s. Until then all Russian and Soviet sources referred to them as the “Caucasian Tartars” or “the Turks.”

Let us, first of all, say that Azerbaijan is one of the first settlements of ancient people. This is proven by the Azerbaijani archaeologists’ discovery in the Azykh cave of Garabagh in 1968: a part of the jaw-bone of a primitive man who

lived 250 000-300 000 years ago was found in Azykh. This was the first archaeological find of this kind in the former Soviet Union, and the third one in the world.

Azerbaijan is one of the cradles of world civilization. The rock drawings in Qobustan near Baky, capital of Azerbaijan, are well-known in the world. From the 8th millennium B.C. our ancestors drew thousands of paintings (men, animals, etc) on the rocks in Qobustan (traces of ancient Romans were left on these rocks. An inscription in Latin on a rock is evidence of the 12th Roman Legion’s presence in Azerbaijan during the rule of Domician (81-96)).

Azerbaijan is one of the countries in the world where ancient states were established. Cuneiform writing dating back to the 9th century B.C. tells us of the existence of the Manna state in Southern Azerbaijan. This state, as well as the states of Atropatena (Southern Azerbaijan) and Albania (Northern Azerbaijan) which emerged in the 4th century B.C., testify to the antiquity of statehood traditions in Azerbaijan.

“Azerbaijan” as a geographical term has been in use since the 2nd century A.D.: from then Atropatena was called “Azerbaijan,” “Adurbadagan,” and “Azerbaijan” from the 5th century.

The Arab Caliph, Muaviya I (7th century), asked his counsellor Ubeyd ibn Shariyya: “What do the Turks and Azerbaijan mean?” “Azerbaijan is the country where the Turks have been living since ancient times”¹, the counsellor replied. (my italics–T.K.) In an anonymous work written in Persian in 1126, there was the same idea as expressed in the 7th century: “Azerbaijan is the country ruled by the Turks since ancient times.”² (my italics–T.K.)

Thus written sources confirm that our country’s name “Azerbaijan” was already current in the 7th century.

According to academician Ziya Bunyadov, beginning from the 8th century, the term “Azerbaijan” covered both Northern and Southern Azerbaijan. The term “Azerbaijan” was used either in a politico-administrative, geographical or political sense.

While speaking of the country of Azerbaijan, a number of medieval Arab and Persian sources meant not only the territory to the south of the River Araz, but also the terri-

1 Übeyd ibn Şəriyyə əl-Cürhuminin əxbarı. – Azərbaycan tarixi üzrə qaynaqlar. Bakı, 1989, səh.56-57; Ziya Bünyadov. Azərbaycan VII-IX əsrlərdə. Bakı, 1989, səh.174.

2 Ziya Bünyadov. The work referred to above, p.174.

tory to its north.

The 9th century traveller, Al-Yagubi, referred to the territory north of the River Araz as “Azerbaijan al-Ulya” (upper Azerbaijan).¹ (my italics–T.K.) At-Tabari (838-923) wrote: “The Azerbaijani territory extends from the cities of Hamadan and Zanjan to Darband, and this territory is called Azerbaijan.”² (my italics–T.K.) Having drawn a picture-map of the Caspian Sea, Ibn Havgal (10th century) placed on it the word “Azerbaijan” along the coastline from Darband to Gilan. That map was the first medieval map of its kind to unite both banks of the River Araz under the name of Azerbaijan.³ Ibn al-Fagih wrote in 902-903: “The territory of Azerbaijan extends from the lands of Barda to the lands of Zanjan.”⁴ (my italics–T.K.) Hamdullah Moustovfi, the Iranian author of the 16th century, emphasized that Azerbaijan extended from Bau to Khalkhal.⁵

Thus both the north and south of Azerbaijan, as Jahangir Zeynaloghlu said, were “parts of greater Azerbaijan.”⁶ (my italics–T.K.)

Jean Chardin, a French traveller (17th century), also touched upon the question of Azerbaijani boundaries and wrote that Azerbaijan, one of the largest provinces of the Safavid Empire, “bordered Dagestan in the north.”⁷

Several Russian sources also referred to the northern part of the River Araz as Azerbaijan from early in the 18th century; for instance, in 1737, Nadir shah sent a punitive detachment to Jar (Balakan-Zagatala) headed by his brother Ibrahim khan. The Garabaghi baylarbay (prince) Ughurlu khan also joined that detachment. Kalushkin, a Russian spy, informed then Petersburg that on the way Ibrahim khan joined “troops stationed throughout Azerbaijan, namely in Shirvan, Mughan, Ardabil, Iravan, Ganja” to his troops.⁸ (my italics–T.K.)

Thus, in the early 18th century, the Russian spy also knew that the northern part of the River

Araz was called “Azerbaijan.”

The Jarians wounded Ibrahim khan in the battle. The Garabaghi baylarbay immediately said to his brother Huseyngulu khan: “Get Ibrahim khan out of these horrors or else, God forbid, if something happens to him, the whole Azerbaijani land (my italics–T.K.) will fall victim to Nadir’s rage and will burn with fire.”⁹ This was written by an Iranian historian Muhammad Kazim, who participated in Ibrahim khan’s crusade.

As a matter of fact, in the early 18th century, the Iranian author referred to the northern part of the River Araz as “Azerbaijani land” just as Ughurlu khan, the baylarbay of Garabagh, did.

After Ibrahim khan was killed and his army was defeated, the Russian diplomat informed Petersburg of the following: “Due to the total defeat of Ibrahim khan... there is no troop in the whole of Azerbaijan, that is from Iravan to Darband.”¹⁰ (my italics–T.K.)

Hence, in the early 18th century the Russian diplomat considered the area “from Iravan to Darband” to be “Azerbaijan.”

In 1786, Colonel Burnashev, Russian representative to tsar Irakli II in Tiflis, in a book about Azerbaijan written by order of his government, stated: “The territory now referred to as Azerbaijan borders Georgia, that is the Tsardoms of Kakhet and Kartali, the Caspian Sea and the province of Gilan in the East, and Turkey in the West.”¹¹ (my italics–T.K.) At the same time, the author stressed that “khans of Nukha, Shirvan, and Shusha” (Garabagh – T.K.) are “Azerbaijani khans.”

Since the early 19th century, when the occupation of Azerbaijan began, the Russians have often referred to the northern part of the River Araz as Azerbaijan. Sisianov, Commander-in-Chief of the Russian Forces in the Caucasus, in his report (March 12, 1803) to the Emperor Alexander I, referring to Ibrahimkhalil khan of Garabagh and others, wrote: “The majority of

1 Ibid, p.136.

2 Cahangir Zeynaloghlu. Müxtəsər Azərbaycan tarixi. Bakı, 1992, səh.10.

3 See: Ziya Bünyadov. The work referred to above, p.137; Nailə Vəlixanlı. Ərəb Xilafəti və Azərbaycan. Bakı, 1993, səh.77.

4 Ziya Bünyadov. The work referred to above, p.136.

5 Cahangir Zeynaloghlu. The work referred to above, p.10.

6 Ibid.

7 Jan Şarden. Səyahətname. Bakı, 1994, səh.68.

8 Ф.М.Алиев. Антииранские выступления и борьба против турецкой оккупации в Азербайджане в первой половине XVII века. Баку, 1975, с.132.

9 Ibid, p.135.

10 Ibid, p.137.

11 Описание областей Азербайджанских в Персии и их политического состояния, сделанное полковником и кавалером Бурнашевым в Тифлисе в 1786 г. Курск, 1793, с.5.

the Azerbaijani khans openly hate the despotic Iranian rule.”¹ During the occupation of Ganja, Sisianov wrote to graf (count) Vorontsov on January 3, 1804: “The Castle of Ganja, which the Asians consider to be unconquerable, keeps the whole of Azerbaijan in terror.”² On February 5, 1804, on the occasion of the occupation of Ganja, the Russian Emperor Alexander I sent a “Supreme Order” to Sisianov. In that order he ordered Sisianov to “divert” the Iranian shah’s “attention from Azerbaijan and the provinces on the western coasts of the Caspian Sea.”³ Another fact: On March 7, 1808, I.V.Gudovich, Commander-in-Chief of the Russian Forces in the Caucasus after Sisianov, informed Petersburg of the following: “The Persians themselves confess that the part of Azerbaijan now governed by the Russians has never been loyal to Iran.”⁴ Undoubtedly, in all these cases the primary reference was made to Northern Azerbaijan.

Let us, however, look at what was written in the «Славянин» (Slavyanin) newspaper in 1827: “The Castle of Ganja has an influence on entire Azerbaijan, so it is of primary importance for Russia to conquer it.”⁵

Russian researchers of the Caucasus maintained that this “Muslim province” is Azerbaijan and in their works they (Berge, Butkov, Veidenbaum, Nadezhdin, Krivenko, Velichko, etc) considered the northern part of the River Araz to be “Azerbaijan” as well. In 1867, A.Berge even wrote a book called «Ashari-Shuarayi-Azerbaijan» (Poems of Azerbaijani Poets) in Germany. The book included a compilation of poems both from Northern and Southern Azerbaijan.

Thus historical sources, including many Russian ones prove that the claim that “the name “Azerbaijan” has only been related to contemporary Azerbaijani territory since 1918” is completely groundless. As to the idea that the Musavat Party pursued the aim “to legitimise future claims on the provinces bordering Iran (Western and Eastern Azerbaijan)” by naming the country “Azerbaijan,” this is not only groundless, but also a political provocation

aimed at sowing discord between the Republic of Azerbaijan and the Islamic Republic of Iran.

The claim that Musavat Party members “derived the ethnic term for the Republic from the Iranian Azarbaijan and changed it Turkic-wise into Azerbaijan”⁶ in 1918 is also a political provocation.

As for the ethnic term “the Azerbaijanis,” we are Turks. After Russia occupied Northern Azerbaijan, it called us “the Tartars.”

Even our being called “the Turks” was, in a sense, prohibited. The following fact is known: A «Hayat» (Life) newspaper headline included the words “in Turkic” and “Gslamiyya.” The Caucasian governor issued an official decree on this “harmful idea:” “The word “Turk” in a headline of the «Hayat» newspaper must be immediately replaced with the word “Tartar.”⁷

In spite of all this, our people continued both to consider and name itself a Turkic one. As was accurately stressed by Y.V.Chamanzaminli, “Even the ardent desire of Iran and the destructive blows of the Russians could not destroy our Turkic nature: our sweet language and literature survived.”⁸

The process of national self-identification intensified at the end of the 19th century. The prominent persons of our nation expressed their objections to being called “the Tartars.” In 1890, the «Kashkul» magazine used the ethnic term “Azerbaijani” for the first time. In 1891, M.Shahtakhtinski wrote in the «Каспий» (Caspian) newspaper, which was published in Baku in Russian: “It would be appropriate for the Transcaucasian Muslims to be called the Azerbaijanis and for their language to be called Azerbaijani.” In his work «Türk-Azərbaycan dilinin müxtəsər sərf-nəhvü» (Brief Grammar of the Turkic-Azerbaijani language) published in 1899, N.Narimanov referred to our native language as “Turkic-Azerbaijani,” to our nation as a “Turkic-Azerbaijani tribe,” while in 1905 the Caucasian Sheikh-ul-Islam Akhund Abdulsalam Akhundzada called our language “the Azerbaijani Turkic.”

At the beginning of the 20th century, Ali bay Huseynzada openly and consistently objected to

1 Акты Кавказской Археографической Комиссии /АКАК/. Том II, док.1216, с.610.

2 Ibid, p.592.

3 Ibid, p.594.

4 Присоединение Восточной Армении к России. Сб. док. Том I, Ереван, 1972, с.448.

5 Газета «Славянин», 1827, №7, с.117-118. – Хаджи Мурат Ибрагимбеги. Россия и Азербайджан в первой трети XIX века. Москва, 1969, с.61.

6 Журнал «Армянский вестник» (Москва), 1998, №2, с.9; «Независимая газета», 22.07.1998.

7 Əli bəy Hüseynzadə. Türklər kimdir və kimlərdən ibarətdir. Bakı, 1997, səh.34.

8 Yusif Vəzir Cəmənəzaminli. Xarici siyasətimiz. Bakı, 1993, səh.7.

being called “the Tartars,” he confirmed and promoted our Turkic origins, and gave the green light to the establishment of our Turkicness in public opinion, consciousness, literature, and media. It was Ali bay Huseynzada who stressed that “the whole world called us “the Tartars” and no one opposed it.” It was Ali bay Huseynzada who wrote:

–“We are not Tartars, we are Turks,”

–“We are Turks – make every effort to eliminate every barrier, every wall that impedes the development of our language,”

–“The Azerbaijani-Turkic language – is more Turkic than the Ottoman and even Jyghatay dialects.”¹

Following A.Huseynzada, in 1914, M.A.Rasulzada wrote: “Others call us “Tartars” and “Persians,” and we haven’t objected to them either. “We, the Azerbaijanis” (my italics–T.K.) need to learn a lot about our history.”²

Neither did the Russian authors, who worked in Transcaucasia and knew Transcaucasian peoples very well, agree with naming the Turks “the Tartars.” For example, V.L.Velichko, the editor of the «Кавказ» (Caucasia) newspaper, published in Tiflis in Russian, wrote at the beginning of the 20th century: “The Azerbaijanis are called Tartars, but this is absolutely wrong.... According to their origin, the Azerbaijanis are Turks.... In the palaces of Petersburg absorbed with cosmopolitanism it is required not to raise questions of tribal origin. However, in the Caucasus... the activities of the people are governed not only by their present, but also by their past, the blood of their ancestors is speaking in them.... The blood of the Azerbaijanis is, undoubtedly, noble, they are born merciful, brave, generous, and are capable of intellectual and moral development.”³ (my italics–T.K.)

Thus it was at the end of the 19th century, not “only in the 1930s” as the “Memorandum” claimed, that the ethnic term “the Azerbaijanis” began to be used, and at the beginning of the 20th century, the ethnic terms “the Azerbaijanis” and “the Azerbaijani people” became widespread.

In the course of the historical process, our country, state, people and the mother tongue bore the same name – “Azerbaijan.” It is actu-

ally typical that a country, a state, a people and its mother tongue bear the same name. It is a common process when one or another branch of peoples of the same origin (e.g. Turks, Slavs, etc) forms a nation and its own identity by maintaining multiple bonds with its roots – Turks, Slavs, etc. The evolution of the present names of Turkic nations from names such as Aghturk, Goyturk, and Oghuz was a long historical process. In some places it occurred earlier than in others.

2. On the Issue of “the Armenian Nation being Alien in Transcaucasia”

According to the “Memorandum,” Azerbaijan is an author of this idea. However, this is absolutely wrong.

The majority of authors, a number of them Armenians, maintain that proto-Armenians lived earlier in the Balkans and then moved to Asia Minor. (As early as the late 19th century, a Caucasian anthropologist, I.I.Pantukhov stated that most of the Armenians, who came to Transcaucasia from Turkey, were, according to their physical characteristics, “pure-blooded Kurds.” Velichko, on the other hand, suggested that “the Armenians have all kinds of blood in their veins.”⁴ There is also an assumption about the Armenians being of Gypsy origin.⁵)

A serious Armenian researcher N.Adonts wrote in 1908: “In the 7th century (B.C.–T.K.) the invasion of the Cimmerians caused a migration of peoples to Asia Minor. Ousted from their boundaries, the Armenians of Phrygia (an ancient country in the north-western part of Asia Minor – T.K.) crossed the Euphrates and mixed with the local Aramaic people.... The mixture of the alien Phrygians with, first of all, aborigines of Aramaic origin formed the core of the Armenian nation.

The double name of the Armenians – among themselves “Hai” and among neighbours “Armen-ius” – is the best proof of their double composition: one name originating from the incomers, the other coming from the aboriginals.”⁶

Even Herodotus, referred to by the “Memorandum,” stressed that the Armenians came

1 Əli bəy Hüseynzadə. The work referred to above, pp.36-37, 186, 213.

2 Мөһəммəd Əмин Рəсүлзadə. Əсəрлəri. II cild, 1909-1914. Baki, 2001, səh.485.

3 В.Л.Величко. Кавказ. СПб., 1904, с.154-155.

4 Ibid, p.67.

5 Ibid, p.66.

6 Н.Адонц. Армения в эпоху Юстиниана. Ереван, 1972, с.398.

from Phrygia.¹

When speaking of the Armenians during the epoch of Akhaemenids (550 B.C. - 330 B.C.), Adonts wrote: "...the Armenian nation has formed not only from different tribes, but also from different racial elements. During the Akhaemenids era, the territory later called "Armenia" was inhabited by different nations and consisted of two satrapies: the Paktis and the Armenians together with their neighbours inhabiting the territory up to the Black Sea formed the 13th satrapy.... The Armenians bordered the Cilicians in the west and Matiens in the east, separated from the former by the Euphrates and from the latter by one of the branches of the Tigris."² (my italics–T.K.)

As one can see, in the past no Armenians lived in the land now called Armenia.

Another Armenian author B.Ishkhanian wrote at the beginning of the 20th century: "The real motherland of the Armenians... is Asia Minor, that is, outside Russia and, except for a few purely Armenian provinces in Transcaucasia (first of all, in the Iravan province), Armenians scattered to different parts of the territory of the Caucasus only during the last few centuries."³

Perhaps no one, not even an Armenian author, has ever refuted these very ideas of Adonts and Ishkhanian.

According to many serious and influential scholars, the Armenians are not indigenous but alien in contemporary Armenia, Transcaucasia.

The Echmiadzin Church played an important role in the influx of the Armenians into the present Armenia. The church began to acquire the lands belonging to the Azerbaijanis by purchasing them. There are numerous facts on this in the «Jambr», the work of the Echmiadzin Catholicos S.Erevantsi (18th century): for example, the Catholicos G.Makvetsi bought 7 villages from amir Rustam (in the document he is referred to as the attorney of Yagub Padishah of Garagoyunlu) for 530.000 Tabriz dinars by the deed of purchase of December 20-21, 1431.⁴

The deed of purchase of October 13, 1489 mentioned in the «Jambr» is of special interest: The court of the province of Chukhursa'd-Iravan confirmed Kamaladdin Abdin bay's "sale of the Oshakan village situated in the

Karbi nahiya (subdistrict–T.K.), the Chukhursa'd province, the country of Azerbaijan, fo 8 thousand dinars."⁵ (my italics–T.K.)

As one can see, this document underlined that the province of Chukhursa'd, i.e. the Iravan province, was then a part of the "country of Azerbaijan."

In 1968 in Yerevan a collection of documents «Персидские купчие Матенадарана. Выпуск первый (XIV-XVI вв.)» (Persian Purchase Deeds of Matenadaran. 1st Issue (14th-16th centuries)) was published. One of those deeds of purchase was signed in 1430. It is about the purchase of the "Uchkilsa village which belonged to the country of Azerbaijan" (my italics–T.K.) from the Azerbaijanis by Bishop Gregor, head of Uchkilsa. Terms such as "the country of Armenia" or "the country of Ararat" are not used in these documents even once. When referring to the Chukhursa'd and Nakhchivan provinces, one or another district and village of these provinces, it is stated in all cases that they belonged to "the country of Azerbaijan." The historical documents published once by the Armenian authors mentioned that Mehri, Gafan and other Zangazur territories, which are now parts of Armenia, belonged to the "Nakhchivan tuman (an administrative-territorial unit in the Hulakid state – T.K.) of the country of Azerbaijan." (my italics–T.K.) During the era of the Hulakid state (this state existed until 1357), which emerged after the occupation of Azerbaijan in 1257 and Baghdad on February of the next year by Hulaku khan, grandson of Chingiz khan, Southern Azerbaijan was divided into 9 tumans. Nakhchivan was one of those tumans (Gafan and Mehri were parts of the Nakhchivan tuman). It becomes clear from the documents in «Персидские купчие Матенадарана» that in the 16th century the same administrative-territorial unit still existed in Southern Azerbaijan, and Gafan and Mehri remained parts of the Nakhchivan tuman. Then the Nakhchivan khanate was established. The first khan of the khanate was Heydargulu khan, head of the Kangarli dynasty. As mentioned during the conversation between Kalbali khan of Nakhchivan and A.Yermolov, Russian general, on May 12, 1816, Nakhchivan had been ruled by his

1 See: Играр Алиев. Лжеистория – попытка оправдать агрессию. Баку, 1998, с.3.

2 Н.Адонте. The work referred to above, p.393.

3 Б.Ишханян. Народности Кавказа. СПб., 1916, с.18.

4 See: С.А.Мамедов. Азербайджан по источникам XV – первой половины XVIII вв. Баку, 1993, с.41.

5 Ibid, p.46.

Kangarli dynasty for 3 centuries. The Nakhchivan khanate consisted of 4 districts: Nakhchivan, Ordubad, Mehri and Gafan. Mehri and Gafan were annexed to the Garabagh khanate in 1790.

One of the documents published by the Armenian authors in this book is about Garabagh. Garabagh was mentioned as “Aran Garabagh of the country of Azerbaijan” (my italics–T.K.) in that document of 1573.

As is seen from the letter by Ravan khan, galabay (castle-bay) of Iravan and baylarbay of western Azerbaijan to Shah Ismayil Khatai on October 1519, the Armenians came “by fives, by tens from Beynannahreyn to the shores of Lake Van and from there to the Gaf” (the Caucasus – T.K.) in order to work as “petty traders, stonemasons and carpenters” and make “claims on permanent settlement” there. “At the expense of the Armenian religious centre investments, the Catholicos finances the permanent settlement of two or three families of his compatriots on the outskirts of Turkic villages, builds small churches for them, and thus creates an impression that this tribe has existed in the Gaf since ancient times.”¹

The arrival of the Armenians “by fives and by tens” in the province of Chukhursa’d (Iravan) turned into a mass influx after Russia occupied and annexed the Iravan khanate in the early 19th century.

On the basis of the paper method calculation materials, a 19th century Russian author Chopin calculated that in 1832 there were 16.078 Muslim families (81.749 people) and 15.059 Armenian families (82.377 people) in the “Armenian Oblast” (an administrative-territorial unit in Russia). Only 4.428 Armenian families (25.151 people) were “local Armenians.” («коренные армяне» in the source) The rest (10.631 families) had resettled from Iran and Turkey: 6.949 families (35.560 people) from Iran and 3.682 families (21.666 people) from Turkey.²

Who were the “local Armenians?” Let us see what Chopin wrote about this: “The Armenians in the Armenian Oblast are immigrants, moved here in different times and under different circumstances. If you look for real local Armenians among them, perhaps you need to look in

the villages of Vagarshabad and Gulpi!”³ (Vagarshabad village of the Karbibasar district and Gulpi village of the Surmali district of the Iravan province were among the villages where the number of “local Armenians” was higher than in other places: 397 Armenian families in Vagarshabad and 173 in Gulpi.)

As soon as the Iravan and Nakhchivan khanates were occupied, the Russian Emperor abolished them and created an “Armenian Oblast” consisting of the territories of those khanates and added the oblast to his title, i.e. the Russian tsar was proclaimed “Tsar of the Armenians” as well.

In the “Armenian Oblast” of the tsar of the Armenians – the Russian Emperor – the number of Muslims (16.078 families) was almost 4 times greater than that of the local Armenians (4.428 families)! The “Armenian Oblast” consisted of two provinces and one okrug (an administrative-territorial unit in Russia): the Iravan province, the Nakhchivan province, and the Ordubad okrug.

There were 9.190 Muslim and 3.498 local Armenian families in the Iravan province (mostly the present-day Armenia). Thus even in the Iravan province itself, including the city of Iravan, the number of Muslims was 2.6 times higher than that of the local Armenians.

The resettlement of Armenians from Iran and Turkey to Transcaucasia continued on a larger scale in the following periods. As the Russian author N.Shavrov noted in 1911, more than 1.000.000 out of 1.300.000 Armenians living in Transcaucasia were “alien Armenians.”⁴

These are irrefutable facts.

That very Shavrov, raising the alarm, said: “One should investigate what the Russian government wants to create in the Caucasus: Russia or Armenia?”

3. On the Boundaries between Albania (historical Azerbaijan) and Armenia

The “Memorandum” claims, “the River Kur was the north-eastern frontier of Armenia.”

True, it is possible to come across such an assumption in the works of classical authors. However, those very authors expressed contra-

1 «7 gün» gəzeti, 19.12.1992.

2 See: И.Шопен. Исторический памятник состояния Армянской области в эпоху ее присоединения к Российской империи. СПб., 1852, с.635-638.

3 Ibid, pp.706-707.

4 See: Н.И.Шавров. Новая угроза русскому делу в Закавказье. СПб., 1911, с.64.

dictory assumptions as well. Strabon, for example, noted that the River Kur passed through Albania.¹

Azerbaijani researchers proved that the idea of the River Kur being a boundary between Albania and Armenia was completely groundless. They maintained that the southern frontier of Albania in the 1st-4th centuries was the River Araz.² Nobody seemed to doubt the existing boundary in the subsequent period.

An Albanian author of the 7th century, M.Kalankatuklu, writing about the Albanian tsar Javanshir, stated: “Javanshir ruled the lands extending from the frontiers of Iberia to Hun gates (Darband – T.K.) and the Araz River (not the Kur, but the Araz River – T.K.) as an absolute monarch.”³ (my italics–T.K.)

4. On Arsakh

The “Memorandum” claims that Arsakh (a province of Caucasian Albania, which included the territory of Nagorno-Karabakh as well – T.K.) was a province of Armenia.

Another claim by Armenia is as follows: “Nagorno-Karabakh has been an integral part of the Armenian state for several thousand years.”

One has to immediately ask: Did the Armenian state itself exist for “several thousand years” in order that Nagorno-Karabakh could be part of it for “several thousand years?”

Armenian authors consider the Urartu kingdom, which emerged in the 9th century B.C., to be the first Armenian state. Even that is so (most scholars reject this), there is no evidence proving that Nagorno-Karabakh was a part of Urartu, which existed until 590 B.C.

The area inhabited by the Armenians was occupied by the Persian Akhaemenid state in 520 B.C. Only after the conquest of the Akhaemenid state by Alexander the Great in 330 B.C. was an Armenian kingdom, sometimes independent sometimes subjugated, established.

Armenia was divided between the Persian Sassanid state and the Byzantine Empire in 387 A.D. From then until 1918, i.e. for 15 centuries the Armenians were deprived of statehood. Even if we supposed for one moment that

Urartu was an Armenian state and the Armenian state existed from the 4th century B.C. to 387 A.D., we can see that the Armenian state wasn't “several” but a maximum one thousand years old.

If the Armenian state itself existed at maximum for “one thousand years” in one form or another, could Nagorno-Karabakh be a part of the Armenian state for “several thousand years?”

The general view of Armenian authors on this matter is as follows: “After Armenia had been divided between the Byzantine Empire and Iran in 387, Arsakh remained within Armenia until the abolition of the Armenian kingdom in 428. Then the Persians annexed Arsakh to the Albanian kingdom on the left bank of the Kur River.”⁴

Let us assume for a moment that the Armenian authors are right: Arsakh had remained within Armenia until 428, and then the Persians, committing “historical injustice,” annexed Arsakh to Albania. Even if it were so, could such a “historical right” serve as a basis for one nation to make territorial claims on another 15 centuries later? (15 centuries later!) We would like Armenia to address the UN and international law concerning this issue.

Was Arsakh really a part of Armenia until 428?

According to experts, the Albanian kingdom was created in the 4th century B.C.. Strabon (64/63 B.C. - 23/24 A.D.) stressed the existence of three states in our region – Albania, Armenia and Georgia. Strabon, as well as Plutarch, Orosius, Eutropius, Fest and other classical authors wrote about the resistance of “the Albanians” and the “Albanian tsar” to the Roman Commander Pompeii in 65 B.C.

A number of researchers assume that in the 1st-3rd centuries Albania retained its sovereignty and statehood more than Armenia and Georgia.⁵

Arsakh was part of Albania from the 4th c. B.C. to the 8th c. A.D.⁶ and different Muslim states such as Sajids, Salarids, Shaddadids, Atabays, Hulakids (Elkhanids), Garagoyunlu, Aghgoyunlu which replaced one another in Azerbaijan after its occupation by the Arabs.

1 See: Azərbaycan tarixi üzrə qaynaqlar. Bakı, 1989, səh.16.

2 See: Фарида Мамедова. Политическая история и историческая география Кавказской Албании. Баку, 1986, с.127.

3 Моисей Каганкатвацци. История агван. СПб., 1861, с.146.

4 Нагорный Карабах. Историческая справка. Ереван, 1988, с.10.

5 See: Фарида Мамедова. The work referred to above, p.241.

6 See: Журнал «Азербайджан и азербайджанцы», 2001, №7-8, с.22.

As mentioned before, from the 4th century A.D. to 1918, i.e. during 15 centuries, there was no Armenian state. The term “Armenia” was used as a geographic one. Hence, Arsakh could not be and was not a part of an Armenian state that did not exist.

True, as Velichko said, “some phantom («некоторый призрак государственности») of the Armenian statehood emerged in small Cilicia (a province in Turkey – T.K.) at the end of the 11th century and this phantom disappeared in 1375 completely,”¹ but Arsakh had nothing to do with Cilicia.

Beginning from the early 16th century Garabagh was one of the principalities of the Safavid state, the founder of which was a great son of Azerbaijan – a poet and a statesman – Shah Ismayil Khatai. Ganja was the centre of the principality. The administrative-territorial unit called Garabagh was created for the first time. Hafiz Abru (died in 1430) in his work «Zeyli Jami-at-Tavarikh-i Rashidi» (The sequel to Rashid-ad-Din’s “History of the World”) referred to Garabagh as “Garabage Azerbaijan” (Azerbaijani Garabagh), thus emphasizing that Garabagh was the territory and a province of Azerbaijan.

The Safavid state retained the long-established name of the province – “Garabagh,” and called the newly established principality by this name.

The Garabagh principality covered a large area from Beylagan to Tiflis. In the early 18th century there were 7 livas (district) in the principality: Barda, Ganja, Arasbar, Bargushad, Khylkhyuna, Chulandar, and Lori. Every liva was divided into several nahiyas. Non-Muslim nahiyas of Garabagh were called malikates (county). There were 5 malikates as local administrative-territorial units: Dizag, Varanda, Khachyn, Chilaberd and Gulustan, and they were ruled by maliks (count). Maliks and heads of other nahiyas of the principality were equal in terms of authority. They were all subjects of Shahverdi Soltan Ziyadoghlu, baylarbay of Garabagh. The dynasty of the Ziyadoghlu ruled Garabagh for two centuries. It becomes clear from the «Gəncə-Qarabağ əyalətinin müfəssəl dəftəri» (Detailed Journal of the Ganja-Garabagh Province) of 1727 that the biggest malikate by size of population was that of Dizag: 655 non-Muslim and 336 Muslim fami-

lies. The smallest malikate was that of Gulustan: 181 non-Muslim families.

The malikates called by Armenian authors “princedom” were such dwarf “princedom!”

The territory mentioned as “Aran (Azerbaijan) Garabagh” – but not “Armenian Garabagh” – in the medieval sources was a large region of Azerbaijan.

The 17th century Turkish traveller Evliya Chalabi wrote: “There are three Garabaghs in Azerbaijan, and each of them reminds you of paradise.”²

One of them is Garabaghlar town in Nakhchivan. According to E.Chalabi, where there were thousands of houses, forty mosques, lots of caravanserais, bath-houses and so on there.

The second one is “Garabagh, one of the small towns of Azerbaijan.” According to the same E.Chalabi, it was a “separate sultanate in the province of Tabriz.”

The third one is the Garabagh province of Northern Azerbaijan. This Garabagh was called “small Azerbaijan” by E.Chalabi.

It seems that medieval authors named Northern Azerbaijani Garabagh as “Aran Garabagh” in order not to confuse these three Garabaghs with each other.

There is detailed information about Aran in Arabic-language sources. Al-Kufi, a 10th century author, in his «Kitab al-Futuh» (Book of Conquests) talked of Aran, its capital Barda, and mentioned the names of the 8th century Aran rulers. Later the city of Ganja became the capital of Aran. Yagut al-Hamavi (1179-1229) wrote that Aran was a “non-Arabic name of a big province, and it had many cities like Janza (people call it Ganja), Barda, Shamkir, and Beylagan.”

The word “Garabagh” is made up of two Azerbaijani words – “qara” and “bagh.” In my opinion, the specialists who explain “qara” as “big,” but not “black,” i.e. in its colour meaning, are right. “Garabagh” means a big garden.

Most probably “Garabagh” as the name of the territory was already current by the 13th century. The term “Garabagh” was already the only name in use for this territory in 14th century sources. Since that time the Azerbaijani name of “Garabagh” has been used in the Armenian, Persian, Arabic and other languages, and finally

1 В.Л.Величко. The work referred to above, p.75.

2 Evliya Çələbi. Səyahətnamə. Bakı, 1997, səh.15.

entered all the world languages.

It was well said by Yusif Vazir Chamanzaminli: “There is a nest of history in every word.” This may have a direct relation to the word “Garabagh.” The Azerbaijani word “Garabagh,” which has been used by Armenians, Persians, and Russians, in other words, everyone, since ancient times, even this one word is etymological and toponymical evidence for Garabagh being the historical motherland of the Azerbaijanis.

5. Settlement of the Armenians in Nagorno-Karabakh

The widespread opinion of Armenian authors on this issue is as follows: “From the ethnical point of view, only Armenians had resided in Nagorno-Karabakh since ancient times.”¹

Nagorno-Karabakh was a part of Arsakh. Experts have determined that «The History of the Albanians» by M.Kalankatuklu contains no information on the Armenians living in Albania (in the provinces of Arsakh and Uti).² The population of Arsakh consisted of Gargars, Huns, Utis, Khazars, and Basils.

“The History of the Albanians” is, certainly, not the only source. There are such important sources as the 6th century “The Syrian Chronicle”, “The 7th century Armenian Geography” and others. “The Syrian Chronicle” informs of the province of Sisakan-Sunik (Zangazur), which was neighbouring Arsakh. It reads: “The country of Sisakan has its own language.” It means that the population of Sisakan was not ethnically Armenian and its language was not Armenian. Addressing this issue N.Adonts wrote, “Sisakan was at a certain distance from Armenia, both geographically and ethnically.” (my italics–T.K.) “The tribal self-identity of Sunik was preserved and renewed by the influx of people from the neighbouring mountainous countries.” Sisakan “was distinct by its separatist tendencies. Undoubtedly, this feature was first and foremost related to ethnic characteristics of the country.” To support his idea, Adonts quoted an Armenian author Sebeos (7th cen-

ture): In 571 a Sunik prince had separated from the Armenians and requested the Iranian shah Khosrov to move the Sisakan Council from the Armenian capital Dvin to Paytakaran (Beylagan – T.K.), to register it at Atrpatakan (according to experts, the city of Paytakaran was already a part of Albania at that time – T.K.) and not to consider it an Armenian city anymore.³ The order was carried out.

Experts think that there is no information on the population or language of Arsakh, which was more distant from Armenia than Sisakan, in either “The Syrian Chronicle” or “The 7th century Armenian Geography.”

It seems to indicate that Arsakh was within Albania, so the available information was only about Albania as a whole. It is said in “The Syrian Chronicle” that Arran-Albania “had its own language.”⁴ (my italics–T.K.) An Arab author Al-Istakhri (10th century) expressed a more concrete opinion: The population of Dabil and areas around it “speaks Armenian, while the population of the Barda nahiyas speaks the Aran language.”⁵

Armenian authors try to prove that the population of Arsakh was Armenian and their language “was the Arsakh dialect of the Armenian language” on the basis of the following:

1. “In the era of Strabon the population of Armenia was monolingual, that is its language was Armenian, and this, of course, concerns Arsakh as well.”⁶

Such an assumption and “logic” are absolutely unacceptable in science.

2. “In the 7th century Arsakh was not only an ethnically Armenian province, but it also had its own Arsakh dialect of the Armenian language, and this... was testified by Stephan Syunetsi.”⁷

This is a vain claim. The 8th century author Stephan Syunetsi noted that Sunik (Sisakan) and Arsakh had respectively their own Sunik and Arsakh languages.⁸

3. According to Armenian authors, further evidence is provided by an anonymous Persian geographer of the early decades of the 13th century. He wrote that the population of Arsakh consisted of the “Armenians” (“Armaniand”).

1 Журнал «Армянский вестник», 1998, №2, с.31.

2 Фарида Мамедова. The work referred to above, p.78.

3 N.A.Adonts. The work referred to above, pp.221, 423, 421, 220-221.

4 Ziya Bünyadov. The work referred to above, p.92.

5 See: Azərbaycan tarixi üzrə qaynaqlar. Bakı, 1989, səh.114.

6 Нагорный Карабах. Историческая справка. Ереван, 1988, с.16.

7 Ibid.

8 See: Фарида Мамедова. The work referred to above, p.106.

The point of this anonymous author concerning the 13th century doesn't seem to be groundless. By the 13th century considerable changes took place in the political, religious and other fields of life in Albania: the Arabs occupied Albania in the 7th century. As a result of the Arab conquest, the majority of the Albanian Christian population adopted Islam and became Muslim.

The population of the Albanian highlands, Arsakh, remained Christian, gradually Gregorianized, adopted the Armenian language and Armenianized. The Armenian Church played an exceptionally key role in this process. According to a famous scholar and researcher I. Petrushevski, "Garabagh has never belonged to the Armenian cultural centres," and the Armenian Church "has always served as an instrument of Armenianization" of Albania.¹ (my italics—T.K.) Let us have a look at one fact: The Armenian Catholicos Ilya wrote to the Arab Caliph: "We (the Armenians – T.K.) and the Albanians are monophysites. The present Albanian Catholicos that sits on the throne in Barda (the political and religious capital of Albania – T.K.) has come to an agreement with the Byzantine Emperor; he commemorates him in his prayers and forces the country to join him in its religious faith." The Caliph was requested to punish the Albanian Catholicos. The Caliph replied that "those Albanians who rose in revolt against our reign" would be punished "in front of you" (Ilya – T.K.) in Barda.

The Armenian Catholicos Ilya "arrives in the capital of Albania, the city of Barda" and the Albanian Catholicos is punished "in front of him." Simeon who replaced the Albanian Catholicos "ordered all the wretched works of the poor Nerses to be put into trunks and thrown into the Tartar River, near his summer residence at the Barda-Kur."²

Thus, as written by Petrushevski, the Armenian monophysite catholicos overthrew "the Chalcedonic Albanian Catholicos Nerses (Bakur) with the help of the Arab Caliph" and in Albania "the Chalcedonic movement (Orthodox, Greek-oriented, Georgian-oriented) expressing an attempt by some clergymen and princes to defend the independence of the Alba-

nian Church from the Armenian Church was overturned by the pro-Armenian monophysites."³

The process of Gregorianization and Armenianization of the Christian population of Arsakh might have begun from that time on. This process ended in 1836 with the liquidation of the Albanian Catholicosate by order of the Russian tsar through the pressure and repeated appeals of Echmiadzin.

Velichko wrote that Echmiadzin first strongly oppressed the Albanian Patriarchate. Then after Garabagh and Ganja were annexed to Russia, the Albanian Patriarchate was quietly abolished. It became clear that our politicians were even less far-sighted than the Turks who supported the independence of the Sivas and Akhtamar Patriarchates from the "All-Armenian Catholicos."⁴

There is a divergence of opinion concerning the beginning and the end of the process of Gregorianization and Armenianization of the Christian Albanian population of Arsakh.

The Armenian specialist on Albania, Yeremyan writing about "the Armenianized part of Albania" («арменизированная часть Албании») stated that by the early 8th century "a great part of the population of the Albanian provinces of Arsakh and Utik had already been assimilated by the Armenians."⁵

Thus Yeremyan confessed that:

– Arsakh was an Albanian, not Armenian province;

– The population of Arsakh was Albanian, not Armenian.

If the population of Arsakh were Armenian, would it be possible to speak about an Armenian "Armenianization" or "assimilation" of another Armenian?

Thus the idea that "only Armenians had resided" in Nagorno-Karabakh since ancient times is groundless.

The idea that the population of Arsakh was "Armenianized" or "assimilated" by the Armenians in the early 8th century is also groundless.

The 13th century writer from Ganja, Kirakos testified that "the majority of their (Albanian – T.K.) leaders knew and spoke Armenian."⁶ It means that not all of the Gregorianized Alba-

1 И.П.Петрушевский. О дохристианских верованиях крестьян Нагорного Карабаха, Баку, 1930, с.13, 8.

2 Моисей Каганкатвацци. The work referred to above, pp.239-241.

3 See: И.П.Петрушевский. The work referred to above, p.8.

4 See: В.Л.Величко. The work referred to above, p.80.

5 С.Т.Еремян. Идеология и культура Албании III-VII вв. – Очерки истории СССР III-IX вв. М., 1958, с.328-329.

6 Киракос Гандзактеци. История. Баку, 1946, с.99.

nians knew Armenian in the 13th century; only their leaders and even not all leaders but the “majority” spoke Armenian. According to the epigram of the Ganjasar Monastery built in the 13th century, it was built for the Albanians by the Albanian tsar Hasan Jalal upon the insistence of the Albanian patriarch.

The same Kirakos wrote the following about the city of Ganja: “There are too many Persians (Muslims – T.K.) and only a small number of Christians in this city. The city was a big enemy of the prophet Jesus and his followers; it cursed and abused the cross and church.”¹ This is how the city of Ganja, which the Armenians refer to today as “the ancient Armenian city of Gandzak,” was an “Armenian city.”

Velichko, a Russian author, wrote the truth: Albania “was inhabited with the peoples of non-Armenian origin.”

And: Those inhabitants of Garabagh, who are mistakenly called the Armenians (with regard to the past), were the Armenian-Gregorians by confession, but originated from the mountainous people and the Turks, and were Armenianized only 3-4 centuries ago.²

V.Velichko said this in the early 20th century. There was no Nagorno-Karabakh problem at that time, and, as far as we know, then no Armenian authors tried to refute what Velichko said!

In order to substantiate the idea that the Armenian nation is a native of Garabagh, the “Memorandum” emphasizes “long years of correspondence” by the Garabaghi “Armenian” maliks “with the Russian palace and some European states since the beginning of the 18th century,” introducing it as a “strong” evidence. Here is one of these documents: “The emergence of the universe began in our country. When Noah’s ark approached the Ararat Mountain, he came out and the universe emerged from the ark. The majority of kingdoms came into being from our country. Our state is the most ancient in the world. We possess the keys to all states.”³ (From “Agvan” – the letter of the Albanian maliks to Peter the Great dated May 27, 1703) (my italics–T.K.)

The letters sent by the “Armenian” maliks of Garabagh to Russian emperors are interesting

from another standpoint as well. The letters show that the Garabaghi maliks kept in their historical memory the fact of their Albanian origin. One of the letters addressed to Peter the Great reads: “We are the Agvans, the Utis by nationality.” (my italics–T.K.)

In one of their letters to the Russian tsar, the maliks presented themselves as being “relative” to the Russians. Then they involved their religion in this venture too.

In this connection, let us consider the report of 1908 by the Police Department of the Ministry of Internal Affairs of Russia. It reads that “in order to receive mercy for themselves, the Armenians used their religion to cheat everybody and presented themselves as Orthodox. When the Emperor Paul was titled the Grand Master of the Maltese Order and the protector of the Christians, the Armenians, by sending their representatives, requested him to take the Armenians under his patronage. In 1799, the liturgy drawn up by Joseph Argutinski was even presented to Paul I. The liturgy said that the All-Russian Orthodox Emperor and the August House of His Majesty should be worshipped. After that in Russia the Armenians were considered to be Orthodox brethren. This continued for almost one hundred years. The entire swindle became known in the hearings on the legal case of the Armenian priest Ter-Voskakov in 1891....”⁴

The correspondence could have “benefited” the UN members in terms of the way the Garabaghi maliks visited palaces. A document of November 1701 concerns their gift to “the Tsar and His successor,” which consisted of “a Turkic saddle with a velvet cover, threaded with silver and embroidered in gold” and 11 other various valuable “Turkic” presents, while a document of June 8, 1712 is about 31 types of gift to the tsar, including 5 carpets, 26 horses (probably famous Garabaghi horses), silk from Shamakhy and so on.⁵

By using such dirty means, the emissaries Israel Ori and Vardapet Minas succeeded in winning the heart of Peter I. In order to free the Garabaghi Armenians (by confession) “from the Tartar yoke,” the Emperor ordered 40 thousand Russian troops to be placed at the disposal

1 Ibid, p.119.

2 В.Л.Величко. The work referred to above, pp.66, 154.

3 Г.А.Эзов. Сношения Петра Великого с армянским народом. Документы. СПб., 1898, с.161.

4 Дашнаки (из материалов департамента полиции). Баку, 1990, с.7.

5 Г.А.Эзов. The work referred to above, pp.99, 295-296.

of “the swindler and adventurer Israel Ori.”¹ (in the words of Velichko – T.K.)

As is well known, in the summer of 1722, Peter I's military campaign to the provinces along the Caspian Sea began. Under the leadership of Peter I the Russian troops, moving by land from Hashtarkhan, seized Darband on August 23. A key intention of Peter I was to go to Shamakhy personally, and he notified the Georgian tsar Vakhtang VI of this. Armed detachments, formed by the Garabaghi maliks in a hurry, together with the armed forces of Vakhtang VI, were supposed to go to Shamakhy and join the troops of Peter I.

However, soon Peter I had to leave Darband Castle and turn back.

As a result of Peter I's return to Petersburg and his failure to go to Shamakhy, the plan of Vakhtang VI and that of the Garabaghi maliks to join Peter I in Shamakhy failed. Vakhtang was forced to return to Tiflis and the maliks to their lands. The Catholicos of Ganjasar, Isai Hasan Jalal wrote: “We, having been deceived in our hopes, returned to our places and consolidated ourselves in mountains that were hard to pass.”²

In 1723 the Ottomans seized Tiflis. “Deceived in their hopes,” the maliks of Garabagh were completely isolated and immediately took a new course. This is confirmed, among others, by a letter of February 1, 1724 from Ivan Karapet, an agent of the Russian government. It states that the Patriarch Nerses, his brother Sarkis and several yuzbashies (sotnik) wanted the Turks to come (according to Ezov, Nerses competed with the Catholicos of Ganjasar, Isai, and after separating from him, he declared himself an independent patriarch of the Uchoghlan (Three Boys) Monastery). Malik Baghyr, on the other hand, “was a supporter of the Gyzylbashes.” There is some terrible information in Karapet's letter: Malik Baghyr “by tricking 55 Armenian yuzbashies, invited them to a feast at his house and, having beheaded them, sent their heads to the Shah.”³ (the Iranian Shah – T.K.) (my italics–T.K.)

The maliks, who completely neglected the Ganja principality during the attack of Peter I on the Caspian provinces, attempted to restore

their relations with Ganja. They stated that from now on, if they do anything wrong with the population of Ganja, their life, along with their property, can be dealt with as wished.⁴

However, the maliks of Garabagh were hypocritical: they continued their secret activities against Azerbaijan. As for Peter I, he was encouraging them from Petersburg. The Emperor declared that he would come to look over the Iranian lands annexed to the Russian Empire and that the maliks should prepare their forces by then. Moreover, Peter I summoned an Armenian named Lazar, who knew Iran well, conferred on him the rank of general and ordered 40 thousand troops to be put at his disposal for the “restoration of Garabagh.” (it is so in the document – T.K.) Lazar, however, declined the offer. In this case, Peter I declared that he would personally go to save them.⁵

At the end of 1724, the Garabaghi maliks wrote a letter to Peter I, and asked him “to help or, at least, grant them some land somewhere on the shores of the Caspian Sea.” If the land were allocated, they asked for troops to be sent in order to provide “their and their nation's safe-leaving the country of Garabagh.”

The Emperor immediately reacted to that appeal. On November 10, 1724, Peter I, who was near death, personally received representatives of the maliks, and sent a decree with them to General Kropotov, who was in Darband. He ordered Kropotov to allocate land in the Darband region of the coast of the Caspian Sea for their resettlement.

On the same day Peter I signed a decree for General Matyushkin and Brigadier Levashov in Baky: “It is necessary by all means to call the Armenians and other Christians to move to the Iranian provinces occupied by Russia – Gilan, Mazandaran, Baky, Darband and other favourable places, they should be accepted with kindness, regarded with favour; good lands should be allocated for them, uninhabited houses and facilities in the cities and villages should be given to them. Those Muslims that express hostility or are suspected of doing so should be driven out (my italics–T.K.) and replaced by the Chris-

1 В.Л.Величко. The work referred to above, pp.70,77; Собрание актов, относящихся к обозрению истории армянского народа. II часть. М., 1832, с.53-54.

2 Есаи Хасан Джалалян. Краткая история страны Албанской (1702-1722). Баку, 1989, с.36.

3 Г.А.Эзов. The work referred to above, pp.365-366.

4 Ф.М.Алиев. Азербайджано-русские отношения (XV-XIX вв.). Баку, 1985, с.122.

5 Собрание актов, относящихся к обозрению истории армянского народа. II часть. М., 1832, с.54.

tians.”¹ According to research by academician Butkov, the order sent to Matyushkin had been approved by the Board of Foreign Affairs on February 11, 1725 and by the Empress Catherine I on February 22, 1726.²

The resettlement of the Armenians to the Muslim countries was a consistent strategy of Peter I and his successors. In the instructions of the tsar’s government of November 4, 1722, this strategy was formulated in the following way: “To invite and to resettle the Armenians and other Christians, if there are any, in Gilan and Mazandaran by all means, and to quietly decrease the number of the Muslims unawares.” (my italics—T.K.) General Rummyantsev, who was sent to Istanbul on September 1724, was given the following order: “By all possible means, the Armenians should be encouraged to settle in Gilan and those other places of ours. (Iran – T.K.) If their number is high, the Persians will be resettled to other places and the places cleared of Persians will be given to the Armenians.”³

Apparently, Peter I issued an official decree to allocate land in the Darband area for the Christians of Garabagh. The maliks, however, missed this opportunity. On July 25, 1725 (Peter I had already died on January), by sending an official letter to Petersburg, they confirmed receiving the decree on “resettlement to the coast of the Caspian Sea.” However, they refused to move away from Garabagh. The excuse given by the maliks for such a refusal was the following: “The places they live now – Ganja, Garabagh, Gaphan, Sisian, etc – are very strong and substantial provinces” and “if they leave their strong places, the enemy Turks and Persians might completely destroy them.” That is why “their resettlement in the provinces of Her Majesty the Empress is not possible, although they would be happy to obey Her Majesty’s decree with great pleasure and desire.”⁴

Afterwards, Ivan Karapet informed Petersburg by letter that “the request for the allocation of land for the resettlement of the Armenians (by confession – T.K.) did not correspond with the desire of the population.”⁵

An interesting point about the letter of Karapet is that all the requests about a move

from Garabagh were made in secret from the population. Preoccupied with everyday concerns, the Christians of Garabagh did not even think of moving anywhere.

The maliks themselves requested the resettlement from Garabagh to Russia, and they themselves refused. Those places being “ancient Armenian territory” wasn’t even mentioned. The refusal to move out was based on reasons of “safety” and on the consideration that the places where they lived were “strong and substantial provinces.”

In raising the issue of resettlement, the maliks did not have any intention of moving. Their real aim was to draw the attention of Russia, encourage Russia to speed up the occupation of Azerbaijan, and thus obtain political and economic privileges in the region.

In 1727 the maliks again raised the issue of resettlement to the Darband area. In April of the same year, by sending their representatives to Dolgorukov, Commander of the Russian Troops in the Provinces along the Caspian Sea, in Darband, they stated that they “would be subjects of His Majesty the Emperor forever” and requested him to allocate “lands in the provinces belonging to His Majesty the Emperor” for their resettlement. Such an area was presented to them and the maliks expressed their desire to move there. Although Dolgorukov offered a place for the maliks to move, he was skeptical about their intention to move. He wrote, “I don’t believe this absolutely because of the Armenians’ slippery character.”⁶ Dolgorukov was right in his conjectures.

Next year the maliks raised the issue of resettlement from Garabagh again. They were told again, “Please move.” At the same time, Rummyantsev informed Petersburg from Darband: “None of the ordinary people will move, only the nobles”; Armenian emissaries themselves say that “ordinary people will not leave their homes as they don’t face any danger from the Turks.”⁷

Rummyantsev was also right: no Armenian (by confession) left Garabagh this time either. The efforts of the maliks to bring the Russian troops to Garabagh failed this time too.

1 П.Г.Бутков. Материалы для новой истории Кавказа. I часть. СПб., 1869, с.68.

2 See: *ibid.*

3 *Ibid.*, p.67.

4 Г.А.Эзов. The work referred to above, pp.423-424.

5 *Ibid.*, p.424.

6 *Ibid.*, p.438.

7 *Ibid.*, p.441.

6. On the Appearance of the Turks in Nagorno-Karabakh

The “Memorandum” claims, “The Turkic tribes had appeared in Nagorno-Karabakh only during the last thirty years of the 18th century.”

This claim is absolute nonsense.

The nations of Turkic origin had inhabited Azerbaijan, including Garabagh from ancient times, but since the 2nd millennium an influx of Oghuz Turks had strengthened them. The Turks became an ethno-political and ethno-cultural force in Azerbaijan. The Azerbaijani Turkic language gradually became widespread and a key communication tool in the whole of Transcaucasia and Dagestan.

Barda has for a long time been a main city in Garabagh. In the opinion of V.V.Bartold, famous orientalist, Barda was even “a capital” of Transcaucasia for a certain period, “second to Barda was Darband, third was Tiflis,” “Ardabil, the greatest city of Southern Azerbaijan, followed Barda and Darband in size.”¹ Sadulla Bardai, who was born in the 2nd half of the 14th century, included many bayatis (the Turkic poem form) in his «Hadaiq-ud-Daqaiq» (Gardens of Minutes). Gulshan Bardai of Garabagh (1426-1533) wrote a divan (poem collection) in Turkic. His divan included 68 qazels and qasidas.² (genres of lyrical poem)

When discussing the population of Garabagh in the 18th century, Armenian authors often refer to the letters sent by the maliks of Garabagh to Peter I in 1717 and to the Empress Catherine I in 1725. The former letter states that there are nine hundred villages, with one, two, three, four hundred and more families in each of them under the patronage of the Ganjasar Patriarch.³ The latter states that in each of six mahals (in some sources a “malikate” was called a mahal) of Garabagh there are 30, 40, 50 villages, each village has 600, 500, 400, 200, 100, 50 families. (The 6th malikate called “Talysh” had been formed in Garabagh by this time.)

In reality, what is true? An answer to this question can be found in «Gəncə-Qarabağ əyalətinin müfəssəl dəftəri» of 1727. This is a tax document. That’s why it can be considered a rel-

atively reliable source.

Analysis of the Journal shows that in 1727, 166 villages of 6 non-Muslim mahals in Nagorno-Karabakh were populated. Only 4 villages had more than 100 families (one had 143 families and the other three villages had between 104-121).

There were 3.952 families in 6 mahals, including 3.107 non-Muslim and 845 Muslim families.⁴ As for the province of Garabagh as a whole, the Journal contains the names of 11.818 Muslim families (11.068 Azerbaijani and 750 Kurdish families).⁵

Therefore, the information about 900 villages, with each having “100, 200, 300, 400 and more” families in them, is fictitious.

The Armenian claim about the “appearance of the Turks in Nagorno-Karabakh only during the last thirty years of the 18th century” is absolutely groundless. In the early 18th century, the Turks already constituted more than 20% of the population in these 6 mahals of Nagorno-Karabakh! It was they and Panahali khan, founder of the khanate of Garabagh, who built a capital for the khanate of Garabagh, the famous city of Shusha, in the 1850s!

It should also be taken into account that the figure 11.818 can not exactly reflect the number of the Garabaghi Muslim families, because many Azerbaijani cattle-breeders who spent most of the year in summer and winter pastures were not included in the Journal. On the other hand, a decrease in the number of Azerbaijanis in Garabagh by the year 1727 has been observed; for instance, during the Ottoman-Safavid conflict in 1588, the baylarbay of Garabagh, Mahammad khan, took thousands of the Azerbaijanis with him to the other side of the River Araz, to Garadagh.⁶ After the Safavid state had got Garabagh back from the Ottomans, Mahammad khan returned to Garabagh together with his people in 1605. A great number of Azerbaijanis, however, didn’t leave Garadagh.

During the rule of shah Abbas and Nadir shah a large number of Azerbaijani families were resettled from Northern Azerbaijan to the Isfahan province of Iran. The very Azerbaijanis from the Aghdam, Aghdash, Aghsu and Goychay mahals founded villages of the same names in the province of Isfahan. As for Nadir

1 V.Bartold. Müsəlman dünyası tarixində Xəzəryanı bölgələrin yeri. Bakı, 1999, səh.39.

2 See: Aləm Nuriyev, Əlibala Babayev. Bərdə şəhərinin tarixi-arxeoloji öçerki (Antik və orta əsrlərdə). Bakı, 2001, səh.118-119.

3 See: Г.А.Эзов. The work referred to above, p.324.

4 See: Gəncə-Qarabağ əyalətinin müfəssəl dəftəri. Bakı, 2000, səh.171-180.

5 See: ibid, p.13.

6 See: ibid, p.15.

shah, he exiled a great part of the Javanshir tribe of 540 families from Garabagh to Sarakhs (between Iran and Afghanistan). A number of these Garabaghis left for Afghanistan and founded a village named Garabagh near Kabul. Their successors now live in the village of Garabagh. During the rule of Nadir shah, Azerbaijanis from other parts of Azerbaijan had also been resettled to Iran. One example: In 1919 Y.V.Chamanzaminli wrote that Nadir shah “settled the Persians among the Turks and was sending the Turks from the Caucasus to the Persian province. It’s amazing that there is no trace of the Persians resettled in the Caucasus, (Azerbaijan – T.K.) all of them are Turkicized. As for the Iranian Turks, they have preserved their language, tradition and rules so far. There is a Turkic village named Shirvan in Khorasan (maybe they moved there from the Caucasus). Although it is surrounded by Persian villages on four sides, this village hasn’t lost its Turkicness.”¹

The above-mentioned processes didn’t involve the Christian Albanians of Garabagh. On the contrary, they even benefited from the 1588 events.

A historian of the Ottoman period, Ibrahim Rahimizada wrote that the non-Muslim maliks of Garabagh expressed their obedience to the Ottomans; in return, they maintained their posts and even obtained new lands.²

Indeed, the “new lands” could only be the lands of the Azerbaijanis of Garabagh, who were forced to leave for Southern Azerbaijan.

At the same time, the resettlement of Armenians from various other provinces to Garabagh was being observed in the 17th century. An Armenian historian of that period, Zakari Kanakertsi, points to such a fact: When the Ottoman Army moved toward Iravan in 1635, the baylarbay of Iravan, Tahmasibgulu khan, resettled the population to the neighbouring provinces. A great number of Armenians migrated to the mahals of Varanda and Khachyn of Garabagh, as well as to Ganja.³

7. On the Khanate of Garabagh

Most of the correspondence between “the Armenian maliks of Garabagh” and the Rus-

sian palace, talked about in the “Memorandum,” was about the khanate of Garabagh. However, the “Memorandum,” which talks about the times of Noah, does not even mention the name of the khanate of Garabagh, since this does not respond to the malice of the “Memorandum” authors.

The khanate of Garabagh was established in 1747. Russian historians of the 19th century objectively assessed its establishment. Potto wrote: “Garabagh separated from Iran and in 1747 proclaimed Panah khan its ruler. Thus a small independent state, persistently defending its independence, emerged at the border of a big state.”⁴ On the other hand, a 19th century writer of Armenian origin, Lieutenant-General S.Kishmishev wrote: The son of Panah khan, Ibrahim khan “had accepted neither the authority of Iran nor that of Turkey over himself; he ruled Garabagh independently.”⁵ (my italics – T.K.) I.Zakaryants, priest from Shusha, in his work published in Jerusalem in 1853, wrote that an Iranian shah demanded a tax from Ibrahim khan. As a reply, the khan wrote to the shah: “My father didn’t charge me to pay taxes to anyone, to your state or to any other.”⁶ (my italics – T.K.)

What was a reaction of the maliks of Garabagh to the establishment of the khanate of Garabagh?

They did not react to it uniformly. The malik of Varanda, Shahnazar immediately recognized the authority of Panah khan. However, the malik of Khachyn rose against Panahali khan. Initially Panahali khan called them to discipline with admonition and gentleness, but they did not abandon their obstinacy. Finally, a bloody battle broke out. Panahali khan attacked the trenches of the armed maliks in a place called Ballygaya, and defeated and crushed them after three days of fighting. The rest of the maliks were subordinated to the khan of Garabagh in the end.⁷

Even though maliks “put on the ring of obedience and the gown of loyalty,” they turned out to be traitors. The majority of them, from the first days of the khanate of Garabagh, initiated

1 Yusif Vəzir Cəmənzəminli. Xarici siyasətimiz. Bakı, 1993, səh.7.

2 See: Gəncə-Qarabağ əyalətinin müfəssəl dəftəri. Bakı, 2000, səh.15.

3 See: ibid, p.17.

4 Б.А.Потто. Кавказская война. Том II, Ставрополь, 1993, с.603.

5 С.О.Кишмишев. Походы Надир шаха в Герат, Кандагар, Индию и события в Персии после его смерти. Тифлис, 1889, с.131.

6 Яков Захарянц. История Арцаха. – Tarix Institutunun elmi arxivi, inv. №924.

7 Qarabağnamələr. İkinci kitab. Bakı, 1991, səh.111-113.

provocation against the khanate and opposed Panah khan. It was they who instigated the ruler of Shaki, Chalabi khan, to fight against Panah khan. Mirza Yusif Garabaghi (Nersesov), Armenian annalist, wrote that the maliks sent a letter with the following content to Chalabi khan, “Panah khan has become the ruler of Garabagh, has begun building a castle (the Castle of Bayat – T.K.) and a trench.... If necessary measures are not taken, it will be difficult to cope with this man.”¹

Chalabi khan yielded to the instigation of the maliks and led his army to the first capital of Garabagh, the Castle of Bayat. He was defeated and returned to Shaki. Nonetheless, the devil had already done his work. The hostility between the two newly-established Azerbaijani khanates was created.

Panah khan gradually strengthened his authority. He built Shusha Castle and moved the capital there. Garabaghi (Nersesov) wrote, “One pleasant day Panah khan laid the foundation of the city of Shusha.” Potto also emphasized that it was Panah khan who had built Shusha: “There is one inscription on the wall of the city mosque; it proves that Panah khan laid the foundation of the city and the castle.”² (my italics–T.K.)

Day by day consolidation of the khanate of Garabagh was gradually increasing the interest of the great powers towards it. The Garabaghi khan Ibrahim and his vizier Molla Panah Vagif realized the existence of the threat from the north. That is why the establishment of diplomatic relations with Russia was given great significance. On March 18, 1783, by addressing Catherine II, Ibrahim khan requested her to take the khanate of Garabagh under her protection. Nevertheless, on April 6, 1783, the favourite and the closest assistant of Catherine II, knyaz (duke) Potyomkin signed the following “order” for General Potyomkin: “Ibrahim khan must be overthrown and an independent Armenian province must be established in Garabagh.”³ (my italics–T.K.)

Thus by the spring of 1783, the attitude of Russia towards the khanate of Garabagh had

already been defined and formulated in a very clear, simple and concrete manner: “Ibrahim khan must be overthrown and an independent Armenian province must be established in Garabagh.” After a while, Russia decided to “create a powerful Christian state consisting of Armenia and Garabagh.” 13 years would pass and Russia would prepare a “top secret” plan on “the consolidation of Georgia with the provinces of Iravan and Ganja.”

Russia planned to attack Iran and Azerbaijan in two directions: the Russian troops moving from Kizlyar had to seize Darband, and “if possible, to capture Fatali khan and to send him to Hashtarkhan.”⁴ The order issued by knyaz Potyomkin on June 16, 1783 stated the following: “Fatali khan’s neighbours must be raised against him.”⁵ After Fatali khan had seized Ardabil, Russia’s attitude towards him worsened. Butkov wrote that actions like Fatali khan’s seizure of Ardabil “were reinforcing the neighbouring ruler (Fatali khan – T.K.) in Russia’s boundaries, and were against our interests.”⁶ Then these troops were to occupy the territory up to Anzali, while the Russian forces that would move towards Mozdok-Tiflis were to seize the khanates of Garabagh and Garadagh. This plan was scheduled to implement till the summer of 1784.

The Russian military command strongly believed that this military operation would end successfully. The details were being developed and the establishment of a new control system in the areas to be occupied was being discussed. In November General Potyomkin asked knyaz Potyomkin to clarify the following: “What kind of control system should be given to the new state consisting of Garabagh and Garadagh? Should the province of Iravan be integrated into this new state?”⁷ (my italics–T.K.)

The inquiry indicates that the Christian state, to be established, shouldn’t consist of “Armenia and Garabagh” as planned before, but of “Garabagh and Garadagh.” It was intended that an Armenian should rule the new state, “other Armenian provinces (Iranian?), by imitating the Garabaghi Armenians (by confession

1 Ibid, p.15.

2 Б.А.Потто. The work referred to above, p.169.

3 П.Г.Бутков. The work referred to above, part III, p.169.

4 Ibid, p.193.

5 Ibid, p.171.

6 Ibid, part II, p.141.

7 Ibid, part III, p.176.

– T.K.), should follow their path, and, finally, a Christian state should be restored in Asia.”¹ (the word “Iranian?” in parentheses belongs to Butkov too)

An unexpected event, however, stopped the military campaign planned for the summer of 1784. The ruler of Isfahan, Alimurad khan, by sending his representative to knyaz Potyomkin, asked Russia to recognize him as an Iranian shah. In return, Alimurad khan promised to give Russia the lands occupied during the campaign of Peter I to the provinces along the Caspian Sea and returned to Iran by the Ganja Treaty of 1735, as well as “Garabagh, Garadagh, Iravan, and Nakhchivan.”²

Potyomkin grabbed at the offer and sent his representative to Alimurad khan. However, Alimurad khan was taken out of the game soon. Potyomkin’s plan to easily seize new lands and to establish a Christian state failed.

The khan of Garabagh was aware of Russia’s plans. By sending his envoy Musa Sultan to Petersburg with a letter addressed to the tsar (January 1784), the khan confirmed his previous request. At the same time, Russia was asked not to interfere into the administrative rule of the khan.³ On May 28, 1784, Catherine II wrote to knyaz Potyomkin: “It seems that the letters of Ibrahim khan are more courteous than the Ottoman or Persian letters sent to me. Please let me know who he is. How did he become a khan? Is he young or old, strong or weak; do the Persians side with him?”⁴

We have no information regarding an answer to this letter. However, we know that the maliks of Garabagh established very close secret relations with the Russian government and that they managed to form a hostile attitude in the Russian government against the khanate of Garabagh.

Ibrahim khan wasn’t asleep either. He became aware of the treachery of the maliks. In a letter addressed to Catherine II, the political and religious leader of the Armenians I. Argutinski (01.23.1790) confessed: “Having been aware of the men sent often by General Potyomkin, of the deeds of the maliks and the Catholicos, the khan of Shusha exposed and punished them.”⁵ (my

italics–T.K.) By order of Ibrahim khan, the Catholicos and the maliks of Chilaberd, Dizag and Gulustan were arrested. According to Butkov, the Catholicos “died of fear” in Shusha prison.

The maliks Majlum and Abov managed to escape from Shusha prison and went to Georgia. Thus the maliks ran away abandoning their wives, children, property and subjects.⁶

Ibrahim khan replaced these maliks with new ones. As for the priest of the Uchoghlan Church, Ibrahim khan raised him to the throne of the “Albanian Catholicos” in Ganjasar.

Thus Ibrahim khan very skilfully destroyed the enemies of the khanate of Garabagh. By doing so, he also “foiled the plot prepared against him” and thwarted Russia’s plan to send troops to Garabagh. The separatists, who organized a conspiracy against the independence of Garabagh, were not able to resist Ibrahim khan in any way, because they were incapable of doing it on their own. The Garabaghi Christians themselves were tired of the evil deeds committed by the separatists. Therefore, they did not openly object or protest against Ibrahim khan for his crushing of the Catholicos and the maliks.

“The defence of Shusha against Agha Mahammad khan” in 1795 is “one of the most remarkable moments in the military history of this knights’ land.”⁷ (Garabagh – T.K.)

General Kishmishev described the defence of Shusha in detail. He wrote that the walls of Shusha protected the Castle from sudden attacks. The only way to the Castle was up a sharp, arid, slope. The assailant encountered arms and stones before getting close to the gates of the Castle. “The warlike character of the protectors of the Castle was irreproachable. Agha Mahammad khan, who was not able to seize Shusha in this way, wanted to trick Ibrahim khan into leaving the Castle and fighting with him outside. However, the ruler of Garabagh was not one to be tricked easily: he hadn’t confined himself only to defending the Castle, but had also taken all measures in order to strike a tangible blow at the enemy. The khan, who believed that his subjects shared his hatred of the

1 Ibid, part II, p.142.

2 Ibid, part III, p.179.

3 See: ibid, p.178.

4 В.И.Левинатов. Очерки по истории Азербайджана в XVIII веке. Баку, 1978, с.147.

5 Собрание актов, относящихся к обозрению истории армянского народа. II часть. М., 1832, с.60.

6 П.Г.Бутков. The work referred to above, part II, p.195.

7 Б.А.Потто. The work referred to above, p.233.

tyrant, declared a popular war.... The whole population rose to the call of the beloved khan, and the volunteers organized by the local bays (nobles) soon turned into a dreadful force at the rear of Agha Mahammad khan.”¹

The ruler of Garabagh, Ibrahimkhalil khan “declared a popular war.... The whole population rose to the call of the beloved khan!” (my italics–T.K.)

Gajar held Shusha under siege for 33 days. Unable to conquer Shusha, Gajar left the siege of Shusha and led his troops to Tiflis.

The maliks, who had escaped from Garabagh, played a vile role in the occupation and looting of Tiflis.

V.L.Velichko wrote: “History had showed to the Georgians that one must not trust those inclined to spying and treachery: the Armenian maliks (Armenian by confession – T.K.), Abo and Majmun (Abov and Majlum – T.K.), whom Irakli II was merciful to and hid (further, he offered help with 4 thousand troops – T.K.) from the Persian (read: Ibrahimkhalil khan – T.K.) pursuits, sold themselves to the Persians at a calamitous moment (my italics–T.K.) and guided the troops of Agha Mahammad khan who looted and blooded Tiflis in 1795. It would be useful to remember this fact at a moment when the Armenian publicists insist that the Armenians are the Christians.”²

Long before Velichko, General Kishmishev wrote that the Iranian troops stopped in Aghdam, because they did not know the way from Garabagh to Tiflis. The maliks of Garabagh Abov and Majlum caught up with Gajar’s army camp and offered their guidance. Kishmishev later wrote: “It is difficult to understand what compelled the maliks to betray their motherland. (my italics–T.K.) Indeed they were hostile to Ibrahim khan for their captivity, but Irakli sympathized with them.... Probably without the assistance of the maliks Agha Mahammad khan would not have been able to move so rapidly through unfamiliar places..., the expected support (from Russia – T.K.) would have arrived and Georgia would not have suffered from all the horrors of the Persians’ attack.”³

Another fact: According to Potto, the khan

of Nakhchivan participated in the military campaign of Gajar to Tiflis. He also took part in the occupation of Mskheti (There is no document about the participation of Kalbali khan in these campaign. It seems one of the princes was there). Potto wrote about the generosity this Turkic man showed to the Christian temple in Mskheti: “Thanks to the protection of the khan of Nakhchivan, the main Church of Mskheti, which is an ancient monument to the greatness of Georgia, survived. The khan of Nakhchivan told his men: “One should not desecrate holy places and the tombs of rulers.” The temple was not touched.”⁴ (my italics–T.K.)

8. On the Ethnic Composition of the Population of Nagorno-Karabakh

The “Memorandum” claims that until 1921 the Turks “had never constituted more than 3-4% of the population of Nagorno-Karabakh.”

The letter sent by the Russian officials in Transcaucasia to the Ministry of Internal Affairs of Russia on June 19, 1811 can be considered the first document containing information on the ethnic composition of the Garabaghi population at the beginning of the 19th century. The letter published in Yerevan in 1972 stated that 12 thousand families resided in Garabagh; 9.500 of them were Muslim families and up to 2.500 were Armenian families.⁵

I suppose that these figures generally give an accurate account of the proportion of Garabagh’s population; i.e. there were almost 4 times more Azerbaijanis than Armenians. However, the information on the total population figure doesn’t even approximately reflect the reality. This can be concluded by comparing these figures with the data calculated by the paper method by the Russian authorities in Garabagh in 1823.

Based on the same paper method, researchers calculated that in 1823 there were 20.095 families in Garabagh, including 15.729 Azerbaijani (78.3%) and 4.366 Armenian families (21.7%).⁶

According to the calculations of Armenian authors, the number of the Armenian families was 5.107.⁷ Which number concerning the Ar-

1 С.О.Кишмишев. The work referred to above, pp.255-256.

2 В.Л.Величко. The work referred to above, p.36.

3 С.О.Кишмишев. The work referred to above, p.257.

4 В.А.Потто. The work referred to above, volume I, p.262.

5 Присоединение Восточной Армении к России. Сб. док. Том I, Ереван, 1972, с.395.

6 See: X.D.Xəlilov. Qarabağın elat dünyası. Bakı, 1992, səh.17.

7 Нагорный Карабах. Историческая справка. Ереван, 1988, с.19.

menians is more correct – 5.107 or 4.366? One might say that the difference between the two figures is not so high (741 families) and that it does not change the overall view of the number of the Armenians in Garabagh.

What was the relative ratio of the Azerbaijanis and the Armenians in Nagorno-Karabakh at the beginning of the 19th century? It seems there is only one calculation concerning this, and it was made by the authors from Moscow Ter-Sarkisyan, Meltyukhov and Trapeznikov. Based on the paper method of 1823, they calculated that the Armenians constituted 84.6% (30.850) and the Azerbaijanis 14.7% (5.370) of the population (36.490) of the mountainous parts of the Shusha and Javanshir uezds (an administrative unit in the Russian Empire), which approximately corresponded with the Nagorno-Karabakh Autonomous Oblast.

Even this calculation refutes the claims that the Armenians constituted 96-97% of the population of Nagorno-Karabakh at the beginning of the 19th century.

This calculation is, however, imperfect, since every Armenian family was counted as consisting of 10 members on average. Nevertheless, this method was not applied to the Azerbaijanis. Only in Shusha there were 1.111 Azerbaijani families (421 Armenian families). But Shusha was not the only place in Nagorno-Karabakh inhabited by Azerbaijanis. There were many other settlements in Nagorno-Karabakh where Azerbaijanis resided. Even without taking them into account, just the Azerbaijanis living in Shusha would constitute 5.555 if counted as 5 people per family and 11.110 if counted as 10 people per family.

From 1828 the resettlement of Armenians to Transcaucasia, including to Azerbaijan increased in size and organization.

PhDs in historical sciences, Ter-Sarkisyan, Meltyukhov and academician of the International Information Academy Trapeznikov wrote that the process of resettlement of the Armenians from Iran to Transcaucasia “had left Nagorno-Karabakh practically untouched. 300 of 700 Armenian families, which had been resettled to Garabagh in 1828, went back and the majority of the others died as a result of a plague epidemic.”¹ They took this and a number of other ideas from the book called «Нагорный Карабах. Историческая справка» (Nagorno-

Karabakh. Historical Information), published in 1988 in Yerevan. Ever since this idea and the figure do not leave the pages of the Moscow press.

It became clear from the facts provided by a 19th century Armenian author M. Barkhudaryants that at least 1.200 Armenian families were settled in the territory of Nagorno-Karabakh.² “At least” because Barkhudaryants pointed to the resettlement of the Armenians from Iran in a number of other villages, but gave no information concerning their number.

Consequently, the idea that the process of resettlements from Iran “left Nagorno-Karabakh practically untouched” is far from the truth.

It was primarily due to the resettlement of the Armenians from Iran that already in 1832 considerable changes had taken place in the composition of the population of Garabagh. The number of Armenian families in Garabagh in 1823-1832 rose from 4.366 to 6.491, that is an increase of 2.025 families. The number of the Azerbaijani families fell from 15.729 to 13.965, that is a decrease of 1.764 families.

Such an increase in the number of the Armenians in Garabagh was mainly due to the settlers from Iran, while the decrease in the number of the Azerbaijanis was due to their oppression by the tsarist authorities, as a result of which a large number of the Azerbaijanis were forced to leave Garabagh.

The number of Armenian families had increased from 421 to 762 within ten years (1823-1832) in Shusha for the same reasons. An inverse process took place in the composition of the Azerbaijanis: the number of the Azerbaijani families in Shusha decreased from 1.111 to 963.

The materials of the Russian paper method calculation are a significant source on the ethnic composition of the population of Garabagh, including that of Shusha at the beginning of the 19th century. However, they do not reflect the real situation. The Russian officials themselves pointed this out.

Let us focus our attention on the letter presented by Captain of the General Staff Prujanovski to Judge-General Newtgardt on March 16, 1845 (the same letter later sent to the Minister of War was reported to the Emperor Nicolas I on April 4).

1 See: «Независимая газета», 22.07.1998.

2 М.Бархударянц. Арцах. Баку, 1895. – Tarix İnstitutunun elmi arxivi, inv. №1622.

The letter states, “According to the paper method calculation there are 25.986 families in Garabagh.” (The date of the calculation was not indicated; presumably it was at the beginning of the 1840s) There were 73.273 men in these families, including up to 30.600 Armenians (600 “landowners”) and 42.000 Azerbaijanis (2.000 “nobles”).

Still, Prujanovski had a critical attitude to the paper method calculation. He wrote, “Such a calculation is completely wrong: there are more people in Garabagh; 10.000 families can be added here with certainty.”¹ In this case, according to him, Garabagh’ population would constitute 35.000 families and this would be closer to reality, including the view that the Armenians would constitute a little more than 30.000 (men) and the Azerbaijanis about 62.000 (men).

Later the captain wrote: “The dominant people in Garabagh are Shiites,”² i.e. the Azerbaijanis. Despite this fact, the Armenians were appointed to key posts by the occupant power. The same Prujanovski wrote: “The Muslims are dissatisfied by the appointment of Armenians to these posts. Their main concern is that the Armenians damage their welfare by occupying these posts, and, most importantly, the control of the Armenians over local police forces is insulting for the Garabaghi dynasty and bays.”

Long before Prujanovski, A.Bakykhanov castigated this situation. Bakykhanov wrote to General Paskevich in 1833 that “some people (he means General Madatov, tyrant in Shusha after he was appointed “Chief of the Muslim Provinces” – T.K.) arouse the hatred of the people (the Azerbaijani people – T.K.) towards the Russians... and the Madatovs try by all means to create turmoil and thus to easily kill the people by invincible Russian arms. The Madatovs want to rule over this country forever.”³

Oppression and the trampling of the rights of the Azerbaijanis by the occupant authorities intensified during the following period in Garabagh. Velichko wrote in the early 20th century: “It would be absolutely natural to give equal rights to the Muslims with the Armenians in a country (Azerbaijan – T.K.) where the Muslims are more indigenous,” the Russians “must run the state affairs of Russia in Garabagh with

the help of the Azerbaijanis themselves.” (my italics–T.K.)

Let us return to the ethnic composition of the Garabaghi population.

By the end of the 19th century the population of Garabagh had increased considerably. There is a reliable source concerning this change. This source is the first national census of the population of the Russian Empire. According to the census of 1897, 62.808, 52.836, 49.605 and 73.493, i.e. 238.742 Muslims and 74.213, 19.573, 15.769 and 63.246, i.e. 172.801 Armenian-Gregorians resided in the Shusha, Javanshir, Jabrayil and Zangazur uezds of Garabagh respectively. The number of the people living only in Nagorno-Karabakh was not specified yet. However, it is clear as noontday and one could unambiguously say that both in the early and the late 19th century, that is in 1897, the Armenians did not constitute 96-97% of the population of Nagorno-Karabakh, and even if we supposed for a moment that all of the mentioned 172.801 Armenians lived only in Nagorno-Karabakh and the Azerbaijanis in Nagorno-Karabakh lived only in Shusha (10.809 people), in the villages of Malibayli (1.181) and Khojavand (559), in the rural communities of Tugh (242 of the inhabitants), Khanazakh (442 of the inhabitants), and Goki (117 of the inhabitants), we would see again that the Armenians constituted only 92.8% of the region’s population (there were tens of other villages inhabited by Azerbaijanis in Nagorno-Karabakh, but I do not have any information concerning the number of their inhabitants).

According to the calculations of M.Skibitski, a 19th century Russian researcher, 26.038 families used the pastures of Garabagh. “18.919 of them were Azerbaijani families (referred to as the “Aderbayjani Tartars” in the source – T.K.) living in 333 villages of Garabagh and 2 villages of the Ganja plain,” 3.510 were Kurdish and 3.408 were Armenian families. In the mountains of Garabagh, Skibitski marked 567 pastures and houses. In the opinion of experts, 560 out of 567 names were of Azerbaijani origin.⁴

These facts also give an idea of Garabagh and its population.

The Armenian side has specialized in spreading misinformation about Garabagh and

1 Колониальная политика Российского царизма в Азербайджане в 20-60-х гг. XIX в. Часть II. М.-Л., 1937, с.19.

2 Ibid, p.22.

3 А.А.Бакыханов. Сочинения. Статьи. Письма. Баку, 1983, с.145-147.

4 See: Tofiq Kəçərli. Qarabağ. Bakı, 2002, səh.254-255.

the composition of its population; for instance, the document on Nagorno-Karabakh disseminated in the UN by the Permanent Mission of the Republic of Armenia at the UN on September 2, 1997 reads that “in 1918 the number of the Armenians in Nagorno-Karabakh was up to 300.000-330.000.” As if in 1918-1920, 20% of the region’s population died “as a result of the Turkish-Azerbaijani occupation.” Nevertheless, in 1923, somehow 95% of the population of Nagorno-Karabakh were Armenians and only 3% were Azerbaijanis.

According to information in the «Кавказский календарь» (Caucasian Calendar) magazine, for 1917 there were 580.457 people in Garabagh, namely in the uyezds of Shusha, Javanshir, Jabrayil and Zangazur: 321.712 Azerbaijanis and 243.627 Armenians (85.622 and 98.809 in Shusha, 50.798 and 22.008 in Javanshir, 65.587 and 21.755 in Jabrayil, 119.705 and 101.055 in Zangazur uyezds respectively).

However, as Russian author A.Shepotyev wrote in 1919, these figures didn’t reflect reality: thousands of Garabaghi Armenian workers settled as far as Rostov were considered to be Armenian inhabitants of Garabagh, though they were not the settled population of Garabagh. On the basis of two important sources «Докладная записка о выкупе надельных земель Закавказья» (Report on the Ransom of Farmsteads of Transcaucasia) (1912) and «Сельско-хозяйственная перепись 1917 г.» (Agricultural Census of 1917), Shepotyev came to the conclusion that for 1917 there were 415.000 Muslims and 170.000 Armenians in Garabagh¹.

Yes, these figures are dated not to 1918, but to 1917. Maybe in 1918 there was a “population explosion” in Nagorno-Karabakh or maybe a mass influx of Armenians to Nagorno-Karabakh took place? Certainly not. On the contrary, from 1918 to 1921 the number of Armenians in Nagorno-Karabakh actually decreased. This was due to the strained military-political situation caused by Armenia in Nagorno-Karabakh.

The claim that in 1923 the Azerbaijanis constituted only 3% of the population in Nagorno-Karabakh is completely false just as is the claim that there were 300.000-330.000 Armenians in Nagorno-Karabakh in 1918.

Let us suppose for a moment that the popu-

lation of the 4 mentioned uyezds consisted of only 243.627 Armenians and 19.121 Shusha Azerbaijanis (this figure was also provided by «Кавказский календарь»). Even in this case too, only the Azerbaijani population of Shusha alone would have constituted 7.3% of the population of those 4 uyezds.

In short, in the two documents distributed by Armenia in the UN there is false information on the size and ethnic composition of the population in Nagorno-Karabakh.

(To be continued...)

Черная судьба черного сада

Кямаля Имранлы *²

Скоро исполнится ровно 200 лет с момента перехода Гарабахского ханства под власть Российской Империи. Событие это, произошедшее 14 мая 1805 года, анализируется во множестве работ как азербайджанских, так и российских и других авторов. Причём подходы к его рассмотрению различны в зависимости от личности исследователя, его национальной принадлежности, специфики и требований периода, в который он жил, государства и преследуемых им интересов.

Наше обращение к этой теме сегодня носит совершенно неслучайный характер. Как известно, большая часть земель, некогда входивших в состав азербайджанского Гарабахского ханства, ныне находится под оккупацией. Проживавшее на данной территории многочисленное азербайджанское население продолжает своё тяжкое существование в качестве беженцев и

1 ADTA, f.970, s.10, i.227, v.23-24.

2 * II секретарь Управления внешнеполитического планирования и стратегических исследований МИД Азербайджанской Республики

вынужденных переселенцев, разбросанных по различным уголкам Азербайджана. Основание же для возникновения в результате последней стадии армяно-азербайджанского конфликта, перешедшего в 1988 году в фазу открытого противостояния, этой горестной ситуации было заложено именно договором от 14 мая 1805 года и закрепившим его с правовой точки зрения Гюлюстанским договором 1813 года.

Истории Гарабахского ханства посвящено немало произведений, в том числе «Гарабахнамэ», могущие считаться основным источником. При ознакомлении с этими «Гарабахнамэ» желающий черпает подробные сведения о возникновении и формировании, внутренней и внешней политике, экономике и других сферах жизни Гарабахского ханства. Потому мы, не повторяя чисто механически сведений, содержащихся в произведениях летописцев или авторов, живших в близкую к описываемым ими событиям пору, но по необходимости привлекая их свидетельства, попытаемся пролить свет, пусть и отчасти, на не только не потерявшие и поныне своей актуальности, а даже, заметим, день ото дня всё более обретающие её, однако по известным причинам так ещё и не получившие верной оценки некоторые тёмные страницы истории.

На этих тёмных страницах скрывается участь народа, столкнувшегося с агрессией весьма специфического рода, который очень нечасто встречается в мировой истории. И именно последствием данной агрессии стало то, что сегодня этот народ называет себя другим именем, несмотря на то, что вне зависимости от того, на каком языке он сегодня говорит, инструментом проведения какой политики является, этот народ сам по себе во всех его основных проявлениях и характерных чертах обнаруживает сходство с народом, к которому в действительности принадлежит, но под другим именем. Этот народ известен теперь как «гарабахские армяне». Присоединение Гарабахского ханства к Российской Империи вызвало коренные изменения в жизни именно этого народа. Попытаемся последовательно проанализировать то, в чём же состояли данные изменения.

Прежде, чем приступить к рассмотрению поставленного вопроса, имея целью обеспечение его верного анализа, считаем уместным совершить краткий экскурс в историю возникновения Гарабахского ханства.

Итак, охватываемая Гарабахским ханством

территория с начала XVI века входила в состав одного из являвшихся административно-территориальными единицами Сефевидского государства беглярбекств – Гянджа-Гарабахского беглярбекства с центром в Гяндже. Беглярбекство это охватывало земли от реки Араз на юге до называемого Гырмызы Кёрпю (Красный Мост) места на нынешней азербайджано-грузинской границе и реки Куры на севере, от слияния Куры и Араза на востоке до восточных массивов Малого Кавказа включительно на западе.

Гянджа-Гарабахское беглярбекство в период правления Сефевидов вплоть до 1737 года находилось в наследственном управлении представителей рода Зиядоглу из тюркского племени гаджаров. Согласно сведениям описывающих историю Гарабахского ханства «Гарабахнамэ», на созванном в 1736 году на Мугани съезде ханы Гянджа-Гарабаха выразили несогласие с провозглашением положившего конец тюркской по этническому корню и придерживавшейся шиитского толка ислама Сефевидской династии в Иране Надира из тюркского племени афшаров, приверженцев суннитского толка ислама, шахом. Ввиду чего Надир, вступив на престол, сразу же принимает решение об уничтожении ханов из рода Зиядоглу. С этой целью он начинает планомерно урезать их полномочия, затем, отняв у них махалы Газах и Борчалы, передаёт эти земли в подчинение валия (владельца) Грузии. Более того, он издаёт указ о переселении живших в Гарабахе тюркских племён джаванширов, отузики и кябирли в район Серасха в провинции Хорасан.

После гибели Надир-шаха и начала длительной полосы междоусобий в Иране, Зиядоглу гянджинские превратились в местных полунезависимых ханов, сохранив в своих руках только район Гянджи. Последний из них, Джавад-хан, погиб во время штурма крепости Гянджи генералом князем Цициановым 3 января 1804 года.

На прочих же землях Гянджа-Гарабахского беглярбекства в 1747 году Панах-беком из племени джаванширов по возвращении в свой родной Гарабах создаётся Гарабахское ханство.

«Гарабахнамэ» сообщают, что Надир-шах, установив контроль над Гарабахом, Гянджой, Тифлисом и Иряваном, навёл справки о живших там дельных и способных людях, призвал их на службу, даровав им почёт и чины. Одним из них явился Панах-бек из племени

джаванширов. Снискавший себе славу доблестью во время войны Надир-шаха с Турцией Панах-бек был приближен к шаху и жалован монаршими милостями. Но целому ряду лиц, которым было не по душе расположение Надир-шаха к Панах-беку, удалось испортить их отношения, и в 1743 году Панах-бек, бежав со службы Надир-шаха, вернулся в Гарабах. И хотя Надир-шах и разослал беглярбеку Азербайджана, правителям Гянджи, Тифлиса и Ширвана приказы о поимке и препровождении к нему Панах-бека, распоряжения эти остались неисполненными.

После смерти Надира Панах-бек, собрав вокруг себя вернувшиеся из хорасанского изгнания племена джаванширов, отузики и кябирли, начинает проводить независимую линию. Опасающиеся всё возрастающей силы Панах-бека ханы Ширвана и Шеки начинают предпринимать меры. Узнавший об этом Панах-бек, со своей стороны, в целях отвращения возможной опасности в 1748 году в махале Кябирли строит крепость Баят¹. Успешный отпор неоднократным атакам ханов Ширвана и Шеки на эту крепость приводит к ещё большему усилению влияния Панах-бека и заставляет сопредельных ханов считаться с ним.

Утвердившийся на троне вслед за Надир-шахом его племянник Алигулу-хан, известный под именем Адиль-шаха, назначает Амираслан-хана беглярбеком Азербайджана. Понимающий, что положение в стране нестабильно, Амираслан-хан, дабы обрести в лице Панах-бека союзника, встречается с ним и призывает подчиниться Адиль-шаху. Панах-бек, со своей стороны, принимая во внимание внутренние и внешние угрозы, соглашается с данным предложением. Амираслан-хан извещает об этом Адиль-шаха, и в 1748 году шахский фярман (указ) о жаловании его ханством и правлением Гарабахом доставляется в крепость Баят, где тогда жил Панах-бек².

Тут хотелось бы отметить, что на землях Гарабахского ханства существовали пять христианских албанских меликств. Албаны, как известно, один из автохтонных этносов

Кавказа, который создал после падения Ахеменидской державы в IV веке до н.э. на территории, несколько превышавшей современный Азербайджан, государство Кавказская Албания, просуществовавшее до VIII века н.э. После обращения в ислам большей части населения Албании начиная с VII века, его меньшая часть, не подвергнувшаяся исламизации и сохранившая приверженность христианству, принятому Албанией как государственная религия в IV веке, частично восстанавливала свою государственность, но на этот раз в виде нескольких малых феодальных образований и в разные времена, и к тому же в разных местах и в составе разных государственных образований на территории исторического Азербайджана. В XII веке возвышается небольшое княжество Арцах, или Хачын. Центром этого княжества, составлявшего, очевидно, как пишет И.А.Орбели, часть древней Албании, был бассейн реки Хачынчай и отчасти реки Тертер. Во главе Хачынского дома с 1142 года стоял Хасан Джалал³. Но самым известным в их роду стал Хасан Джалал II, в 1238 году построивший Гянджасарский монастырь, родовую усыпальницу владельцев Нижнего Хачына. Расположенный по левому берегу реки Хачынчай⁴, Гянджасар, что в переводе с персидского означает «гора сокровищ», по одним сведениям, в кон. XIV-нач. XV вв.⁵, а по другим – с 1511 года становится резиденцией албанских католиков⁶.

В XV веке данные владения распадаются на пять дочерних линий. Согласно некоторым источникам, род этот стал настолько большим, что разделился на части: Хачын, Гюлюстан, Варанда, Чияберд и Дизаг, владельцам которых в XV веке Джахан-шах Гарагоюнлу даровал титул мелика⁷. То были те самые меликства, что вели интенсивную переписку с российским правительством. Начатая с конца XVII века Исраэлом Орием из Сюника (по иным сведениям, он был сыном чиябердского мелика Исраэла) и продолжавшаяся вардапетом Минасом из монастыря святого Якова в Гарабахе, впоследствии архиепископом (сан,

1 См: Qarabağnamələr. I kitab. Bakı, Yazıcı, 1989: Mirzə Adıgözəlbəy. Qarabağnamə, səh.34, Mirzə Camal Cavanşir Qarabaği. Qarabağ tarixi, səh.112; Qarabağnamələr.

2 См: Qarabağnamələr. II kitab: Mirzə Yusif Qarabaği. Tarixi-Safi, səh.15, Mir Mehdi Xəzani. Kitabı-tarixi Qarabağ, səh.114, Rzaqulu bəy Mirzə Camal oğlu. Pənah xan və İbrahim xanın Qarabağda hakimiyyətləri və o zamanın hadisələri, səh. 213.

3 См: И.А.Орбели. Хасан Джалал, Князь Хаченский. Избранные труды. Издательство АН Армянской ССР, Ереван, 1963, с.146.

4 См: Киракос Гандзакечи. История. Издательство АН Азербайджанской ССР, Баку, 1946, прим.783, с.281.

5 См: Православная Энциклопедия. Москва, 2000, т.I., с.459.

6 См: Киракос Гандзакечи. История, прим.783, с.281; Есан Хасан-Джалалян. Краткая история страны Албанской (1702-1722 гг.). «Элм», Баку, 1989, с.6.

7 См: Robert Newsen. Armenia. A Historical Atlas. The University of Chicago Press. Chicago and London, 2001, p.142, 144.

пожалованный ему гянджасарским патриархом), переписка эта шла вокруг вопроса о возможном создании албанского государства ввиду явного ослабления Сефевидской державы в указанный период. Подобные планы меликов совпали и с намерениями царя Петра, который тоже был непрочь воспользоваться этим обстоятельством из-за своих интересов на Востоке. Волынский, назначенный губернатором в Астрахани, 22 марта 1720 года получил указ тайно делать приготовления к персидскому походу и «склонять Карталинского царя Вахтанга и прочих христиан к пользам России, уверяя их в благорасположении Петра I и обнадёживая их в государевом покровительстве»¹. Поход Петра закончился заключением 12 сентября 1723 года трактата между ним и шахом Тахмасибом, согласно которому Персия «уступила вечно в подданство России города Дербент, Баку с землями их и провинции Гилян, Мазандаран и Астрабат»².

В деле похода российского войска больше всего, наверное, усердствовал албанский католикос Исая, старания которого остались однако безрезультатны, ибо Россия дальше от вышеупомянутых земель не продвинулась, и мечта албан избавиться от «мусульманского ига» не сбылась. Пётр I при смерти, 10 ноября 1724 года, призвал представителей албан к себе и дал им за своей подписью указ генерал-майору Кропотову, чтобы когда они прибудут в крепость Святого креста, «то немедленно отвести им при оной крепости, по рекам Сулаку, Аграхани и Тереку, где они пожелают, удобные, потребные и довольные места, где бы они поселиться могли» и генерал-лейтенанту Матюшкину и бригадиру Левашёву повелено также, чтобы всяким образом стараться христиан склонять для поселения в занятые российскими войсками персидские провинции и «тех из магометан, которые явились в какой противности, или на которых какое подозрение есть, тех выводить вон, а их места занимать оными христианами». Последний указ был подтверждён Коллегией иностранных дел 11 февраля 1725 года и Екатериной I 22 февраля 1726 года³. Хотя Бутков пишет, что «все Карабагцы начали было приготовляться к

переселению; но кончина Петра Великого поставила их в нерешимость, и приостановила; к чему были также причиною и происшедшие в Персии перемены от Надыра», вместе с тем, некоторые из них «к нам переселились»⁴, однако из выписки из донесения Румянцева от 24 января 1729 года мы узнаем, что «(знатные) сами ему отзывались, что подлой (простой – К.И.) народ домов своих не покинут, ибо им опасности от Турок никакой не будет; а ежели все знатные в Российскую сторону перейдут»⁵. А в письме гарабахских меликов от 25 июля 1725 года сообщается, что якобы и знатные тоже не просили позволения поселиться в новополученных от Персии землях, лежащих по Каспийскому морю, они лишь хотят помощи от русских против магометан⁶.

Но и из этих земель Россия вынуждена была выйти по Рештскому от 21 января 1732 года и Гянджинскому от 10 марта 1735 года договорам. Так, по Гянджинскому трактату, Баку, Дербенд с их уездами и Губинское ханство были очищены от российских войск в назначенное время; а 27 октября 1735 года оставлена и крепость Святого креста, гарнизон которой переведён в Кизляр⁷.

Через год после Гянджинского договора, на что уже указывалось, иранский престол занимает Надир. И гарабахские мелики остались им довольны, ибо он, как мы выше отметили, из-за вражды с династией Зиядоглу, находился в хороших отношениях с ними, подданными Зиядоглу. Смерть Надира в 1747 году и назначение Панаха ханом в Гарабахе должны были сделать корректировки в их временной независимости от гянджа-гарабахского беглярбека, когда они подчинялись Надир-шаху через назначенного наместником Азербайджана брата Надира-шаха Ибрагим-хана, который, наряду с другими азербайджанскими беглербегствами, контролировал и Гянджа-Гарабахское.

После того, как Панах-хан отразил натиски Шекинского и Ширванского ханств, он собрался подчинить себе и эти меликства. Пользуясь разногласиями между меликами, он привлёк на свою сторону одного из них, мелика Шахназара II. Этот мелик Шахназар II не смирился с тем, что Варандой правил его брат, мелик Овсеп,

1 П.Г.Бутков. Материалы для новой истории Кавказа с 1722 по 1803 год. СПб, 1869, ч.I, с.6.

2 Там же, с.53-54.

3 Там же, с.68.

4 Там же, с.69.

5 Г.А.Эзов. Сношения Петра Великого с армянским народом. СПб, 1898, с.441.

6 См: там же, с.423.

7 См: П.Г.Бутков. Материалы для новой истории Кавказа с 1722 по 1803 год, ч.I, с.132-133.

хотя тот и был назначен Надир-шахом, и однажды ночью, напав на дом мелика Овсеп, своей рукой убил брата (по сведениям «Гарабахнамэ», в это время меликом Варанды был его дядя по отцовской линии, и он убил своего дядю) и стал правителем Варанды, что вызвало гнев четырёх других меликов Гарабаха. Мелики Гюлюстана Овсеп Мелик-Бегляр, мелик Чиляберда Аллахгулу-султан Мелик-Исраэл, мелик Хачына Аллахверди и мелик Дизага Есаи Мелик-Аван объединились, чтобы отомстить мелику Шахназару II. Среди меликов Гарабаха началась междоусобная война¹.

Панах-хан, будучи умным и прозорливым, воспользовался данным обстоятельством, поводом которому послужили действия Шахназара II, отлично понимавшего, что в одиночку он не сможет противостоять объединённым силам четырёх меликов, и потому протянувшего руку Панах-хану. Существовали и другие разногласия между меликами, вызванные тем, что по смерти дизагского мелика Авана они не могли избрать себе главного мелика.

Одержав победу при Баллыгая над Хачынским меликством и тем самым усмирив его, Панах-хан сменил там мелика, назначив на это место нового – мелика Мирзу. Затем он стал строить Шахбулагскую крепость, куда в 1752 году переселил всех своих людей из Баята, и жил здесь 3-4 года².

Итак, два из пяти меликств Гарабаха – Варанда и Хачын – перешли на сторону Панах-хана. Оставались три меликства – Гюлюстан, Чиляберд и Дизаг.

Вести о растущих изо дня в день независимости, многочисленности подданных и мощи Панах-хана разносились во все стороны. Ханы Ширвана, Шеки, Гянджи, Ирявана, Нахчывана, Тебриза, Гарадага, направляя к Панах-хану послов и письма, выражали желание состоять с ним в дружбе и союзнчестве. От гарадагского хана он получил Мехри, а также махалы Гюней и Чулдур, от нахчыванского – махалы Татев и Сисиан, у тебризского беглярбека – махал Гафан, у иряванского хана – земли на берегу Тертера от обиталища общин коланлы в селе Ушаджыг до пределов Гёйджи³.

В условиях, когда Мухамедхасан-хан Гаджар установил контроль над основной частью Южного Азербайджана, Панах-хан, посоветовавшись с приближёнными и исходя из того, что крепость Шахбулаг не приспособлена обеспечить надёжный отпор столь сильному противнику, равно как и сопредельным ханам, принял решение о необходимости возведения постоянной и неприступной крепости среди гор, в укрепленном и труднопроходимом месте, такой твердыни, которую даже сильный противник будет не в состоянии осаждать. По ходатайству и при личном участии варандинского мелика Шахназара постановили строить крепость Шуша, и она была заложена⁴. Однако согласно Раффи, известному писателю, автору многих исторических романов, художественно-этнографических очерков, составившему свой труд «Меликства Хамсы» на основании народных преданий и письменных источников албанских меликств, для чего он лично ездил в Гарабах в 1881 году, выбор этого места принадлежит самому Панах-хану, который указал одно место в Варанде, около реки Гаргар, самой природой как бы предназначенное для возведения там неприступной крепости, и союзники начали сооружение цитадели. Мелик Шахназар собственной рукой заложил первый камень в основание крепости⁵.

В 1756 году все райяты (облагаемые налогами жители), обитавшие в Шахбулаге, были переселены оттуда и размещены в новой крепости, где до тех не было жилых домов⁶.

Панах-хан построил Шушинскую крепость, и мелик Шахназар варандинский стал его преданным союзником, в Хачыне также образовалось новое меликство, союзное тюркскому мусульманскому хану, а географическое расположение трёх остальных гарабахских меликств было таково, что им трудно было объединиться и выступить совместно против Панах-хана. Меликства Варанды и Хачына уже подчинились Панах-хану, а Дизаг был географически обособлен Шушинской крепостью, меликствами Хачын и Варанда от двух своих союзников: Гюлюстана и Чиляберда, которые, в свою очередь, граничили друг с другом и поэтому

1 См: Раффи. Меликства Хамсы (1600-1827). «Наири», Ереван, 1991, с.48-49.

2 См: Qarabağnamələr. I kitab: Mirzə Camal Cavanşir Qarabaği. Qarabağ tarixi, səh.113; Qarabağnamələr. II kitab: Rzaqulu bəy Mirzə Jamal oğlu. Pənah xan və İbrahim xanın Qarabağda hakimiyyətləri və o zamanın hadisələri, səh.212.

3 См: Qarabağnamələr. I kitab: Mirzə Adıgözəlbəy. Qarabağnamə, səh.35-36, Mirzə Camal Cavanşir Qarabaği. Qarabağ tarixi, səh.113-114; Qarabağnamələr. II kitab: Mirzə Yusif Qarabaği. Tarixi-Safı, səh.17, Rzaqulu bəy Mirzə Camal oğlu. Pənah xan və İbrahim xanın Qarabağda hakimiyyətləri və o zamanın hadisələri, səh.213.

4 См: Qarabağnamələr. I kitab: Mirzə Camal Cavanşir Qarabaği. Qarabağ tarixi, səh.115; Qarabağnamələr.

5 См: Раффи. Меликства Хамсы (1600-1827), с.49-50.

6 См: Qarabağnamələr. I kitab: Mirzə Camal Cavanşir Qarabaği. Qarabağ tarixi, səh.116.

могли объединить свои силы. Таким образом, меликство Дизаг автоматически ввиду своего географического положения вышло из списка союзников.

Остались мелики Гюлюстана и Чияльберда. Но они, увидев, что своими силами не могут справиться с Панах-ханом, стали искать помощи извне. Воспользовавшись походом Фатали-хан Афшара из Урмии, который, захватив Южный Азербайджан, хотел завладеть и Гарабахским ханством и совершил поход на Шушинскую крепость, мелик Гюлюстана Овсеп и мелик Чияльберда Атам примкнули к нему. Фатали-хан, побеждённый Панах-ханом, вынужден был просить мира, что расстроило планы этих двух меликов, на некоторое время нашедших убежище в Гяндже у Шахверди-хана. У них были родственные связи с ним, так как мать мелика Гюлюстана Овсеп, Гямярсолтан, была дочерью брата Шахверди-хана Мамед-хана. Потом посредством гянджинского хана они примирились с Панах-ханом и вернулись в свои меликства, но продолжали свою борьбу тайно и на этот раз устремили взоры на Россию, где, после неудачных попыток Петра I, по приходу к власти Екатерины II с её планами относительно Кавказа зародились проекты создания албанского государства. Но данное начинание императрицы поддержали в основном эти два меликства и гянджасарский албанский католикос.

Панах-хан умер (в дате смерти Панах-хана имеются разночтения, варьирующиеся между 1761 и 1763 годами) и был погребён в Агдаме. Керим-хан, после победы над Фатали-ханом ставший правителем всего Ирана, кроме Хорасана, где правил Шахрух Мирза, внук Надир-шаха, призвал к себе Ибрагима и назначил его ханом Гарабаха¹.

Как пишет Раффи, в тот же год, когда Ибрагим-хан сменил своего отца (в этой дате тоже имеются разночтения в пределах между 1759 и 1763 годами²), на гянджасарский престол стараниями главным образом мелика Чияльберда Атама был возведён Ованес, а албаны в Гяндже возвели епископа Исраэла на

престол католикоса монастыря Ерек Манкунк. Вообще, считаем нужным обратить особое внимание на церковные вопросы ввиду того, что именно они, как мы увидим далее, будут определять судьбу этого народа. А так как речь зашла о втором албанском католикосате, то уместно было бы остановиться на вопросе его возникновения.

Итак, в 1651 (по Раффи) или 1675 (по Симеону Ереванци) году Симеон из Хотарашена «в одном из сумрачных ущелий горы Мрав основал монастырь Ерек Манкунк и стал католикосом этого монастыря». Монастырь Гянджасар находился в меликстве Хачын, а монастырь Ерек Манкунк в меликстве Чияльберд³. После смерти Еремия в Гянджасаре в 1700 году, а Симеона в 1701 году, в 1702 году Есаи становится албанским католикосом в Гянджасаре, а Симеона сменил его родственник Нерсес. По смерти Есаи в 1728 году Нерсес становится албанским католикосом. И, как пишет эчмиадзинский армянский католикос Симеон Ереванци (1763-1780), «непостоянный, дикого нрава албанский народ» принимает его⁴. А почему албанов этот армянский католикос считал «непостоянными» и «дикого нрава», мы увидим позже. После смерти Нерсеса в 1763 году Исраэл, сын сестры Нерсеса⁵, при поддержке гянджинского хана Шахверди и некоторых меликов, которые в то время находились в Гяндже, получает миропомазание в албанские католикосы⁶. Так начинается противоборство, завершившееся тем, что Ованес остался в Гянджасаре, а Исраэл в Гяндже.

Как указывается в «Джамбре», памятной книге, автором которой является Симеон Ереванци, Исраэл не подчинялся эчмиадзинскому католикосу, считая себя таким же католикосом, как и он. Исраэл в письме грузинскому царю Ираклию II обосновывает свои права тем, что гарабахские и гянджинские христиане – не армяне, а албаны, подчёркивая этническую разницу между албанами и армянами⁷. Не сумев что-либо противопоставить данному факту, католикос армянский Симеон Ереванци, отвечая на это, писал, что якобы «коренные

1 См: там же, с.117-120; Qarabağnamələr. II kitab: Mirzə Yusif Qarabaği. Tarixi-Safi, səh.22-24, Rzaqulu bəy Mirzə Jamal oğlu. Pənah xan və İbrahim xanın Qarabağda hakimiyyətləri və o zamanın hadisələri, səh.216-218.

2 См: Qarabağnamələr. I kitab: Mirzə Camal Cavanşir Qarabaği. Qarabağ tarixi, səh.120; Qarabağnamələr. II kitab: Mirzə Yusif Qarabaği. Tarixi-Safi, səh.24, Rzaqulu bəy Mirzə Camal oğlu. Pənah xan və İbrahim xanın Qarabağda hakimiyyətləri və o zamanın hadisələri, səh.219, Nəsəp İxfə Əlizadə. Şuşa şəhərinin tarixi, səh.324.

3 Раффи. Меликства Хамсы (1600-1827), с.69-70.

4 С.Ереванци. Джамбр. Издательство Восточной литературы, Москва, 1958, с.155.

5 См: Раффи. Меликства Хамсы (1600-1827), с.70.

6 См: С.Ереванци. Джамбр, с.156.

7 См: там же, с.15.

агваны были переселены поганым Тамерланом в Кандагар и в настоящее время живут там и имеют мусульманское вероисповедание... Незначительное число [агванов], оставшихся в своей коренной среде, в настоящее время имеют христианскую веру и называются удынами [утийцами]. А население, говорящее по-армянски и принадлежащее к армянской церкви, но живущее сейчас в стране Агванк – коренное армянское. В результате разорения и опустошения Армянской страны армяне, уехавшие из своих местностей, рассеялись и собрались там [в стране Агванк], и сейчас многие армяне переезжают туда»¹. Как мы подчеркнули выше, Симеон Ереванци поносит албан как людей «непостоянного» и «дикого нрава» в связи тем, что после смерти Есаи в 1728 году Нерсес становится албанским католикосом, и народ его принимает. Если этот народ был армянским, как он сам объясняет, а не албанским, то почему армянский католикос Симеон Ереванци, будучи разозлённым на албан из-за самостоятельного, как оно и должно было быть, избрания ими для себя католикоса без ведома Эчмиадзина, говорит о них столь нелицеприятно, называя к тому же настоящее имя этого народа. Но здесь возможна и следующая вероятность: одно из этих двух высказываний не принадлежит Симеону Ереванци, ибо между ними не прослеживается логической последовательности. В таком случае это может являться позднейшей интерполяцией армянских авторов, предпринятой с целью обоснования территориальных претензий на Гарабах.

Правда, вышеотмеченное событие имело место в 1728 году, когда Симеон Ереванци ещё не стал католикосом. Но тем не менее, если речь идёт об одном и том же народе, то по прошествии 35-50 лет, ко времени патриаршества Симеона, когда он и написал эту книгу, не могла произойти его скоротечная ассимиляция, в мировой истории других подобных прецедентов не встречается.

Второй момент, привлекающий внимание, заключается в указании на переселение Тамерланом албан в Кандагар. Мы располагаем данными о том, что Тамерлан переселил албан не в Кандагар, а в Гарадаг в Иране, и один из планов российского правительства состоял в том, чтобы в тесной связи с царём Ираклием Ибрагим-хана шушинского свергнуть, создать

христианское государство из Гарабаха и Гарадага, лежавшего по правому берегу Араза противоположно Гарабаху и включавшему 18 махалов, также управляемых меликами². Письма гарабахских меликов к российскому двору тоже содержат факты, подтверждающие наше мнение. Кстати, эти гарадагские албаны и были впоследствии в значительном числе переселены в Гарабах на основании 15 статьи Туркменчайского договора 1828 года.

Третий момент, заслуживающий, чтобы на нём остановиться, состоит в подтверждении Симеоном Ереванци факта переезда армян в Гарабах в разные времена.

После смерти Керим-хана в 1779 году в Ширазе Иран охватила смута. Борьба различных претендентов на шахский престол привела к усилению Алимурад-хана, завладевшего Исфаханом. Он к 1784 году сумел подчинить себе большую часть областей за исключением окраинных провинций, среди которых были и ханства Северного Азербайджана. Его единственным серьёзным соперником оставался астрабадский Агамухамед-хан. Алимурад стремился закрепить за собой завоёванное им положение, провозгласив себя шахом. Он понимал, однако, что окончательно упрочить свою власть над Ираном можно лишь при благожелательном отношении к нему со стороны русского правительства.

В 1784 году Алимурад-хан отправил своего посла к генерал-поручику Потёмкину на Кавказскую линию с письмом о прощении признания его шахом и оказания ему помощи против турок, взамен он предлагал заключить выгодный для русских торговый договор, а также отказаться в пользу России от прикаспийских провинций, завоёванных в своё время Петром I – Дербендской, Бакинской, Гилянской, Мазандаранской и Астрабадской, а, кроме того, и от ханств Гарабахского, Гарадагского, Нахчыванского и Ирянского.

Князь Потёмкин, получив высочайшее повеление императрицы Екатерины воспользоваться расположением Алимурад-хана исфаханского, которое сулило России выгоды, в том числе распространение беспрепятственной торговли до самой Индии, отправил к нему в Исфахан от своего имени полковника Тамару вместе с послом Алимурад-хана³.

Г.А.Потёмкин дал инструкции Тамаре,

1 Там же.

2 См: П.Г.Бутков. Материалы для новой истории Кавказа с 1722 по 1803 год, ч. I, с.385, ч. II, с.142.

3 См: там же, ч. II, с.148-150.

одна из которых касалась именно гарабахских меликов. А в чём она заключалась мы узнаём у Иоаннисяна. Так, согласно ему, во второй инструкции условия для предъявления Алимуррад-хану были сформулированы следующим образом: «Первое. Чтоб он признал принадлежность нам Дербента и прочих мест, кои нам нужны и на коих присоединение мы решились. Второе. Чтоб он сделал с нами ясный и подробный трактат, определяющий точные границы персидской империи. Третье. Чтоб земли царя Ираклия сходно нашему предположению границами точно означены были. Четвёртое. Чтоб край армянской в его независимости восстановлен был. Пятое. Чтоб и о тех землях, кои назначаются к составлению области или царства Албанского (курсив наш – К.И.) сделано было ясное постановление. Шестое. Чтоб особый торговый трактат постановлен был, о чём можно заранее подумать. Седьмое. Чтоб сей хан заключил с нами союз оборонительный против Порты оттоманской».

Далее в инструкции шла речь, как пишет Иоаннисян, о гарантировании новых персидских границ и о возможных персидских завоеваниях за счёт Турции. «В одно же время полезно было бы основать правительство армянское и албанское (курсив наш – К.И.) и с ними сделать нужные постановления»¹.

Отметим, что ещё в 1783 году относительно данного вопроса князь Григорий Александрович Потёмкин сообщал Екатерине II, описывая ситуацию в азербайджанских ханствах, что «теперь настало время произвести в действо давно предположенный Вашим Императорским Величеством план о основании Албанского царства»².

Вообще же, идея создания албанского государства была основным лейтмотивом сношений албан начиная с конца XVII века с российским двором. Екатерина II, ведшая войны с Турцией, лишь вновь возобновила политические контакты с христианскими народами Кавказа, том числе албанами.

На основании инструкций, вручённых Та-

маре, а также ордера Г.А.Потёмкина и письма Безбородко Бакунину Иоаннисян приходит к следующему выводу о планах, намеченных в то время русской дипломатией: границы Карталино-Кахетинского царства должны были быть расширены за счёт присоединения Гянджинского ханства, а возможно и ряда других азербайджанских областей; из прочих уступаемых Персией ханств должны были быть организованы вассальные армянское и албанское государства³.

О том, что должно было представлять собой это вассальное армянское государство, мы можем узнать из проекта архиепископа Иосифа Аргутинского, составленного в 1783 году и написанного им в непосредственной связи с переговорами с Потёмкиным, во время которых, как пишет Иоаннисян, они много беседовали «о будущем». Согласно данному проекту, это армянское государство предусматривалось создать в Араратской области со столицей в Вагаршапате или в Ани⁴. Исходя из описания Араратской области, данного в «Армянской географии VII века», приходим к выводу, что это государство должно было охватывать земли к западу и юго-западу от Двина в сторону Турции⁵.

Относительно же Албании и того, кому она предназначалась, говорится в дневниках Храповицкого, бывшего, как известно, в течение десяти лет статс-секретарём при Екатерине II. Три года спустя, 17 августа 1787 года, он писал: «В сундуке отыскал для себя и читал секретный проект кн.Потёмкина-Таврического чтоб, воспользуясь персидскими неурядицами, занять Баку и Дербент и присоединя Гилян, назвать Албаниею (курсив наш – К.И.) для будущего наследия великого князя Константина Павловича»⁶.

Тамара выехал из Моздока в Грузию в январе 1785 года вместе с посланцем Мухамед-ханом, но было уже поздно. Полковник Тамара, продолжая свой путь из Грузии в Исфахан, получил в Эчмиадзине известие о смерти Алимуррад-хана, а потому и возвратился в Тифлис⁷. Планы меликов в очередной раз

1 А.Р.Иоаннисян. Россия и армянское освободительное движение в 80-х годах XVIII столетия. Издательство Государственного Университета, Ереван, 1947, с.127-129; Центральный Военно-Исторический Архив (ЦВИА), ф.52, д.25, л.9-12.

2 Архив Внешней Политики Российской Империи (АВПРИ), ф.5, оп.5/1, 1779-1783, д.591, ч.1., л.224.

3 См: А.Р.Иоаннисян. Россия и армянское освободительное движение в 80-х годах XVIII столетия, с.129.

4 См: там же, с.47-48; История армянского народа. Институт Истории АН Армянской ССР, «Айпетрат», Ереван, 1951, ч.1, с.267.

5 См: Армянская география VII века. СПб, 1877, с.53-54.

6 А.Р.Иоаннисян. Россия и армянское освободительное движение в 80-х годах XVIII столетия, с.129-130; Памятные записки А.В.Храповицкого. Чтения в Императорском обществе истории и древностей российских при Московском университете, 1862, кн.2, с.37.

7 См: П.Г.Бутков. Материалы для новой истории Кавказа с 1722 по 1803 год, ч.II, с.151-154.

были расстроены.

Ибрагим-хан, со своей стороны, заподозрил все эти приготовления и не сидел сложа руки. Он начал с одного из активных участников заговора, мелика Чиляберда Меджлума. Хан пообещал Мисаэл-беку, сыну Аллахверди-юзбаши из Гюльятага в Чиляберде, который хотел стать меликом, назначить его, если тот устранил Меджлума. Но в итоге мелик Меджлум раскрыл эти замыслы и убил Мисаэл-бека, хотел уничтожить и всю его семью, но младший брат Мисаэл-бека, Рустам-бек, собрал всех и бежал к Ибрагим-хану. Итак, создались две оппозиционные партии: сторонники хана с меликами Варанды, Хачына и католикосами монастыря Ерек Манкунка против меликов Гюлюстана, Чиляберда и католикосов Гянджасара¹. Хан умело использовал эти обстоятельства, созданные руками самих меликов.

Он знал, что католикос Ерек Манкунка Исраэл, утвердившийся в Гяндже, хотел стать католикосом Гянджасара. А в это время в Гянджасаре сидел, как мы уже говорили, Ованес, один из активных участников борьбы против гарабахского хана. Но врагом Ованеса был не только Исраэл. Его родной брат Аллахгулу-бек доносил Ибрагим-хану что мелики совместно с католикосом Гандзасара Ованесом составили новые послания к российской императрице, в которых призывают русских принять правление над их страной².

До того времени Ибрагим-хан только подозревал, но теперь он обладал фактами, предоставленными ему предоставил благодаря совету Аллахгулу-бека католикосом Исраэлом. Ибрагим-хан, получив от католикоса Исраэла означенные письма, спустя некоторое время пригласил к себе мелика Чиляберда Меджлума, мелика Гюлюстана Абова и мелика Дизага Бахтама под предлогом обсуждения неотложных дел и заточил их в крепость Шуши, а мелика Бахтама передал персидским властям как политического преступника, способствовавшего проникновению русских в персидские пределы. Затем люди Ибрагим-хана схватили католикоса Ованеса, и он умер в шушинской тюрьме в 1786 году. Мелики же Меджлум и Абов бежали из крепости. На их места Ибрагим-хан назначил новых меликов.

Католикос Исраэл за оказанные услуги

получил от Ибрагим-хана престол католикоса Албании. Однако местопребыванием католикоса был определён монастырь Амарас. В монастыре же Гянджасар в это время была резиденция епископа Саргиса, брата умершего католикоса Ованеса³.

В 1787 году началась новая русско-турецкая война, намерения русских осуществить свои планы не сбылись, и генерал Бурнашов получил повеление князя Потёмкина поспешить непременно возвратиться с войсками в пределы России, чего требовал разрыв мира с Турцией⁴.

Оба мелика, всё еще надеявшиеся на помощь России, отправились с русским войском в Тифлис. Они обратились с письмом к генерал-аншефу Текеллию, где описали «все перенесённые ими беды, начиная с того дня, когда, прельстившись обещаниями генерал-поручика Потёмкина, вручили свою судьбу в руки России и начали войну с Ибрагим-ханом». Они вновь просили защиты у императрицы, предложив следующие условия:

«1. Для свержения с них ига варваров сделать им действительное вспоможение войском, хотя бы в небольшом числе; ибо они, соединя силы свои с воинством Российским, одним именем своим там страшным, могут преодолеть силы Персиян и низложить владычество Шушинского хана. За сим всеподданнейше просили восстановить верховную над ними власть в Особе Грузинского Царевича Давида, внука Царя Ираклия, или другого способнейшего по качествам и достоинствам.

2. Если упомянутой милости получить они не могут, то, напоминая просьбы, поданные предками их Государю Петру Великому, и основываясь на оказанном к их просьбам благоволении Государя, всеподданнейше просят о переведении и поселении их в окрестностях Дербента, по берегу Каспийского моря, и об укреплении за ними заселённых ими мест, предоставля Меликам и наследникам их полное право над их подданными»⁵.

Мелики, находясь некоторое время у царя Ираклия, предлагали ему объединить силы и уничтожить власть Ибрагим-хана. Ираклий поначалу обещал свою поддержку, но когда Ибрагим-хан предложил ему схватить меликов Меджлума и Абова и передать их в его руки

1 См: Раффи. Меликства Хамсы (1600-1827), с.67-68.

2 См: там же, с.77.

3 См: там же, с.77-79.

4 См: П.Г.Бутков, Материалы для новой истории Кавказа с 1722 по 1803 год, ч.II, с.195.

5 Раффи. Меликства Хамсы (1600-1827), с.81-82.

взамен возвращения 3000 тюркских семей, которые прежде были грузинскими подданными, но ушли из Борчалы в Гарабах и поселились в окрестностях крепости Аскеран, Ираклий решил согласиться и арестовать нашедших у него прибежище гостей. Узнав об этом, мелики бежали из Тифлиса в Гянджу.

Местный Джавад-хан принял их с радушием, отвёл им в своём городе место для жительства, выделил деньги, необходимые для проживания. И несмотря на то, что Ибрагим-хан не раз обращался к Джавад-хану с просьбой выдать ему меликов, Джавад-хан отказал ему в просьбе.

В 1788 году 500 семей из Гюлюстана (подданные мелика Абова) оставили свою родину и переселились в Гянджу. Джавад-хан отвёл им место для жительства в Шамкире. В это же время около тысячи семей из подданных мелика Меджлума оставили Чилиберд и также переселились в Гянджу. Джавад-хан поселил их в Шамшадиле.

После того, как оба мелика перебрались в Гянджу, Меджлум помог своему дяде епископу Саргису прибыть в Гянджу в 1791 году. Вместе с ним прибыл и Багдасар, сын Даниэл-бека, брата умершего католикоса Ованеса и Саргиса, который впоследствии стал главой албанского духовенства в Гяндже¹.

После нескольких лет мелик Абов оставил Гянджу и вместе со своими подданными перебрался в Болниси, где у него возникли разногласия с грузинскими царями, и он не мог здесь оставаться более. В 1795 году мелик Абов покинул Болниси и, примирившись с Ибрагим-ханом, вернулся в Гарабах и поселился на своей родине, в Гюлюстане.

Агамухамед-хан астрабадский из тюркского племени гаджаров, одолев своих соперников в борьбе за обладание Ираном, обнаружил стремление к восстановлению своей власти и в отложившихся от короны ханствах. Переправившись на левый берег реки Араз, он послал своего брата Алигулу-хана с войсками к Ирявану, подчинив это ханство, взял с эчмиадзинского патриарха Гукаса 100 тысяч рублей,

которые тот дал ему в качестве откупа. Агамухамед-хан вступил во владения гарабахского Ибрагим-хана, где осаждал Шушинскую крепость на протяжении 33 дней, но столкнувшись с твёрдой обороной, решил не тратить времени напрасно. Все мелики, кроме чилибердского Меджлума, сражались на стороне Ибрагим-хана. Выступившие на стороне Агамухамед-хана гянджинский хан Джавад и чилибердский мелик Меджлум, дабы скрасить эту неудачу, посоветовали совершить нападение на Тифлис².

Агамухамед-хан взял Тифлис 12 сентября 1795 года, ограбил его, съёл всё. Пошёл вторично под Шушу, но не имел успеха, затем отошёл на Муганскую степь и там расположился по Аразу³.

Когда Агамухамед-хан стоял на Мугани и часть его войск занимала Ширван в ноябре 1795 года, Россия уже составила планы военной операции, которые состояли в следующем. Действия должно было открыть с трёх разных сторон: 1) каспийской флотилией – к Баку и талышинским берегам; 2) войсками из Грузии – на Гянджу и Гарабах, а отнюдь не к Ирявану и прочим соседним с Портой областям, чтобы приближением к османским пределам не спровоцировать турок; 3) главными силами – от Кизляра, через Дербенд и Баку, до устьев Араза и Куры⁴.

Виды российского двора в предпринятой войне против Агамухамед-хана заключались главным образом в реализации тех желаний, что были сформулированы ещё в 1784 году, при Алимуррад-хане (см. выше)⁵.

Царь Грузии Ираклий, ободрённый приходом российских войск, согласился с гарабахским ханом Ибрагимом наказать Джавад-хана гянджинского и чилибердского мелика Меджлума, которые были проводниками Агамухамед-хана в его походе на Тифлис. Напав на Гянджу, союзники длительное время держали её в осаде. В конце концов Джавад-хан сдался, и был заключён мир, а мелик Меджлум был убит⁶.

«Он унёс с собой в могилу широкую и осно-

1 См: там же, с.83-88.

2 См: П.Г.Бутков. Материалы для новой истории Кавказа с 1722 по 1803 год, ч.II, с.336-337; Qarabağnamələr. I kitab: Mirzə Jamal Javanşir Qarabaği. Qarabağ tarixi, səh.123; Qarabağnamələr. II kitab: Mirzə Yusif Qarabaği. Tarixi-Safi, səh.29, Mir Mehdi Xəzani. Kitabı-tarixi Qarabağ, səh.130, Rzaqulu bəy Mirzə Jamal oğlu. Pənah xan və İbrahim xanın Qarabağda hakimiyyətləri və o zamanın hadisələri, səh.222.

3 См: П.Г.Бутков. Материалы для новой истории Кавказа с 1722 по 1803 год, ч.II, с.339-341.

4 См: там же, с.360-361.

5 См: там же, с.365.

6 См: Qarabağnamələr. I kitab: Mirzə Camal Cavanşir Qarabaği. Qarabağ tarixi, səh.124; Qarabağnamələr. II kitab: Mir Mehdi Xəzani. Kitabı-tarixi Qarabağ, səh.132, Rzaqulu bəy Mirzə Camal oğlu. Pənah xan və İbrahim xanın Qarabağda hakimiyyətləri və o zamanın hadisələri, səh.222.

вательную программу восстановления меликств Карабаха, которая значительно отличалась от программы других меликов и архиепископа Овсеп (Аргутинского – К.И.)», – пишет Раффи, в одной из читанных им рукописей нашедший, что Агамухамед-хан обещал мелику Меджлуму не только уничтожить Ибрагим-хана и восстановить меликства Гарабаха, но и передать ему управление Грузией¹. Вот почему, когда его попрекнули участием в разорении Тифлиса, мелик Меджлум с горечью ответил: «Достаточно нас обманывали... до каких пор мы будем соблазняться иллюзиями... наши доброжелатели сталкивают нас со своими врагами, а сами извлекают выгоду... У нас более причин доверять персидскому шаху, чем другим. Шах Аббас утвердил права меликств Карабаха, Надир подтвердил их, а Ага-Мамет-хан обещал мне больше, чем его предшественники»².

Правда, мелик Меджлум забыл упомянуть здесь имя даровавшего им сам титул меликов Джахан-шаха Гарагоюнлу, который тоже был тюркского происхождения и мусульманского вероисповедания, как и шах Аббас и Надир-шах. Во времена тюркских сюзеренов, столь ненавидимых якобы этими меликами, о чём они постоянно писали в своих письмах российскому двору, албаны пользовались всеми правами, никто в их церковные дела не вмешивался, как этнос их уважали ввиду извечного проживания в одной среде с тюрками-мусульманами, в отличие от некоторых других, появившихся в этом регионе в более поздние периоды. Плохо то, что мелик Меджлум осознал это очень поздно. Но когда он умер, то были ещё счастливейшие времена албанского народа, ибо воистину чёрные дни ждали его впереди.

Так, в ноябре 1796 года умерла Екатерина II, а генерал граф Зубов, в руках которого сосредоточена была вся власть и управление после князя Потёмкина, получил от президента государственной Военной коллегии, графа Николая Ивановича Салтыкова, предписание от 4 декабря 1796 года – по высочайшей воле государя-императора Павла, приостановить боевые действия и возвратиться в свои границы³.

Агамухамед-хан, пользуясь внезапным отступлением российских войск, весной 1797 года совершил новый поход. Его намерением было по истреблении гарабахского хана Ибрагима сделать главное нападение на Грузию, загнать жителей Шамахи, Шеки, Сальян, Тальшинского ханства, Грузии и прочих в свои наследственные области в Мазандаран и Астрабад. Но убийство Агамухамед-хана в Шуше помешало осуществлению вышеуказанных планов⁴.

Эти события ускорили присоединение Грузии к России, осуществлённое 12 сентября 1801 года манифестом Александра I, основой которому послужил манифест, подписанный его предшественником Павлом 22 декабря 1800 года, но из-за смерти последнего 12 марта 1801 года нереализованный. Павел в свете принятия Грузии в подданство России в рескрипте к генерал-лейтенанту Кноррингу от 23 января 1801 года писал, что «вновь вышедшие из Карабага Армяне (имеются в виду албаны, во всех изданиях, вышедших после присоединения азербайджанских ханств к России переименованные российскими властями в угоду их интересам в армян, на чём мы остановимся позже; к таким изданиям принадлежит и цитируемый здесь сборник П.Г.Буткова – К.И.), по особым привилегиям управляемые, остаются под начальством своих меликов»⁵.

За Грузией последовало присоединение азербайджанского ханства Гянджи, со взятием которого 3 января 1804 года главнокомандующий российскими войсками на Кавказе генерал-лейтенант Цицианов 8 января 1804 года направил Ибрагим-хану гарабахскому письмо следующего содержания: «Немало удивляюсь тому, что я здесь (в Гяндже – К.И.) нахожусь с высокославными и непобедимыми Российскими войсками более месяца, да и 6 дней уже прошло по взятии крепости штурмом от упорства и буйства Джебевад-хана Гянджинского, падшего с сыном Хусейн-Кули-агою и с 1,500 людей от штыка Российского, а вы, будучи в таком близком соседстве и должны будучи искать покровительство сильного, не присылаете ко мне с приветствием...»⁶.

Только спустя более года, наконец, Ибрагим-хан направил своего посланца к Цициа-

1 См: Раффи. Меликства Хамсы (1600-1827), с.111-112.

2 Там же, с.111.

3 См: П.Г.Бутков, ч.II, с.422.

4 См: там же, с.427, 430-431.

5 Там же, с.492.

6 Акты Кавказской Археографической Комиссии (АКАК). Тифлис, 1868, т.II, док.1416, с.696.

нову с изъявлением покорности, и Цицианов поручил майору 17-го егерского полка Лисаневичу, чтобы для совершения трактата между Гарабахским ханством и Российской Империей Ибрагим-хан сам с внуком своим приехал в Елисаветполь (после захвата Гянджи русскими она была переименована в Елисаветполь) хотя бы на два дня, оставив в Шуше до своего возвращения старшего сына, и по подписании трактата возвратился бы уже с российским войском, назначенным в Шушу, — «ибо трактат, будучи написан от его и моего имени, должен быть нами и подписан»¹.

Трактат был заключен 14 мая 1805 года в лагере при реке Кюракчай в окрестностях Елисаветполя (трактат прилагается). В нём было постановлено среди прочего, что Ибрагим-хан, «а после его старший сын и так далее потомственно по старшинству колена, вступая на ханство, получать имеют через главноуправляющего Грузиею Императорское на ханство подтверждение с инвеститурою, состоящую в грамоте, государственною печатью утверждённой». После смерти Ибрагим-хана в 1806 году ему наследовал его сын Мехдигулу. В высочайшей грамоте от сентября 1806 года, посланной генерал-майору Мехдигулу-ага за подписью императора Александра в частности было написано: «...утверждаем вас ханом Шушинским и Карабагским, позволяя вам владеть сею землёю под верховным Нашим покровительством, державою и защитою Российской Империи, коей в верности подданства и в признании единственной Нашей над собою власти торжественно обязаны вы учинить присягу. Все обязанности ханства Карабагского, права и преимущества оному дарованныя, какия письменно постановлены и к той грамоте от слова до слова приложены, Всемилостивейше ныне подтверждаем как вам, так будущим по вас преемникам. За сим поручая вам управлять Карабагским народом с кротостию и правосудием, уверены Мы, что вы и наследники ваши в преданности своей к Нашему Императорскому престолу и в точном выполнении своих обязанностей пребудете непоколебимы, как долг верного подданства того от вас требует...»².

Причины подчинения Гарабахского ханства российской короне без сопротивления со

стороны Ибрагим-хана состояли в том, что к моменту, когда в 1797 году Агамухамед-хан с многочисленным войском продвигался к Азербайджану, ввиду трёхлетней засухи случился неурожай, вызвавший серьёзные затруднения. С другой стороны, нашествия Агамухамед-хана ещё более разорили Гарабах. Значительная часть населения в поисках пропитания вынуждена была податься в Грузию, Гянджу, Иряван, Шеки, Ширван, Гарадаг и другие места³. После убийства Агамухамед-хана в Шуше его племянник Фатали-шах, известный под именем Баба-хана, послав гонцов к Ибрагим-хану, потребовал у него выдачи останков дяди и выразил желание, чтоб Ибрагим-хан подчинился ему. Ибрагим-хан, принимая во внимание тяжёлое положение в ханстве вследствие вышеобозначенных причин и отношение к нему сопредельных ханов, отправил тело в Тегеран с подобающими почестями. Фатали-шах остался удовлетворён и предложил Ибрагим-хану породниться, предоставив ему полномочия помимо Гарабаха собирать подати и со всей области Гарадага. Между дочерью Ибрагим-хана Агабайим-ага и Фатали-шахом был заключён брак⁴.

Ибрагим-хан прекрасно понимал, с какой целью совершались эти действия. Однако, вместе с тем, сложившаяся обстановка не позволила ему осуществить желаемый маневр. С другой стороны, захват русскими войсками под командованием генерал-лейтенанта Цицианова Гянджи и направление майора Лисаневича из Гянджи к Ибрагим-хану с призывом покориться поставило Ибрагим-хана перед сложной задачей выбора между Россией и Ираном. Ввиду изменившейся ситуации в Гарабахе Ибрагим-хан ясно осознавал невозможность, обороняясь в одиночку, одержать победу. Отдавая себе отчёт в ухудшении отношения к Ирану из-за войн Агамухамед-хана против Гарабаха, нахождении у власти в Иране родственника Агамухамеда и его сохранившихся притязаниях на Гарабах, а также предвидя неизбежную победу русских войск в случае войны с Ираном и тем самым всё равно неотвратимый переход Гарабаха под власть России, Ибрагим-хан, приняв предложение России, согласился подчиниться её верховной власти.

Принятие Гарабахского ханства в поддан-

1 Там же, док.1425, с.698.

2 АКАК. Тифлис, 1869, т.III, док.613, с.336.

3 См: Qarabağnamələr. I kitab: Mirzə Camal Cavanşir Qarabaği. Qarabağ tarixi, səh.129; Qarabağnamələr. II kitab: Mirzə Yusif Qarabaği. Tarixi-Safi, səh.34.

4 См: Qarabağnamələr. I kitab: Mirzə Camal Cavanşir Qarabaği. Qarabağ tarixi, səh.130; Qarabağnamələr. II kitab: Həsən İxfə Əlizadə. Şuşa şəhərinin tarixi, səh.333, Həsənəli Qaradaği. Qarabağ vilayətinin qədim və cədid keyfiyyət və övzaları... (iqtibas), səh.383.

ство Российской Империи было подкреплено российско-иранским договором от 12 октября 1813 года, подписанным в местечке Гюлюстан.

Эти договоры открыли совершенно новую эпоху в истории Азербайджана, ибо азербайджанцы Гарабаха, до того времени являвшиеся хозяевами своих территорий, которые входили в состав государств, управляемых самими азербайджанцами, после захвата оказались в составе Российской Империи. Но ещё до 1822 года Гарабах управлялся Мехдигулу-ханом как вассалом императора, после чего вплоть до 1918 года им правили разные наместники неазербайджанской национальности, назначаемые имперскими властями. В 1918-1920 годах азербайджанский народ создал Азербайджанскую Демократическую Республику, опять оккупированную Россией, на этот раз Советской. До 1991 года Азербайджан пребывал в составе Советского Союза, а с его распадом вновь обрёл независимость.

Но какую роль сыграли Кюракчайский и подтверждавший его Гюлюстанский договоры, которых так долго и нетерпеливо ждали гарабахские мелики, в их и всего албанского населения Гарабаха судьбе? Попытаемся ответить на этот вопрос.

Как уже было отмечено, в 1790-х годах из-за голода и эпидемии многие жители Гарабаха переселились в иные области. Среди них было и албанское население Гюлюстанского меликства, подданные Мелик-Бегляровых, и Варандинского, подданные Мелик-Шахназаровых. Подданные мелика Меджлума, умершего в Гяндже, там и обосновались, жители Хачына и Дизага частью остались на своих местах, а частью переселились в другие страны.

Высочайшим повелением императора Павла мелик Джумшуд Мелик-Шахназар получил от царя Георгия Лори в его тогдашних границах и часть Борчалы, где он и поселился со своими подданными. Мелик Фируддин Мелик-Бегляр получил остальную часть Борчалы и Аджигале. А мелик Абов (дядя мелика Фируддина) получил Болниси. Впоследствии мелики приобрели и другие земли соответственно постоянно увеличивающемуся числу их подданных.

Во время переселения албанского населения Гарабаха в Грузию католикосы Гарабаха

находились в различных местах. Двое из них оставались в Гарабахе: резиденция католикоса Исраэла находилась в монастыре Амарас, резиденция католикоса Симона-младшего – в монастыре Ерек Манкунк. Третий же католикос, Саргис Хасан-Джалал, пребывал вне пределов Гарабаха – в городе Гянджа. В тот же год (1798), когда мелики со своими подданными переселились в Грузию, католикос Саргис Хасан-Джалал со своими людьми перебрался из Гянджи в Тифлис.

Главой армянской епархии в Грузии в это время был архиепископ Ованес, впоследствии католикос (1831-1842), представлявший высшую духовную власть Эчмиадзина. Должно отметить, что в это время в Грузии было три армяно-григорианских епархий: 1-я – Эчмиадзинская, 2-я – Ахпатская и 3-я – Санаинская¹. Два из этих монастырей, а именно: Ахпатский и Санаинский, были суть албанские монастыри, созданные на территории исторической Кавказской Албании².

Прибытие католикоса Саргиса в Тифлис вызвало недовольство Ованеса. Саргис хотел стать пастырем всех проживающих в Грузии переселенцев из Гарабаха, его желали и сами гарабахские беженцы. Албаны, как правильно отмечает Раффи, привыкли «жить независимо от Эчмиадзина, иметь своё особое духовное правление, каким был на протяжении веков католикосат Агванка»³.

Царь Грузии Георгий предложил эчмиадзинскому католикосу Гукасу назначить католикоса Саргиса пастырем гарабахских беженцев, Гукас категорически отверг просьбу Георгия. Георгий объявил, что если его просьба не будет выполнена, то он не позволит ни одному представителю Эчмиадзина пересечь границу Грузии и собирать с местных армян церковный налог, тогда католикос Гукас вынужден был назначить Саргиса настоятелем Ахпатского монастыря и одновременно пастырем гарабахских беженцев⁴. Не случайно, что Саргис избрал именно этот монастырь, ибо он был албанским и по праву должен был управляться албанами.

Но, тем не менее, Ованес продолжал вмешиваться в дела албанской паствы. Это видно из ответа, данного И.В.Гудовичем 11 марта 1807 года на жалобы Саргиса от 12 февраля 1807 года о неправильных

1 См: АКАК. Тифлис, 1866, т.1, док.661, с.539.

2 См: Моисей Каганкатвацци. История Агван. СПб, 1861, с.363.

3 Раффи. Меликства Хамсы (1600-1827), с.126.

4 См: там же, с.127.

вмешательствах Ованеса в дела Ахпатского монастыря, где Гудович, главнокомандующий русскими войсками на Кавказе после Цицианова, упрекает Саргиса, что «архиепископ Иоанез (Ованес – К.И.), быв удостоен патриархом Даниилом первенствующим в Грузии над армянским духовенством, утверждён по оному и е.и.в., следственно и должны вы уже во всём отдавать как подчинённый ему отчёт, и я за силою//сего высочайшего повеления не могу удовлетворить просьбы вашей, чтобы вы не состояли под его ведением. Но с моей стороны, желая видеть в крае высочайше мне вверенном по всем предметам течение дел в надлежащем порядке, прошу в. преосвященство все требования архиепископа Иоанеза выполнять»¹.

То же самое мы можем услышать и от католика албанского Исраэла, сидевшего в то время в Амарасском монастыре в Гарабахе. Так, Исраэл в своём письме Гудовичу от 19 августа 1806 года сообщал: «Область Агванская досталась ему (Григорису, католику Албании – К.И.) в епархию, – в особое полное его (Григориса – К.И.) распоряжение, которое право для оного монастыря и продолжалось до сего времени, и бывшие Араратские патриархи никакого дела не имели и никогда до оного не касались, а всегда зависело в полном распоряжении одного Амарасского (Амарасского – К.И.) патриарха, что сие есть самая истинная неоспоримость, на которую епархию и имеет монастырь разные грамоты, пожалованные от прежних самодержавных особ; а посему праву и по просьбе Елисаветпольского общества (курсив наш – К.И.) приехал я к ним для распоряжения по-прежнему, ибо слишком 40 лет уже, как я нахожусь над оным монастырём и епархию в патриаршем достоинстве. Но ныне по повелению начальства отказали мне с тем, что якобы тамошний народ предоставлен покойным главноуправляющим Грузиею кн. Цициановым в правление Тифлисскому архиепископу Иоанну (тот же самый Ованес – К.И.); но неизвестно мне по каким правам или причинам сие сделано, – буде за то только, что Елисаветполь взят Российским войском, то и Карабах отдался добровольно и все равным образом состоят присоединёнными к Грузии под державою Е.И.В., следовательно и не для чего было обижать сказанного Амарасского монастыря, который никогда и никаким самодер-

жавным владельцем так обиженным не был»².

Реакция на это письмо Исраэла последовала 16 ноября 1806 года в таком же духе, как и ответ архиепископу Ахпатского монастыря, пастырю гарабахских беженцев Саргису: «Восстановление вас в прежнем праве управлять/Елисаветпольскою епархию теперь невозможно, ибо вам самим известно, что ганжинская область, ныне Елисаветпольская, покорена силою оружия е.и.в. прежде, нежели Карабагское ханство вступило в вечное подданство всероссийской державы. Следовательно, с покорением её ваше высокопреосвященство лишились тогда права своего начальствовать над сею епархию, не быв еще в подданстве е.и.в. В то же время великому и всемилостивейшему нашему г.и. благоугодно было паству сию, остававшуюся без начальства, отдать во управление преосвященному архиепископу Иоанезу (Ованесу – К.И.), во уважение усердия и преданности им оказанных к высочайшему престолу е.и.в. (курсив наш – К.И.) и //утвердить его до постановления патриарха Даниила первенствующим над всем здешним армянским духовенством»³.

Напрашивается вопрос: если Исраэл не мог быть «восстановлен в прежнем праве управлять Елисаветпольскою епархию» в силу того, что «ганжинская область» покорена была «силою оружия е.и.в. прежде, нежели Карабагское ханство вступило в вечное подданство всероссийской державы», то каким образом Ованес, будучи представителем Эчмиадзинского католика-сата, находившегося на территории Ирянского ханства, ещё не завоёванного «силою оружия е.и.в.», мог управлять Елисаветпольской епархией, к которой Ованес, являвшийся этническим армянином, никакого отношения не имел, разве что и албаны, и армяне разделяли одно вероисповедание. Если же тут и стоит что-то учитывать, то прежде всего факт: елисаветпольская албанская община всё время подчинялась Албанскому католикосату.

Конечно, ответ предельно ясно сформулирован самим Гудовичем: уважение усердия и преданности, оказанных Ованесом высочайшему престолу российскому.

Из справки исполняющего дела прокурора Эчмиадзинского армяно-григорианского Синода Френкеля от 22 апреля 1903 года узнаём, что когда к 1806 году патриарх эчмиадзинский Даниил фактически устранился от управления

1 Присоединение Восточной Армении к России. Сборник документов, т.1 (1801-1813). Издательство АН Армянской ССР, Ереван, 1972, док.343, с.401.

2 АКАК, т.III, док.149, с.79-80.

3 Присоединение Восточной Армении к России, док.323, с.388.

армянской церковью, и бразды правления перешли в руки архиепископа Нерсеса (будущего католикоса (1843-1857)), последний очень хорошо понимал, что мало было создать некоторое подобие Эчмиадзинского Синода – Высочайший Совет, сформированный в 1808 году по предложению Лазаревых. Нужно было ещё заручиться для этого учреждения сильной внешней поддержкой, без которой ему могла грозить опасность не только со стороны мусульманского персидского правительства, но и с точки зрения признания необязательными его постановлений для Грузинской (Тифлисской) и Астраханской армянских консисторий¹. Ибо в Грузинской консистории, как уже было отмечено, две епархии были по корню албанскими, а Астраханская консистория тоже ранее состояла под юрисдикцией Гянджасарского албанского католикосата и лишь в 1768 году грамотой Екатерины II от 30 июля была передана в подчинение Эчмиадзину². С этими намерениями Нерсес 11 августа 1808 года дал подписать умиравшему патриарху Даниилу прошение на имя российского императора. Не дождавись ответа на это прошение, католикос Даниил скончался 8 октября 1808 года, и на патриарший престол был избран архиепископ Ефрем (1809-1830), находившийся тогда в России. За Ефремом в Россию был послан епископ Ретеос, который имел поручение совместно с братьями Лазаревыми «исходатайствовать у императора», среди прочего, и следующее: «Все армянские духовные лица Албании и Ганзасара должны зависеть от Верховного Совета св.Эчмиадзинского и Араратского престола и в отношении управления церковью и житья они должны подчиняться распоряжениям Верховного Совета и Араратского патриарха» (курсив наш – К.И.).

И как пишет Френкель, ходатайство Эчмиадзинского патриархата перед русским правительством о подчинении ему проживающих в пределах России армяно-григориан и их епархиального начальства увенчалось успехом, окончательно достигнутым к 1810 году. С этого началась история создания будущего Эчмиадзинского армяно-григорианского Синода³.

В 1808 году умер албанский католикос Исраэл. Эта смерть дала архиепископу Ованесу хороший повод для осуществления давно за-

планированного упразднения Албанского католикосата на основании данного ему обещания через графа Гудовича, о чём говорится в следующей записке Ованеса: «В.с. при возвращении из Эривани с Российским войском и при узнании о смерти титулярного патриарха Израиля Агванского обещать изволили, что исходатайствуете у Г.И., по желанию покойного патриарха нашего Даниила, присоединить к епархии моей во вновь приобретённых в здешнем крае областях живущих Армян (см. прим. к сноске 53 – К.И.), дабы власть моя по Высочайшему повелению утверждённую простиралась и до них. Почему и осмеливаюсь просить произвести в действие толико милостивое обещание в.с. и тем самым по гроб одолжите меня...»⁴.

Однако, русское правительство осуществило намерения армян и свои обещания по просьбе Ованеса к Гудовичу не сразу. Согласно Раффи, после смерти Исраэла ахпатский архиепископ Саргис отправил вардапета Багдасара, своего племянника, в Гарабах. Когда в монастыре Гянджасар всё было приведено в порядок, католикос Саргис покинул Грузию и в 1812 году из Ахпатского монастыря переселился в Гарабах, где с помощью Мехдигулухана гарабахского объявил себя полностью независимым от Эчмиадзина албанским католикосом. Этому воспротивился Эчмиадзинский католикосат. Наконец, после трёх лет «духовное управление Эчмиадзина с помощью русских властей» принудило в 1815 году Саргиса отказаться от титула католикоса и принять титул митрополита. После смерти Саргиса в 1828 году ему наследовал Багдасар, его племянник, тоже в сане митрополита⁵.

Почему именно в 1815 году Саргис был принужден отказаться от титула католикоса, получив взамен более низкий сан митрополита, думаем не нуждается в особых комментариях. Понятно, что к тому моменту основные азербайджанские ханства, для подчинения которых нужна была помощь албан, уже были присоединены и Гюлюстанским договором от 1813 года закреплены за Россией. Но, с другой стороны, сан митрополита тоже подразумевал определённую свободу. Так почему же Россия не упразднила албанский католикосат сразу? Думаем, это объясняется тем, что, с одной стороны, у неё не было полной уверенности,

1 См: Российский Государственный Исторический Архив (РГИА), ф.821, оп.7, л.96, ч.III, л.211.

2 Г.А.Эзов. Начало сношений Эчмиадзинского патриаршего престола с русским правительством. Тифлис, 1901, с.5-7.

3 См: РГИА, ф.821, оп.7, л.96, ч.III, л.211-213об.

4 АКАК, т.III, док.152, с.81.

5 См: Раффи. Меликства Хамсы, с.154-155.

могут ли ей вдруг вновь понадобится услуги албан, а с другой стороны, не воплощая намерения армян сразу, Россия давала понять, что для полного упразднения Албанского католикосата армянам ещё предстоит поусердствовать для благополучного продвижения российских интересов на Кавказе в свете захвата турецких и персидских областей. То есть Россия сочла нужным вести двойную игру между албанами и армянами.

Ещё в рамках мер по принятию Грузии в подданство император Павел в собственноручном рескрипте к генерал-лейтенанту Кноррингу от 23 января 1801 года, за полтора месяца до своей смерти, писал: «Ищите Армению (ещё несозданную – К.И.) интересовать к сближению для торгу и торгом, дабы канал иметь через них и далее»¹. В том же рескрипте было, между прочим, сказано: «К особенному наблюдению Вашему предоставляем привлекать к себе нацию Армянскую всякими обласканиями. Способ сей, по многочисленности сего племени в сопредельностях Грузии (к юго-западу – К.И.), есть один из надёжнейших к преумножению силы народной и вместе к утверждению вообще поверхности христиан. На сей конец соизволяем, чтобы Вы, оказывая Ваше по возможности покровительство Араратскому патриаршему монастырю Эчмиадзину, содержали с главою церкви ононого приязненные сношения»².

Вот эти «приязненные сношения» русского правительства с армянским духовенством во главе с архиепископом Нерсесом, который при начале новой войны с Ираном в 1826 году «старался всеми силами доказать своё усердие: издавал увещания к Армянскому народу, брался доставлять верные известия о неприятеле и проч.»³, и дали свои плоды после окончания войны.

В 1828 году между Россией и Ираном был заключён Туркменчайский договор, 15 статья которого дала возможность переселению армян в присоединённые к России азербайджанские ханства Иряван и Нахчыван. Для осуществления этой статьи, со своей стороны, архиепископ Нерсес прислал епископа Стефана и архимандрита Николая. На основании этого договора из

Персии было переселено около 40 000 армян. Высочайшим указом от 21 марта 1828 года присоединённые ханства – Иряванское и Нахчыванское – упразднились, а земли их велено было именовать Армянской Областью. Начальником области был назначен генерал Красовский, управление же духовными делами армян предоставили архиепископу Нерсесу, под верховным руководством патриарха Ефрема⁴.

«В ознаменование заслуг, оказанных арх. Нерсесом во все продолжение военных действий, и «в знак особого благоволения ко всему армянскому народу», государь-император рескриптом на имя преосвященного Нерсеса от 25 января 1828 года, сопричислил его к ордену св.Александра Невского. «С давнего времени, как сказано в означенном рескрипте, и при многих случаях Вы оказывали отличную приверженность Вашу к России; в особенности же в нынешнюю войну с Персиянами»⁵. Это именно тот Нерсес, который в 1808 году «исходатайствовал у императора» о том, что «все армянские духовные лица Албании и Ганзасара должны зависеть от Верховного Совета св.Эчмиадзинского и Араратского престола».

Согласно Адрианопольскому договору, заключённому по окончании войны с Турцией в 1829 году, в Россию было переселено «более 14 тысяч семейств, заключающих до 90 тысяч душ», с которыми перешли и «два армянских архиепископа, имеющих большое влияние на народ»⁶. Все эти заслуги армянского духовенства, конечно, не остались не оценёнными российской стороной. Вознаграждением стало «Положение об управлении армяно-григорианскую церковью» от 11 марта 1836 года. Кстати, наименование албан армяно-григорианами стало возможно только после принятия этого положения, так как само название это появилось лишь в 1836 году, «когда русское правительство требовало от Армянской Церкви, чтобы она дала название армянскому вероучению и церкви. Только тогда в опубликованном «Положении» появился термин «армяно-григорианская церковь»⁷.

До 1836 года проект этого положения обсуждался не раз. Из одного письма барона Розена к тайному советнику Блудову от 17

1 Г.А.Эзов. Сношения Петра Великого с армянским народом, с.СХV-СХVI.

2 Там же, с.СХVII.

3 АКАК. Тифлис, 1878, т.VII, док.436, с.486.

4 См: И.Шопен. Исторический памятник состояния Армянской области в эпоху ее присоединения к Российской Империи. СПб, 1852, с.639-642; АКАК, т.VII, док.597, с.628, док.435, 436, с.483-484.

5 Г.А.Эзов. Сношения Петра Великого с армянским народом, с.СХХIX - СХХХ.

6 АКАК, т.VII, док.829, с.845-846.

7 См: С.В.Ароян. Краткая история армянской католической церкви. <www.armeniancatholic.ru>.

сентября 1835 года узнаём, что проект этот предварительно был согласован с эчмиадзинским патриархом Ованесом. Ознакомившись с проектом положения в изменённом виде, барон Розен связался с патриархом Ованесом относительно предложенного в параграфе 56 разделения закавказских епархий. Эчмиадзинский патриарх, как отмечает барон Розен, отозвался, что он предполагаемое Розеном разделение армяно-григорианской церкви в Закавказском крае на 4 епархии находит справедливым и во всём с ним согласен; но, между тем, советует исключить из Гарабахской епархии Татевский монастырь в Зангезуре, якобы «для избежания могущих произойти неудобств и неудовольствий между духовенством и народом», и желает «причислить оный со всею его паствою к Эриванской епархии, начальником которой есть сам патриарх». Отзыв эчмиадзинского патриарха был принят. Здесь нелишне отметить, что включение вышеобозначенной Татевской митрополии в состав Иряванской епархии по данному церковно-территориальному делению и стало первым шагом на пути ползучей экспансии, завершившейся вхождением 30 ноября 1920 года западной части Зангезурского уезда в Армению.

Возвращаясь к положению 1836 года, напомним, что в итоге, согласно ему, в пределах России образовалось 6 епархий, в 4 из которых входили бывшие приходы Албанского католикосата: 1) к Грузинской епархии с викарием в Елисаветполе отошли Елисаветпольский округ, дистанции Борчалы, Газах, Шамшаддиль и часть Памбака; 2) к Иряванской епархии – Татевская митрополия; 3) к Гарабахской епархии с викарием в Шеки – приходы в провинциях собственно Гарабахской (исключая Татевскую митрополию с её паствой), Шекинской и Тальшинской; 4) к Ширванской епархии, которой особого викария не полагалось – провинции Ширванская, Губинская, Бакинская и Дербендская.

Гянджасарская митрополия осталась в Гарабахской епархии, потому что «нынешний архиепископ Карабагский есть вместе с тем и митрополит сей области».¹

Но почему было издано именно такое положение? Оставив в стороне свои комментарии, довольствуемся изложением, данным 67 лет спустя исполняющим дела

прокурора Эчмиадзинского армяно-григорианского Синода Френкелем, приведённым в его записке от 22 апреля 1903 года: «К сожалению, – пишет он, – когда лет 70 тому назад, вместе с обострением восточного вопроса, возникла высказанная императором Николаем I мысль о предстоящем разделе «больного человека» (Турции – К.И.), армяне сразу получили большое значение и на них стали возлагать надежды, совершенно не оправданные.

Наши посланники при Оттоманской Порте, а вместе с ними и Министерство Иностранных Дел, внушили Императорскому Правительству мысль о крайней важности для интересов русской политики на востоке заручиться содействием турецких армян; содействие это могло быть осуществлено при условии: 1) если в сан католикоса всех армян будет возведён преданный интересам русского правительства кандидат, и 2) если этот кандидат будет в состоянии подчинить себе, в духовном отношении, турецких армян. Эта ошибочная в своём основании мысль породила целый ряд уступок и снисхождений со стороны нашего правительства, которые и послужили прецедентом для будущих домогательств армянских католикосов к созданию для них лично и для их паствы того исключительного положения, которое регламентировано положением 1836 года»².

Царь Николай I в 1837 году посетил свои вновь приобретённые закавказские владения. Он нанёс визит в синод, семинарию, типографию и т.д., а потом прибыл к эчмиадзинскому патриарху и соизволил принять священный дар, заключающий в себе частицу животворящего креста Спасителя со словами: «Знамение победы животворящего креста да сопутствует Тебе и высокому потомству Твоему противу видимых и невидимых врагов от ныне и до века». По возвращении в Москву, Николай I высочайшей грамотой от 11 ноября 1837 года сопричислил эчмиадзинского патриарха-католикоса к ордену св. равноапостольного великого князя Владимира 1-й степени³.

Естественно, пишет Раффи, права гянджасарского митрополита Багдасара существенно ограничивались: хоть он, как и прежде, считался митрополитом Албании и был независимым в своей духовной власти над паствой, но после учреждения в Шуше в 1836 году консистории уездного духовного управления оказал-

1 См.: АКАК. Тифлис, 1881, т. VIII, док. 211, с. 293-294; АВПРИ, ф. 343, оп. 461, д. 8.

2 РГИА, ф. 821, оп. 7, д. 96, ч. III, л. 203об-204.

3 Г. А. Эзов. Сношения Петра Великого с армянским народом, с. СXXXIX.

ся в прямом подчинении Эчмиадзина, который «нередко препятствовал свободной деятельности митрополита...»¹.

Раффи не доводит свою мысль до конца и заканчивает её троеточием, но мы восполним этот пробел.

Итак, после принятия этого положения под руководством Эчмиадзинского патриархата широко развернулась политика ассимиляции албанского народа, проводимая армянами, пользующимися фактом единоверия. Под руководством армянских патриархов начался выпуск книг переписанной армянской истории, где исконные албанские территории включались в состав Армении, а албанский народ причислялся в состав армянского, хотя подобная трактовка и полностью искажает истину. Элементарный факт принадлежности албанского языка к нахско-дагестанским иберо-кавказской языковой семье и наличия в его алфавите 52 фонем, тогда как армянский является отдельной ветвью индо-европейской языковой семьи, и его алфавит содержит 36 букв, служит неопровержимым свидетельством серьёзных и глубоких различий на этническом уровне между албанами и армянами. Кстати, говоря о языке, хотели бы обратить внимание на одно немаловажное обстоятельство. Так, Иоаннисян в своей книге «Иосиф Эмин», ссылаясь на хранящиеся в Матенадаране рукописи Симеона Ереванци, свидетельствует о том, что «все тогдашние мелики Карабаха не умели ни писать, ни читать (курсив наш – К.И.)»². Если так, то неминуемо возникает вопрос: откуда же в подобном случае взялась ведшаяся начиная с конца XVII века переписка гарабахских меликов с российским двором. Быть может, они не могли «ни писать, ни читать» лишь по-армянски? Но это уже совсем другое дело.

Сходная мысль относительно духовенства Гарабаха встречается и у Раффи, который считает, что вышеупомянутый «митрополит Багдасар был человеком необразованным ... но страстно тянулся к знаниям. Основал при монастыре Гандзасар школу и пригласил в неё в качестве учителя и управляющего прекрасного оратора и арменоведа (курсив наш – К.И.) вардапета Овсепя из Нухинской области»,

который «был на самом деле епископом, но, скрыв свой высокий сан, занимался преподаванием как простой учитель»³. В цитированной же выше справке исполняющий дела прокурора Эчмиадзинского Синода Френкель по вопросу знания духовенством этой самой Нухинской области армянского языка сообщает, что при посещении нухинским викарием Аристакесом в 1867 году приходов Гарабахской епархии тот «вошёл в сельскую церковь», где слышал «жалобы мирян на священников во время богослужения: некоторые кое-как читали, но не умели говорить по-армянски, были и такие, которые ни читать, ни говорить не умели». «Чувствительнее всего, – свидетельствует Аристакес, – замечается недостаток порядочных священников в селениях Ниж, Мирзабеклу и Джорлу, где говорят обыкновенно по-турецки»⁴. Вот таких «прекрасных ораторов и арменоведов» пестовали в Нухинском викариате.

Деятельность митрополита Багдасара гарабахского несомненно была направлена против вышеуказанной политики арменизации. Но с его смертью 27 июня 1854 года в Шуше окончательно завершилась история митрополитства Албании⁵.

Недовольный своеволием и попытками обособления, предпринимаемыми Багдасаром и Овсепом, Эчмиадзин через своих эмиссаров приступает к учреждению в районах проживания албан-удиин полностью подконтрольных ему церковей и школ. Албаны-удины принудительным образом заставлялись посещать их, «просвещаться о своих корнях» на армянском языке, тем самым постепенно ассимилироваться.

Всё же, что мешало осуществлению данной политики, устранялось, свидетельством чему является передача после 1836 года в Эчмиадзин документов Гянджасарского католикосата и подчинённых ему епархий⁶. Думаем, нетрудно догадаться, с какой целью нужно было перевозить эти документы в Эчмиадзинский патриархат, ведь они могли и дальше оставаться на своём месте. Дело в том, что документы, содержащиеся в Гянджасарском католикосате, являлись красноречивым опровержением

1 Раффи. Меликства Хамсы (1600-1827), с.159.

2 А.Р.Иоаннисян. Иосиф Эмин. Издательство АН Армянской ССР, Ереван, 1989, с.174; Матенадаран. Рукопись №2911, с.239.

3 Раффи. Меликства Хамсы (1600-1827), с.158-159.

4 РГИА, ф.821, оп.7, д.96, ч.III, л.218об-219.

5 См: Раффи. Меликства Хамсы (1600-1827), с.162.

6 См: А.Д.Папазян. Персидские документы Матенадарана. I (Указы). Выпуск Первый (XV-XVI вв.). Издательство Академии Наук Армянской ССР, Ереван, 1956, с.137.

внедряемых в головы албан-удинов установок об их армянской принадлежности, а потому документы эти и подлежали уничтожению.

Но, тем не менее, армяне, несмотря на столь организованную политику ассимиляции при помощи российского государства, не сумели полностью поглотить албан-удинов, значительная часть которых, дабы только полностью обезопасить себя от арменизации, сочла за благо даже принять ислам, чему подтверждением служат хотя бы официальные статистические данные за период середины-конца XIX века, собранные и опубликованные властями Российской Империи. И это во время российского владычества, когда мусульмане находились в ущемлённом по сравнению с христианами положении. Однако, многие удины предпочли стать мусульманами, составлявшими большинство местного населения и находившимися с ними в традиционно добрососедских отношениях, лишь бы избежать поглощения этнически совершенно чуждым народом, ново появившимся в пределах ареала распространения албан-удинов вследствие проведения российской колониальной политики. Так, несмотря на все притеснения с армянской стороны, удины на левом берегу Куры сохранили свой язык и обычаи.

Касаясь же ситуации вокруг карабахских албан-христиан, Павел Флоренский, философ, видный церковный деятель, сын албанки из рода Мелик-Бегляровых, гюльстанских меликов, активных участников сношений албан с русскими, в своём письме к семье от 20 сентября 1916 года писал: «Карабахские армяне, собственно, не армяне, а особое племя удины... в древности они назывались албанцами, а армяне зовут их ахаване... Карабахские армяне сохранили особое наречие и особые нравы»¹. Кстати, Раффи, комментируя этническое происхождение родов карабахских меликов, относительно Мелик-Бегляровых особо указывает, что они «коренные утийцы»². «Дед мой Павел Герасимович Сапаров (отец матери Флоренского, тоже из Мелик-Бегляровых – К.И.), – поясняет Флоренский, – вовсе не был противником иных культур, чем патриархальная армянская»³. Далее, говоря о своей матери,

он указывает: «...в её нежелании сказать хотя бы слово по-армянски или говорить и читать об Армении или об армянах, равно как и зайти хотя бы из любопытства или нас завести в армянскую церковь, мне всегда чувствовалось нечто гораздо большее, нежели простая отдалённость и отсутствие интереса. Мать боялась всего, что связано с Арменией, а далее, по иррадиации, это распространялось, во-первых, на Кавказ вообще, во-вторых, на национальный и государственный вопрос, затем на вопрос религиозный и в особенности на вопрос родовой»⁴. «Церковь армянская, – подытоживает Флоренский, – явно националистична и сознаётся армянами таковой»⁵.

Армяне хотели уничтожить всё, что было связано с албанами-удинами, и всё, что напоминало им о непринадлежности этого народа к армянам, раздражало последних, чему можно привести множество примеров. Но ограничимся лишь одной историей, которую житель селения Нидж Аванес Ундалов поведал корреспонденту газеты «Бакинский рабочий». В ней говорится о том, что в 1954 году, когда он проходил службу в армии, то попал в санчасть. Один из врачей, некто Оганесян – армянин по национальности – ознакомившись с анкетой Аванеса, окружил его особой заботой. Как-то, вызвав к себе Аванеса, Оганесян заговорил с ним на своём языке и страшно был возмущён, когда рядовой Ундалов заявил, что он его не понимает и по национальности является не армянином, а удином. Через день его срочно выписали из санчасти, а майор Оганесян сердито напутствовал его: «Не попадайся больше мне на глаза!»⁶

Но не только жители Габалы и Огуза помнят свою этническую принадлежность. Албаны Гарабаха, подвергшиеся более сильной ассимиляции со стороны армян, нежели в других областях исторического Азербайджана, даже в наши дни помнят, кто они на самом деле, чему могут служить свидетельством слова сумгаитских «армян», по экономическим причинам переселившихся в середине XX века туда из Гарабаха, приведённые в книге Томаса де Ваала «Чёрный сад». Цитируя Харченко, чрезвычайно впечатлённого тем, что тот

1 П.Флоренский. Детям моим. Воспоминания прошлых дней. Генеалогические исследования. Из Соловецких писем. Завещание. Москва, 1992, с.376.

2 Раффи. Меликства Хамсы (1600-1827), с.18.

3 П.Флоренский. Детям моим. Воспоминания прошлых дней. Генеалогические исследования. Из Соловецких писем. Завещание, с.131.

4 Там же, с.136.

5 Там же, с.137.

6 «Нас никто не разъединит». «Бакинский рабочий», 25.01.1992, с.3.

услышал от этих «армян», поголовно хотевших выехать в Россию, а не Армению, Т. де Ваал приводит следующее высказывание: «Никто из тех, с кем мы говорили тогда, не выразил желания перебраться в Армению. Они просили переселить их в Краснодар, Ставрополь и Ростов. Почему? Они говорили: «Никто в Армении не нуждается в нас, они не считают нас настоящими армянами, мы не настоящие армяне»¹. Всё это – неопровержимые факты.

Вот таким для албан Гарабаха оказался результат присоединения Гарабахского ханства к России по Кюрюкчайскому договору от 14 мая 1805 года. Албаны, как было отмечено, весьма усердствовали в деле прихода русских на Кавказ, под покровительством которых они столь рьяно хотели выйти из-под «персидского ига», «турецкого ига», «мусульманского ига», для чего начиная с конца XVII века ими велась переписка с российским двором. Они принимали участие во всех предприятиях, связанных с походами русских в Закавказье, хотели с помощью России уничтожить гарабахских ханов. Русские же всеми способами обнадёживали их планами создания на этих землях албанского государства. А что в итоге?

Те русские, что использовали меликов в своих целях против Персии, в конечном счёте в противовес обещаниям, неоднократно данным ими албанам, оставили управление Гарабахом опять, как то было и прежде, азербайджанцу, сыну Ибрагим-хана Мехдигулу, до тех пор, пока тот сам не перешёл в Иран, после чего Гарабахское ханство было упразднено. Всё это является неопровержимым свидетельством того, что некоторые политиканы, предпринимая сегодня попытки ввести в заблуждение международное сообщество и представить меликства Гарабаха, выдаваемые к тому же за армянские, никогда не входившими в состав Гарабахского ханства, равно как и других государственных образований на территории Азербайджана вообще, или упускают из виду вышеизложенные нами факты, находящие своё подтверждение в исторических документах, или же нарочно лгут всему миру для продвижения своих интересов, в котором они, к сожалению, преуспевают с лёгкой руки тех государств, которым это представляется выгодным.

А народ, именем которого они пользуясь, представляют себя исконными обитателями этого края, является никем иным, как албанцами, в силу пропаганды начиная XIX века плано-

мерно «перевёрнутых» в армян. Когда гарабахские албаны-христиане хотели избавиться от «персидского», «турецкого», «мусульманского» «ига», не проявив дальновидности, они и помыслить не могли о том, как в один день попадут с помощью тех своих единоверцев, на которых так наивно полагались, под армянское иго – бесповоротно.

Говорят, имена предвещают судьбу. Наверняка, когда было дано имя этой провинции «Гарабах», что означает в переводе с азербайджанского «чёрный сад», оказалась предопределена и дальнейшая судьба этого края – такой, какой она является с начала XIX века. Увы!!!

ПРИЛОЖЕНИЕ I

Трактат между Карабагским ханом и Российской Империей о переходе ханства под власть России от 14 мая 1805 года

ВО ИМЯ ВСЕМОГУЩЕГО БОГА

Мы, т.е. Ибрагим-хан Шушинский и Карабагский и Всероссийских войск ген.-от-инфантерии, Кавказской инспекции по инфантерии инспектор и проч. кн. Павел Цицианов по полной мочи и власти, данной мне от Е.И.В. всемилостивейшего моего великого Г.И. Александра Павловича, приступив с помощью Божию к делу о вступлении Ибрагим-хана Шушинского и Карабагского со всем его семейством, потомством и владениями в вечное подданство Всероссийской Империи и ныне счастливо царствующего великого Г.И. Александра Павловича и Его высоким преемникам, заключили, постановили и подписали на следующих артикулах:

Артикул первый

Я, Ибрагим-хан Шушинский и Карабагский, именем моим, наследников и преемников моих торжественно навсегда отрицаюсь от всякого вассальства или, под каким бы то титулом не было, от всякой зависимости от Персии или иной державы и сим объявляю пред лицом всего света, что я не признаю над собою и преемниками моими иного самодержавия, кроме верховной власти Е.И.В. Всероссийского великого Г.И. и Его высоких наследников и преемников престола Всероссийского Император-

1 Thomas de Waal. Black Garden: Armenia and Azerbaijan through Peace and War. New York University Press, New York and London, 2003, p.40.

ского, обещая тому престолу верность, яко верноподданный раб оного, – в чём и должен дать присягу по обычаю на святом Коране.

Артикул второй

Е.И.В., приемля со стороны его высокостепенства столь чистосердечное обещание, равномерно обещает и обнадёживает Императорским своим словом за себя и преемников своих, что милость и попечение Их от высокост. Ибрагим-хана Шушинского и Карабагского и преемников его, яко от верноподданных своих, никогда не будут отъемлемы, в доказательство чего Е.В. даёт Императорское своё ручательство на сохранение целости настоящих владений е. высокост. и преемников его.

Артикул третий

Во мзду того чистосердечия, с каковым е. высокост. Ибрагим-хан Шушинский и Карабагский признаёт верховную и единственную власть Всероссийских Императоров над собою и преемниками его, постановлено, что помянутый хан, а после его старший сын и так далее потомственно по старшинству колена, вступая на ханство, получать имеют через главноуправляющего Грузиею Императорское на ханство подтверждение с инвеститурою, состоящею в грамоте, государственною печатью утверждённой, по получении которой новый хан долженствует торжественно учинить присягу на верность подданства Российской Империи и на признание верховной и единственной власти Всероссийских Императоров над собою и его преемниками. Форма же присяги прилагается при сем трактате, дабы и ныне владеющий Ибрагим-хан Шушинский и Карабагский исполнил сей обряд в присутствии главноуправляющего Грузиею и сие постановление совершающего, ген.-от-инф. кн. Цицианова.

Артикул четвёртый

Я, Ибрагим-хан Шушинский и Карабагский, в доказательство, что мои намерения в рассуждении моего и преемников моих верноподданства Всероссийской Империи и признания верховной и единственной власти всепресветлейших тоя Империи обладателей суть непорочны, обещаю без предварительного согласия главноуправляющего Грузиею не иметь сношения с окрестными владетелями, а когда от них приедут посланцы или присланы

будут письма, то большую важность в себе заключающие отсылать к главноуправляющему и требовать от него разрешения, а меньшей важности сообщать и советовать с особою, имеющею пребывать от лица главноуправляющего Грузиею при мне.

Артикул пятый

Е.И.В., приемля с благоволением признание верховной и единственной Его власти над владениями Ибрагим-хана Шушинского и Карабагского, обещает именем своим и преемников своих: 1) Народы тех владений почитать яко своих верноподданных, не различая нимало с населяющими обширную Российскую Империю. 2) Высокост. Ибрагим-хана и его дому наследников и потомков сохранять беспеременно на ханстве Шушинском. 3) Власть со внутренним управлением сопряженную, суд и расправу, так равно как и доходы с владением его предоставить его высокост. в полную его волю. 4) На охранение особы его высокост. и его дома, так как и всех его владений поставить в Шушинскую крепость Всероссийского войска с пушками 500 человек с их штабом и обер-офицерами, а на случай большей обороны главноуправляющий Грузиею обязан будет, смотря по обстоятельствам и по нужде, усиливать отряд тот и военною рукою оборонять владение его высокост., яко Всероссийской Империи принадлежащее.

Артикул шестой

Я, Ибрагим-хан Шушинский и Карабагский, в знак верноподданнического моего усердия обязуюсь: 1) Как на первый случай, так и в последствие времени заготовлять на вышесказанные войска потребное число пшеницы и просяных круп, по умеренной цене, утверждённой главноуправляющим, ибо подвоз оного из Елисаветполя затруднителен или совсем невозможным признан быть должен. 2) Вышесказанным войскам назначить в Шушинской крепости под постой дома, по выбору начальника оных, и снабжать их потребным числом дров. 3) Въезд в Шушинскую крепость от стороны Елисаветполя сделать удобным и дорогу устроить к проезду арбами способною. 4) Буде благоугодно будет правительству устроить дорогу, ведущую от Шушинской крепости к Джеваду, то нужных для того работников поставить мне за цену, назначенную от правительства.

Артикул седьмой

Е.И.В. в знак вящего благоволения и милости своей к е. высокост. Ибрагим-хану Шушинскому и Карабагскому всемилостивейше дарует ему и преемникам его знамя с гербом Всероссийской Империи, которое долженствует оставаться при нём и по нём при владеющем хане знаком ханства и власти, Высочайше дарованной над оным владением, с коим на войну, если б потребовалось, никто кроме самого хана выехать не может.

Артикул восьмой

Я, Ибрагим-хан Шушинский и Карабагский, имея Высочайшее Е.И.В. соизволение пользоваться обыкновенными моими доходами, обязуюсь вносить в дань в казну Е.И.В., в Тифлисе находящуюся, по 8.000 червонных в год, уплачивая оные в 2 срока, т.е. 1-го февраля одну половину, а другую 1-го сентября, начав взносом первой половины, т.е. 4.000 червонных, при утверждении сего трактата Е.И.В., а сверх того по обычаю Азиатскому долженствую я, сверх присяги на верность, в залог оной дать старшего моего сына Мамед-Хасан-аги сына второго Шукур-Уллаха на всегдашнее пребывание в Тифлисе.

Артикул девятый

Е.И.В. из особого своего милосердия всемилостивейше дарует на содержание имеющему пребывать в Тифлисе, в залог верности, е. высокост. внуку по 10 р. с. Российской монеты на день.

Артикул десятый

Сей договор делается на вечные времена и не долженствует подвергаться никаким переменам отныне навсегда.

Артикул одиннадцатый

Утверждение Е.И.В. на настоящий трактат Высочайшею Его грамотою, утвержденною государственною печатью, долженствует быть доставлено в 6 месяцев от подписания сего или и скорее, буде возможно.

В достоверие чего нижеподписавшиеся подписали сии артикулы и приложили к ним свои печати, в лагере Елисаветпольской округи, при р. Курак, в лето от Р.Х. 1805-е (по магомет. же исчислению 1220), мая месяца (сафар) 14-го дня.

КАК. Tiflis, 1868, т. II, с. 705.

ПРИЛОЖЕНИЕ II**ГАРАБАХСКОЕ ХАНСТВО И ДРУГИЕ ФЕОДАЛЬНЫЕ ВЛАДЕНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНА В НАЧАЛЕ XIX ВЕКА**

Hüseynağa Hüseyn oğlu Sadıqov

(14. 03. 1940)

Nazir olduğu dövr

(01. 1988 - 05. 1992)

Hüseynağa Hüseyn oğlu Sadıqov 1940-cı ilin mart ayının 14-də Bakı şəhərində anadan olmuşdur. 1963-cü ildə M.F.Axundov adına Azərbaycan Xarici Dillər İnstitutunun Avropa dilləri fakültəsini bitirmişdir. İnstitutun nəzdində aspiranturada oxumuşdur. Eyni zamanda Ümumittifaq İnturist Səhmdarlar Cəmiyyətinin Azərbaycan şöbəsində tərcüməçi, direktor müavini, tikilməkdə olan Azərbaycan mehmanxana kompleksinin direktoru vəzifələrində işləmişdir.

1968-ci ildə Moskvada SSRİ Nazirlər Sovetinin nəzdində Ali Xarici Turizm kurslarını bitirmişdir.

1971-ci ildən Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetində və Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsində məsul vəzifələrdə çalışmışdır.

1974-cü ildən diplomatik xidmətdədir. SSRİ-nin Almaniya Demokratik Respublikasındakı Baş konsulluğunda və Berlindəki səfirliyində diplomatik vəzifələrdə çalışmışdır.

1988-1991-ci illərdə Azərbaycan SSR-nin xarici işlər naziri vəzifəsində çalışmışdır.

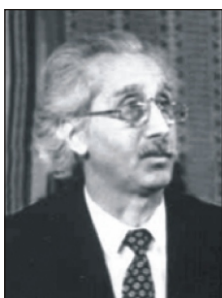
1991-ci ildə Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri vəzifəsinə təyin edilmişdir.

1989-cu ildə ona SSRİ-nin I dərəcəli fəvqəladə və səlahiyyətli elçi-müşaviri, 1992-ci ildə isə Azərbaycan Respublikasının fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri diplomatik rütbələri verilmişdir.

1992-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Almaniya, İsveçrə, Belçika, Niderland, Lüksemburq və Avstriyadakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri vəzifəsinə təyin olunmuşdur.

Hal-hazırda Azərbaycan Respublikasının Almaniya Federativ Respublikasında fəvqəladə və səlahiyyətli səfiridir.

Azərbaycan və Almaniya mətbuatında beynəlxalq siyasət sahəsində 50-dən artıq məqalə və yazıların müəllifidir.

Tofiq Məsim oğlu Qasımov
(10 . 04. 1938)
Nazir olduğu dövr
(05. 1992 - 04. 1993)

Tofiq Məsim oğlu Qasımov 10 aprel 1938-ci ildə Ağdaş rayonunun Ləki kəndində anadan olmuşdur. 1945-1955-ci illərdə Ağstafa dəmir yol məktəbində oxuyub. 1955-1960-cı illərdə Azərbaycan Dövlət Universitetinin fizika-riyaziyyat fakültəsində təhsil alıb. Universiteti 1960-cı ildə Stalin təqaüdcüsü kimi bitirib və EA Fizika institutuna işə göndərilib. Leningrad şəhərində SSRİ EA-nın Fizika-Texnika İnstitutunda aspirant olub və 1969-cu ildə Leningrad Yarımqeçiricilər İnstitutunun elmi şurasında namizədlük dissertasiyası müdafiə edib, fizika-riyaziyyat elmləri namizədi adı alıb. 1970-ci ildən Azərbaycan EA-nın Fizika İnstitutunun elmi işçisi olub. 100-ə qədər elmi əsərin müəllifidir.

1987-ci ildən siyasətlə məşğul olmağa başlayıb. Bakı Alimlər Klubunun yaradılmasının təşəbbüskarlarından və onun proqram və nizamnaməsinin müəlliflərindən biridir.

1988-ci ilin mart-may aylarında Elmlər Akademiyasının bir neçə əməkdaşı ilə birlikdə Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin Proqramının hazırlanmasında iştirak etmişdir. 1989-1990-cı illərdən Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin İdarə Heyətinin üzvüdür.

Azərbaycan SSR-in xalq deputatı seçilmiş, Azərbaycan Ali Sovetinin 1990-cı ilin yanvarın 22-də çağırılmış fəvqəladə sessiyasının işində iştirak etmişdir. Həmin sessiyada Sovet Ordusu və Daxili Qoşunlarının Bakıda törətdikləri cinayətləri tədqiq etmək üçün yaradılmış Azərbaycan Ali Sovetinin İstintaq Komissiyasına üzv seçilmişdir.

May 1992-ci ildə Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri təyin olunmuş, 1993-cü ilin aprelinə qədər bu vəzifədə işləmişdir.

Həsən Əziz oğlu Həsənov

(20. 10. 1940)

Nazir olduğu dövr

(09. 1993 - 02. 1998)

Həsən Əziz oğlu Həsənov 20 oktyabr 1940-cı ildə Tbilisi şəhərində anadan olmuşdur. 1958-ci ildə Tbilisidə 43 sayılı orta məktəbi bitirərək Azərbaycan Politexnik İnstitutuna daxil olub. 1963-cü ildə oranı bitirmişdir. 1981-ci ildə Bakı Ali Partiya məktəbini bitirib.

1960-cı ildən 1963-cü ilə qədər Bakı şəhər Tələbə Şurasının Sədri, 1962-1966-cı illərdə Bakı Şəhər Komsomol Komitəsində təlimatçı, Yasamal rayon Komsomol Komitəsinin katibi, AR Komsomol Komitəsinin MK-də bölmə müdiri vəzifələrində çalışıb. 1966-67-ci illərdə Tikinti materialları və Konstruksiyaları Elmi-Tədqiqat İnstitutunda Aspiranturada elmi-tədqiqat aparıb. 1967-ci ildə AKP MK-nə təlimatçı vəzifəsinə irəli çəkilib.

1969-1971-ci illərdə Moskvada Ümumittifaq Komsomolunun Mərkəzi Komitəsində Məsul təşkilatçı vəzifəsində çalışıb. 1971-ci ildə Vətənə qayıdıb, Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsində təlimatçı, bölmə müdiri, şöbə müdirinin müavini vəzifələrində çalışıb.

1975-ci ildən Səbayıl Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi, 1978-ci ildən Sumqayıt Şəhər Partiya Komitəsinin birinci katibi, 1979-cu ildən isə Gəncə Şəhər Partiya Komitəsinin birinci katibi vəzifələrində çalışıb.

1981-1990-cı illərdə Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinin katibi və Büro üzvi vəzifələrində çalışıb.

1990-1992-ci illərdə H. Həsənov Azərbaycan Respublikasının Baş naziri vəzifəsində çalışıb.

H.Həsənov 1992-1998-ci illərdə xarici siyasət və diplomatiya sahəsində çalışmışdır və ona fəvqəladə və səlahiyyətli səfir diplomatik rütbə verilmişdir.

1992-93-cü illərdə Azərbaycan Respublikasının BMT-nin yanında daimi nümayəndəsi, 1993-98-ci illərdə isə xarici işlər naziri vəzifələrində çalışıb. 2004-cü ildən etibarən Azərbaycan Respublikasının Macarıstandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiridir.

H. Həsənov 23 il arası kəsilmədən parlamentin üzvü olub. 1977-1995-ci illərdə Azərbaycan Ali Sovetinin, 1979-1984-cü illərdə SSRİ Ali Sovetinin, 1995-2000-ci illərdə Milli Məclisin üzvü və Milli Məclisin Beynəlxalq əlaqələr üzrə Komissiyasının üzvü olub. Müstəqil Azərbaycanın ilk konstitusiyasını hazırlayan Konstitusiya komissiyasının üzvü olub.

Ədəbiyyat, incəsənət, mədəniyyət sahəsində bir sıra tədqiqatların müəllifidir.

**“Diplomatiya Aləmi” jurnalına abunə olmaq istəyənlər bu formanı doldurub
Xarici İşlər Nazirliyinə Fəxrəddin Şükürova müraciət edə bilərlər:
Bakı – AZ – 1009, Ş. Qurbanov küç., 4**

“Diplomatiya Aləmi” jurnalı Журнал “Мир дипломатии” “World of diplomacy” journal	İldə 4 dəfə dərc olunur Издаётся 4 раза в год Published 4 times a year
Bir nömrənin qiyməti Цена одного номера Price of one issue	40 000 manat 40 000 манат 40 000 manat
Yarım illik abunə olmaq qiyməti Цена подписки на полгода Half year subscription price	80 000 manat 80 000 манат 80 000 manat
İllik abunə olmaq qiyməti Цена подписки на год Full year subscription price	160 000 manat 160 000 манат 160 000 manat
Ödəniş yolu Метод оплаты Method of payment	Nağd Наличными Cash Kredit kartlar və köçürmələr qəbul olunmur Кредитные карты и денежные переводы не принимаются Credit cards and money transfer are not accepted
Ad, soyad/имя, фамилия/ name, surname	

Jurnal üç aydan bir nəşr edilir. Xarici siyasət və diplomatiyaya aid olan sənədləri, fotoşəkilləri və ya məqalələrini jurnalda çap etdirmək istəyənlər XİN-ə müraciət edə bilərlər. Qeyri-dəqiq faktlara görə məqalələrin müəllifləri məsuliyyət daşıyırlar. Müəlliflər məqalələrin elektron (disket və ya elektron poçt vasitəsilə) və çap variantı ilə yanaşı, müəllifin qısa tərcüməyi-halını, məqalənin rus və ya ingilis dilində qısa xülasəsini (10 cümləyə qədər) ünvan və telefonlarını təqdim edirlər. Jurnalə qəbul edilən məqalələrə olan tələblər:

Həcmi: 10 səhifəyə qədər

Dil: *Azərbaycan, rus və ya ingilis*

Şrift: *Azərbaycan dilində:* Times Roman AzLat;

rus və ingilis dillərində: Times New Roman

Şriftin ölçüsü: 12

Interval: 1,5

İstifadə edilmiş ədəbiyyata və ya digər nəşrlərdən sitatlar gətirəndə həmin ədəbiyyata istinad vacibdir.

İstinadlar qeyd vasitəsilə hər səhifədə yeni nömrə ilə səhifənin aşağısında xətt altında verilir. Qeydlərdə müəllifin tam adı və soyadı, əsərin adı, nəşr olunan şəhərin və nəşriyyatın adı, nəşrin tarixi və sitat gətirilən səhifə göstərilir. İnternet vasitəsilə əldə edilmiş mənbələrin web site ünvanları tam və tarixi ilə verilir. Əlyazmalar və disketlər qaytarılmır. Məqalələr redaktə və ixtisar edilə bilər.

Həcmi: 218 səh.
Format: 60x84 1/8
Fiziki ç.v.: 27
Tirajı: 300 ədəd

Jurnal hazır materiallardan istifadə edilməklə
“**M-Dizayn**” şirkətinin mətbəəsində
ofset üsulu ilə çap edilib

Bakı, Ə.Topçubaşov 69/1
Tel./faks: 497 03 63